

ΑΝΝΑ ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

ΟΜΗΡΟΣ
ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ
ΟΔΥΣΣΕΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΦΩΤΙΑΣ
ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ
ΟΔΥΣΣΕΙΔΗΣ

(Λαερτιάδαι -Αρκεισίου-)

Τίτλος: "ΟΜΗΡΟΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΔΗΣ"

"Εκδοσις Α' ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ -ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Συγγραφεύς: ANNA TZIROPOULOU EUSTATHIOU

Έπιμέλεια: "Αννα Τζιροπούλου Εύσταθίου

Τεχνική Έπιμέλεια: ΣΟΦΙΑ ΑΘΗΝΗ

Στοιχειοθεσία-Σελιδοποίησις

«Οἱ εἰκόνες, ἀπὸ τὰ θαυμάσια βιβλία τοῦ κ. Θεοδ. Τσοχαλῆ ΙΛΙΑΣ καὶ ΟΔΥΣΣΕΙΑ.
Τὸν εὐχαριστοῦμε θερμῶς.»

ISBN set

Πνευματικά δικαιώματα copyright © "Αννα Τζιροπούλου-Εύσταθίου

Κεντρική διάθεσις: Στουρνάρα 57 - 3ος όρ. - Τηλ. 210-5221.314

Ακαδημίας 84 - 5ος όρ. - Τηλ. 210-3836.231
102 10 ΑΘΗΝΑΙ

Σόλωνος 114 - Τηλ. 210 3847.347

Τ. Θ. 36.81 ΑΘΗΝΑΙ 102 10

ΦΩΤΗΡΟΣ
ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ
ΟΔΥΣΣΕΙΔΗΣ

(Λαερτιάδαι, Ἀρκεισίου)

"*Anna Tziqoropoulou Eustathiou*

(‘Ομιλεῖ ὁ Τηλέμαχος):

«*Μοῦνον Λαέρτην Ἀρκείσιος ἔτικτεν,
μοῦνον δ' αὖτ' Ὁδυσσῆα πατήρ τέκεν
αὐτὰρ Ὁδυσσεὺς μοῦνον ἐμέ....»*

Δηλ.

Μόνον τὸν Λαέρτην ἐγέννησε ὁ Ἀρκείσιος,
μόνον πάλι τὸν Ὁδυσσέα ἐγέννησε
ο πατήρ του (ὁ Λαέρτης)
κατόπιν ό Ὁδυσσεὺς μόνον ἐμέ....

Ἀρκείσιος: υἱός τοῦ Διός καὶ τῆς Εὐρυωδίας,

πατήρ τοῦ Λαέρτου καὶ πάππος τοῦ Ὁδυσσέως.

Κατ' ἄλλους ὁ Ἀρκείσιος ὑπῆρξε νιός τοῦ Κεφάλου
(τοῦ Δηϊονέως καὶ τῆς Διομήδης).

Απὸ τὸν Κέφαλον (Αθηναῖον) ἐπῆραν τὴν ὀνομασία
τους οἱ Κεφαλλῆνες.

*Στὸν
καπετὰν-Θανάση*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A' ΜΕΡΟΣ

	σελ.
ΟΜΗΡΟΣ.....	13
‘Ομηρικά Προβλήματα.....	16
Τί σημαίνει “Ομηρος.....	23
‘Η “παράδοσις” περὶ τυφλότητος τοῦ Ὁμήρου.....	31
Τοσαῦτα γὰρ κατεῖδε ὅσα οὐδεὶς πώποτε.....	34
Πότε ἔζησε ὁ “Ομηρος;	37
Περὶ δὲ τῶν γονέων αὐτοῦ.....	42
Παρ’ Ὁμήρου χρὴ μανθάνειν.....	49
“Ομηρος γράφει Ὁδυσσέα τὸν τῶν Ἑλλήνων σοφώτατον	52
Τοῦ ποιητοῦ μεγαλοφυῶς τὸν προπάτορα διὰ τῶν ἐπῶν δεδοξακότος ..	54
Ιππηλάτα Νέστωρ	60
Πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὅδυσσεὺς	64
Ικαρίου παῖδα... Πηνελόπην	79
‘Ως μὴ τὰ ὀνείδη τοῦ προπάτορος ἄδοι	83
Τεκμήριον τὸν “Ομηρον λαβὲ	90
‘Η Ὁμηρικὴ Ιθάκη	101
Περὶ τοῦ ἔξωκεανισμοῦ τοῦ Ὅδυσσεώς	113

B' ΜΕΡΟΣ

Περὶ τῆς Ὁμηρικῆς - ἐπικῆς διαλέκτου	128
Περὶ ἐπικοῦ διακτυλικοῦ ἔξαμέτρου	136
ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ	149
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	179

Α' ΜΕΡΟΣ

ΟΜΗΡΟΣ

"πᾶσαν δὲ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν Ἑλλάδα νομιζέτω"

Ο ἀρχαιότατος μάντις Εὔκλους, ὁ ἐπίλεγόμενος Ἐμπυριβήτης, εἶχε προβλέψει μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τὴν Ἔκστρατείαν τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τὴν ἄφθιτον δόξαν τοῦ Ὁμήρου, τὸν ὅποῖον ἔμελλε νὰ γεννήσῃ ἡ Θεμιστώ. Διασώζει οὕτω κατὰ μίαν ἐκδοχὴν καὶ τὸ ὄνομα τῆς μητρός του (προφανῶς συμβολικὸν ὅπως θὰ ἔξετάσωμε περαιτέρω) διὰ τὸ ὅποιον ὑπάρχουν ἀρκετές ἄλλες προτάσεις: "...μητέρα δὲ οἱ μὲν Μῆτιν, οἱ δὲ Κοηθηίδα, οἱ δὲ Θεμιστην, οἱ δὲ Υρηνηθώ, ἔνιοι δὲ Ίθακησίαν τινά, οἱ δὲ Καλλιόπην τὴν Μούσαν, τινὲς δὲ Πολυκάστην τὴν Νέστορος". (Ἀγὼν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου, Πάπυρος III. Δουβλ. 1891, σλ. 70).

Ο χρησμός, ἐν περιλήψει, ἀναφέρει ὅτι "ἐν εἰναλίῃ Κύπρῳ μέγας ἔσσεται ἀοιδὸς ...Μοῦνος καὶ πρῶτος, τῆς εὐρυνχῶδον Ἑλλάδος "κακὰ" ἀείσει... (=θὰ φάλη)". Διότι, πράγματι, μέγα κακὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξε ὁ ὀλέθριος ἐμφύλιος Τρωικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλαδιτῶν (Ἀχαιῶν, Δαναῶν, Ἀργείων, ἐν ὄλιγοις Πανελλήνων) καὶ τῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐκ Πελοποννήσου, Τρώων - Δαρδάνων, ἀφοῦ:

«Καὶ τὸ Τρωϊκὸν γένος ἑλληνικὸν ἀρχῆθεν ἦν»

Γράφει ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς: "...καὶ τὸ τῶν Τρώων ἔθνος ἑλληνικὸν ἦν ἐκ Πελοποννήσου ποτὲ ὀρμημένον". (Ρωμ. Ἀρχ. α' 61 κ.ἔξ.)

Γενεαλογεῖ καὶ ὁ Ὁμηρος:

Ἴλιας, Y 215 **Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο νεφεληγερέτα Ζεὺς**
 κτίσσει δὲ Δαρδανίην, ἐπεὶ οὐ πω Ἰλιος ἵστη
 ἐν πεδίῳ πεπόλιστο...
Δάρδανος αὖ τέκεθ' οὐδὲν Ἐριχθόνιον βασιλῆα

230 **Τρῶα δ' Ἐριχθόνιος τέκετο, Τρώεσσιν ἄνακτα·**
Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἔξεγένοντο,
Ἴλος τ' Ἀσσάρακός τε καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης,
 ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων·
 τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὺς οἰνοχοεύειν
 κάλλεος εἴνεκα οἴοι, ἵν' ἀθανάτουσι μετείη.
Ἴλος δ' αὖ τέκεθ' οὐδὲν ἀμύμονα Λαομέδοντα,
Λαομέδων δ' ἄρα Τιθωνὸν τέκετο, Πρίαμόν τε."

Καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν Ψυχουντάκη:

215 «Τὸν Δάρδανο ὁ συννεφιαστής Δίας ἐπωφελούννα
τὴν Δαρδανία πούχενε κιόλαις αὐτὸς χτισμένη
στὸν κάμπο...

...Κι ὁ Δάρδανος μετά, ἔχει κι αὐτὸς γεννήσει
τὸν βασιλιά Ἐριχθόνιον..

230 Τὸν Τρῶα ὁ Ἐριχθόνιος, τὸ βασιλιὰ στὴν Τροία
γεννᾶ, ποὺ γέννησε κι αὐτὸς κατόπι ἀγόρια τρία.

Τὸν Ἰλο, τὸν Ἀσσάρακο, κι Ἰσόθεο Γανυμήδη,
στὰ κάλλη ποὺ ἔχειριζεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅλους,
μὰ τὸν ἀρπάξαν οἱ θεοὶ στῶν οὐρανῶν τοὺς θόλους
γιὰ τὸ ὅμιορφιές του, κεραστὴ τοῦ Δία μὰ καὶ νάτον,
κι αὐτὸς γιὰ πάντα μεταξὺ ὅλων τῶν ἀθανάτων.

Τὸν ἀψεγάδιαστο τὸν γιὸ γέννησε ὁ Ἰλος πάλι,
τὸν Λαιομέδοντα, π' αὐτὸς γέννησε ἀπὸ τὴν ἄλλη
τὸν Τιθωνό, τὸν Πρίαμο...»

Σχολιάζει χαρακτηριστικὰ ὁ Δημήτρης Σιατόπουλος στὸ βιβλίο του
"Ομήρου Ιλιάς."

« Ἄργεῖτες. Ἀχαιοί, Δαναοὶ ἐπιδρομεῖς, καὶ οἱ Τρῶες -Δάρδανοι, Λύκιοι,
Παίονες, ποὺ ἀμύνονται "περὶ πάτρης", ἔχονν ὀλοφάνερη κοινὴ καταγωγὴ. Μὲ
ἴδιους θεσμούς, πανομοιότυπη εὐσέβεια καὶ θεολατρεία, ὅμοια ἥθη κι ἔθιμα,
ὅμοια διακινθέρωνται... καὶ τὴν ἴδια -ὅπως ἀβίαστα φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅμηρικὸ κεί-
μενο- ἐλληνικὴ γλῶσσα. Βέβαια σὲ διαφορετικὲς διαλέκτους, μὲ ἐπικρατέστερες
τὴν Ἰωνικὴ καὶ Αἰολική, κι ὅχι λίγονς ἰδιωματισμούς.

Κι αὐτὸς ὁ γενέροχης τῶν Τρώων, Δάρδανος, ἥταν ἔνας Ἀρκάδας Ἐλλαδικὸς
ἀνθρωπος, γιὸς τοῦ Δία καὶ τῆς ἀρκαδικῆς Ἡλέκτρας. Σύμφωνα μὲ τὴν μυθιστο-
ρικὴ παράδοση, ἔπειτα ἀπὸ φοβεροὺς σεισμούς ποὺ ἔγιναν στὴν πατρίδα του,
Ἀρκαδία, ἔφυγε μὲ ἀρκετοὺς Ἀρκάδες καὶ ἀποίκησαν στὴ Σαμοθράκη...

Σὲ ὅλοκληρο τὸ ἔπος, δποὺ ὁ ποιητὴς παραθέτει συνομιλίες ἀντιπάλων
ἥρωων, αὐτὲς εἶναι πάντα ἀνάμεσα σὲ Δαναοὺς ἀπὸ τὴ μὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν
ἄλλη Τρωαδίτες, Παίονες, Θρῆκες, Λυκίονς κ.λπ. (δηλαδὴ λαῶν μὲ ἐλληνικὴ
λαλιὰ καὶ θρησκεία) καὶ ποτὲ μὲ ἄλλους "βαρβαροφάνους" συμμάχους τῶν
Τρώων...

Οἱ Τρῶες καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συμμάχους τους, ἔχονν ὀλοκάθα-
ρα ἐλληνικὰ ὀνόματα....

Ἐλλαδικὸ γνώρισμα ἐπίσης καὶ ἡ ὑπαρξη στὴν ἀκρόπολη τῆς Τροίας
ναοῦ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, μὲ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς μέσα σ' αὐτόν, ποὺ προσπέ-

φτουν οι Τρωαδίτισσες γυναικες. "Ομοιοι ναοὶ ὑπῆρχαν στὶς Ἀκροπόλεις ὅλων σχεδὸν τῶν Ἑλλαδικῶν πόλεων, ἀφιερωμένοι στὴν πανελλαδικὴ θεὰ προστάτισσα Ἀθηνᾶ."

Καὶ ἐκ τοῦ Ἐγκυλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ ΗΛΙΟΣ:

«ΔΑΡΔΑΝΟΣ. Ὁ Δάρδανος καὶ ὁ Ἰασίων ἥσαν υἱοὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας Ἡλέκτρας καὶ τοῦ Διός. Ὁ Δάρδανος ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Χρύσην, θυγατέρα τοῦ Πάλλαντος, ἐκ τῆς ὥποιας ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν Δίμαντα καὶ τὸν Ἰδαῖον. Ἡ Χρύση ἡ Χρύσις ἐδώρησεν εἰς τὸν Δάρδανον δύο παλλάδια, ἐδίδαξε δὲ τόσον εἰς αὐτὸν ὅσον καὶ εἰς τοὺς δύο υἱούς της τὰ τῆς λατρείας των. "Οταν ὁ Δίμας καὶ ὁ Ἰδαῖος εἶχον φθάσει εἰς ἀνδρικὴν πλέον ἥλικιαν, ἔγινεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν τρομακτικὸς ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ, αἱ δὲ πεδιάδες καλυψθείσαι ὑπὸ τῶν ὑδάτων δὲν ἤδυναντο πλέον νὰ διαθρέψουν τὸν πληθυσμόν. Τότε ὁ Δάρδανος, ὁ νιός του Ἰδαῖος καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰασίων, παραλαβόντες καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἀρκάδας, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Σαμοθράκην, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν ἰδρύσαντες καὶ ναὸν τῶν μεγάλων θεῶν...»

.... διεπεραιώθη ὁ Δάρδανος μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰδαιού καὶ τῶν ἄλλων Ἀρκάδων εἰς τὴν ἔναντι Μικρασιατικὴν ἀκτὴν ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Τεῦκρος, υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου¹ καὶ τῆς νύμφης Ἰδαίας. Οὗτος ὑπεδέχθη τοὺς Ἀρκάδας εὐμενῶς, ἔδωσε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα του Βάττιαν ἡ Ἀρίσβην ὡς σύζυγον τοῦ Δαρδάνου, δοθέντος ὅτι εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Χρύση. Ὁ Δάρδανος ἔκτισεν ἐκεῖ πόλιν ἣντις ἔλαβεν τὸ ὄνομα Δάρδανος ἡ Δαρδανίς, ἰδρύσας καὶ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐγκατέστησε τὰ Παλλάδια. Ἀκολούθως ἔξέδωκε χρησμόν, κατὰ τὸν ὅποιον, ἐφ' ὅσον τὰ Παλλάδια εὑρίσκονται ἐκεῖ καὶ τοὺς ἀπονέμονται αἱ δέονσαι τιμαί, ἡ πόλις θὰ εἴναι ἀπόρθητος...»

Τὸ πιθανότερον εἴναι ὅτι διὰ τοῦ μύθου τοῦ Δαρδάνου ὡς Ἀρκάδος συμβολίζεται ἡ πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν γενομένη μετανάστευσις Πελασγῶν ἐξ Ἀρκαδίας. Η μετανάστευσις αὕτη, γενομένη εἰς Προϊστορικοὺς χρόνους, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα ὡς καὶ ἀπὸ ἄλλα δεδομένα περιελθόντα μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τὰ ὅμηρικὰ ἔπη καὶ ἄλλας περιγραφάς.»

*

Καὶ ὁ χρησμός, εἰς τὸν ὅποιον ἥδη ἀναφερθήκαμε, καταλήγει προλέγων: „ἔσσεται ἀθάνατος καὶ ἀγήραος, ἥματα πάντα“ (=θὰ εἴναι ἀθάνατος καὶ ἀγέραστος γιὰ πάντα).

1. Σκάμανδρος: ἐτυμ. σκάπτω + ἀνήρ - ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλῆς, κατ' ἐντολὴν τοῦ Διός, ἔσκαψε ἐκεῖ ὅπου καὶ ἐπήγασε ὁ ποταμός.

‘Ομηρικά προβλήματα

Πράγματι, ή ἀνθρωπότης οὐδέποτε ἔπαινος νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν "Ομηρο. Ἀκόμη καὶ σήμερα, στὴν καθαρὰ ὑλιστικὴ ἐποχὴ μας, δὲ καὶ περισσότερο ὁ "Ομηρος καθίσταται ἀντικείμενον μελέτης, συζητήσεων, ἐρευνῶν, ἀναζητήσεων καὶ θαυμασμοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ μέχρι τὴν Ἰαπωνία καὶ ἀπὸ τὴν Σκανδινανία μέχρι τὴν Αὐστραλία, οἱ Ἐκδόσεις τοῦ Ομήρου διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλη μὲ διαρκῶς αὐξανόμενο χρημάτιο καὶ ἀνοδικὸ δείκτη πωλήσεων. Ἔδω καὶ αἰώνες, πλήθος μελετητῶν καὶ ἐρευνητῶν ἀσχολοῦνται ὅχι μόνον μὲ τὴν ἀπόδοσιν καὶ τὸν σχολιασμὸ τῶν στίχων τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ διάφορα ἀποκαλούμενα "όμηρικά προβλήματα":

“Υπῆρξε πράγματι ὁ ποιητὴς "Ομηρος;

Τί σημαίνει τὸ ὄνομά του; Μήπως δὲν ὑπῆρξε "ἔνας" "Ομηρος, ἀλλὰ πολλοὶ ποιηταὶ οἱ ὅποιοι καλύπτονται ὑπὸ τὸ ὄνομα "Ομηρος;

Μήπως ὑπῆρξαν δύο ποιηταί, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ εἰς συνέθεσε τὴν Ἰλιάδα καὶ ὁ ἄλλος τὴν Ὀδύσσεια;

“Εάν, τέλος, ὑπῆρξε πράγματι ποιητὴς "Ομηρος, πότε ἔζησε;

Ποῦ ἐγεννήθη;

“Υπῆρξε τυφλὸς ἢ ὄχι;

Τὰ ἔπη του παρεδόθησαν γραπτῶς ἢ προφορικῶς;

Ποία εἶναι ἡ "Ομηρικὴ Ἰθάκη;

“Ο Ὀδύσσευς "ἔξωκεανίσθη";

Εἰς τὸ βασικώτερον ἔρωτημα, ἐὰν δηλαδὴ ὑπῆρξε ποιητὴς "Ομηρος, ἡ ἀπάντησις εἶναι κατηγορηματική: ναί, ὁ "Ομηρος ὑπῆρξε. Ἀναδιφώντας τὰ Κείμενά μας, διαπιστώνουμε ὅτι δὲν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρονται εἰς τὸν "Ομηρον δίχως ἵχνος ἀμφιβολίας ως πρὸς τὸ ὑπαρκτὸν τοῦ προσώπου του. Τις περισσότερες φορὲς τὸν ἀποκαλοῦν ἀπλῶς "ὁ ποιητὴς" καὶ ὄχι "ὁ ποιητὴς "Ομηρος", ἀποδίδοντες εἰς αὐτὸν τὴν ὀφειλομένη τιμὴν καὶ τὰ ἀδιαφιλονίκητα πρωτεῖα: "Ο ἐπιφανέστατος τῶν ποιητῶν "Ομηρος. (Διόδ. 37.1)

Καὶ ἐπικαλοῦνται στὰ ἔργα τους ὁμηρικοὺς στίχους: "ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητὴς...". "Εχει καταμετρηθῆ ὅτι, μόνον εἰς τοὺς Πλατωνικοὺς διαλόγους, ὑπάρχουν 175 ὁμηρικὰ χωρία. Καὶ παρ' ὅλον ὅτι ὁ Πλάτων, ἀπὸ τὴν ἴδαινη του Πολιτεία, "ἔξορίζει" τοὺς ποιητάς, ἐν τούτοις γιὰ τὸν "Ομηρο γράφει: "ἀληθῶς τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητὴς".¹ (Πολιτ. 606). - "...ὁ ποιητὴς οὗτος ὁ χαρίεις.."

1. «Οὔτως οἱ "Ἐλληνες ἐκ παίδων ἀπομνημονεύοντες τὰ ἔπη τοῦ Ομήρου κατὰ ταῦτα τὸ ἑαυτῶν ἥθος διέπλασσον καὶ πολλοὶ μεγάλοι στρατηγοὶ ἔσχον ὡς ὑπόδειγμα τοὺς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος. Ὁ "Ομηρος εἶναι ὁ μέγας τοῦ ἐπικοῦ ὑφους θεομοθέτης, ὅπερ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐμμῆθησαν. Καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἔπους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως καὶ καθ' ὅλου ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν γοαμάτων ἐπέδρασεν.

...Οἱ ρήτορες κατ' ἔξοχὴν ἐκ τοῦ "Ομήρου ἡγιτλησαν ορθορικά σχῆματα..."

(Γ. Μιστριώτης, Μεγ. Ἑλλ. Γραμματολογία)

(Νόμοι 680) - "...δ ποιητικώτατος καὶ πρῶτος.. " (Πολιτ. 607) - "...δ ἡγεμών.. " (Πολιτ. 598). Γι' αὐτὸ δ Εὐστάθιος στὰ σχόλια Ἰλιάδος (Μ230, Σ105) σχολιάζει: ""Εοικε μὲν γὰρ τῶν καλῶν ἀπάντων τούτων τραγικῶν, πρῶτος διδάσκαλός τε καὶ ἡγεμὼν γενέσθαι." Ο Ἀριστοτέλης στὴν Ποιητική του γράφει κι αὐτὸς γιὰ τὸν "Ομῆρο: "πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι". Καὶ δ Ἡράκλειτος: "ὅς ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος πάντων". Ο Ἔνδιπίδης τὸν ἀποκαλεῖ "ἄριστον καὶ θεώτατον τῶν ποιητῶν" (Ἴων 530), δὲ Αἰσχύλος δηλώνει ὅτι οἱ τραγῳδίες του εἶναι τὰ ψίχουλα ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ Ὁμῆρου: "τεμάχη τῶν Ὁμῆρου μεγάλων δείπνων." (Ἀθήναιος 347 E). Καὶ δ Ἀριστοφάνης: "ὁ θεῖος Ὁμῆρος.. χρηστὰ ἐδίδαξε, τάξεις, ἀρετάς, δράσεις ἀνδρῶν". (Βάτρ. 1035). Ο Πίνδαρος τὸν ἀποκαλεῖ "ἡδυεπῆ". Ο Ἀθήναιος "ὁ τῶν ποιητῶν βασιλεὺς". Η Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία καταγράφει: "ἴσος ἀθανάτοις, πάνσοφος". Ο Διόδωρος δ Σικελιώτης (Βιβλίον ΣΤ'), περιγράφων τὴν Αἴγυπτο, ἀποφαίνεται μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἐνῷ ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι "δυσεπίβατος" διὰ τοὺς ταξιδεύοντας, ἐν τούτοις τὴν ἐπεσκέψθησαν ἐκ τῶν "ἀρχαιοτάτων", τόσον δ Ὁρφεὺς ὅσο καὶ δ ποιητὴς "Ομῆρος.

Γιὰ τὸν "Ομῆρο, τῷ τὰς ἀρχὰς παρασκόντι τοῖς ἀμφὶ τῇ Ἀκροπόλει σοφοῖς", (ὅπως παρατηρεῖ δ Μάρκος Μουσοῦρος στὴν Εἰσαγωγὴ τοῦ Ε.Μ.), δ Δημόκριτος "φησὶν οὕτως":

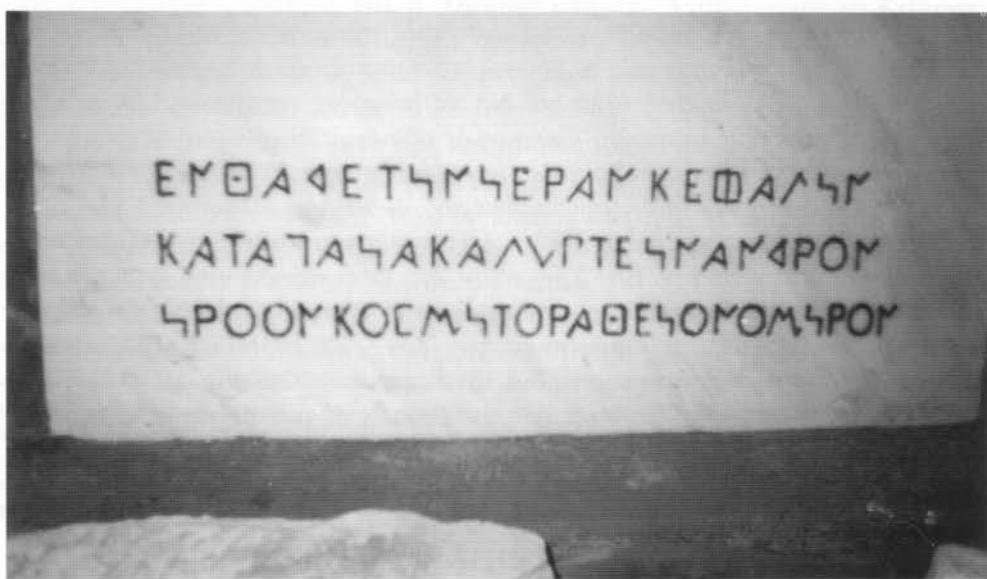
""Ομῆρος, φύσεως λαχῶν θεαζούσης,
ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων,
ώς οὐκ ἐνὸν ἄνευ θείας καὶ δαιμονίας φύσεως,
οὕτω καλὰ καὶ σοφὰ ἔπῃ ἐργάσασθαι".

(Δημοκρ. ἀπόσπ. 21)

Ο δὲ Στράβων, δ ἀκριβολόγος καὶ μεθοδικὸς αὐτὸς γεωγράφος, δηλώνει ὅτι ἀποδίδει μεγίστη σημασία στὶς πληροφορίες ποὺ παρέχει δ "Ομῆρος, διὰ "τὸν γεγονότα Ἰλιακὸν πόλεμον", ἀλλὰ καὶ διὰ τὶς διάφορες τοποθεσίες: "...ἀρχηγήτην εἶναι τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας Ὁμηρον, ὃς οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρετῇ τῆς ποιήσεως τοὺς πάντας ὑπερβάλλεται, τοὺς πάλαι καὶ τοὺς ὑστερον, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ κατὰ τὴν ἐμπειρίαν.. κατὰ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην γῆν καὶ τὴν θάλασσαν.." (Α', 2).

Ο Στράβων, δπως καὶ ἄλλοι πολλοί, μᾶς παρέχει καὶ αὐτὸς τὴν πληροφορία ὅτι δ ποιητὴς ἐτάφη εἰς τὴν Ἱων: "...νησίδιον Ἰος, ἐν ᾧ κεκηδεῦσθαι φασι τὸν ποιητὴν Ὁμηρον". Ας ἀναφέρουμε καὶ ἔναν λατīνο: δ ἴστορικὸς Πλίνιος τοποθετεῖ καὶ αὐτὸς τὸν τάφον τοῦ Ὁμῆρου εἰς τὴν Ἱων.. "IOS HOMERI SEPULCRUM VENERANDA.." (=Ἴος, ἡ τιμωμένη διὰ τὸν τάφον τοῦ Ὁμῆρου.."). Ο Σουΐδας ἀναφέρει καὶ τὸ διασωθὲν Ἐπιτύμβιόν του: "Γηραιὸς δὲ τελευτήσας ἐν τῇ νήσῳ τῇ Ἱω τέθαπται... ἐπιγέγραπται δὲ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ τόδε τὸ ἐλεγεῖον:

ΕΝΘΑΔΕ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΚΑΤΑ ΓΑΙΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΑΝΔΡΩΝ ΗΡΩΩΝ ΚΟΣΜΗΤΟΡΑ ΘΕΙΟΝ ΟΜΗΡΟΝ

’Ακόμη καὶ ὁ κορυφαῖος ἴστορικὸς Θουκυδίδης, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἴστοριά τῆς νήσου Δήλου (Γ' 104) ἐπικαλεῖται μαρτυρίες τοῦ Ὁμήρου: "δῆλοῖ δὲ μάλιστα Ὁμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν..".

Ο Ξενοφῶν δηλώνει: "Ἐπὶ ἐπῶν ποιήσει, Ὁμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμα-
κα." (Ἀπομν. 1.4.3). Καὶ ὁ Διόδ. Σικελιώτης: "Τὸν πρεσβύτατον σχεδόν, καὶ μάλι-
στα τῶν ποιητῶν θαυμαζόμενον." (Γ' 23)

Ο δὲ Πλούταρχος μᾶς διασώζει τὸ ἔξῆς καταπληκτικὸ ἀνέκδοτο: ὅταν ὁ Μ.
Ἀλέξανδρος εἶδε κάποιον ἀγγελιαφόρο νὰ σπεύδῃ πρὸς αὐτὸν περιχαρής καὶ προ-
τείνων τὴν χεῖρα, τὸν ἐρώτησε: τί τὸ χαρούσυνο ἔχεις νὰ μοῦ ἀναγγείλης; Μήπως
ὅτι ἀνεβίωσε ὁ Ὁμηρος;

«Ἀλέξανδρος μὲν γάρ, ὡς ἄγγελον ἰδὼν
περιχαρῇ προσθέοντα καὶ τὴν δεξιὰν προτείνοντα,
"τί μοι μέλλεις" εἶπεν "ὦ τᾶν (=ὦ φίλε μου)
ἀπαγγελεῖν; ἢ ὅτι "Ομηρος ἀναβεβίωκεν;"».

Αλλὰ καὶ "Αλεξάνδρου τὴν Ἀσίαν ἔξημεροῦντος, Ὁμηρος ἦν ἀνάγνωσμα..."
(Πλούτ. Ἡθ. Α5).

Γι' αὐτὸ ἐκέλευσε οἱ παῖδες τῶν Περσῶν, "γράμματα μανθάνειν Ἑλληνικά."
Τελικῶς, "οὐδεὶς ἀνήκοος Ὁμήρου..."

Γι' αὐτό, "Τίς γὰρ Ὁμηρείοις ἀντιφέροιτο λόγοις;" (=Ποῖος θὰ ἥδύνατο νὰ
ἀμφισβήτησῃ τοὺς λόγους τοῦ Ὁμήρου;) -Ἐλλην. Ἀνθολογ. Ἐπιδεικ. Ἐπιγρ. ἀρ. 625.-

*

Απὸ τὰ λίγα αὐτὰ ἀποσπάσματα ἔξαγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τοὺς
ἀρχαίους χρόνους οὐδεὶς ποτὲ ἀμφισβήτησε τὴν ὑπαρξί - τὴν γέννησι καὶ τὸν
θάνατο- τοῦ Ὁμήρου. Οἱ "ἀμφιβολίες" γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα εἶναι χαλκευμένες
μεταγενεστέρως. Ἐντάσσονται σὲ μία γενικώτερη προσπάθεια νὰ μειωθῇ, νὰ
ἀπαλειφθῇ εἰ δυνατὸν κάθε τι τὸ Ἑλληνικό, μὲ σκοποὺς λίγο -πολὺ γνωστούς, λίγο-
πολὺ ἀδήλους. Μὲ τὸ νὰ διαγράφουν ὅμως τὸν Ὁμηρο καὶ νὰ τοποθετοῦν στὴν
θέσι του δύο ἢ καὶ περισσότερους ποιητὰς-ραψῳδούς, παραδέχονται στὴν οὐσίᾳ
τὴν ὑπαρξί πολλῶν ποιητῶν ἐφάμιλλων τοῦ Ὁμήρου, ἀφοῦ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ
Ὀδύσσεια διατηροῦν ἀμείωτη τὴν ἀξία τους.

Παρατηρεῖ ὁ Μιστριώτης: "Ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀνευρίσκεται μεγάλη
ποιητικὴ τέχνη. Κατὰ τὸν Christ (Geschichte der Griech. Litt. 39) πνεύματα οἷον τὸ
Ὁμηρικὸ βλέπει ὁ κόσμος ἀνὰ χιλιετηρίας. Πῶς λοιπὸν ἡ μικρὰ Ἰωνία, δωδεκάδα
τοιούτων πνευμάτων ἐφ' ἄπαξ παρήγαγε;" Αὐτὸ φαίνεται δὲν τὸ ὑπολογίζουν,
προκειμένου νὰ στερήσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν Ποιητὴ ποὺ δλοι θὰ τὸν ἥθελαν
ἴδικό τους. Τὰ τελευταῖα χρόνια, ἄλλοι ἀπὸ δῶ καὶ ἄλλοι ἀπὸ κεῖ, ἐπιχειροῦν νὰ
τοῦ ἀλλάξουν ἐθνικότητα. Οἱ Τοῦρκοι τὸν προβάλλουν ὡς στοιχεῖον τῆς "πολιτι-
στικῆς τους κληρονομιᾶς". Αὐτὰ εἶναι γνωστά.. Ἀκόμη καὶ ὁ σέρβος πολιτικὸς
Βούκ Ντράσκοβιτς, στὸ βιβλίο του "Ο Ρῶσος Πρόξενος" (Ἐκδ. ΕΥΡΩΕΚΔΟΤΙΚΗ)

γράφει: "...τὰ πρῶτα, τὰ ἐπονομαζόμενα δωρικὰ ἔπη τῆς Ἰλιάδας καὶ τῆς Ὀδύσσειας γράφτηκαν σὲ μία γλῶσσα μὲ τὴν ὅποια μοιάζει πάρα πολὺ ἡ σερβικὴ.. τί νὰ κάνουμε τώρα; νὰ τὸν πολιτογραφήσουμε σέρβο τὸν "Ομῆρο";

Στὴν ἀρχαιότητα πολλὲς ἑλληνικὲς πόλεις ἔριζαν, φιλονεικοῦσαν, ἐπειδὴ ἡ πάθε μία χωριστὰ διεκδικοῦσε τὴν τιμὴν νὰ εἶναι ἡ γενέτειρα του. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὸ γνωστὸ ἀρχαῖο Ἐπίγραμμα ἀναφέρει:

Ἐπτὰ πόλεις μάρνανται (=μάχονται) σοφὴν διὰ ρίζαν Ὄμήρου.
Σμύρνη, Χίος, Κολοφῶν, Ιθάκη, Πύλος, Ἀργος, Ἀθῆναι.

Ἄφοῦ κρατήσουμε τὴν **Ιθάκη** καὶ τὴν **Πύλο**, στὶς ὅποιες θὰ ἀναφερθοῦμε περαιτέρῳ (ἀλλὰ καὶ τὸ "Ἀργος ποὺ εὐδίσκεται στὴν Πελοπόννησο ὅπως ἡ Πύλος) πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ Ἀθήνα ὑπῆρξε ἀπλῶς ἡ γενέτειρα τοῦ διδασκάλου τοῦ Ὄμήρου, δηλαδὴ τοῦ Προναπίδη.¹ Γι' αὐτό, στὰ Σχόλια εἰς Αἴλιον Ἀριστείδην (181, 18 -T.L.G.) διαβάζουμε:

«Καὶ γὰρ καὶ ὁ ποιητὴς ἀττικίζει, εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ λέγων Πηληιάδεω. Ἀττικὸν δέ ἔστιν, ως τὸ Μενέλεω. Ἐν τοῖς πλείστοις γὰρ ἀττικίζει.»

Σμύρνη καὶ Κολοφῶν ἀποκλείονται, "ὅθεν (=ἀπὸ ὅπου) ὁ Ὄμηρος νομίζεται εἶναι. "(Σχόλια ώς ἄνω). Ὁ "Ὀμηρος δὲν ἐγεννήθη στὴν Ἰωνία διότι, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε ἐν συνεχείᾳ, εἶναι προγενέστερος τοῦ ἀποκισμοῦ της. Ὡς πρὸς τὴν Χίο, ὁ Γ. Μιστριώτης στὶς "Διαλέξεις περὶ Ὄμήρου" γράφει ὅτι ὁ "Ὀμηρος δὲν ἐγεννήθη εἰς τὴν Χίον, ἀλλ' ἀπλῶς "φύκησε ἐν τῇ Χίῳ" γιὰ κάποιο, προφανῶς, χρονικὸν διάστημα. Καὶ συνεχίζει:

"Ἐν τῇ Χίῳ ὑπῆρχε τὸ καλούμενον Ὄμηρειον, ὅπερ .. ᾧτο ὁ τόπος τῆς συναθροίσεως τῶν Ὄμηριδῶν. Οὗτοι κατὰ τὴν γνώμην τῶν φιλολόγων εἶλκον τὸ γένος ἐκ τοῦ Ὄμήρου καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἥσαν ἀοιδοί. Ἀφ' ὅτου δὲ ὅμως ἐξέλιπεν ἡ ποιητικὴ αὐτῶν γονιμότης, ἐγένοντο ὁμοφόδιοι ἄδοντες τὰ ἔπη του..."

"Ὀμηρίδας ἔλεγον τὸ ἀρχαῖον, τοὺς ἀπὸ τοῦ Ὄμήρου γένους, οἵ καὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ ἐκ διαδοχῆς ἥδον. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ ὁμοφόδιοι, οὐκέτι τὸ γένος εἰς "Ὀμηρον ἀνάγοντες". (Σχόλ. Πινδ. Νεμ. 2.1)
(Δηλαδὴ οἱ ὁμοφόδιοι δὲν ἥσαν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ὄμηρου.)

"Οἱ μεθ' Ὄμηρον, τὰ αὐτοῦ ποιήματα περιεχόμενοι ἦδον, ὁμόδον δαφνίνην κατέχοντες, σύμβολον Ἀπολλωνιακόν... ὅθεν ὁμοφόδιοι → ὁμοφόδιοι..."

(Υπομν. εἰς Διον. Θρ. Σχόλ. Μαρκ. 315)

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ἀριστοτέλης τονίζει:

1. "Προναπίδη, τῷ Ὄμήρου καθηγητῇ." (Γαλην. Ἀλληγ. Ησιόδου Θεογ. 364.28)

"Πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν... καὶ Χῖος Ὄμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην -αὐτῆς-

(Ρητορικὴ 1398α).

Ο Πρόκλος (*Χρηστομάθεια B*) γράφει σχετικῶς:

"-Ὀμήρου χρόνοι, βίος, χαρακτήρ, ἀναγραφὴ ποιημάτων.-

'Ἐπῶν ποιητὰὶ γεγόνασι πολλοὶ· τούτων δὲ εἰσὶ κράτιστοι Ὄμηρος, Ἡσίοδος, Πείσανδρος, Πανύασσις, Ἀντίμαχος. Ὄμηρος μὲν οὖν, τίνων γονέων ἡ ποίας ἐγένετο πατρίδος, οὐ δάδιον ἀποφήνασθαι· οὕτε γὰρ αὐτός τι λελάληκεν, ἀλλ’ οὐδὲ οἱ περὶ αὐτοῦ εἰπόντες συμπεφυνήκασιν, ἀλλ’ ἐκ τοῦ μηδὲν ὁητῶς ἐμφαίνειν περὶ τούτων τὴν ποίησιν αὐτοῦ, μετὰ πολλῆς ἀδείας ἔκαστος, οἷς ἥβονύλετο ἔχαρισατο. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν Κολοφώνιον αὐτὸν ἀνηγόρευσαν, οἱ δὲ Χῖον, οἱ δὲ Σμυρναῖον, οἱ δὲ Ἰήτην, ἄλλοι δὲ Κυμαῖον καὶ πᾶσα πόλις ἀντιποιεῖται τάνδορός...' Δηλαδὴ ἡ κάθε πόλις τὸν διεκδικεῖ, ἐγείρει ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς καταγωγῆς του.¹

Καὶ ὁ Πάπυρος III (Δουβλ. 1891, σλ. 70, XXV) ἀναφέρει:

"Ὀμηρον καὶ Ἡσίοδον τοὺς θειοτάτους ποιητάς, πάντες ἄνθρωποι πολίτας εὐχονται λέγεσθαι. Ἀλλ' Ἡσίοδος μέν, τὴν ἴδιαν ὀνομάσας πατρίδα, πάντας τῆς φιλονεικίας ἀπήλλαξεν εἰπών...: "εἴσατο δ' ἀγχ' Ἐλικῶνος, διξυρῇ ἐνὶ κώμῃ "Ασκρη... "Δηλαδὴ δὲ Ἡσίοδος ὑπέδειξε ώς πατρίδα του τὴν "Ασκρην.

Ο Ὄμηρος, ὅμως, ἀφησε ἐλεύθερο τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν πάσης φύσεως εἰκασιῶν καὶ διενέξεων. "Τὸ μὲν εἰπεῖν τινὰ σαφῶς τὴν Ὄμηρον γένεσιν ἡ πόλιν, χαλεπόν."² Ή δὲ ἐσφαλμένη ἀντίληψις ὅτι ἡ ΙΛΙΑΣ καὶ ἡ ΟΔΥΣΣΕΙΑ εἶναι δημιουργήματα δύο ἡ περισσοτέρων ἐλασσόνων ραψῳδῶν, ἔχει πλέον ὁριστικῶς ἀπορριφθῆ. Μελέτες μέσω ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἀπέδειξαν ὅτι πρόκειται περὶ ἐνιαίων κειμένων τὰ δόποια ἔχουν συντεθῆ ἀπὸ ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. "Οπως ἀκριβῶς ἔχει καθορίσει καὶ δὲ Ἀριστοτέλης: "Ὀμηρος.. τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ιλιάδα."³

Ηδη ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους ὑπῆρχαν οἱ λεγόμενοι "χωρίζοντες", ὅπως δὲ Ξένων καὶ ὁ Ἐλλάνικος. Ή πλειονότης ὅμως τῶν μελετητῶν καὶ σχολιαστῶν ἐθεώρει καὶ τὰ δύο ἔπη ἔργα τοῦ Ὄμηρου. Κυριώτερος ὑποστηρικτής αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ὑπῆρξε ὁ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος.

1. "Μή πεύθου τίς Ὄμηρος ἔφυ γένος: αἱ γὰρ ἀπασι εἴνεκ ἐμῆς δόξης φασὶ τεκεῖν με πόλεις." (Ἀδέσποτα Παπυρικὰ 3). Δηλ. Μή ζητᾶς νὰ μάθης τὸ γένος τοῦ Ὄμηρου. Διότι ὅλες οἱ πόλεις ἰσχυρίζονται ὅτι μὲ ἐγέννησαν, ἐνεκα τῆς δόξης μου.

2. Vita Homeri 6

3. Ποιητικὴ 1451α

Γράφει ὁ Μιστριώτης ("Περὶ Ὀμήρου καὶ Ὀμηρικῶν Ἐπῶν", σλ. 99 κ.ἔξ.):

«Οἱ Ἀριστοτέλης ἔλεγε τὴν μὲν Ἰλιάδα ποίημα ἀπλοῦν καὶ παθητικόν, τὴν δὲ Ὁδύσσειαν πεπλεγμένον καὶ ἥθικόν. Υπὸ τοῦ Λογγάνου ἡ μὲν Ἰλιάς παρεβάλλετο πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα, ἡ δὲ Ὁδύσσεια πρὸς τὸν δύοντα ἥλιον. Πότερον τῶν ποιημάτων ἐποιήθη πρότερον, δὲν παρεδόθη ἡμῖν, ἀλλὰ μόνον εἰκασίαι γίνονται. Ἐν γένει πιστεύεται ὅτι ἡ Ἰλιάς ἐποιήθη τὸ πρῶτον καὶ εἴτα ἡ Ὁδύσσεια. Καὶ ὅντως εἶναι λίαν φυσικὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας ἐποίησε τὸ ἔπος τοῦ θερμονοργοῦ ἥρωος Ἀχιλλέως, κατὰ δὲ τὸ γῆρας τὸ τοῦ πολυτλήμονος Ὁδυσσέως.

Καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν δύο ἔπων παρατηροῦνται διαφοραὶ τινες. Οὕτω λέξεις τινὲς ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ἀπαντῶσι συχνάκις, ἐν δὲ τῇ Ὁδυσσείᾳ ἡ οὐδόλως ἡ σπανίως. Ἐλέχθη, ὅτι ἡ αὐτὴ λέξις ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήμασιν ἔχει διάφορον σημασίαν, ἀλλ' αἱ τοιαῦται παρατηρήσεις ἔχοντιν ἀνάγκην ἀκριβεστέρας ἔξετάσεως. Καθ' ὅλον δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ὁ τῶν λέξεων θησαυρὸς εἶναι οὐ μόνον πλουσιώτερος καὶ ποικιλώτερος, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιότερος, ἐν δὲ τῇ Ὁδυσσείᾳ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων εἶναι μικρότερος καὶ αὐτὰ ἀλλέξις ἀνήκουνσιν εἰς ταπεινοτέρους κύκλους τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται διαφοραὶ δύνανται νὰ ἔξηγηθῶσι τὸ μὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἡλικίας τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ὑποθέσεως.

Ἡ λέξις "δαΐφρων" ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι σημαίνει τὸν πολεμικόν, τὸν μάχμον, ἐν δὲ τῇ Ὁδυσσείᾳ τὸν συνετόν, τὸν νονυχῆ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Bergk ἐν τῇ γραμματολογίᾳ (I, 73) πρέπει νὰ δεχθῶμεν δύο λέξεις διαφόρους ὁζές. Τὸ δαΐφρων, ὅταν σημαίνῃ τὸν συνετόν, δέον νὰ γράφηται δαείφρων ἐκ τοῦ δαεσίφρων ...

Βεβαίως ἐν τοιούτοις ζητήμασι δὲν δύναται νὰ ἀποφανθῇ τις ἀσφαλῶς οὐδὲ μετὰ βεβαιότητος, ἀλλ' αἱ δεικνυόμεναι διαφοραὶ οὔτε ἀνεξήγητοι, οὔτε μεγάλαι εἶναι ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς διαφοράς, ἃς περιεμένομεν, ἢν τὰ ἔπη ἐποιοῦντο ὑπὸ διαφόρων ποιητῶν, οἵτινες ἀπέχουσι ἀλλήλων αἰῶνας. Ἀλλως τουαύτη ὑπόθεσις ἀντιβαίνει εἰς τὸν νόμον τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν. Τούτων ἡ ἀκμὴ δὲν διατηρεῖται ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλ' ἐπὶ βραχὺν χρόνον. Η δὲ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὁδύσσεια δὲν ἀνήκουν σιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτῆς.¹ Πῶς λοιπὸν ἔποεπε νὰ διατηρηθῇ αὕτη δύο αἰῶνας, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ τὰ εἰρημένα ἔπη χωρίζοντες;»

1. "Τῶν μὲν οὖν πρὸς Ὀμήρου, οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα, εἰκὸς δὲ εἶναι πολλούς..."
(Ἄριστ. Ποιητ. 1448 B)

Τί σημαίνει "Ομηρος"

Οι έπιμένοντες άκομη εἰς τὴν θεωρίαν ὅτι δὲν ὑπῆρξε ποιητής "Ομηρος, ἐπικαλούνται ώς ἐπιχειρημα τὸ ὄνομά του: **"Ομηρος, ἐκ τοῦ ὁμοῦ+ἀραρίσκω.** Τὸ ὄνομα καὶ αὐτοὺς σημαίνει, ὑποδεικνύει κάποιον ὃ ὅποιος συνήρμοσε εἰς ἐν σύνολον ποικίλες ἐπὶ μέρους φανωδίες ἄλλων.

[**"ὅμηρεῦσαι, παρὰ τὸ ἄρω =ἄρμόζω ταῖς φωναῖς ἀλλήλαις ὁμοῦ ἀραρίσκω".**
(*Ωρίων*)]

Ἐδῶ ὅμως εὐλόγως ἀναφύεται τὸ ἐρώτημα: γιατί ἀποκλείεται νὰ προσήρμοσε ὁ ἴδιος ὁ ποιητής τὰ ἐπὶ μέρους Κεφάλαια τοῦ συνολικοῦ του ἔργου, τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως ἡτο βασισμένο στὶς παραδόσεις καὶ μαρτυρίες ποὺ τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος διατηροῦσε καὶ ὃ λαὸς ἐτραγουσδοῦσε; (*Πρβλ.* καὶ τὸ τοῦ Ἡσιόδου *"φωνῇ ὅμηρεῦσαι". -ομηρεύω =συναρμόζω*).

Γι' αὐτὸ δ Γ. Μιστριώτης παρατηρεῖ:

«*Ἄν τις ἐμβριθῶς τὴν Ὀδύσσειαν ἀναγνῷ, πανταχοῦ εὐρήσει κρίκους, τὰ διάφορα τοῦ μύθου μέρη ἀρρήκτως συνδέοντας.*» ("Ιστορία Ομηρικῶν ἐπῶν").

"Οπως ἐπακριβῶς συνοψίζει δ Ἄριστοτέλης εἰς τὴν Ποιητικήν:

«...ἐκ πλειόνων πράξεων... συγκεμένη, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη καὶ ἡ Ὀδύσσεια... ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ἀριστα, καὶ ὅτι μιᾶς πράξεως μάμησις...»

Τῷ σοφωτάτῳ Ομήρῳ (Πλουτ. Συμπ. 164)

Ομήρῳ προγόνῳ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας (Λιβάνιος, Προγ. 6.2)

Τίλθε λοιπὸν δ Ὁμηρος, "ὅ θεσπέσιος καὶ ἱεροφάντης *"Ομηρος"*,¹ καὶ μὲ τὴν ἀπαράμιλλη τέχνη του συνέθεσε, συνήρμοσε *"τὰ τοῦ μύθου διάφορα μέρη"* εἰς τὰ δύο ἀνυπέρβλητα *"Ἐπη.* *"Τῆς ἀρμονίας κράτιστος ἐγένετο κανὼν ὁ ποιητής Ομηρος. Καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι λέξιν ἀμεινον ἡρμοσμένην τῆς ἐκείνου..."²*

Συνήρμοσε ἀκόμη ὄλες τὶς ἀξίες τοῦ ἐλληνισμοῦ: *"ἀρετάς, ὀπλίσεις ἀνδρῶν"*, ἡρωισμό, θυσία, φιλία, συζυγικὴ ἀγάπη, ἔρωτα καὶ νοσταλγία γιὰ τὴν πατρίδα, σοφίαν καὶ πᾶσαν γνῶσιν... *"πᾶσα μὲν ἡ ποίησις τῷ Ομήρῳ ἀρετῆς ἐστιν ἔπαινος καὶ πάντα πρὸς τοῦτο φέρει".^{2a}*

-Τέχνη πολεμική: *"Ομηρος πρῶτος περὶ τῆς ἐν τοῖς πολέμοις τακτικῆς θεωρίας ἔγραψεν."*³

1. Ρητορ. Ἀνών. 5

2. Διον. Ἀλικαρνασσέως Περὶ Δημοσθ. 41.7

2a. Βασιλείος Θεολόγος 20,40

3. Αἴλιανὸς Τακτικά C1

-Γεωγραφία: "Ομηρος τῆς γεωγραφίας ἥρξεν".⁴

-Αστρονομία, Ναυσιπλοΐα.. "Οπως ἀποδεικνύεται μέσα ἀπό τους στίχους κυρίως τῆς Ὀδύσσειας. (Βλ. π.χ. ε, 269) **Μετεωρολογία** (π.χ. κ, 190)

-Ιατρική... "Ἡ καθ' Ομηρον ἰατρική..." (Ἀλεξ. Θεραπευτ. 2.475) "τοῦ μνὸς ὁ προσαγορευόμενος τένων, οὕτως οὐχ Ἰπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ Ομηρος αὐτὸν ὄνομάζουσιν... τοῦνομα φάρμακον οὕτως οὖν καὶ Ομηρος ἔφη".⁵

-Ψυχολογία... Γράφει σχετικῶς ὁ ἰατρὸς Σάββας Ἰωαννίδης (Περιοδ. Ἑλλ. Αγωγὴ 3/2003): Ότι Ομηρος, ὁ θεῖος ποιητής, ὑπῆρξεν ἀριστος γνώστης τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὅπως ἀλλωστε προκύπτει ἀπό τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια. Πῶς ἀλλωστε μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι ἀριστος γνώστης τῆς ἰατρικῆς, ὅταν περιγράφει μὲ θαυμαστὴ ἀκρίβεια 150 καὶ πλέον ἀνατομικὸν ὅρον καὶ περιγράφει μὲ φοβερὴ ἰατρικὴ λεπτομέρεια πλείονα τῶν 140 διαφορετικῶν τραυμάτων σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος, περιγράφεις ποὺ εἶναι ἵδιαι σχεδὸν μὲ τὰς ἀναφερομένας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰπποκράτους, ὁ ὅποιος παραδεχόταν ὅτι ὁ Ομηρος ἦτο ἀριστος γνώστης τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης; Περιγράφονται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ομήρου εἰς τὰ ἀθάνατα ἔπη του, ἔγχειρητικὰ ἐπεμβάσεις ἐπὶ τραυμάτων, ὅπως καὶ ἀλλαὶ ἰατρικὰ πράξεις. Κάνει ἐπίσης διάκρισιν τῶν τραυμάτων εἰς βαρέα, ἐπικίνδυνα καὶ ἥπια.

Στὴν Ὀδύσσεια, περιγράφονται αἰφνίδιοι θάνατοι, ψυχικαὶ νόσοι, νευρικαὶ νόσοι, ὅπως καὶ φάρμακα, πανσίπονα, αἴμοστατικά, τονωτικά, καθὼς καὶ διάφορα μέτρα ὑγεινῆς...

-Ιστορία, Ρητορική... "Τί γὰρ οὗτος ωρητορικόν, τί δ' οὗτος ποιητικόν; Τίς δ' ἀμείνων Ομήρου φράσαι;"⁶

-Τεχνολογία... "ῶσπερ Ομηρος ἐποίησεν αὐτοκίνητα τὰ τοῦ Ἡφαίστου δημιουργήματα..."⁷

-Ετυμολογία... Συνήρμοσε ἐπίσης τοὺς τύπους ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων: "ἔχορήσατο καὶ λέξειν ἐτέρων διαλέκτων"....⁸

"Ομηρος ὁ σοφώτατος, πεπούρκε σχεδὸν περὶ πάντων τῶν ἀνθρωπάνων." (Ξενοφ. Συμπ. 4.6)

"Καὶ τὴν Ομήρου ποίησιν, μεῖζω λαβεῖν δόξαν". (Ισοκρ. Πανηγ. 4)

"Ομηρος ὁ πάνσοφος, ἡ θάλασσα τῶν λόγων".⁹

"Ομηρος: ὃν λέγουσι πηγὴν τῶν λόγων τὰς γὰρ λάλους ἐκεῖνος εὐδρύνει φλέβας".¹⁰

"Ομηρος, ὁ τὰ πάντα εἰδώς."¹¹ "Ομηρος, ὁ δημιουργὸς τῶν κανόνων".¹²

4. Έκαταῖος, Μαρτυρία Frg. 11B

5. Γαληνός, Περὶ Ἰπποκράτους 1.10

6. Ποσειδώνιος Frg. 3D

7. Γαληνός, Περὶ Μορίων 3.268

8. Έρμογένης, Περὶ τοῦ Λόγου 2.4

9. Vita. 8

10. Γεώργιος Πισίδης, Περὶ Περ. 1.66

11. Μιχ. Ψελλός, Ρητορ. Παπυρ. 2

12. Σκαρλάτος Βυζάντιος

- Μᾶς παραδίδει ἀκόμη **Στοιχεῖα πολιτισμοῦ**. Μικρὸ παράδειγμα:
- "Ο Τηλέμαχος ὑποδέχεται τὸν ἔνο του, "τὸν δόηγεῖ σ' ἔνα θρονὶ νὰ κάτσῃ", ἀφοῦ προηγουμένων στρώνει στὸ κάθισμα λινὸ καθαρὸ ὑφασμα: "ἔς θρόνον εἰσεν ἄγων, ὑπὸ λῆτα πετάσσας" (α 130)
 - Πρὸν δειπνήσουν πλένουν πάντοτε τὰ χέρια τους:
- "Μιὰ παρακόρη μὲ χρυσὸ πεντάμορφο λαγήνι, νερὸ τοὺς χύνει νὰ νιφτοῦν σὲ μιὰ ἀργυρὴ λεκάνη, κι' ἐμπρὸς τοῦ μάκρου, σκαλιστὸ τοὺς ἔστρωσε τραπέζι". ("χέρινβα δ' ἀμφίπολος προσχόρ ἐπέχενε φέρουσα, καλῇ χρυσείῃ, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος, νίψασθαι παρὰ δὲ ἔστην ἐτάνυσσε τράπεζαν". -α 136).

Κι ὁ σιτιστὴς λογῆς ψητά, σηκώνοντας σὲ δίσκους,
τοὺς ἔφερε κι ὅλόχρουσα τοὺς ἔβαλε ποτήρια,
κι ὁ κεραστὴς νιαζότανε συχνὰ καὶ τοὺς κερνοῦσε...

"Δαιτὸς δὲ κρειῶν, πίνακας παρέθηκεν ἀείρας
παντοίων, παρὰ δέ σφι τίθει χρύσεια κύπελλα·
κῆρυνξ δ' αὐτοῖσιν θάμ' ἐπώχετο οἰνοχοεύων" (α 141)
.....

"σῖτον δὲ δμωαὶ παρενήνεον ἐν κανέοισιν" (α, 146)
(Τὸ ψωμὶ παρετίθετο σὲ καλαθάκια).

"Ακόμη καὶ οἱ καραβοτσακισμένοι ναυαγοί, πρὸν ἐτοιμάσουν τὸ φαγητό τους,
ὅσο κι ἄν εἶναι πεινασμένοι, φροντίζουν νὰ πλύνουν τὰ χέρια τους:
"χεῖρας νιψάμενοι τεύχοντο ἐρικυndέα δαῖτα". (κ 182)

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν μάχη, πρὸν εἰσέλθουν εἰς τὴν "ἀσάμινθον" (= "λουτῆρα")
γιὰ νὰ λουσθοῦν, ἔπειλένουν τὸν "ἴδρῳ τὸν πολλὸν" καὶ τὴν σκόνη, στὴν θάλασσα.
(Καὶ ἄλλα μύρια...)

Καὶ, ὅπως ἥδη ἔχουμε ἀναφέρει, στὸν "Ομηρο ἀνιχνεύονται τὰ σπέρματα τοῦ δραμάτος: "Τὴν τραγῳδίαν, καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς "Ομηρον".

"Ομηρον δὲ ποῦ θήσεις, τὸν μέγαν τῶν θεῶν **κωμῳδιογράφον**, εἴ τ' οὖν τραγῳδοποιόν; Ἄμφοτερα γὰρ εὐδόήσεις ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ ποιήμασι, τὰ μὲν συμφορᾶς, τὰ δὲ γέλωτος ἄξια." (Γρηγ. Ναζ. Ιουλ. αὐτοκρ. 1.35)

"ποιητὴς Ὁμηρος... καὶ τὸ τῆς κωμῳδίας σχῆμα πρῶτος ὑπέδειξεν... καὶ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας." (Ποιητικὴ 1448 β.35)

"μαιητῆς Ὁμήρωφ Σοφοκλῆς." (ώς ἄνω)

"...ῶσπερ Ὁμηρος ποιεῖ" (ώς ἄνω)

"Οθεν, τὸ ὄνομα ΟΜΗΡΟΣ ἐκφράζει, σηματοδοτεῖ, κωδικοποιεῖ, ἐμπεριέχει τὴν ἴκανότητα τοῦ μεγάλου Ποιητῆ. Δὲν εἶναι τὸ ἀληθινό του ὄνομα. Αὐτὸ συνηθίζετο πολὺ κατὰ τὴν ἀρχαία ἐποχή. Ὁ φιλόσοφος Πλάτων λ.χ. ὠνομάζετο Ἀριστοκλῆς. Μετωνομάσθη Πλάτων ὅχι μόνον διὰ τὸ πλατὺ στῆθος του καὶ τὸ

εύρων μέτωπό του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εὔρος τῆς σκέψεώς του. ("διὰ τὸ τοῖς λόγοις πλάτος τοῦτο ἐπωνομάσθη, πρότερον καλούμενος Ἀριστοκλῆς"). Ὁ διάδοχος τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸ Λύκειον Τύρταμος, μετωνομάσθη Θεόφραστος "διὰ τὸ τῆς φράσεως θεσπέσιον". ("Οὗτος πρότερον ἐκαλεῖτο Τύρταμος, εἶτα Εὐφραστος, εἶτα Θεόφραστος"). Ὁ ποιητής Στησίχοδος, εἶναι ό πρώην Τισίας - "ἐκλήθη δὲ Στησίχοδος ὅτι πρῶτος κιθαρωδίας χορὸν ἔστησεν." Ὁ Σιμωνίδης ἀπεκλήθη Μελικέρτης "διὰ τὸ ἥδυ". (Σουῦδας). Ἡ ποιήτρια Σαπφώ (αἰολικῶς Ψάπφα), μὲ τὸ ὄνομά της φανερώνει καὶ τὴν ἴδιότητά της: ἡ ψαλμωδός. (ψαύω, ψάλλω, ψάυστης→ψάλτης).

Ἡ έταίρα Φρύνη ἐκαλεῖτο Μνησαρέτη, "τὴν δὲ Φρύνην ἐπίκλησιν ἔσχε διὰ τὴν ὥχροτητα" τοῦ δέρματός της. (φρύνη: εἶδος βατράχου μὲ ιδιάζον χρώμα). "Καὶ τὸν Θέστορα, Ἰδμονα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλεῖσθαι, διὰ τὸ ἔμπειρον εἶναι". Ἡ έταίρα Δωρίχα μετωνομάσθη εἰς Ροδῶπιν.

"Ξέναρχος ὁ Ρόδιος, διὰ τὴν πολυποσίαν Μετρητής ἐπεκαλεῖτο καὶ τὸν Ἀντιφάνην, δι’ οἰνοφλυγίαν καὶ πάχος σώματος Ἀσκὸν καλοῦσι... Σακεσφόρον (σάκος =ἀσπίς) τὸν Ἐπικράτην ὡς τρέφοντα μακρὰν γενειάδα.." "Φακᾶς ὁ ἵατρὸς Διοσκορίδης, διὰ τὸν ἐπὶ τῆς ὅψεως φακούς... ". Τὸν δὲ Τίμαρχον (ἐναντίον τοῦ δοπίου ἔγραφε καὶ ὁ Αἰσχίνης), Ἀτίμαρχον - ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθηικότητός του.¹

Ἐπισημαίνει ὁ Πλούταρχος: "Πολλὰ δ’ ὡς ἔσικε τῶν ὄνομάτων ἀποκρύπτοντον αἱ παρωνυμίαι. Τὴν γοῦν Ἀλεξάνδρον μητέρα, Πολυξένην, εἶτα Μυρτάλην, Ολυμπιάδα τε καὶ Στρατονίκην κληθῆναι λέγονται. Τὴν δὲ Ροδίαν Εῦμητιν, ἄχρι νῦν Κλεοβουλίνην,² πατρόθεν, οἵ πλεῖστοι καλοῦσιν..."³

Καὶ εἰς τὸν Βίον τοῦ Κοριολανοῦ (Κεφ. 11) συνοψίζει:

"Ἐλληνες ἐτίθεντο, πράξεως μέν, ἐπώνυμον..."

Δηλαδή, οἱ Ἐλληνες ἀπὸ τῶν πεπραγμένων ἔδιδον ἐπώνυμα. Καὶ αὐτὴ ἡ συνήθεια τῶν Ἐλλήνων ἔρχεται ἀπὸ πολὺ παλητά. Δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἰστορικῶν χρόνων. "Ολα τὰ πρόσωπα τῆς Προϊστορίας, τῆς Μυθολογίας, φέροντα ὄνομασίες ἐνδειπικὲς τοῦ χαρακτῆρος των, τῆς δράσεως, τῶν ἴδιοτήτων τους, τοῦ βίου αὐτῶν ἐν γένει. **"Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ δημάτων τιθέμενον."**⁴ Διότι "ὁ μῦθος δὲν δύναται νὰ γίνη καταληπτός, ἀν ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τῆς μνήμης. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι εὐμνημόνευτος". (Γ. Μιστριώτης).

Καὶ τὸ πλέον εὐμνημόνευτον εἶναι τὸ "ἔφ' ϕ τις καλεῖται".

Ο τύραννος τῆς Κορίνθου λ.χ. ὁ **Κύψελος** ἀπεκλήθη οὕτω διότι ἡ μητέρα του τὸν ἔκρυψε ἐντός κυψέλης (=λάρνακος) διὰ νὰ μὴ τὸν φονεύσουν οἱ ἐπὶ τούτου σταλέντες.

1. Ἀθήναιος, Δειπνοσοφισταί.

2. Κλεοβουλίνη: θυγάτηρ τοῦ Κλεοβούλου. (Κλεοβούλος ὁ Ρόδιος, εἶς τῶν 7 σοφῶν.)

3. Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα τὴν Πυθίαν, 401

4. Ποιητική, 1455α

"Ο Θησένς, "όνομασθῆναι Θησέα λέγουσι διὰ τὴν γνωρισμάτων θέσιν... παῖδα θεμένου τοῦ Αἰγέως αὐτόν." (Πλούταρχος) "Τὸν δὲ ἐξ Ἀλκμήνης γενούμενον... Ἀλκαῖον ἐν γενετῆς καλούμενον, ὑστερον Τροπέα μετονομασθῆναι .." (Διόδ. 1.24)

"Ο Οἰδίποις δύφειλει τὸ ὄνομά του στὰ οἰδήματα τῶν ποδῶν του.

"Η Ἡλέκτρα, πρώην Λαοδίκη, ἄλλαξε ὄνομα διότι παρέμεινε "ἄλεκτρος" (=ἄγαμος) προσμένοντας τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀδελφοῦ της Ὁρέστη (ἐκ τοῦ ὄρυνται =ἔστηκαν νομαὶ) γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Θάνατο τοῦ Ἀγαμέμνονος. ("παρθένε μακρὸν δὴ μῆκος χρόνου Ἡλέκτρα..." -γράφει ὁ Εὐριπίδης, ΟΡ. 72)

Καὶ στὴν τραγῳδία ΙΩΝ ὁ Εὐριπίδης ἐπεξηγεῖ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὄνοματος "Ιων":

"Ιωνα δ' ὄνομάζω σε, τῇ τύχῃ πρέπον,
οὐθούνεκα... ἔξιόντι μοι θεοῦ,
ἴχνος συνηψας πρῶτος". (στ. 661)

Δηλαδή,

Σὲ ὄνομάζω "Ιωνα, μὲ ἔνα ὄνομα ταιριαστὸ στὴν τύχη,
ἐπειδὴ πρῶτον ἐσένα συνάντησα
βγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ.

[Ιών: μετοχὴ τοῦ φήμ. εἶμι =πορεύομαι, βαδίζω]

"Η Ιφιγένεια, ώς κόρη τοῦ ἀρχιστρατήγου, εἶναι "ἡ καταγομένη ἀπὸ ισχυρὸν γένος". (ἴφι=κρατερῶς, ισχυρῶς).

"Η Αριάδνη εἶναι ἡ πολὺ ἀρεστὴ (ἀρι+άνδανω).

"Ο Αἴγισθος, μετωνομάσθη οὕτω διότι ἀνετράφη μὲ τὸ γάλα αἰγός, ὅταν ἡ μητέρα του τὸν ἔρωτεψε εἰς δάσος:

"Ο δὲ Αἴγισθος αἴγα θηλάζει (θῶ=θηλάζω), ἐξ οὗ καὶ τὴν προσηγορίαν εἰληφέναι".

"Ο Επαφος ἐγεννήθη "ἐξ ἐπαφῆς Διός... ἐπαφῶν χειρὶ καὶ θιγὼν μόνον" τὴν Ιώ. (Αἰσχ. Ικέτ.)

Τὸ αὐτὸ ισχύει, τὸ αὐτὸ συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ ὄνόματα ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια. Ἀπὸ τὰ πλέον ἄσημα, μέχρι τὰ διασημότερα, τὰ γνωστότερα. Ἀπὸ τὸν ἐπαίτη Αρναῖο, μέχρι τὸν περιώνυμο Οδυσσέα...

"Ἄς δοῦμε τοὺς σχετικοὺς στίχους:

1) "Ἡλθε πτωχὸς πανδήμιος...

"Αρναῖος δ' ὄνομ' ἔσκε, τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ ἐν γενετῆς Ιρον δὲ νέοι κικλησκον ἄπαντες, οὖνεκ' ἀπαγγέλλεσκε κιών, ὅτε πού τις ἀνώγοι." (ΟΔ. σ 1.5..)

Δηλαδή: "Ἡλθε ἔνας πασίγνωστος ζητιάνος...

Tὸν εἶπε Αρναῖο ἡ μάνα του ἀπὸ γεννησιμοῦ του,
μὰ τὰ παιδιά μέσ' στὸ χωριό τόνε φωνάζανε Ιρο,
γιατί ἔτρεχε, ὅπου τούλεγαν, μηνύματα νὰ φέρῃ..." (μετάφρ. Σιδέρη)

(Τὸν ἐφώναζαν Ιρον, παρομοιάζοντάς τον μὲ τὴν Ιριν, τὴν ἀγγελιαφόρον τοῦ Διός).

- 2) "Αὐτόλυκος δ' ἐλθὼν Ἰθάκης ἐς πίονα δῆμον
 πᾶδα νέον γεγαῖτα κιχήσατο θυγατέρος ἡς.
 Τὸν δὰς οἱ Εὐρύκλεια φίλοις ἐπὶ γούνασι θῆκεν
 ...ἔπος τ' ἔφατο ἔκ τ' ὀνόμαζεν
 Αὐτόλυκε, αὐτὸς νῦν ὄνομα εὔρεο... παιδός...
 ... αὖτε Αὐτόλυκος... φώνησέν τε.
 "Γαμβρὸς ἐμὸς θύγατέρ τε, τίθεσθε ὄνομα,
 ὅττι κεν εἴπω.
 Πολλοῖσιν γὰρ ἐγώ γε **ὅδυσσάμενος** τόδ' ἵκανω
 ...τῷ δ' **Οδυσσεὺς** ὄνομα ἔστω ἐπώνυμον..." (ΟΔ. τ, 399 κ.ξ.)

Δηλαδή:

"Σὰν ἔφτασε ὁ Αὐτόλυκος (=πάππος τοῦ Οδυσσέως ἐκ μητρὸς)
 στὸ καρπερὸ τὸ Θιάκι
 ἔνα παιδὶ νιογέννητο τῆς θυγατρός του βρῆκε
 κι ἡ Εὐρύκλεια τοῦ τόβαλε στὰ γόνατά του ἀπάνω
 καὶ δύο λόγια τοῦπε.
 "Ο ἴδιος τώρα, Αὐτόλυκε, πὲς τῶνομα ποὺ θέλεις..."

Κι ἀπάντησε ὁ Αὐτόλυκος:

Τῶνομα βγάλτε ποὺ θὰ πῶ, κόρη μου καὶ γαμπρό μου.
 "Απὸ πολλούς μισούμενος ἐγώ ἐδῶ ἔχω φθάσει
 (γ' αὐτὸ) Οδυσσέα νὰ λέτε τὸ παιδί..."

[Λεξ. LID.-SCOTT:

ὅδύσσομαι = δογγίζομαι, μισῶ...

"τῷ μὲν ἔπειτα ὁδύσαντο θεοί" -Ζ, 138-

Ίδιως ὡς μυθικὴ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ **Οδυσσέως**, ὡς μισουμένου ὑπὸ θεῶν τε
 καὶ ἀνθρώπων... (Προφανῶς λόγῳ ώρισμένων ἀνοσίων πράξεών του, ὅπως ἀργότερα θὰ ἀναλύσωμε).]

"Ο δὲ **Αὐτόλυκος**, ὡς λύκος καὶ αὐτὸς (=ο ἴδιος) τὰς βόας τοῦ Σισύφου, τοῦ γείτονός του ἔκλεπτε. (Πολυαίνου Στρατηγήματα ΣΤ' 52).

"Ἐτοι λοιπόν, τόσο στὴν ΙΛΙΑΔΑ ὅσο καὶ στὴν ΟΔΥΣΣΕΙΑ τὰ ὀνόματα ἔχουν
 τεθῆ συνθηματικά, ἐμπεριέχοντα χαρακτῆρες, γεγονότα, περιστατικά, ἰδιότητες..."

"τὰ γάρ ὀνόματα μιμήματα ἔστιν."¹

Ἐνδεικτικὴ σταχυολόγησις

"Η **Ἐλένη** θαμιτώνει μὲ τὸ φῶς τῆς ὄμορφιᾶς της (ἐλένη =λαμπάς· ν/σελ- =φῶς).

Μενέλαος: αὐτὸς ποὺ ἐπι-μένει τόσα χρόνια μὲ τὸν στρατό του (λαὸς ὅμηρ. =στρατὸς) προκειμένου νὰ λάβῃ ἵκανοποίησι τῆς τρωθείσης τιμῆς του.

Ἀγαμέμνων: ὁ ἄγαν ἐπιμένων (μίμνω = μένω).

Πηγελόπη: ἡ τὸ πηνίον (=μίτος πρὸς παρασκευὴν ὑφαδίου) ἐλαύνουσα

1. Ἀριστοτ. Ρήτορ. 1404α

(έλαυνω =θέτω εις κίνησιν, πλήττω, κτυπῶ τι ἐπάνω εἰς ἄλλο - "τάκου -τάκου δ' ἀργαλειός μου") καὶ διπιεύοντα (διπιεύω =παρατηρῶ, ἐνεδρεύω) - προκειμένου νὰ τὸ ἔχλωσῃ: "Ἐνθα καὶ ἡματίη ὑφαίνεσκε μέγαν ἵστον, νύκτας δὲ ἀλλύεσκεν, ἐπεὶ, δαΐδας παραθεῖτο." (=Κι ὑφαίνε τότε τὸ πανί τάτελειωτο ὅλη μέρα, καὶ μὲ τὸ φῶς δουλεύοντας τὸ ἔχλωντε τὴν νύκτα.) Πηνελόπη →δωριστὶ Πανελόπα. "Τὸ ὄνομα αὐτῆς σχετίζεται πρὸς τὴν μυθικὴν δύήγησιν περὶ ὑφάσματος ὅπερ ὑφαίνε, οἵονει ἡ ὑφάντρια." (Lid.-Scot.) "Τὴν δὲ Πηνελόπην, Δίδυμος φησάν, Ἀμειράκην καλεῖσθαι" (Εὐστάθιος, Σχόλ. ΟΔ.)

Καληψώ: ή νύμφη ἡ καλύπτουσα δολίως ("δολόεσσα"), "ἐν γλαφυροῖς σπέεσι" τὸν Ὄδυσσέα: "δύστηνον, ὁδυρόμενον, κατερύκει" (=τὸν ἐκράτει διὰ τῆς βίας).

Κίρωη: ή μάγισσα, ή ὁποία ως ἀρπακτικὸν ὄρνεον "κίρκος" (=κιρκινέζι) συλλαμβάνει τοὺς ἄνδρες.

Ἀχιλλεύς: αὐτὸς ποὺ μὲ ἄχος (=ἐνδόμυχη λύπη) ἔλλει (=στρέφει), ἔλλάζει (=τριγυρίζει). πρβλ. τοὺς στίχους τῆς Τιλιάδος (Ω 5-12):

"...Ἀχιλλεὺς κλαίει φύλον ἔτάρον μεμνημένος,
οὐδέ μην ὕπνος ἥρει... ἀλλ' ἐστρέφετο ἔνθα καὶ
ἔνθα.. ἄλλοτε ἐπὶ πλευρᾶς κατακείμενος,
ἄλλοτε δ' αὐτεῖ ὕπτιος, ἄλλοτε δὲ πρηνής·
τοτέ δ' ὀρθὸς ἀναστάς
δινεύεσκε ἀλύων παρὰ θῦν ἀλός..."

δηλαδή:

"Ο Ἀχιλλεὺς ἔκλαιε ἐνθυμούμενος τὸν ἀγαπητό του φύλο,
καὶ δὲν τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος... ἀλλὰ στριφογύριζε ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ...
ἄλλοτε ἔπι πλευρό, ἄλλοτε ἀνάσκελα, ἄλλοτε μπρούμυτα·
ἄλλοτε σηκωνόταν ὀρθὸς καὶ τριγύριζε στὴν ἄμμο, δίπλα στὴν θάλασσα..."

"Ο δὲ νέός του ὀνομάσθη **Πύρρος**, ἐπειδὴ Πύρρα ἦτο τὸ πλαστὸν ὄνομα τοῦ Ἀχιλλέως ὅτε ἐκρύπτετο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Νικομήδους· καὶ **Νεοπτόλεμος** ἐπειδὴ ἦλθε νέος εἰς τὸν πόλεμον. Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ χρησμὸς ὅτι ἀνευ αὐτοῦ ἦτον ἀδύνατος ἡ ἄλωσις τῆς Τροίας." (Αθ. Σταγειρίτης, Αρχαιολ. Ε')

Αἴας: ὁ ὁρμητικός. Ἐκ τοῦ ρήματος ἀισσω. Τοῦ ἔδωσε ὁ θεὸς "μέγεθός τε βίην τε" (Η 288).

Πρωτεύιλαος: ὁ πρῶτος νεκρὸς Ἀχαιὸς κατὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς Τρωάδα. Ὀνομάζετο Ιόλαιος, ἔλαβε τὸ συνθηματικὸν Πρωτεύιλαος ὅταν "πρῶτος ἐκ τοῦ λαοῦ =στρατοῦ" ἐφονεύθη "ἐκ τῆς νηὸς ἀποθρώσκων, (=ἐξορμῶν) πολὺ πρώτιστος Ἀχαιῶν" (Β 702).

«Οἱ Ἑλληνες ἔλαβον χρησμόν, ὅτι ὅστις αὐτῶν πατήσῃ πρῶτος εἰς τὴν Τρωικὴν γῆν, μέλλει νὰ φονευθῇ. Ὅθεν συνέβη δισταγμός, ὥστε ὁ Ἀχιλλεὺς ἐξῆλθε τελευταῖος. Ο δὲ παμπόνηρος Ὄδυσσεύς, θέλων νὰ εὔδοκιμη πανταχοῦ διὰ τῆς πανουργίας, ἔρριψε τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν γῆν, ἐπειτα ἐξῆλθε πατῶν ἐπ' αὐτῆς. Τοῦτο τοίνυν ἰδὼν ὁ Πρωτεύιλαος μαρρόθεν, ἐπήδησεν ἀπὸ τῆς νηὸς. Κατ' ἄλλους δέ, ἰδὼν τοὺς Ἑλληνας διστάζοντας, ἐπήδησεν αὐτὸς διὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρί-

δος, καὶ τρέφας τὸν ἔχθρον, εὐκόλυνε τὴν κοινὴν ἀπόβασιν. Ἐφονεύθη τοίνυν κατὰ τὸν χρησμὸν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τοῦ Ἔκτορος, ἢ τοῦ Αἰνείου, ἢ τοῦ Εὐφόρβου, ἢ τοῦ Ἀχάτου. Ἐπειδὴ ἀγνοεῖται ὁ φονεὺς αὐτοῦ... ὁ "Ομηρος δὲν ὀνομάζει αὐτόν, μὴ ἔχων ἀκριβῆ γνῶσιν, ἀλλὰ λέγει: ..τὸν δὲ ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ, νηὸς ἀποθφώσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν." Διὰ τοῦτο λέγοντιν ὀνομάσθη Πρωτεσύλαος, Ιόλαος πρότερον καλούμενος, ἐπειδὴ ἐπήδησε καὶ ἐφονεύθη πρῶτος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.» (Ωγυγία Αθ. Σταγειρίτη, τ. Δ' σ. 346).

Πρίαμος: "κατ' ἀρχὰς Ποδάρκης καλούμενος· μετωνομάσθη Πρίαμος ὅταν ἡ ἀδελφὴ του Ἡσιόπη τὸν ἐξηγόρασε ἐκ τῆς δουλείας τοῦ Ἡρακλέους". (πρίαμαι =ἀγροδάζω).

"**Η Κασσάνδρα** λέγεται Ἀλεξάνδρα "ἐκ τοῦ ἀλέξειν (=προφυλάττειν) διὰ χρησμῶν τοὺς ἄνδρας."

Χλωρίς: "μήτηρ Νέστορος, ἐλέγετο Μελίβοια, μετωνομάσθη Χλωρὶς ὅτε ἴδουσα τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν της ἐγένετο κάτωχρος ἐκ τοῦ τρόμου." - "χλωρὴ ὑπὸ δέους".

Θερσίτης: "ὅτι κατεῖχετο θέρσους (=θάρσους, θράσους) ἀκόσμουν."

Ἐκτωρ: σημαίνει τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου, αὐτὸν ὁ ὄποιος "ἔξει" (=θὰ ἀποκτήσῃ) τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν Πρίαμον.

Ἀνδρομάχη: ἡ σύζυγος τοῦ Ἔκτορος. Παρ' ὅλες τις ἰκεσίες της, ὁ ἄνδρας της ἐπιμένει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μάχην, νὰ μάχεται, ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοῦ τέκνου.

Ἐκάβη: αὐτὴ ποὺ ἐσύρθη διὰ τῆς βίας μακριὰ ἀπὸ τὴν Τροία, μετὰ τὴν ἄλωσιν: (ἐκάς = μακράν +ἔβη)

Ἀντίνοος: ὁ πλέον θρασὺς ἐκ τῶν μνηστήρων, "ὑβριν ᔁχων, κακομήχανος" (π. 418), πάντοτε ἀντιλέγων (ἀντί+νοῦς).

Ἀγχίστης: "παρὰ τὸ ἄγχι (=ἐγγὺς) γενέσθαι τῆς Ἀφροδίτης", ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε τὸν Αἰνέαν.

Χάρις ἡ σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου, "διὰ τὸ ἐπιχάριτα εἶναι τὰ τεχνικὰ ἔργα" (Λ. Ἀνναϊος).

Λαομέδων: βασιλεύς, ὅτι περὶ τοῦ λαοῦ μέδει =φροντίζει.

Παλαμήδης: ὁ τεχνίτης, ὁ ἐφευρέτης. (παλάομαι = ἐκτελῶ ταῖς χερσίν.)

Ιδης: ὁ τοξότης ἀδελφὸς τοῦ Λυγκέως: ἐκ τοῦ ἰδεῖν, δηλ. σκοπεύειν.

(Ο δὲ Λυγκεὺς ἦτο ὁ ἔνδεροκής. -ἐκ τοῦ λυκ =φῶς-).

Ιδομενεύς: Ο διακριθεὶς διὰ τὴν γενναιότητά του βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ο ἐκ τῆς "Ιδης καὶ ἐκ τοῦ Ἰδαίου Διὸς φέρων τὸ μένος... ο.ο.κ....

Πάτροκλος (πάτρα +κλέος), **Διομήδης** (Διὸς μῆδος),

Πρόθοος (πρό +θέω), **Προθοίγνωρ** (προθέω +ἀνήρ), **Ἀντ-ήνωρ** (ἀντί +ἀνήρ)

Σθενέλαος (σθένος+λαός), **Τληπόλεμος** (τλάω+πόλεμος), **Φιλο-κτήτης**, **Φείδιππος**, **Ιππό-θοος**, **Ἀμφί-μαχος**, **Ἀρχέ-λοχος**, **Εϋ-φημος**, κλπ. κλπ. κλπ...

"Ιδιαιτέρως χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ὀνόματα τοῦ ναυτικοῦ λαοῦ τῶν Φαιάκων: Ναυσίθοος, Ἐχένηος, Ποντόνοος, Ἀκρόνεως, Ὁκύαλος, Ἐλατρεὺς (ἐκ τοῦ ἐλαύνω -λάμνω) Ναυτεύς, Πρυμνεύς, Ἀγχιάλος, Ἐρετμεύς, (ἐρετμὸν =κουπί), Ποντεύς, Πρωρεύς, Ἀναβησίνεως, Ἀμφίαλος, Πολύνηος, Τεκτονίδης, Εὐρύαλος, Ναυβολίδης, Ἀλιος, Κλυτόνηος, Ναυσικᾶ....

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὶς πόλεις. Γράφει π.χ. ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης γιὰ τὴν Τρίπολι: "Τρίπολις, οἰκείαν ἔχουσαν τῇ φύσει τὴν προσηγορίαν τρεῖς γάρ εἰσιν ἐν αὐτῇ πόλεις σταδιαῖον ἀπ' ἀλλήλων ἔχουσαν διάστημα..." (ΙΣΤ' 41,1)

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ ὄνομα ΟΜΗΡΟΣ, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε καὶ τὴν ἐκδοχὴ τοῦ λεξικογράφου Σουΐδα, ὁ ὅποιος ἀναφέρει ὅτι ὁ ποιητὴς ἐκλήθη "Ομῆρος διὰ τὸ ὅτι ἔνισταμένου πολέμου Σμυρναίων πρὸς Κολοφωνίους, δοθῆναι ὅμηρος". Ἐδόθη δηλαδὴ ὡς ἐγγύησις ὅτι θὰ τηρηθοῦν οἱ ὅροι κάποιας συνθήκης μεταξὺ τῶν πολεμίων, ἡ ὅποια ἐγγύησις "ὅμοι ἀραρίσκει", συνδέει, τοὺς ἀντιμαχομένους.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἔξήγησιν προφανῶς παρερμηνεύεται ἡ ἔννοια τοῦ "ἀραρίσκειν", δηλαδὴ τὸ τί ἀκριβῶς "συνήρμοσε" ὁ "Ομῆρος".

[Λεξικὸν Lid.-Scot.: ὅμηρος =ἐγγύησις περὶ διατηρήσεως ἐνότητος, συνδέσεως· ἐνέχυρον καὶ ἐπὶ προσώπων." Ως π.χ. "ὅμηρον λαμβάνειν τοὺς παῖδας" - "ὅμηρον διδόναι".]

"Ομως ὁ Ἡσύχιος δίδει καὶ μία δεύτερη ἐπεξήγησι: ὅμηρος =1) ὁ ἐνέχυρος· ὁ διδόμενος ὡς ἐνέχυρον - 2) ὁ τυφλός. Αὐτὸ τὸ δεύτερο, ἐκ παρετυμολογίας ἐκ τοῦ "ὁ μὴ ὁρῶν" (!). Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ λεξικὸν LIDDELL-SCOTT παρατηρεῖ ὅτι ἔτσι ἔχηγεται

ἡ "παράδοσις" περὶ τυφλότητος τοῦ Ὁμήρου

Καὶ πράγματι, εἶναι προφανές ὅτι τὰ περὶ τυφλότητος τοῦ Ὁμήρου δὲν εὔσταθοῦν. Ἡ πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἀναφερθείσης παρετυμολογίας (ἔξ οὐ καὶ τὸ τοῦ Μιστριώτου¹ "οἱ ἐτύμοι λογοῦντες ἐτύφλωσαν τὸν ποιητὴν χάριν τοῦ ὀνόματος") ἡ εἶναι πιθανὸν ὁ ποιητὴς νὰ ἔχασε τὸ φῶς του εἰς προχωρημένη ἡλικία, ὅπως καὶ ὁ ποιητὴς Θάμυρος: "Διεφθάρῃ δὲ ὁ Θάμυρος ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Ὁμήρῳ συνέπεσεν ὕστερον..." (Παυ. Μεσσηνικά 4.33.7) - "Ομως "διατρίψων ἐν Ἰθάκῃ ἴαθη ὑπὸ τῆς ὀφθαλμίας ὑπὸ τοῦ Μέντορος." ("Μέντωρ, ὃς Ὀδυσσέως ἦν ἐταῖρος" - Οδ. β, 225).²

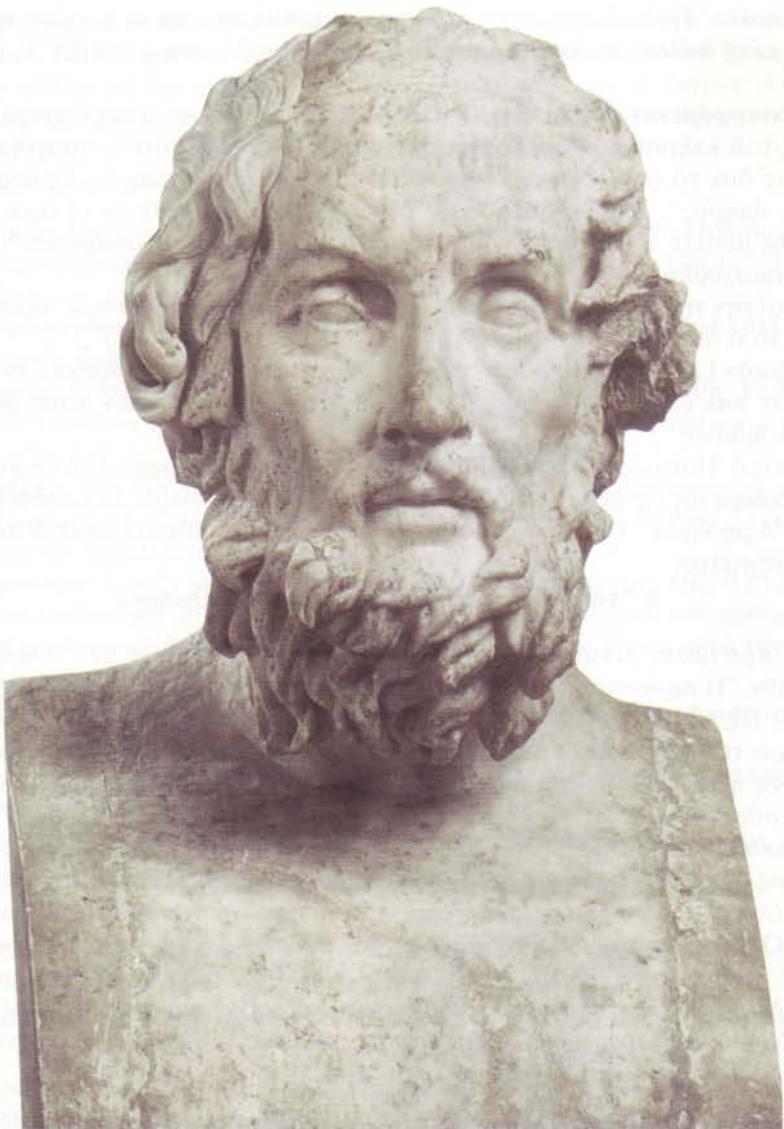
"Ο "Ομῆρος ἔφθασε εἰς βαθὺ γῆρας καὶ οἱ ἀνδριάντες του τὸν παριστάνουν πάντοτε ἡλικιωμένον. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία, ἡ λεγομένη τοῦ "Παλατινάτου" (Ι.305), διασώζει περιγραφὴν τῶν ἀγαλμάτων τὰ ὅποια εὑρίσκοντο τοποθετημένα "εἰς τὸ δημόσιον Γυμνάσιον τοῦ Ζευξίππου". Καὶ ἐκεῖ ὁ "Ομῆρος ἀπεικονίζεται ὡς ἀνήρ γηραλέος:

1. "Διαλέξεις Περὶ Ὁμήρου" σλ. 109.

2. Προβλ. καὶ ἄλλη μαρτυρία ὅτι ὁ "Ομῆρος διέτριψεν ἐν Ἰθάκῃ:

"Ο Φήμιος, νίος Τερρίου, ἥτον μουσικὸς ἄριστος καὶ διέτριψεν εἰς τὸν οἴκον τοῦ Ὀδυσσέως. Λέγουσι δέ, ὅτι ἐστάθη διδάσκαλος εἰς τὴν Σμύρνην δόπου ἐδιάσκετο καὶ ὁ "Ομῆρος. Καὶ ἀφοῦ ἀπέθανε Μαίων (=δοσφός, ὁ σεβαστός) ὁ πατήρ τοῦ Ὁμήρου, ὁ Φήμιος ἔλαβε γυναικα τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ νιοθέτησεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφῆκε καὶ κληρονόμον καὶ διάδοχον τοῦ σχολείου." (Στ. Κομητᾶ, Ἐλλ. Μυθολ. - Πέστη 1827).

Προτομή τοῦ Ὄμηρου. Ρωμαϊκὸ ἀντίγραφο
ἔργου τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. (Παρίσι, Λούβρο)

"Αὐχένι, γέρων ἐπεσύρετο βότρυς χαίτης,
κάτω δὲ νέρνετο πώγων... γυμνὸν δὲ εἶχε μέτωπον....
Οὐκ ἦν ἀλαῷ ἐναλίγκιος ἀνδρὶ νοῆσαι..."

[Σημ.: "Τὴν τοῦ Ὀδυσσέως εἰκόνα, Νέρωνα κομίσαι
λέγοντιν ἐς Ρώμην." -Πανσαν. 25.8.]

«...ίστατο θεῖος Ὅμηρος, ἔικτο (=ἔμοιαζε) μὲν ἀνδρὶ νοῆσαι γηραλέω,
τὸ δὲ γῆρας ἦν (=ἦτο) γλυκύν.. σέβας δ' ἀπελάμπετο μορφῆς.
Αὐχένι μὲν κύπτοντι, γέρων ἐπεσύρετο βότρους (=πλόκαμος) χαίτης...
κάτω δὲ εὐρύνυτο πώγων.. γυμνὸν δ' εἶχε μέτωπον
ἐπ' ἀπλοκάμῳ δὲ μετώπῳ ἥστο σωφροσύνη κουροτρόφος...
φαέων γάρ ἐρημάδες ἦσαν ὄπωπαι.
Ἄλλ' οὐκ ἦν ἀλαῷ (=τυφλῷ) ἐναλίγκιος (=ὅμοιος) ἀνδρὶ νοῆσαι..»

‘Ο “Ομηρος δὲν έντηρε τυφλός. Ο ύπο ‘Ηροδότου “Βίος” ἀναγράφει (30) ὅτι “ή μήτηρ τίκτει τὸν “Ομηρον οὐ τυφλὸν ἀλλὰ δεδοφόκότα”. (δέοχομαι =όρω)

Αὐτὸ μαρτυροῦν οἱ θαυμάσιες καὶ ἀκριβέστατες, οἱ λεπτομερέστατες ὡς πρὸς κάθε τι περιγραφές του. Οἱ ἔξοχες διηγηματικές εἰκόνες τοῦ ἐν κινήσει πλήθους ποὺ παρομοιάζεται μὲ τὶς διάφορες κινήσεις τῆς θαλάσσης (“κινήθη δ' ἀγορὴ ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης..”) ἡ μὲ τὰ σπαρμένα χωράφια ὅταν τὰ κινοῦν οἱ διάφοροι ἄνεμοι. Τὰ ἀδιόρατα νεύματα τῶν ἥρωών στὶς κρίσιμες στιγμὲς τῆς ἀφηγήσεως. Ή κίνησις τῶν λοφίων στὶς περικεφαλαῖτες, οἱ κινήσεις τῆς φωτιᾶς, τὸ πέταγμα τῆς μέλισσας.. Οἱ ἐπιστημονικές περιγραφές τῶν τραυμάτων. Οἱ ἀναφορὲς σὲ χρώματα καὶ ἀποχρώσεις ἀπὸ τὸν οἴνοπα πόντο καὶ τὴν προκόπεπλο ἥώ, μέχρι τὶς βούλες στὰ δέρματα τῶν ζώων. Τὰ δέκα τούλαχιστον ωρήματα μὲ τὶς λεπτὲς ἐννοιολογικὲς ἀποχρώσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὁρῶ: διακρίνω, κυττάζω ἐρευνητικά, παρατηρῶ, ἐλέγχω φοβισμένος.. λεύσσω, λάω, παιφάσσω, παπταίνω, ὀπιπεύω, ὀψείω, αὐγάζω, δενδύλω, ἐπιλίζω, παρατηρῶ ὑπόδρα, καὶ ἄλλα πολλά, τὰ ὅποια δὲ ποιητὴς γνωρίζει πῶς ἀκριβῶς καὶ ποῦ νὰ τὰ τοποθετήσῃ. Ή περιγραφὴ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ “Ἐκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, τὸ πῶς φοβήθηκε δὲ μικρὸς Ἀστυάναξ τὴν λάμψι ἀπὸ τὰ ὅπλα τοῦ πατέρα του ὅταν δὲ ἦλιος, πέφτοντας ἐπάνω τους τὰ ἔκανε νὰ λαμπτοκοποῦν. Τὸ ἀνάριο σύννεφο ἀπὸ τοὺς ἀχνοὺς ἢ ἀτμοὺς ποὺ στεφανώνει τὸν Δία..” Όλα αὐτὰ προβάλλουν ἔναν ποιητὴ ὅχι τυφλό, ἀλλὰ τούναντίον μὲ τὴν ἡγεμόνη ἱκανότητα παρατηρήσεως: “...οὐκ ἦν ἐναλίγκιος ἀλαῷ ἀνδρὶ ἐν τῷ νοῆσαι..” Γ' αὐτὸ καὶ δὲ Πρόκλος (Χρηστομ. Έκλ. B, 5) τονίζει: “Τυφλὸν δὲ ὅσοι τοῦτον ἀπεφήναντο, αὐτοί μοι δοκοῦσι τὴν διάνοιαν πεπηρῶσθαι. Τοσαῦτα γάρ κατεῖδεν ἄνθρωπος ὅσα οὐδεὶς πώποτε”.¹

Ο δὲ Γ. Μιστριώτης σχολιάζει:

«Δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐκ γενετῆς τυφλός (καὶ ἀν ὑποτεθῆ τοιοῦτος) διότι ἀπεικονίζει ἔναργέστατα τὸν αἰσθητὸν κόσμον, δπερ προϋποτίθησιν οὐ μόνον ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὀξυδέρχειαν.»

*

1. Δηλαδή, ὅσοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ὑπῆρχε τυφλός, αὐτοὶ φαίνεται ὅτι εἶναι τυφλοί στὴν διάνοια, στὸν νοῦ. (Βλ. καὶ τὸ Σύγγραμμα “Εἰς Ὅμηρος τυφλός” τοῦ καθηγ. Μαγγίνα, Αθ. 1909, Ἀνατύπωσις Ἐκδ. Δημουλαργία).

Τοσαῦτα γάρ κατεῖδεν... ὅσα οὐδεὶς πώποτε

(Ἀπάνθισμα Εἰκόνων)

‘Ο Ἀχιλλεὺς καταδιώκει τοὺς Τρῶες καὶ αὐτοὶ φεύγουν “ώς ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος, ἵχθυες ἄλλοι φεύγουσιν...” καὶ τρεπόμενοι εἰς φυγὴν γεμίζουν τοὺς μυχοὺς τῶν κόλπων τῆς Θαλάσσης (“πιμπλᾶσι μυχοὺς λαμένος...”).

Καὶ οἱ φοβισμένοι πολεμισταὶ ἀλλάζουν χρῶμα προσώπου λόγῳ τοῦ τρόμου: “τῶν δὲ τράπετο χρώς”.

★

“Οἶον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλές ἐλαίης... τὸ δὲ πνοιαὶ δονέουσιν, παντοὶ ὠν ἀνέμων, καὶ τε βρύει ἄνθει λευκῷ ἐλθών δὲ ἔξαπίνης ἄνεμος σὺν λαιλαπὶ πολλῇ βόθρου τ’ ἔξετρεψε καὶ ἔξετάνυσσε ἐπὶ γαίῃ...” (φ. 55).

Δηλ.: :

Καὶ ὅπως γεωργὸς-ἀνὴρ καλλιεργεῖ βλαστάρι ἐληῆς θαλερόν... καὶ αὐτὸν -τὸν βλαστὸν- τὸν δονοῦν αἱ πνοαὶ τῶν παντοίων ἀνέμων, καὶ βρίθει ἀπὸ ἄνθη λευκά, μὰ ἐλθών ἔξαίφνης ἄνεμος καὶ λαῖλαψ πολλὴ τὸν ἔξεργον τοῦ λάκκο του καὶ τὸν ἔξάπλωσε ἐπάνω στὴν γῆ...

★

“Ωστε αἰετός, δᾶξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν... ὡς τότε σοί, Μενέλαε, δόσε φαεινὸν πάντοσε δινείσθην πολέων κατὰ ἔθνος ἔταιρων, εἴ που Νέστορος σύίὸν ἔτι ζώοντα ἴδιοιο.” (Ρ. 675. κ.έξ.).

Δηλ.: :

Σὰν ἀετός δᾶξυδερκέστατος ἀπ’ ὅλα τὰ πτηνά... ἔτσι τότε καὶ σὺ θεϊκὲ Μενέλαε ἔστρεψες παντοῦ μέσα στὸ πλήθος τῶν συντρόφων τὰ λαμπερά σου μάτια, μήπως κάπου ἴδης ἀκόμη ζωντανὸ τὸν γυνὶ τοῦ Νέστορος.

★

“Ως δὲ ὅτε καπνὸς ἴών ἔξ αστεος αἰθέρα ἵκηται...” (Σ 207).

Δηλ.: :

“Οπως ὅταν καπνὸς σηκώνεται ἀπὸ μία πόλι καὶ φθάνει μέχρι τὸν αἰθέρα.

★

“Φύγεν ὡς τε πέλεια ἥ ὁ ὅτε θέρης κοίην εἰσέπτατο πέτρην χηραμόν.”

Δηλ.: :

(Φ 494)

“Ἐφυγε σὰν περιστέραι κυνηγημένο ἀπὸ γεράκι, καὶ ποὺ εἰσχωρεῖ πετώντας στὴν σχισμὴ κούφιον βράχου.

★

“Τοῖς δὲ ἀπὸ νύσσης τέτατο δρόμος· ὥκα δὲ ἔκφερε Όιλιάδης. Ἐπὶ δὲ ὕδρυντο δῖος Όδυσσεὺς ἄγχι μάλα, ὡς ὅτε γυναικὸς εὐζώνῳ στήθεός ἔστι κανών, ὃν τ’ εὐ μάλα χερσὶ τανύσσῃ πηνίον ἔξέλκουσα παρέκ μίτον, ἀγχόθι δι’ ἵσχει στήθεος· ὡς Όδυσσεὺς θέεν ἐγγύθεν, αὐτάρ δηπισθεν ἵχνια τύπτε πόδεσσι πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι· κάδ’ δ’ ἄρα οἱ κεφαλῆς χε’ ἀντμένα δῖος Όδυσσεὺς ἀεὶ φίμα τρέχων.” (Ψ 758)

Δηλ.: :

Κι αὐτοὶ ἄοχισαν ἀπὸ τὴν ἀφετηρία νὰ τρέχουν καὶ γρήγορα προηγήθη ὁ Όιλιάδης. Καὶ ξεσηκώθηκε ὁ θεῖος Όδυσσεὺς πολὺ κοντά του, ὃσο κοντά ἔρχεται τὸ ξύλο τοῦ ἀργα-

λειοῦ στά στήθη δμοδφης γυναίκας ὅταν τὸ τραβάει μὲ τὰ χέρια περνώντας τὸ ὑφάδιο στὸ στημόνι καὶ τὸ κρατᾶ κοντά στὸ στήθος· ἔτοι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἔτρεχε ἀπὸ κοντά, καὶ τὰ πόδια του ἄγγιζαν τὰ ἵχνη ποὺ -ο γυιὸς τοῦ Ὄιλέως- ἀφῆνε πίσω, ποὺ καλά καλά σκορπι- στὴ ἡ σκόνη· καὶ ἔεφυσούσε τὴν ἀναπνοή του ὁ θεῖος Ὀδυσσεὺς πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ του, τρέχοντας πάντα γρήγορα.

*

"Ἐν Τῷωσὶ δρουσαν.. σφήκεσσιν δὲ ἐοικότες ἐξεχέοντο εἰνοδίοις, οὓς παῖδες ἐριδμαίνωσιν ἔθοντες.." (Π 258)

Δηλ.

"Ωρησαν στοὺς Τῷωες... σὰν σφῆκες ποὺ ἔχουν στὴν ὄδὸ τὴν φωλιά τους, καὶ τὰ παι- διά τις πειράζουν..."

*

"Ως δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς δρεος μεγάλοιο κινήσῃ πυκινὴν νεφέλην στε- ρροπηγερέτα Ζεύς, ἐκ τ' ἔφανεν πᾶσαι σκοπιαὶ καὶ πρώσονες ἄκροι καὶ νάπαι, οὐδανόθεν δὲ ἄρδ' ὑπερράγη ἀσπετος αἴθήρος..." (Π 297)

Δηλ.:

"Οπως ὅταν ἀπὸ ὑψηλὴ κορυφὴ δρουσ μεγάλου μετακινήσῃ ὁ ἀστραπεὺς Ζεὺς πυκνὸν νέφος, καὶ φανοῦν ὅλες οἱ σκοπιές καὶ οἱ ἄκρες τῶν βουνῶν καὶ τὰ λαγκάδια, καὶ ἀπὸ τὸν οὐδανὸν ἔσανοιξη ὁ πλατύς αἴθήρος..."

*

"Ως δ' ὅτ' ἀπὸ πλατέος πτυόφιν μεγάλην κατ' ἀλφὴν θρώσκωσιν κύαμοι... ἢ ἐρέβινθοι, πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ καὶ λικμητῆρος ἐρωῇ, ὡς ἀπὸ θώρηκος Μενελάου.. πολλὸν ἀποπλαγχθεὶς ἐκὰς ἔπτατο πικρὸς διστός." (Ν 588)

Δηλ.:

"Οπως ὅταν ἀπὸ πλατὺ φτυάρι στὸ μεγάλο ἄλωνι ἀναπηδοῦν τὰ κουκιὰ ἢ τὰ οεβίθια στὸν βουερὸ ἀγέρα ὅταν τὰ τινάζη ὁ λιχνιστής, ἔτοι ἀπὸ τὸν θώρακα τοῦ Μενελάου ἔξωστρακίσθηκε μακριὰ καὶ πέταξε τὸ πικρὸ βέλος.

*

(Οἱ δύο Αἴαντες ἐστέκοντο ἀγωνιζόμενοι ὁ ἔνας δίπλα στὸν ἄλλο), "ὦς ἐν νειῷ βόε... ἀροτρον τιταίνετον ἀμφὶ δ' ἄρα σφι πρυμνοῖσι κεράεσσι πολὺς ἀνακηκίει ἰδρώς·"

δηλ.:

(Ν 701)

... ὅπως στὸ χωράφι τὰ βόδια τραβᾶν τὸ ἀλέτοι καὶ γύρω στὰ κέρατά τους πολὺς ἀναβλύζει ἰδρώς.

*

"Ως δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ"(Ξ 16) = "Οπως ὅταν ἀναταρά- ζεται τὸ μέγα πέλαγος ἀπὸ κῦμα κούφιο.

*

"Ἐρειπε δὲ τεῖχος Ἀχαιῶν ὁεῖα μάλα, ὡς ὅτε τις ψάμαθον πάις ἄγχι θαλάσ- σης, ὃς τ' ἐπὶ οὖν ποιήσῃ ἀθύρματα νηπιέησιν, ἄψ αὗτις συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων." (Ο, 361)

Δηλ..

"Ἐσώριασε σὲ ἐρείπια τὸ τεῖχος τῶν Ἀχαιῶν πολὺ εὔκολα, ὅπως τὴν ἄμφο ἔνα παιδὶ κοντά στὴν θάλασσα, ποὺ μόλις ποιήσῃ παιχνίδια νηπιακά, ξανὰ καὶ πάλι παίζοντας τὰ χαλᾶ μὲ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια του.

*

"Τρωες δέ... ἐπ' Ἀργείοισι θόρον... ὡς τε μέγα κῦμα θαλάσσης εύρυπόρου, νηὸς ὑπὲρ τοίχων καταβήσεται, ὅππότ' ἐπείγῃ ἵς ἀνέμου· ἥ τε γάρ τε μάλιστά γε κύματα ὁφέλλει ὡς Τρωες μεγάλῃ ἵαχῇ κατὰ τεῖχος ἔβαινον..." (Ο, 380)

Δηλ.:

Οι Τρωες ὠρμησαν ἐπάνω στοὺς Ἀργείους ὡσὰν τὸ μέγα κῦμα τῆς πλατειᾶς θαλάσσης ποὺ ψηλά ἀπὸ τὸν τοὺς τοίχους τοῦ πλοίου κατεβαίνει, ὅπόταν τὸ κινεῖ ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου· διότι αὐτὴ εἶναι ποὺ περισσότερο τρανεύει τὰ κύματα· ἔτσι καὶ οἱ Τρωες, μὲ μεγάλῃ ἵαχῇ κατέβαιναν τὸ τεῖχος.

"Ως δ' ὅτε τις ἵππος... δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ
... ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται ὄμοις ἀΐσσονται." (Ο, 263)

Δηλ.:

"Οπως κάποιος ἵππος ...ἀφοῦ διαρρήξῃ τὸν δεσμὸν τρέχει...
καὶ κρατᾷ ὑψηλὰ τὸ κεφάλι, καὶ γύρῳ οἱ χαῖτες του ἀνεμίζουν στοὺς ὄμοις.

"ἀτρέμας ἐσταότα στήθος μέσον οὔτασε δουρὶ¹
ἥρως Ἰδομενεύς, ὃηξεν δὲ οἱ ἀμφὶ χιτῶνα χάλκεον...
Δούπτησεν δὲ πεσών, δόρυ δ' ἐν κραδίῃ ἐπεπήγει,
ἢ ὃ ὅτι ἀσπαίρουσα καὶ οὐρίαχον πελέμιζεν ἔγχεος..." (Ν, 438)

Δηλ.:

"Ἐνῷ ἐστέκετο ἄτρομος, εἰς τὸ μέσον τοῦ στήθους τὸν ἔπληξε
μὲ τὸ δόρυ ὁ ἥρως Ἰδομενεύς, καὶ τοῦ διέρρηξε τὸν χάλκινον θώρακα..
Ἐδούπτησε πέφτοντας, τὸ δόρυ εἶχε μπηκτῇ στὴν καρδιά του, ἡ ὥποια
ἀσπαίροντας ἀκόμη ἔκανε νὰ πάλλεται τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος..."

"Μήκων δὲ ὡς ἐτέρωσε κάρη βάλεν, ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ,
καρπῷ βριθομένῃ νοτίησί τε εἰαρινῆσιν, ὡς ἐτέρωσε
ῆμυσε κάρη πήληκι βαρυνθέν." (Θ, 306)

Δηλ.:

"Οπως ἡ παπαρούνα ἀπὸ τὴν μία μεριὰ ἔγειρε τὸ κεφάλι,
μέσα σ' ἔναν κήπο, ἔχοντας γίνει βαρειά ἀπ' τὸν καρπὸν καὶ
ἀπὸ τὴν ἑαρινή νοτιά, ἔτσι ἔγειρε ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ἡ κεφαλὴ
κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς περικεφαλαίας.

Αὐτὲς εἶναι λίγες ἀπὸ τὶς θαυμάσιες λεπτομερεῖς περιγραφὲς -παρομοιώσεις τοῦ Ὁμήρου, δ ὁποῖος πράγματι "τοσαῦτα κατείδεν, ὅσα οὐδεὶς πώποτε."

Καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὄμηρου, σύμφωνα πάντοτε μὲ τὸ ἀρχαῖον Ἐπίγραμμα, καταλήγει ὡς ἔξῆς:

"ἀμφοτέρας δὲ χεῖρας ἐπ' ἄλλήλῃσι τιθείσ·
ἐπερείδετο ϕάρδῳ, οἴλα περ ἐν ζωοῖσιν..."

Ἐστηοῖτεο εἰς φάρδον καὶ μὲ τὰ δύο του χέρια, ὅπως ἀκριβῶς συνήθιζε ὅταν ξοῦσε. Καὶ ἀναφύεται τὸ ἐρώτημα:

Πότε ἔζησε ὁ Ὄμηρος;

Πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς εἶχαν ἀσχοληθῆ σχετικῶς:

"Περὶ γὰρ τῆς Ὄμηρου ποιήσεως, γένους τε αὐτοῦ καὶ χρόνου καθ' ὃν ἥκμασεν, προηρεύνησαν πρεσβύτατοι μὲν Θεαγένης τε ὁ Ῥηγῆνος κατὰ Καμβύσην γεγονὼς καὶ Στησίμβροτος ὁ Θάσιος καὶ Ἀντίμαχος ὁ Κολοφώνιος, Ἡρόδοτός τε Ἀλικαρνασσεὺς καὶ Διονύσιος ὁ Ὁλύνθιος· μετὰ δὲ ἐκείνοντος Ἔφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος, Μεγακλείδης τε καὶ Χαμαιλέων οἱ Περιπατητικοί· ἔπειτα γραμματικοὶ Ζηνόδοτος Ἀριστοφάνης Καλλίμαχος Κράτης Ἐρατοσθένης Ἀρίσταρχος Ἀπολλόδωρος..." (Χαμαιλέων Frg. 14)

Οἱ σημερινὲς συμβατικὲς χρονολογήσεις τὸν τοποθετοῦν γύρω στὰ μέσα τοῦ Θ'. π.Χ. αἰῶνος, μὲ ἐκ προοιμίου ἀπόρριψιν δποιασδήποτε ἀρχαιοτέρας ἐκδοχῆς. Υπάρχει μία ἐπίμονος τάσις νὰ τοποθετήται εἰς τὸν ἔνατον αἰῶνα ἡ ἴστορικὴ ἀπαρχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν ὀλίγοις: ἀπαγορεύεται στοὺς "Ἑλλήνες νὰ ἀναδειχθοῦν ἀρχαιότεροι ἀπὸ ὅσο τοὺς ἐπιτρέπεται. Τὸ "ἐπιστημονικὸ" ἀλλὰ καὶ ἔξουσιαστικὸ κατεστημένο ἐπαγρυπνεῖ γὰρ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν τυχὸν ἀμφισθητίᾳ μὲ τὰ γνωστὰ ἐπίθετα. Τὸ παραχρένεο εἶναι ὅτι αὐτὸ συνέβαινε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, σύμφωνα μὲ μαρτυρίᾳ τοῦ Παυσανία, γιὰ διαφορετικοὺς ὅμως τότε λόγους. Ο κυριώτερος πρέπει νὰ ἦταν ὁ φθόνος, ἀσθένεια ἐνδημική, ἀσθένεια ἡ δποία οὐδέποτε ἔλειψε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γράφει λοιπὸν ὁ Παυσανίας (Βοιωτικὰ 30,3), ἀναφερόμενος στὴν ἀρχαιότητα ὅχι μόνον τοῦ Ὄμηρου ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡσιόδου, ὅτι ἐνῶ ὁ ἴδιος γνωρίζει πῶς οἱ δύο κορυφαῖοι ποιηταὶ εἶναι ἀρχαιότατοι, ἀποφεύγει νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ τοῦ θέματος γιὰ νὰ μὴν ἔσοηκωθοῦν ἐναντίον του "ἄλλοι", ἀλλὰ καὶ τὸ ποιητικὸ κατεστημένο τῆς ἐποχῆς του: "Περὶ δὲ Ἡσιόδου τε ἡλικίας καὶ Ὄμηρου, πολυπραγμονήσαντι ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὐ μοι γράφειν ἦδυ ἦν, ἐπισταμένῳ τὸ φιλαίτιον ἄλλων τε, καὶ οὐχ ἥκιστα ὅσοι, κατ' ἐμέ, ἐπὶ ποιήσει τῶν ἐπῶν καθεστήκεσαν."

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν χρονολόγησι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὁ ὅποιος τοποθετεῖται συμβατικά γύρω στὸ 1280 π.Χ. "Ομως, ἔνας ἐπίμονος καὶ ἀμερόληπτος ἐρευνητής θὰ ἡμποδοῦσε δικαίως νὰ διατυπώσῃ ἀπορίες καὶ ἀμφισβητήσεις γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς συμβατικὲς λεγόμενες χρονολογήσεις, μελετώντας προσεκτικὰ κυριώς τὰ ἀρχαῖα Κείμενα.

"Ο Έρατοσθένης (Γ' π.Χ. αἱ.) ὁ ὅποιος ὑπῆρξε ὁ τοίτος κατὰ σειρὰν διευθυντής τῆς περιφημῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ ἔργον του Χρονογραφίαι, ὑπολογίζει ὅτι ὁ "Ομηρος ἔζησε ἔναν τὸ πολὺ αἰῶνα μετά τὰ Τρωικά. Ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ "Ομηρος γνωρίζει ἀπίθανες λεπτομέρειες τόσο τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τῶν τοποθεσιῶν, τῶν ἀνακτόρων, ὅσο καὶ τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτοῦ τοῦ πολέμου (πολὺ δύσκολο, ἐὰν ὅχι ἀδύνατον, νὰ τὶς ἐγνώριζε ἐὰν εἶχε ζήσει 500 χρόνια ἀργότερα), καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Έρατοσθένης πρέπει νὰ ὑπελόγισε σωστότερα ἀπὸ τὸ σημερινὸ ἐπιστημονικὸ κατεστημένο. "Αλλωστε, μὲ τὸν Έρατοσθένη συμφωνοῦν καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς. Στὴν Πρόκλου Χρηστομάθεια διαβάζουμε: "Οἱ δὲ περὶ Κράτητα (FR.ED.W.40) ἀνάγοντιν αὐτὸν εἰς τοὺς Τρωικὸς χρόνους. Φαίνεται δὲ γηραιὸς ἐκλελοιπὼς τὸν βίον ἡ γὰρ ἀνυπέρβλητος ἀκριβεία τῶν πραγμάτων, προβεβηκυῖαν ἡλικίαν παρίστησιν. Πολλὰ δὲ ἐπεληλυθώς μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐκ τῆς πολυπειρίας τῶν τόπων εὑρίσκεται".

Καὶ στὰ σχόλια εἰς Ἰλιάδα (Εὐστάθ. 4.27):

"Καθὰ καὶ Ἡρόδοτος ἴστορεῖ ἐν οἷς ἔγραψεν εἰς τὸν "Ομηρον", "Ἄφ' οὐδ' Ὁμηρος ἐγένετο, ἔτεα ἔστιν ἔξακόσια εἴκοσι δύο μέχοι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως.. " (δηλ. 1102 -622 =480 -ἡ διάβασις τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα). Καὶ: "τῶν δὲ Τρωικῶν ὑστερον γέγονεν "Ομηρος, ἔτεσιν ἐκατὸν ἔξήκοντα ὥκτω ". (Βίος ὑπὸ Ἡροδότου, Μαρτυρίᾳ 550).

"Ομοίως εἰς τὰ Πλούταρχον Περὶ Ὄμήρου (PLUTARCHI DE HOMERO, TESTIMONIA =μαρτυρίαι, II 3.) ἀναφέρεται: ""Ωσπερ δὲ τὰ τοῦ γένοντος αὐτῷ διαπορεῖται, οὕτω καὶ περὶ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐγένετο. Καὶ οἱ μὲν περὶ Ἀρίσταρχὸν φασιν αὐτὸν γενέσθαι κατὰ τὴν τῶν Ἰώνων ἀποικίαν (=ἀποικισμόν) ἡτις ὑστερεῖ τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καθόδου ἔτεσιν ἔξήκοντα, τὰ δὲ περὶ τοὺς Ἡρακλείδας λείπεται τῶν Τρωικῶν ἔτεσιν ὁδοίκοντα". (Δηλαδή: Κάθοδος Ἡρακλειδῶν - 1200 - 60 =1140. Σημειωτέον, μαρτυρεῖται ὅτι ἡ Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν συνέβη ἐπὶ Τισαμενοῦ, νιόῦ τοῦ Ὁρέστου καὶ ἐγγονοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος). Καὶ ἡ VITA PLUTARCHI συνεχίζει: "Οἱ δὲ περὶ Κράτητα, καὶ πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου λέγοντιν αὐτὸν γενέσθαι".

Καὶ ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν Βίον Λυκούργου (1.2,9) ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ Ξενοφῶν ἔχει ὑπόνοιαν ἀρχαιότητος τοῦ Ὄμήρου, καθὼς "τὸν ἄνδρα λέγει γεγονέναι κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας".

‘Ο δὲ Σουίδας (SUIDAS IN HOMERO 32) ἀναγράφει: “τινὲς δὲ μετὰ οξὶ (=160) μόνον ἐνιαυτοὺς τῆς Ἰλίου ἀλώσεως τετέχθαι ἵστοροῦσιν “Ομηρον”.

Τὰ διασωθέντα Σπαραγμάτα (FRAGMENTA) -²Αναφοραὶ εἰς Διόδωρον Σικελιώτην (TLG VII,2) ἀναφέρουν: “Διόδωρος ἀποδείκνυσι τοῦτον -δηλ. τὸν “Ομηρον- πρὸ τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν τελευτήσαντα”.

Πράγματι, ὁ “Ομηρος ἀγνοεῖ τὰ περὶ Καθόδου Δωριέων, δηλαδὴ Καθόδου (=ἐπανόδου) τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐκδιωχθέντων ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως ἀπὸ τὴν πατρογονική τους ἔστια, τὴν πάλαι ποτὲ Δωρικὴν Πελοπόννησον.

‘Ο “Ομηρος ἀγνοεῖ καὶ τὸν ἀποικισμὸ τῆς Ἰωνίας. “Οπως γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ Β. Πανταζῆς (ΟΜΗΡΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ-Ἐκδ. Καστανιώτη-)

«...ἄν και θεωρεῖται Ἰων, ποὺ σημαίνει πὼς τὴν ἐποχὴ τῆς γέννησής του οἱ Ἑλληνες εἶχαν ἀποικίσει τὰ μικρασιατικὰ παράλια, ὅμως οἱ γνώσεις του γιὰ τὴν περιοχὴν αὐτήν, μὲ ἐξαίρεσι τὴν περὶ τῆς Τρωάδος, εἶναι ἐλλιπεῖς. Ἀπονισάζοντο οἱ ἀναφορές σὲ μικρασιατικὲς ἀποικίες. Άρα εἶναι προγενέστερος τοῦ ἀποικισμοῦ αὐτοῦ.»

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ παραβλέψωμε τὸ γεγονός ὅτι ὁ “Ομηρος δὲν γνωρίζει τὸ ὄνομα Νεῖλος¹ καὶ ἀναφέρει τὸν ποταμὸ μὲ τὸ πολὺ ἀρχαιότερο ὄνομα “Αἴγυπτος”: “Αἴγυπτος, διπετῆς ποταμός” (δ.581). Αγνοεῖ τὴν Τύρον καὶ τὴν ὄνομάζει Σιδόνα: “ἥγαγε Σιδονίηθεν” (Ζ, 291).

Αγνοεῖ τὴν Χαιρώνεια καὶ τὴν ὄνομάζει “Αρνη”. Αγνοεῖ τοὺς Δελφοὺς καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ παλαιότερο ὄνομα Πυθώ. Αγνοεῖ τὴν ὄνομασία Αἰγαῖον πέλαγος.

Αγνοεῖ τὰ τοπωνύμια Θεσσαλία, Πελοπόννησος (τὴν ὄνομάζει “Αργος”), Μακεδονία, Λάρισα, Μέγαρα, Φάρσαλα...

Τούναντίον, ἀναφέρει τοπωνύμια καὶ φῦλα ἐκλιπόντα ἥδη πρὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων:

“Ηιόνες, Ρίπη, Παρρασία, Ἡλώνη κ.ἄ....

Παρουσιάζει δὲ τὸν λαβόντα μέρος εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον βασιλέα τῆς Κρήτης Ίδομενέα, ὃς ἐγγονὸν τοῦ Μίνωος:

“Μίνως ἐτέκετο ἀμύμονα Δευκαλίωνα, Δευκαλίων δὲ ἐμὲ ἔτικτε ἄνακτα, Κρήτη ἐν εὐρείῃ...» (Ν, 451)

Καί, τὸ σπουδαιότερον, ὁ “Ομηρος ἀγνοεῖ τὴν καταστροφὴ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ.

‘Αναφέρεται στὶς 100 ἀκμάζουσες κρητικὲς πόλεις κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ή σύγχρονη ὅμως ἐπιστήμη καθοδοῖς τὴν ἐκρηκτήν τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας, ἡ δόποια κατέστρεψε τὸν Μινωϊκὸ πολιτισμό, καὶ τοποθετεῖ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν στὸ 1620 π.Χ. Άρα ὁ Τρωικὸς πόλεμος ἔγινε πρὸ τοῦ 1620, ἄγνωστον βέβαια τὸ πότε ἀκριβῶς. Καὶ φαίνεται ὅτι τὴν ἴδια ἄγνοια εἶχαν καὶ

1. Τὸ ὄνομα Νεῖλος ἀπαντᾶται γιὰ πρώτη φορά στὴν Θεογονία τοῦ Ησιόδου (στ. 338), μία ἐνδείξις ὅτι ὁ “Ομηρος εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Ησιόδου.

οἱ ἀρχαῖοι οἱ δόποιοι, τότε, ἐμετροῦσαν τοὺς χρόνους μὲ ἡρωικὲς γενεὲς καὶ ὑπελόγιζαν ὅτι τὰ Τρωικὰ συνέβησαν μία γενεὰ μετὰ τὰ Ἀργοναυτικά, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κάναν ἀκοιβῆς χρονολόγησις τῶν πανάρχαιων Ἀργοναυτικῶν. "Ετοι, ἔξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἄγνωστο τὸ πότε ἀκοιβῶς ἔξησε ὁ Ομηρος, βεβαίως ὅμως πολὺ πρὸ τοῦ Η' π.Χ. αἰῶνος, ὅπου τόσον ἐπιπολαίως τὸν τοποθετοῦν.

"Οπως εὐστόχως παρατηρεῖ καὶ ὁ Βιλαμόβιτς στὴν Εἰσαγωγὴ στὴν Ἰλιάδα,¹ "ηδη εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔκαμνεν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ ὄμηρικοὶ ἥρωες δὲν φρονοῦν στεφάνους, πράγμα τὸ ὄποιον ἀργότερα ἦτο ἀπαραίτητον εἰς πᾶσαν θρησκευτικὴν πρᾶξιν καὶ ἔορτήν."

"Ομως ἡ συνήθεια νὰ "στεφανώνωνται" οἱ "Ελληνες" στὶς χαρές τους", σὲ κάθε ἔορτή, ἔχεται ἀπὸ πολὺ παλλή. 'Ο Ἀθήναιος εἰς τὸν Δειπνοσοφιστὰς² μᾶς πληροφορεῖ ὅτι "ὁ Αἰσχύλος ἐν τῷ λνομένῳ Προμηθεῖ σαφῶς φησιν ὅτι ἐπὶ τιμῇ τοῦ Προμηθέως τὸν στέφανον περιτίθεμεν τῇ κεφαλῇ, ἀντίποινα τοῦ ἐκείνου δεσμοῦ."

Γι' αὐτὸ ἀκοιβῶς ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας Ἀθηναγόρας στὴν μελέτη του ΧΑΟΣ³ συνοψίζει καθοριστικά:

"Κακῶς νομίζεται ὁ "Ομηρος ποιητὴς 400 μόνον ἔτη ἀκμάσας πρὸ τοῦ Ἡροδότου, ὡς οὗτος ἀφελῶς ἐνόμιζεν, ἀλλ' ἦτο ἀρχαιότατος χιλιετηρίδας ὅλας προηγηθεὶς τοῦ Ἡροδότου."

1. Εἰσαγ. εἰς Ἰλιάδα - Έκδ. ΠΑΠ.

2. 15,674

3. Έκδ. ΕΛΕΥΣΙΣ

Περὶ δὲ τῶν γονέων αὐτοῦ....

Περὶ τῶν γονέων τοῦ Ὁμήρου

Σκοτεινὲς καὶ συγκεχυμένες εἶναι ἐπίσης οἱ πληροφορίες οἱ ἀναφερόμενες εἰς τὸ ὄνομα τῶν γονέων τοῦ μεγάλου Ποιητοῦ.

"Περὶ δὲ τῶν γονέων αὐτοῦ πάλιν πολλὴ διαφωνία παρὰ πᾶσιν ἐστίν. Ἐλλάνικος (ἀρ. 6) μὲν γάρ καὶ Κλεάνθης (ἀρ. 592 ARN), Μαίονα λέγοντιν, Εὐγύαιων (F.H.G.II 16) δὲ Μέλητα, Καλλικλῆς δὲ Δημασαγόραν, Δημόκριτος δὲ ὁ Τροιζήνιος Δαήμονα ἐμπορον, ἔνιοι δὲ Θαμήραν, Αἰγύπτιοι δὲ Μενέμαχον ἴερογραμματέα, εἰσὶ δὲ οἱ **Τηλέμαχον τὸν Ὀδυσσέως**". (Ἄγών Ὁμήρου καὶ Ησιόδου, Β 18).

Τὸ Λεξικὸν τοῦ Σουΐδα στέκεται μόνον στὶς ἐκδοχὲς περὶ Μαίονος ἢ Τηλεμάχου τοῦ Ὀδυσσέως:

"Ομηρος ὁ ποιητής, νιὸς Μαίονος ἢ Μητίου, κατὰ δὲ ἄλλους νιὸς τοῦ Τηλεμάχου καὶ τῆς Πολυκάστης τῆς Νέστορος."

Ως πρὸς τὴν μητέρα του παραθέτουμε ἐκ νέου τὶς ἐκδοχὲς τοῦ Παπύρου τοῦ Δουβλίνου τὶς δόποις ἔχουμε ἡδη ἀναφέρει στὴν ἀρχὴν αὐτῆς τῆς ἐρεύνης.

"...μητέρα δὲ οἱ μὲν Μῆτιν, οἱ δὲ Κρηθήδα, οἱ δὲ Θεμίστην, οἱ δὲ Υρνηθώ, οἱ δὲ Καλλιόπην τὴν Μοῦσαν, τινὲς δὲ Πολυκάστην τὴν Νέστορος..."

*

Παρατηροῦμεν ὅτι ὅλα τὰ πιθανὰ ὀνόματα (τόσο γιὰ τὸν πατέρα του δσο καὶ τὴν μητέρα του) εἶναι ἐνδεικτικὰ καὶ σηματοδοτοῦν, ἢ μᾶλλον ἐμπερικλείουν τὴν ἐνδειξιν-πεποίθησιν, ὅτι "ὁ Ποιητὴς οὗτος ὁ χαρίεις, ὁ μέγας", προήρχετο ἀπὸ γονεῖς σοφούς, συνετούς, λαμπρούς, νουνεχεῖς...

"Οπως γράφει καὶ ὁ Ὁμηρος "νίέας εἶναι ἀρίστους" (δ 211) - "ἀνδρῶν ἐσθλῶν (=ἀγαθῶν) παῖδες" (δ 236) - "οεῖα ἀρίγνωτος γόνος ἀνέρος φῆτε Κρονίων ὅλβον ἐπικλώση γαμέοντι" (δ 207).

"Αρα τὰ ὀνόματα - "ἐπώνυμα" εἶναι ἐνδεικτικά. Ἐκλεκτὸς ἐγέννησε τὸν ἐκλεκτόν:

Μαίων: ἐκ τοῦ μαίω, μάω-μῶ= ἐπιθυμῶ - ζητῶ νὰ μάθω· ἐξ οὗ Μῶα, Μῶσα, Μοῦσα, μάθησις.

Μήτιος ἢ Μητίας: ὁ σοφός, ὁ συνετός. Πρβλ. "Ζεὺς μητίετα."

Μέλης: σχετικὸν μὲ μέλος = μελωδία, μεληδὼν = φροντίς, μέλημα, μελέτη, ἀλλὰ ἰδίᾳ φίζει καὶ μὲ τὴν λέξι "μέλι". Πρβλ. τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ Νέστορος, ὅτι ὁ λόγος του ἦτο γλυκύτερος καὶ ἀπὸ τὸ μέλι: "τοῦ καὶ ἀπὸ στόματος μέλιτος γλυκίων ὁρέεν αὐδή" (Ιλ. A, 249). Ο Σοφοκλῆς ἐπίσης ἀπεκαλεῖτο "μέλισσα" διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ λόγου του.

Δημασαγόρας: Ο εἰς τὸν δῆμον ἀγορεύων, ἢ ὁ δαμάων (=αἷχμαλωτίζων) διὰ τῆς ἀγορεύσεως.

Δαίμονι: Ό εἴμπειρος, δι γιγνώσκων.

Θαμήρας: Ό πυκνός, δι πεπυκνωμένος· πυκνός, πυκνός =σοφός.

Μενέμαχος: δι μένων ἐν τῇ μάχῃ, δι γενναῖος.

Μῆτις: ή σοφία, ή σύνεσις.

Κρηθητής: δηλ. Κραθαῖς, Κραταιῖς: ή κραταιά.

Θεμίστη: Θέμις, ή θεὰ τῆς δικαιοσύνης -θέμιστες =νόμοι.

Τρονηθώ: ὑδάξ =ἀναμίξ+νήθω =κλώθω. (Πρβλ.: ἐκ τοῦ ρ. ὑφαίνω - τὸ "ὕφος" τὸ συγγραφικόν).

Καλλιόπη: ή μοῦσα τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Σαφέστατα συμβολικόν:
"τὸ Καλλιόπης γλυκερὸν στόμα."¹

Κοινὸς παρανομαστὴς ὅλων αὐτῶν τῶν ἐνδεικτικῶν ὀνομασιῶν-ὄνομάτων, παραμένει τὸ ζεῦγος **Τηλέμαχος καὶ Πολυκάστη**. Καὶ πρόγματι, τὰ περισσότερα Λεξικὰ ἀναφέρουν τὴν Πολυκάστη ὡς σύζυγον τοῦ Τηλεμάχου, διὸ Εὔστάθιος Θεοσαλονίκης λέγεται ὅτι ἀνέφερε καὶ τὸν γάμο τους. "Κατενύμφευσεν... οὕτω καὶ Τηλέμαχος Πολυκάστην τὴν Νέστορος." (Μένανδρος, Περὶ Ἐπιδεικτ. 408.27).

Ἄξιζει νὰ ἀναφερθῇ καὶ ὁ χρησμὸς δι ὄποιος ἐδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Αδριανόν, εἰς ἐρώτησίν του πρὸς τὴν Πυθίαν περὶ τοῦ Ὁμήρου:

"..ὅπερ ἀκηρόαμεν ἐπὶ τοῦ θειοτάτου αὐτοκράτορος Αδριανοῦ, εἰρημένον ὑπὸ τῆς Πυθίας περὶ Ὁμήρου, ἐκθησόμεθα. Τοῦ γὰρ βασιλέως πυθομένου (=ξητοῦντος νὰ μάθῃ) πόθεν καὶ τίνος, ἀπεφοίβασε (=ἔχρησε) δι' ἔξαμέτρου τόνδε τὸν τρόπον:

"Αγνωστον μὲν ἔρειται γενεὴν καὶ πατρίδα γαῖαν
ἀμβροσίον σειρῆνος. Ἔδος δὲ Ιθακήσιός ἐστιν,
Τηλέμαχος δὲ πατήρ καὶ Νέστορέη Ἐπικάστη
μήτηρ, η μιν ἔτικτε βροτῶν πολὺ πάνσοφον ἄνδρα".

(= Μὲ ἐρωτᾶς γιὰ τὴν ἄγνωστη γενεὰ καὶ τὴν πατρικὴ γῆ τοῦ ἀθανάτου ἀοιδοῦ. Εἶναι ἀπὸ τὴν Ιθάκη,
Τηλέμαχος δι πατήρ του, καὶ ή κόρη τοῦ Νέστορος ή Ἐπικάστη
ἡ μήτηρ του, ή ὅποια ἔτικτε, ἔξ ὅλων τῶν θνητῶν,
τὸν πλέον πάνσοφον ἄνδρα.)

1. Μόσχος, Ἐπιτάφ. Βίωνος 71

Οἶς μάλιστα δεῖ πιστεύειν διὰ τε τὸν πυθόμενον καὶ τὸν ἀποκρινόμενον, ἄλλως τε οὕτως τοῦ ποιητοῦ μεγαλοφυῶς τὸν προπάτορα διὰ τῶν ἐπῶν δεδοξακότος.¹

(=εἰς αὐτὰ πρέπει πολὺ νὰ πιστεύωμεν, καὶ ἐξ αἰτίας -τῆς ἀξίας- τοῦ πληροφορουμένου ὅσο καὶ τοῦ ἀποκρινομένου, ἄλλωστε οὕτω ὁ ποιητής (ὁ "Ομηρος") διὰ τῶν ἐπῶν του ἐδόξασε κατὰ τρόπον μεγαλοφυῇ τὸν προπάτορά του (τὸν Ὀδυσσέα).

*

Τὸ εἰδύλλιον μεταξὺ τῶν δύο νέων ἀνεπτύχθη "ὅταν ὁ Τηλέμαχος, κατὰ προτοπὴν τῆς Ἀθηνᾶς, μετέβη εἰς Πύλον διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὑπὸ τοῦ Νέστορος περὶ τῆς τύχης τοῦ Ὀδυσσέως." Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν φιλόξενα μέν, ἀλλὰ ὅχι μὲ τὸ πλῆρες τυπικὸν τῆς φιλοξενίας, ἀφοῦ:

"Τόφροι δὲ **Τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ Πολυκάστη,**
Νέστορος ὄπλοτάτη θυγάτηρ Νηληϊάδαο.
Αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε καὶ ἔχρισεν λίπ' ἐλαίῳ,
ἀμφὶ δέ μιν φᾶρος καλὸν βάλεν ἥδε χιτῶνα,
ἐκ δ' ἀσαμίνθον βῆ δέμας ἀθανάτοισιν ὅμοιος..." (γ, 464)

Δηλαδή,

"Τὸν Τηλέμαχο ἡ Πολυκάστη πιάνει,
κόρη τοῦ Νέστορα στερνή, καὶ τὸ λουτρὸν τοῦ κάνει.
Κι ὡς ἔλονσέν τον καὶ μετὰ μὲ λάδι τόνε χρίνει
καὶ μὲ χιτώναν ὅμορφο καὶ φόρεμα τὸν ντύνει,
ώσαν θεὸς ἀπ' τὸ λουτρὸν ἐβγῆκε.."²

Ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ὁ "Ομηρος" ὑπῆρξε υἱὸς τοῦ Τηλεμάχου καὶ τῆς Πολυκάστης ἡ Ἔπικάστης, κατὰ συνέπειαν ἐγγονὸς τόσον τοῦ Ὀδυσσέως ὅσον καὶ τοῦ Νέστορος, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι ἀνάμεσα στὶς ἐπτὰ πόλεις οἵ δοποῖς ἐρίζουν "σοφὴν διὰ οἰζαν Ὁμήρου" συγκαταλέγονται ἡ Ἰθάκη καὶ ἡ Πύλος. Ἐὰν αὐτὸν ἀληθεύῃ, ἐπιβεβαιοῦται ἡ πληροφορία ὅτι ὁ "Ομηρος" εἶναι σχεδὸν σύγχρονος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τὰ γεγονότα τοῦ ὅποιου ἐπληροφορήθη ἀπὸ πρώτη, ἦ ἔστω δεύτερη ἀφήγησι. Ἀπὸ τὸν παπποῦ Ὀδυσσέα καὶ τὸν παπποῦ Νέστορα, ἦ ἀπὸ τὸν πατέρα του Τηλέμαχο.

(Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Παν. Καββαδίας διαπιστώνει "μεγάλην ὅμοιότητα ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων Κεφαλληνίας καὶ Πύλου.")

1. (Διαγωνισμός, CERTAMEN, μεταξὺ 'Ομήρου καὶ Ήσιόδου, β, 32).

2. Ἀπόδοσις Γ. Ψυχουντάκη

Εἴπαμε προηγουμένως ότι τὸν Τηλέμαχο τὸν ἐφιλοξένησε μὲν ὁ Νέστωρ, ἀλλὰ κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς ὅλης ὑποδοχῆς, κάπου παραβιάζεται τὸ τυπικὸν τῆς φιλοξενίας, τὸ δόποιν προβλέπει ότι ὁ ὑποδεχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν του ἔνον¹ δὲν τὸν ἐρωτᾶ ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ, ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως του, παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν καθηκόντων του ὡς φιλοξενοῦντος, συμφώνως πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Ξενίου Διός. Ὁ ξένος, ἀφοῦ εἰσήρχετο καὶ ἐκάθητο ἐπ' ὄλιγον, παρεδίδετο εἰς τοὺς δούλους διὰ τὸ καθιερωμένο λουτρό, παρεκάθητο εἰς τὸ δεῖπνον, ἀκολούθως κατεκλίνετο διὰ νὰ ἀναπαυθῇ καὶ μόνον τὴν ἐπομένη (συνήθως τὸ πρωὶ) συζητοῦσαν γιὰ ὅλα: "μῆθοι δὲ καὶ ἡῶθεν ἔσονται διαειπέμεν ἀλλήλοισιν." δηλαδὴ "Θὰ τὰ ποῦμε τὸ πρωΐ".

"Οταν ὅμως παραλαμβάνει ἡ Πολυκάστη(!) τὸν Τηλέμαχο διὰ νὰ τὸν λούσῃ (!) τὸν ἔχει ἥδη προ-ξενίσει ὁ Νέστωρ στὴν ἀκροθαλασσιὰ ("ἐπὶ θινὶ θαλάσσης", γ 5).

"Ο Τηλέμαχος συνοδεύεται ἀπὸ τὸν Μέντορα. Ὁ υἱὸς τοῦ Νέστορος ὁ Πεισίστρατος "ἀμφοτέρων ἔλε χεῖρα καὶ ἵδρυσε παρὰ δαιτὶ" (=τοὺς ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοὺς ἐκάθισε ὡς συνδαιτυμόνας). "Ἐφαγαν, ἥπιαν καὶ ἔσπεισαν σπονδάς. Συστήθηκαν, ἀνέπτυξαν τοὺς λόγους τοῦ ταξιδίου, ἐξήτησαν πληροφορίες περὶ τοῦ ἀγνοούμενου Ὀδυσσέως, καὶ ὁ Νέστωρ τοὺς ἔξιστόρησε ὅσα ἐγνώριζε... "Ἐδυσε ὁ ἥλιος, ἔπλυναν τὰ χέρια τους, ἔκαναν ἐκ νέου σπονδές, ὁ Μέντωρ ἀνεχώρησε ἐνῶ ὁ Τηλέμαχος ὡδηγήθηκε εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Νέστορος. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἔκαναν ξανὰ σπονδές, ὁ Νέστωρ "αὐτοῦ κούμησε Τηλέμαχον." Τὴν ἐπομένη, ἀφοῦ ἐθυσίασαν καὶ προσευχήθηκαν, "ἐπάσαντο σπλάγχνα" (=ἔφαγαν τὰ σπλάγχνα) καὶ "ἐπειραν" κρέατα σὲ δύολους (ἐπέρασαν μικρὰ τεμάχια κρέατος σὲ μικρὲς σούβλες καὶ ἔψησαν "σουβλάκια").

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον (γ 464) κατὰ τρόπον τελείως ἀσυνήθιστο, "στὴν μέση τοῦ φαγητοῦ", ἐπεμβαίνει ἡ Πολυκάστη, ἡ "ὅπλοτάτη" (=ἡ νεωτάτη, ἡ πιὸ μικρὴ) θυγατέρα τοῦ Νέστορος, ὅχι γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ ἀπλῶς τὸν Τηλέμαχο στὸ λουτρό, ὅχι γιὰ νὰ τὸν παραδώσῃ στὶς "δμωὲς" (=δοῦλες), ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν λούσῃ, νὰ τοῦ κάνη τὸ λουτρό, ἡ ἴδια: ἡ παρθένος Πολυκάστη, ἡ νεωτάτη καὶ πολὺ ὅμορφη, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ τὸ δηνομά της, ἐκ τοῦ οἵμη. κέκαδμαι ἡ κέκασμαι =λάμπω: ἡ πολὺ ἀπαστράπτουσα ἀπὸ ὅμορφιά.

Εἰς τὰ Σχόλια Vetera εἰς τὴν Ὁμήρου Ὁδύσσειαν (3.464.1) διαβάζονται: "μὴ εἶναι παρθένου ἔργον τὸ λούσειν, ὡς Ἀρίσταρχος οἴεται."

1. "Ξένος" ἐθεωρεῖτο μόνον "Ελλην προερχόμενος ἀπὸ ἄλλην ἐλληνικὴν πόλιν. Οἱ ἀλλοδαποὶ ἐθεωροῦντο βάρβαροι. (ἄλλοδαπός → ποταπός).

Ἡ ἀσάμινθος τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πύλου, ὅπου τὸν Τηλέμαχον ἔλουσεν ἡ καλὴ Πολυκάστη,
ἡ "Νέστορος θυγάτηρ". (γ 464)

Τὸ ὅτι ἡ Ἱδια ἡ Πολυκάστη λούει τὸν Τηλέμαχο, αὐτὸ φαίνεται περισσότερο παράξενο ἢ συγκρίνουμε τὴν ἀνάλογη σκηνή ὅπου ὁ ναυαγὸς Ὁδυσσεὺς παραδίδεται ἀπὸ τὴν Ναυσικᾶ στὶς δοῦλες, προκειμένου νὰ τὸν λούσουν: ἀμφίπολοι, νὰ λούσετε τὸν ξένο (ζ 210). "Ομως δ Ὁδυσσεὺς ἀρνεῖται, διότι ντρέπεται νὰ γυμνωθῇ μπροστὰ στὶς κοπέλλες (ἔστω καὶ ἢν εἴναι δοῦλες καὶ ὅχι ἡ Ἱδια ἡ βασιλοπούλα ἡ Ναυσικᾶ) καὶ τοὺς λέει: "Αμφίπολοι, ἐγὼ αὐτὸς ἀπολούσομαι, ἀμφὶ δὲ ἐλαίῳ χρίσομαι... αἰδέομαι γὰρ γυμνοῦσθαι κούρησιν μετελθῶν..." (ζ 218). (=Δοῦλες, ἐγὼ δ Ἱδιος θὰ λουστῶ καὶ θὰ ἀλειφθῶ..... διότι ντρέπομαι νὰ γυμνωθῶ μπροστὰ σὲ κορίτσια.)

*

Τόφρα δὲ Τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ Πολυκάστη,
Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ Νηληϊάδαο. (γ 464-465)

"Αλλα παραδείγματα:

"Όταν μετά τὴν Πύλο ὁ Τηλέμαχος καὶ ὁ νίος τοῦ Νέστορος ἐπισκέπονται τὸν Μενέλαο στὴν Σπάρτη, ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσοδό τους στὰ ἀνάκτορα τοῦ Μενελάου "βάντες ἐς ἀσαμίνθονς ἐνξέστας... τοὺς δὲ αἱ δμωαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ, ἀμφὶ δὲ χλαίνας καὶ χιτῶνας ἔβαλον..." (δ, 48). (Ωδηγήθηκαν σὲ "μπανιέρες" ὅμορφοσκαλισμένες καὶ οἱ δοῦλες τοὺς ἔλουσαν, τοὺς ἔχοισαν μὲ λάδι καὶ τοὺς ἐφόρεσαν χιτῶνες καὶ χλαῖνες), συμφώνως πρὸς τὸ καθιερωμένο τυπικό.

Εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλκινόου ἀφοῦ "αἱ δμωαὶ (=δοῦλαι) ἔλουσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ" τὸν Ὄδυσσεα καὶ τοῦ ἔβαλαν ὡραία χλαῖνα καὶ χιτῶνα, κατόπιν παρακάθεται στὸ τραπέζι (θ, 454).

Στὸ παλάτι τῆς Κίρκης, παρ' ὅλον ὅτι ἥδη ὁ Ὄδυσσεὺς ἔχει κοιμηθῆ μαζὶ τῆς, καὶ πάλιν οἱ δοῦλες λούζουν καὶ τρίβουν τοὺς ὄμοιους τοῦ Ὄδυσσέως, καὶ κατόπιν τοῦ φοροῦν "καλὴν χλαῖνα ἥδε χιτῶνα" (κ 360). (κ.ο.κ....)

Μόνον ὅταν ὁ Ὄδυσσεὺς εἰσέδυσε στὴν Τροία μεταμφιεσμένος σὲ ζητιάνο, ἡ πανέξυπνη Ἐλένη ποὺ τὸν ὑποψιάζεται τοῦ ὑποβάλλει ἐρωτήσεις, ἀλλὰ αὐτὸς τῆς ἔσφευγε μὲ πονηριές: "ὅ δέ, κερδοσύνῃ ἀλέεινεν" (δ, 250). Γι' αὐτὸ τὸν παρασύρει στὸ λουτρὸ νὰ τὸν λούσῃ, μὲ σκοπὸ νὰ συνεννοηθοῦν οἱ δυό τους:

"Κι ὅταν τὸν ἔλουξα ἔπειτα κι ἔτριψα μὲ τὸ λάδι
καὶ καθαρὰ τοῦ φόρεσα, κι ὅρκο μεγάλο πῆρα
πῶς δὲν θὰ τὸν φανέρωνα προτύτερα στοὺς Τρᾶδες
πρὸν φθάσει στὶς καλύβες του καὶ στὰ γοργὰ καράβια.
Μοῦπε πιὰ τότε τὸν σκοπὸ τῶν Ἀχαιῶν ποιός ἦταν..."

(δ, 252 - ἀπόδοσις Ζησ. Σιδέρη)

Τὸ λούσιμο τοῦ Ὄδυσσέως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐλένη, εἶναι καθαρὴ πρόφασις. Σκοπίμως παραβιάζεται τὸ τυπικόν. Ἡ Ἐλένη ἔχει μετανοήσει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ στοὺς Ἀχαιούς:

"Ἐγὼ πετοῦσα ἀπὸ χαρά, γιατὶ εἶχε πιὰ γνωίσει
μέσα ἡ καρδιά μου καὶ ἥθελα στὸ σπίτι νὰ γυρίσω..." (δ, 260)

Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι ὁ "Ομῆρος, ὁ ὄποιος τίποτε δὲν γράφει τυχαῖα, κάτι θέλει νὰ μᾶς πῇ, νὰ μᾶς "περάσῃ" συγκεκαλυμμένα μέσα ἀπὸ τὸ λουτρὸ τοῦ Τηλεμάχου ἀπὸ τὴν Πολυκάστη, μὲ ἔναν τρόπο ὅμως ποὺ πρέπει νὰ εἴμαστε προ-ιδεασμένοι γιὰ νὰ κατανοήσουμε. Μὲ τὸ νὰ λούξῃ ἡ ἴδια ἡ Πολυκάστη τὸν Τηλέμαχο, νὰ τὸν χρίνῃ μὲ λάδι, νὰ τὸν ντύνῃ καὶ νὰ τὸν θαυμάξῃ, τίθεται μέσα στὸ ἔπος (κατὰ τρόπο συγκεκαλυμμένο, "κωδικοποιημένο") ἡ "ταυτότης", ἡ καταγωγὴ τοῦ Ὁμήρου: "Τηλέμαχος δὲ πατήρ καὶ Νεστορέη Ἐπικάστη - ἡ Πολυκάστη- μῆτρο." "

Παρ' Ὁμηρου χρὴ μανθάνειν¹

"Υπάρχουν καὶ ἄλλα "ὑπονοούμενα", "σκόπιμες πινελλιές" μέσα στὰ δύο ἔπη. "Οταν λ.χ. ὁ Ὅμηρος καταγράφει διάλογο μεταξὺ τοῦ Εὔμαιου τοῦ χοιροβοσκοῦ καὶ οίουδήποτε ἄλλου συνδιαλεγομένου, τότε ἀντὶ νὰ ἀναφέρῃ τυπικὰ "καὶ ὁ Εὔμαιος ὁ χοιροβοσκὸς ἀπήντησε", γνῷζει τὴν καταγραφὴν ἀπὸ γ' ἐνικὸ πρόσωπο σὲ β' ἐνικό: "καὶ τότε ἀπήντησες Εὔμαιε". Μὲ αὐτὸ θέλει νὰ ὑπογραμμίσῃ, νὰ τονίσῃ, τὴν μεγάλη οἰκειότητα τὴν ὅποια αἰσθάνεται καὶ βιώνει γιὰ τὸ τόσο γνώριμο πρόσωπο τοῦ Εὔμαιου, τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτη τοῦ πατέρα του, τοῦ Τηλεμάχου.

π.χ.:

"Ο Ὀδυσσεύς, τελείως ἀγνώριστος ὡς ζητιάνος, γίνεται εὐμενῶς δεκτὸς ἀπὸ τὸν Εὔμαιο καὶ εὐχαριστημένος ἔφατο (=τοῦ εἶπε): ὁ Ζεὺς νὰ σου τὸ ξεπληρώσῃ..."

"Ἐδῶ παρεμβαίνει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς (παύοντας νὰ καταγράψῃ ἀμέτοχος): "καὶ τότε ἀπάντησες Εὔμαιε..." "

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εὔμαιε..." (ξ, 55)

"Ο ἀφηγηματικὸς αὐτὸς ἀσυνήθιστος τρόπος συνεχίζεται συστηματικά, ὅσο συνομιλοῦν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Εὔμαιος:

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εὔμαιε συβῶτα" (ξ, 165)
(=Πρὸς αὐτὸν ἀπαντώντας εἶπες, Εὔμαιε χοιροβοσκέ).

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εὔμαιε συβῶτα" (ξ, 360)
(=Τότε, Εὔμαιε χοιροβοσκέ, τοῦ ἀπάντησες καὶ εἶπες).

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη Ὁδυσσεύς..." (ξ, 390)

"Καὶ μιν φωνήσας προσέφη Ὁδυσσεύς..." (ξ, 439)

(=πρὸς αὐτὸν ὅμιλήσας ἀπήντησε ὁ Ὁδυσσεύς)....

ἄλλα:

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης Εὔμαιε..."

(καὶ ἀπάντησες Εὔμαιε...)

*

"Εξακολουθεῖ νὰ ἀφηγῆται ὁ Ὁδυσσεύς...

... "Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης Εὔμαιε..." (ξ 507)

"Ὁδυσσεὺς μετέειπεν..." (ο, 304)

καὶ,

"Τὸν δέ... προσέφης, Εὔμαιε..." (ο, 325)

*

1. Κρατύλος 391

"Τότε Τηλέμαχος προσεφώνει δῖον ύφορβόν..." (π, 56)

(=τότε ὁ Τηλέμαχος προσεφώνει τὸν ύφορβόν -Εὔμαιον-) καὶ,

"τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης Εῦμαιε..." (π, 60)

*

"Τηλέμαχος ἀντίον ηῦδα..." (π, 112)

(=ό Τηλέμαχος ἀπήντησε, ἀντι-μῆλησε)

καὶ,

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εῦμαιε..." (π, 135)

*

"Τηλέμαχος προσέειπεν μῆθον..." (π, 460)

(=ό Τηλέμαχος τὸν λόγο πῆρε κι εἶπε...")

καὶ,

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης Εῦμαιε..." (π, 464)

*

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος, προσέφης Εῦμαιε..." (ϙ, 272)

*

"Αντίνοος ἔπεσσι νείκεσσε συβώτην" (ϙ, 374)

(=τότε τὸν χοιροβοσκὸ τὸν ἔβρισε ὁ Ἀντίνοος)

καὶ,

"Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης Εῦμαιε..." (ϙ, 380)

★

"Ἡ ... καλέσασα προσηγύδα δῖον ύφορβόν" (ϙ, 507)

(=αὐτὴ προσκάλεσε τὸν χοιροβοσκὸ καὶ τούπε)

καὶ,

"τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εῦμαιε..." (ϙ, 512)

*

"Ἡ Πηνελόπη εἶπε στὸν Εὔμαιο...(ϙ, 575)

καὶ,

"Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφης, Εῦμαιε..." (ϙ, 579)

*

"Τὸν (=πρὸς αὐτόν, τὸν Μελάνθιον) προσέφης Εῦμαιε..." (χ, 194)

*

"Ἡ τόσον ἐπιμόνως τονιζομένη οἰκειότης πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ πιστοῦ θεράποντος χοιροβοσκοῦ, καὶ βέβαια δὲν εἶναι τυχαία.

"Οπως δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο τὸ ὅτι, στὸ λ 368 τῆς Ὁδυσσείας, ὁ Ἀλκίνοος γοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀφήγησι τοῦ Ὁδυσσέως τοῦ δηλώνει θαυμάζοντας: "μῆθον δέ, ὡς ἀοιδὸς ἐπισταμένως κατέλεξας". -Δηλαδή, τὴν ἀφήγησι σου τὴν ἔκανες ἐπακριβῶς σᾶν νὰ ησουν ἀοιδός, φαψωδός.

Θά μποροῦσα ἀκούραστα νὰ σὲ ἀκούω μέχρι τὸ πρῶτον (λ. 375). Ἐδῶ ὁ ποιητὴς ἀφήνει πιθανὸν νὰ διαφανῆ τὸ κληρονομικὸ τάλαντόν του, τὸ ὅποῖον τοῦ τὸ ἐκληροδότησε ὁ προπάτωρ του Ὁδυσσεύς.

*

Ἐπακολουθεῖ ἡ μνηστηροφορία... ἡ ἀναγνώρισις... ἡ κάθαρσις.... ἡ γαλήνη στὸ ἀνάκτορο τοῦ Ὁδυσσέως...

"Κι ἐνόσῳ αὐτοὶ καθόντανε στὸ σπίτι καὶ δειπνοῦσαν, στὴν πόλη ἀμέσως ἔτρεξε γοργὴ μηνύτρα ἡ Φήμη, τὴν εἰδηστη γιὰ τὴν σφαγὴν νὰ φέρει τῶν μνηστήρων.

....

παίρνουν νὰ θάψουν τοὺς νεκρούς, καθένας τὸν δικό του καὶ κείνους ποὺ ἥταν ἀπ' ἄλλοϋ τοὺς ἔβαλαν στὰ πλοῖα..

....

Κι ὅταν συνάχτηκε ὁ λαὸς καὶ μαζωχτήκανε ὄλοι, ἀπάνου ὁρθὸς σηκώθηκε καὶ μίλησε ὁ Εὐπείθης, πόκλαιγε μ' ἀσβηστο καημὸ τὸν γιό του τὸν Ἀντίο, ποὺ πρῶτον τοῦ τὸν σκότωσε ὁ ἔακουστὸς Δυσέας.

....

Γιὰ κείνον δάκρυα χύνοντας πῆρε τὸν λόγο κι εἶπε,¹

«...ἀνὴρ ὅ γε

....

ἐλθών, ἔκτεινε Κεφαλλήνων ὅχα ἀρίστους.

Ἄλλ' ἄγετε, ποὺν τοῦτον ἡ ἐς Πύλον ὅκα ἵκεσθαι, ἡ καὶ ἐς Ἡλιδα...»

Δηλ.:

Αὐτὸς ὁ ἄνδρας, (ὁ Ὁδυσσεὺς) ἐπιστρέψας,
ἐφόνευσε τοὺς ἀρίστους ἐκ τῶν Κεφαλλήνων

"Μὰ ἐλᾶτε πρὸν νὰ φύγῃ αὐτὸς τρεχάτος γιὰ τὴν Πύλο ἡ γιὰ τὴν Ἡλιδα..."

Καὶ διερωτᾶται κανεὶς εὐλόγως: γιατί ὁ πολυταξιδεμένος Ὁδυσσεὺς ὁ ὅποῖος μπορεῖ, γνωρίζει, δύναται νὰ καταφύγῃ σὲ τόσα μέρη, ὡς πρῶτο καὶ ἄμεσο πιθανὸ καταφύγιο "ἐς Πύλον ὅκα ἵκεσθαι" - "θὰ καταφύγῃ τρεχάτος στὴν Πύλο;"

Μήπως καὶ ἐδῶ ὁ "Ομηρος, τεχνηέντως, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ φυσικώτερον εἶναι ὁ προπάτωρ Ὁδυσσεὺς νὰ ζητήσῃ καταφυγὴ καὶ προστασία στὸ ἀνάκτορο τοῦ ἄλλου "παπποῦ", τοῦ μητροπάτορος, τοῦ Νέστορος τῆς Πύλου;

Γι' αὐτὸ καί, μέσα ἀπὸ τὰ δύο ἔπη, διαφαίνεται πάντοτε συμφωνία καὶ ὅμονοια μεταξὺ τῶν δύο ἥρώων, τοῦ Ὁδυσσέως καὶ τοῦ Νέστορος.

Εἰς τὸ γ 126 τῆς Ὁδυσσείας, διαβεβαιώνει ὁ Ἰδιος ὁ Νέστωρ τὸν Τηλέμαχο:

"...ἐγὼ καὶ δῖος Ὁδυσσεὺς οὕτε ποτὲ εἰν ἀγορῇ δίχ' ἐβάζομεν οὕτ' ἐνὶ βουλῇ φραζόμεθα Ἀργείουσιν, ὅπως ὅχ' ἀριστον γένοιτο."

Δηλ.:

...ἐγὼ ποτὲ μὲ τὸν θεϊκὸ Δυσέα, στὴ σύνοδο καὶ στὴ βουλὴ δὲν εἴχαμε δυὸ γνῶμες, μόν' εἴχαμε μὰ θέληση, μὲ γνώση καὶ μὲ κρίση, τὸ πιὸ καλὸ κυττάζοντας στοὺς Ἀχαιοὺς νὰ γίνει.

1. ω, 412 κ. ἐξ Ἀπόδοσις Ζ. Σιδέρη

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ὄδυσσεύς, μιλώντας στὸ φάσμα τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπιβεβαιοῖ ὅτι τὸν δεινὸν στὸν λόγον Νεοπτόλεμο τὸν ἔπειρονοῦσαν μόνον ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Ὄδυσσεύς...

"Νέστωρ ἀντίθεος καὶ ἐγὼ νικάσκομεν οὖτος" (λ., 512).

Γενικῶς, ὁ Ὄδυσσεύς καὶ ὁ Νέστωρ στολίζονται ἀπὸ τὸν "Ομηροῦ μὲ τὶς περισσότερες ἀρετές, τὴν πιὸ βαθειὰ σοφία, τὰ μεγαλύτερα προτερήματα. Ὡς πρὸς τὰ κοινητικὰ ἐπίθετα, δὲ Ὄδυσσεὺς διεκδικεῖ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος..."

"Καὶ Ὁμηρος γράφει Ὄδυσσέα τὸν τῶν Ἑλλήνων σοφώτατον"¹

"Ο παρ' Ὁμήρῳ πολυθρύλητος Ὄδυσσεὺς"² εἶναι:

ἀγακλυτὸς (=ἔνδοξος)

ἀγανόφρων (=εὐγενῆς, ἥπιος)

ἀγήνωρ (=γενναῖος)

ἀγχίνους (=ἔξυπνος)

αἰολομήτης (=παμπόνηρος)

ἀμύμων (=ἄμεμπτος)

ἀναιδής (=ἄνευ αἰδοῦς, τολμηρός)

ἀντίθεος (=ἰσόθεος)

ἀποτμότατος (=δυστυχῆς)

δαιμόνιος (=θεόπεμπτος)

δαΐφρων (=φρόνιμος)

δεινὸς (=φοβερός)

δημοχαριστής (=ὁ ἀρέσκων εἰς τὸν δῆμον)

διογενῆς (=ἐκ τοῦ Διὸς γεννηθεῖς)

δολόμητης (=πανοῦργος)

δολοπλανῆς (=δολοπλάνος)

δουρικλυτὸς (=ὁ φημισμένος στὸ δόρυ)

δύσμιορος (=δύσμιορος)

δύστηνος (=δυστυχῆς)

ἐπητῆς (=συνετός, δίκαιος)

ἐσθλὸς (=γενναῖος)

ἐχέφρων (=συνετός)

ἡπεροπεύς (=ἀγορητής)

ἥπιος

θαρσαλέος

θαρσὺς

1. Διογένης Σινωπεύς, Ἐπιστολὴ 7

2. Κωνστ. Πορφυρογ. Περὶ Θεμ. 7

- θεῖος (=θεϊκός)
 θυμολέων (=λεοντόκαρδος)
 καλός τε μέγας τε (=ώραιος καὶ ψηλὸς)
 κάμπιορος (=ὅ ἔχων κακὴν μοῖραν)
 καρτερός (=κρατερός, δυνατός)
 κεδνός ἄναξ (=σοφός βασιλεὺς)
 κρατερόφρων (=γενναιόψυχος, ἀτρόμητος)
 κυδάλιμος (=ἔνδοξος)
 μεγάθυμος (=μεγαλόψυχος)
 μεγαλήτωρ (= μεγαλόκαρδος)
 ὅλβιος (= εὐτυχής, πλούσιος)
 πεπνυμένος (=συνετός)
 περιφραδής (=ἐπιψελῆς)
 πινυτόφρων (=σώφρων)
 ποικιλομήτης (=πολυμήχανος)
 πολύαινος (=πολυῦμνητος)
 πολύμητης (=πάνσοφος)
 πολυμήχανος
 πολύτλας (=ὅ πολὺ ταλαιπωρημένος)
 πολύτλητος (=ὅ πολλὰ ὑπομείνας)
 πολύτροπος ("Διὰ τοῦτο φησὶ τὸν Ὄδυσσέα Ὁμηρος σοφὸν ὅντα, πολύτροπον εἶναι. Ὄτι τοῖς ἀνθρώποις ἥπιστατο πολλοῖς τρόποις συνεῖναι, καὶ προσέθηκεν Ὁμηρος -καὶ νόον ἔγνω. Εἰσὶ γάρ τινες, πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἴδοντες, ἀλλ’ οὐχὶ γνῶσιν λαμβάνοντας...")
 πολύφρων (=ὅ πολὺ φρόνιμος)
 πτολίπορθος (=πορθητής πόλεως)
 "Διατὶ Ὁμηρος οὐ τὸν Ἀχιλλέα, ἀλλὰ τὸν Ὄδυσσέα ὀνομάζει πτολίπορθον;" -διερωτᾶται ὁ Πορφύριος.
 πυκνηδής (=συνετός)
 σμερδαλέος (=φοβερός)
 σχέτλιος (=ἀκατάβλητος, σκληρός)
 ταλαπείριος (=πολύπαθος)
 ταλασίφρων (=καρτερόψυχος)
 τίμιος (=τιμώμενος, πολύτιμος)
 τλήμων (=ύπομονητικός)
 φαιδμιος (=λαμπρός, περιφανής)
 φιλοπτόλεμος (=φιλοπόλεμος)
 φύλος (=ἀγαπητός)
 φρόνιμος....

Γενικῶς, διαθέτει "δέμας καὶ εἶδος ἀγητὸν" (ξ 178) (=σῶμα καὶ μορφὴ θαυμαστά). Λάμπει ἀπὸ κάλλος καὶ χάριτες ("κάλλει καὶ χάρισι στίλβων" -3, 237)."

"Εχει "αὐχένα στιβαρὸν μέγα τε σθένος." (θ 136), "στιβαρὰς χεῖρας καὶ καλὸν πρόσωπον" (θ, 84). Εἶναι ἄριστος στὴν σκέψη καὶ στοὺς λόγους ("ἄριστος βουλῆ καὶ μύθοισιν" -ν 297), εἶναι ἡ μεγάλη δόξα τῶν Ἀχαιῶν ("μέγα κῦδος Ἀχαιῶν" -μ, 184, Ι 673). Εἶναι ἀγαπητὸς στὸν Δία ("Διὺς φίλος") ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἀχιλλεύς, οὐδεὶς δῆμος ἄλλος ἐκ τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ μόνον αὐτός, ὁ Ὁδυσσεύς, εἶναι "Διὺς μῆτιν ἀτάλαντος", ἵσος μὲ τὸν Δία στὴν σοφία (Β 169, 407, 636, Κ 137), "θεοῖς ἐναλίγκια μήδεα ἔχων", ἰσόβαρος μὲ τοὺς θεοὺς στὴν γνῶση (ν, 89).

"Ἐν κατακλεῖδι, ὅπως τοῦ λέει ἡ Ἱδια ἡ Θεὰ Ἀθηνᾶ "τῷ σὲ καὶ οὐ δύναμαι προλιπεῖν δύστηνον ἐόντα, οὗνεκ ἐπητής ἐσσι καὶ ἀγχίνοος καὶ ἐχέφρων." (ν, 331).

Δηλ.

"Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ στὶς συμφορὲς μονάχο δὲν σ' ἀφήνω, γιατὶ ἔξυπνος καὶ συνετὸς καὶ στοχασμένος εἴσαι."

Δικαίως λοιπόν, ὅπως εἰδαμε, παρατηρεῖται:

Τοῦ ποιητοῦ μεγαλοφυῶς τὸν προπάτορα διὰ τῶν ἐπῶν δεδοξακότος

Κατὰ τρόπον μεγαλοφυῆ ὁ ποιητὴς ἔχει δοξάσει τὸν πάππον του διὰ τῶν ἐπῶν. Διὰ τῶν ἀνεξαντλήτων κοσμητικῶν ἐπιθέτων, ἄλλὰ καὶ διὰ παντοίων ἐπαίνων. "Οὐκ ἄν ἔπειτα Ὁδυσσῆος, ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος". Κάτι ποὺ τὸ γνωρίζει πολὺ καλὰ καὶ ὁ Ἱδιος, καυχώμενος μάλιστα....

"Ἐμὶ Ὁδυσσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν
ἀνθρώποισι μέλω, καὶ μεν αἰλέος οὐρανὸν ἴκει." (ι, 19)

(Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Λαέρτη ὁ γιὸς ὁ Ὁδυσσέας, ποὺ ὅλοι λὲν τὶς τέχνες μου·
καὶ ἡ δόξα μου, ὡς τὰ οὐράνια φτάνει).

Γι' αὐτὸ ἔπειρνά ὅλες τὶς ἀπίστευτες δυσκολίες. "Οπως ὁ Ἱδιος θυμίζει στοὺς συντρόφους του,

"καὶ ἔνθεν ἐμῇ ἀρετῇ, βουλῆ τε νοῷ τε,
ἐκφύγομεν, καί πον τῶνδε μνήσεσθε ὁίω." (μ, 211)

(=Μὰ κι ἀπὸ κεῖ γλυτώσαμε μὲ τὸ δικό μου θάρρος, μὲ σκέψη καὶ μὲ κρίση μου θαρρῶ πώς τὸ θυμάστε.)

Αὐτὸ κάνει ἐντύπωσι καὶ στὸν Πλούταρχο, ὁ ὅποιος σχολιάζει:

"Ομηρος τὸν Ὁδυσσέα πεποίηκεν, ἀποδειλιόντων τῶν ἑταίρων... ἀναμμηνήσκοντα τῆς αὐτοῦ δεινότητος καὶ ἀνδρείας." ("Οταν οἱ ἑταῖροι δειλιάζουν, αὐτὸς τοὺς θυμίζει τὴν ἀνδρεία του...) (Περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν, 545 Β).

"Ο προπάτωρ τοῦ Ὄμήρου, ὁ πολύτροπος Ὁδυσσεύς, "μάλα πολλὰ πλάγκθη,
ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολιέθρον ἔπερσεν. Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἔδεν ἀστεα καὶ νόον
ἔγνω...."

"Ἐμὶ Ὄδυσσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν
ἀνθρώποις μέλω, καὶ μεν κλέος οὐρανὸν ἔκει." (ι, 19)

Κι ἔπαθε πλῆθος συμφορές στὰ πέλαγα γυρνώντας - "πολλά δὲ ὅ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα..." Παρ' ὅλα αὐτά, εἶναι τόσο ἵκανὸς ὡστε θὰ γυρίσῃ "εἴ πέρ τε σιδήρεα δέσματα ἔχησιν" (α, 204)... (κι ἀν τὸ κορμὶ του μὲ δεσμὰ τὸ δέσουν σιδερένια). Θὰ γυρίσῃ τιμωρὸς κι ἐκδικητὴς τῶν ἀναιδῶν μνηστήρων, τέτοιος ὅπως τὸν θυμοῦνται ἀπὸ παληά, "τοῦ κλέος εὐρύ", μὲ τὴν περικεφαλαία του, τὴν ἀσπίδα του, ορατώντας τὰ δύο του δόρατα: "ἔλθων... ἔχων πήληκα καὶ ἀσπίδα καὶ δύο δούρε..." (α, 257).

"Οσον καιρὸν εἶχε βασιλεύσει, ἵτο καλὸς βασιλεὺς διὰ τὸν λαόν του, ἥπιος ὡς πατήρ: "πατὴρ ὁς, ἥπιος ἦν" (β 234). Καὶ ἵτο ἵδιον τοῦ χαρακτῆρος του νὰ τελείωνη τὰ ἔργα του καὶ τὰ λόγια του: "οὗτος κεῖνος ἔφυ τελέσαι ἔργον τε ἔπος τε" (β 272). Κανεὶς ποτὲ δὲν τολμοῦσε νὰ μετρηθῇ μαζὶ του. Ἡταν πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ δόλους: "οὕτις ποτὲ μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην ἥθελε, ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὁδυσσεύς." (γ, 120). Η καρδιά του ἱταν σιδερένια καὶ ποτὲ δὲν ἐφέρθη ὑβριστικὰ σὲ κανέναν ἄνθρωπο: "κραδί γε σιδηρένη ἐνδοθι ἦν" (δ, 293) - "κεῖνος δὲ οὔποτε πάμπαν ἀτάσθαλον ἄνδρα ἐώργει." (δ, 693). Προικισμένος μὲ παντοῖες ἀρετές, λεοντόκαρδος, ἔχωριζε στοὺς Δαναοὺς καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα: "θυμολέοντα, παντοίης ἀρετῆσιν κεκασμένον ἐν Δαναοῖσιν, ἐσθλόν, τοῦ κλέος εὐρὺν καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἀργος" (δ, 724). Εἶναι δλούδιος μὲ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὄλυμπου "θεοῖσιν ἔοικε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχοντιν" (ζ, 243). Ακόμη καὶ οἱ λαμπροί, εὐτυχισμένοι, ὅλβιοι Φαίακες, θαμπώνονται στὴν θέα τοῦ Ὁδυσσέως - "θῆγσαντο ἰδόν-τες υἱὸν Λαέρτοα δαΐφρονα" (θ, 17). Παινεύει δὲ ἵδιος τὸν ἑαυτό του, καὶ ξεπερνᾶ δόλους τοὺς Φαίακες στὸ λιθάρι, στὸν δίσκο, διαλέγοντας μάλιστα τὸν μεγαλύτερο καὶ βαρύτερο: "Ἐγὼ δέ, οὐ νῆις ἀέθλων... ἀλλ' ἐν πρώτοις ἔμμεναι... πολλὰ γὰρ ἔτλην, ἀνδρῶν πολέμους καὶ ἀλγεινὰ κύματα πείρων..." Καὶ ἔλαβε δίσκον" μείζονα καὶ πάχετον, στιβαρώτερον ἡ οἵω Φαίακες ἐδίσκεον... τὸν ὃ ἀπειστρέψας, ἥκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός", βόμβησε δὲ ὁ λίθος, κατεπτοήθησαν οἱ Φαίακες, οἱ νανοσίκλυτοι ἄνδρες, ὑπὸ τῆς ριπῆς. Ο δίσκος δέ, ξεπέρασε δλα τὰ σημάδια τῶν ἄλλων ("ο δέ ύπεροπτατο σήματα πάντα" -θ, 179 κ.ξ.).

"Ο Ὁδυσσεὺς προβάλλεται ἀπὸ τὸν "Ομηρο καὶ ὡς ἡγέτης καλός, γεννημένος ἀρχηγός. Παρ' ὅλο ποὺ εὐθύνονται οἱ σύντροφοί του γιὰ τοὺς ἀσκούς τοῦ Αἰόλου, τόσο στὴν χώρα τῶν Λαιστρυγόνων ὅσο καὶ στῆς Κίρκης, τοὺς φέρεται μὲ στοργή, σπεύδει νὰ τοὺς βρῇ φαγητό, νὰ τοὺς σώσῃ. Καὶ πηγαίνει μόνος στὸ παλάτι τῆς Κίρκης προκειμένου νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ (ἐνῶ δὲ Ἐυρύλοχος προσπαθεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ), ἀφοῦ "ξίφος ἀργυρόλον ὄμοιοιν ἐβάλετο" (κ, 261) (=έκρεμασε στοὺς ὄμοιους του τὸ ἀσημικάρφωτο ξίφος του) ἔτοιμος καὶ πάλι νὰ ἀγωνισθῇ.

Αὐτὸν δὲν τὸν πιάνουν τὰ μάγια τῆς Κίρκης, διότι στὰ στήθη του "ἀκήλητος νόος ἔστιν" (κ, 329) - δὲ νοῦς του δὲν μαγεύεται.

Οἱ Διογενεῖς Φαίακες δὲν σταματοῦν νὰ τὸν θαυμάζουν. Η βασίλισσα Ἀρίτη τὸν ἔξυμνεῖ ἀνεπιφύλακτα: "Φαίκης, πῶς ὕμμιν ἀνὴρ ὅδε φαίνεται εἶναι, εἰδός τε μέγεθός τε ἴδε φρένας ἔνδον ἔισας;" (=Φαίακες, πῶς νὰ φαίνεται σὲ σᾶς αὐτοῦ τοῦ

ἀνθρώπου ἡ ὁμοφριά, τ' ἀνάστημα καὶ τὸ γερὸ μυαλό του; -λ. 337-). Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλκίνοος ὁμολογεῖ, ἀπευθύνοντάς του τὸν λόγο: "σοὶ δὲ ἐπὶ μὲν μορφὴ ἐπέων, ἔνι δὲ φρένες ἐσθλαί, μῆθον δὲ ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ἐπισταμένως κατέλεξας, πάντων τ' Ἀργείων σέο τ' αὐτοῦ κήδεα ληγρὰ" (=Μὰ σύ ἔχεις χάρη ὅταν μιλᾶς κι εὐγενικούς τοὺς τρόπους, καὶ σὰν καλὸς τραγουδιστής τὰ ιστόρησες μὲ τέχνη, τῶν Ἀχαιῶν τὰ βάσανα καὶ τὰ δικά σου πάθια. -λ, 367-).

Στὸ μ 279, ὁ ἑταῖρος του Εὐρύλοχος τὸν χαρακτηρίζει ἐπιγραμματικά: "Σχέτλιός εἶς, Ὁδυσσεῦ· πέρι τοι μένος, οὐδέ τι γυνὰ κάμνεις ἢ ὁρά νυ σοι γε σιδήρεα πάντα τέτυκται." (=Φοβερὸς εἶσαι Ὁδυσσέα· περίσσιο τὸ μένος σου, τὰ μέλη σου δὲν κουράζονται, τὰ πάντα σὲ σένα εἶναι καμαρένα ἀπὸ σίδερο).

Ἀκόμη καὶ ὁ δοῦλος του, ὁ βοσκός, τὸν παινεύει, κλαίει γιὰ τὴν ἀπουσία του, τὸν θεωρεῖ ἀδελφὸ καὶ ὅχι κύριό του, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἄναξ πλέον ἥπιος ἀπὸ τὸν Ὁδυσσέα, σὲ δὲν τὸν κόσμο... (ξ, 138, κ.ἔξ.).

"Ανδρας σὰν τὸν Ὁδυσσέα, δὲν βρίσκεται ἄλλος... "οὐ γὰρ ἐπ' ἀνήρ οἶος Ὁδυσσεὺς ἔσκεν..." (ρ, 537).

Καὶ ὡς σύζυγος, ὡς οἰκογενειάρχης, ὡς πατέρας, ὑπῆρξε ἄψιογος - ὅπως διαβεβαιοῖ ἡ Ἱδια ἡ Πηνελόπη (σ, 205)- προικισμένος μὲ κάθε ἀρετή, πρῶτος στοὺς Ἀχαιούς (παντοίην ἀρετήν... ἔξοχος Ἀχαιῶν...)...

Καὶ συνεχίζει: ""Οταν ἔφευγε γιὰ τὴν Τροία, τὸ χέρι μοῦπιασε σφικτὰ μὲ τὸ δεξὶ του κι εἴπε: Γυναῖκα, θαρρῶ πώς ἄβλαβοι δὲν θὰ γυρίσουν ὅλοι οἱ πολεμόχαροι Ἀχαιοὶ ποὺ φεύγουν γιὰ τὴν Τροία, γιατὶ τοὺς Τρῶες τοὺς παινοῦν πὼς εἶναι παλληκάρια..."

...Ποιός ξέρει ἂν πάλε ἐδῶ ὁ θεὸς θ' ἀφήσει νὰ γυρίσω, ἢ μέσ' στὴν Τροία ἂν δὲ χατῶ. Φρόντιζε ἐσὺ τὸ σπίτι, νὰ νοιάζεσαι τὴ μάννα μου, τὸ γέρο μου πατέρα, σὰν τώρα καὶ καλλίτερα, ἐνόσω ἐγώ θὰ λείπω.

Καὶ τὸ παιδί μας ὅταν δεῖς πὼς ἔβγαλε πιὰ γένια, ἀφησε πιὰ τὸ σπίτι σου, παντρέψου μ' ὅποιον θέλεις."¹

Οἱ παντοῖες ἀρετὲς τοῦ Ὁδυσσέως τὸν ἔκαναν ἀγαπητὸ στοὺς σωστοὺς ἀνθρώπους, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ὁδυσσεὺς εἶχε πολλοὺς φίλους: "πολλοῖσιν Ὁδυσσεὺς ἔσκε φίλος." (τ, 239).

Ο Ἱδιος ὁ γυιός του, ὁ Τηλέμαχος, εἶναι ὑπερήφανος γι' αὐτόν, τὸν καμαρώνει: "πάτερ φίλε..." ... πατέρα ἀγαπημένε, στὸν κόσμο ἀσύγκριτη τὴ λένε τὴ βουλή σου, κι οὕτε μπορεῖ κανεὶς νὰ συγκριθῇ μαζί σου.²

1. σ, 258 -270, ἀπόδοσις Ζησ. Σιδέρη

2. ψ, 124 » »

Άκομη και τὰ ψεύδη ποὺ λέει ὁ πολύτροπος Ὁδυσσεὺς εἶναι προτέρημα, ἀφοῦ μόνον ὁ Ὅδυσσεὺς ἐγνώριζε νὰ λέγῃ ψεύδη πολλὰ ποὺ ἐφαίνοντο ὅμως ἀληθῆ: "ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων, ἐτύμοισιν ὅμοια" (τ., 203).

Οἱ ἀνδρικές του ὅμως ἀρετές ἀναδεικνύονται ὥλες μαζὶ κατὰ τὴν μνηστηροφονία, ἡ ὅποια πράγματι εἶναι "μέγα ἔργον" ἀφοῦ τελικῶς οἱ μνηστῆρες ὅπλιζονται (μὲ δῆλα ποὺ τοὺς παρέχει διγοδιβοσκὸς Μελάνθιος...)

Καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἐπαίνων: ἡ εὔνοια τῶν θεῶν συμβολίζεται μὲ τὴν συνεχὴ προστασία τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ ὅποια στὸ ν-287 τοῦ φανερώνει ἴδιαίτερη ἀδυναμία χαμογελώντας τον καὶ χαϊδεύοντάς τον τρυφερὰ μὲ τὸ ἵδιο της τὸ χέρι... Χειρονομία θεῖκή, μοναδική καὶ ἀνεπανάληπτη:

"μειόδησεν δὲ θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
χειρὶ τέ μιν κατέρεξε (=ἐχάιδεψε)..."

(Ἐνῶ ὅταν ἡ Ἀθηνᾶ σπεύδῃ νὰ συμφιλιώσῃ τὸν Ἀχιλλέα μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, παρ' ὅλο ποὺ καὶ οἱ δύο εἶναι ἀγαπητοὶ στὴν "Ἡρα - ἄμφω ὅμῶς φιλέοντα" - ἡ "τρυφερὴ" χειρονομία τῆς Ἀθηνᾶς περιορίζεται στὸ νὰ ἀρπάξῃ τὸν Ἀχιλλέα ἀπὸ τὰ μαλλιά: "ξανθῆς δὲ κόμης ἔλε Πηλεύωνα" (Α, 197)...

Οἱ θωπεῖες εἶναι μόνον γιὰ τὸν Ὅδυσσεα.

Καὶ κάτι ἄλλο, πρωτόφαντο: ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ συγκρίνει, παρομοιάζει τὴν σοφία τοῦ Ὅδυσσεως μὲ τὴν σοφία τὴν δική της:

"εἰδότες ἄμφω κέρδεα, ἐπεὶ σὺ μέν ἐσσι βροτῶν ὦχ' ἀριστος ἀπάντων, βουλῇ
καὶ μύθοισιν, ἐγὼ δὲν πᾶσι θεοῖσιν." (!)

(=γνωρίζουμε κι οἱ δυό μας ποιό μᾶς συμφέρει, ἀφοῦ καὶ σὺ ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δὲ πρῶτος εἶσαι στὴ βουλὴ καὶ στὴν ηρητοροσύνη, κι ἐγὼ γιὰ τὴ σοφία μου καὶ τὴν πολλὴ μου γνώση, στὸν οὐρανὸ φημίζομαι στοὺς ἀθανάτους ὅλους." (!)

ΙΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

"Οὐ γάρ ἐπ' ἀνὴρ οἴος Ὁδυσσεὺς ἔσκεν"

**Ίππηλάτα Νέστωρ
μέγα κῦδος Ἀχαιῶν¹**

"Ο "Ομηρος βεβαίως δὲν παραλείπει νὰ προβάλῃ καὶ νὰ στολίσῃ μὲ παντοίας ἀρετὰς καὶ τὸν ἄλλο "παπτοῦ", τὸν Νέστορα τῆς Πύλου, τὸν υἱὸν τοῦ Νηλέως. Πανταχοῦ παρὸν στὴν Ἰλιάδα, νουθετεῖ καὶ συμβουλεύει τοὺς Πανέλληνες, σὲ κάθε δύσκολη περίστασι... Εἶναι "μάλα πεπνυμένος", δὲν φεύδεται ποτὲ (γ 20)... Εἶναι κι αὐτὸς πρὸς ὅλους "ἥπιος ὡς πατήρ" (ο, 151).

Φημίζεται ώς ἔμπειρος πολεμιστής ("πολέμων ενδέδως" Δ, 310) ἀλλὰ καὶ ώς δεινὸς ὥρτωρ ποὺ "μέλι ρέει ἀπὸ τὸ στόμα του" ("λιγὺς ἀγορητής, τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ρέεν αὐδή" -Α, 248). Ο Ἀγαμέμνων συγκαλεῖ βουλὴν γερόντων δίπλα στὸ πλοῖο τοῦ Νέστορος ("βουλὴν ἵζε γερόντων Νέστορέη παρὰ νηὶ" -Β, 53) ὅπου "μνήθων ἤρχε Νέστωρ", πρῶτος διμιλεῖ ὁ Νέστωρ (Β 433), παροτρύνων ώς συνήθως "θυμὸν ἑκάστον" (Β 72)... Πάντοτε ὁ Ἀγαμέμνων, ὅταν εὑρίσκεται εἰς δεινὴν θέσιν, ἀπευθύνεται πρῶτα στὸν Νέστορα ("Νέστορα ἐπιπρῶτον ἐλέθεμεν", Κ 18 - "ἴέναι μετὰ Νέστορα, πομένα λαὸν", Κ 73).

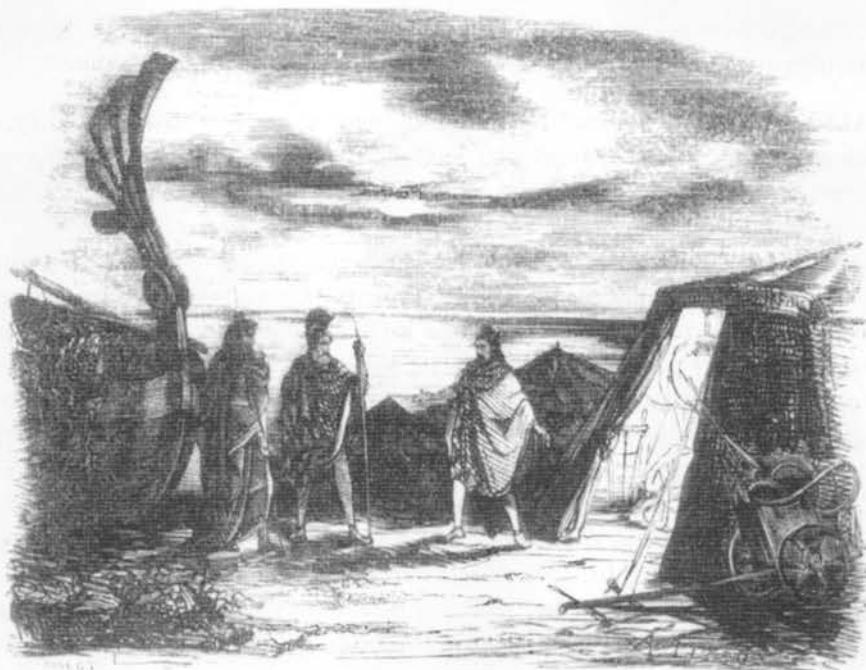
Καὶ στὶς πολὺ κρίσιμες περιπτώσεις ὁ "Ομηρος παρουσιάζει τοὺς δύο προπάτορας νὰ δροῦν ἀπὸ κοινοῦ:

Στὸ Β 335, μόλις οἱ Ἀχαιοὶ ἔχουν ἐπαινέσει τὰ λόγια τοῦ Ὁδυσσέως ("μῆθον ἐπαινήσαντες Ὁδυσσῆος θείοιο"), παίρνει τὴν σκυτάλη τοῦ λόγου ὁ Νέστωρ ("τοῖσι δὲ καὶ μετέειπε ἵππότα Νέστωρ").

"Οπου σύναξις ἀριστήων Παναχαιῶν" (Β 403), πρῶτος ὁ Νέστωρ καὶ ἀκολούθως ὁ Ὁδυσσεύς.

Ἐπιστρέφει ἀπὸ ἐπικίνδυνη νυκτερινὴ ἀποστολὴ ὁ Ὁδυσσεύς, πρῶτος ὁ Νέστωρ ἀκούει τοὺς ἵππους ποὺ πλησιάζουν καὶ εὔχεται: "αἴ γὰρ δὴ Ὁδυσσεὺς καὶ Διομήδης... ἐλασαίατο ἵππους" (Κ 537). Γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν κρίσιμη ἀποστολή, πρῶτον τὸν ἴσοθεον Ὁδυσσέα εἶχε ἐγείρει ὁ Νέστωρ: "πρῶτον Ὁδυσῆα, Διὸς μῆτιν ἀτάλαντον, ἐξ ὑπνου ἀνέγειρε... Νέστωρ" (Κ, 137). Καὶ περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποστολῆς, πρῶτον τὸν Ὁδυσσέα ἐρωτᾷ ὁ Νέστωρ: "εἰπέ, ἄγε, πολύναιε Ὁδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν" (Κ 544)... Καὶ ὁ Ὁδυσσεὺς κάνει τὴν ἀναφορά του: "ὦ Νέστορ Νηληγάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν..." (Κ 555) (κῦδος =δόξα)

1. Ο ἵππότης Νέστωρ (γ, 436), ἡ μεγάλη δόξα τῶν Ἀχαιῶν (γ 202).

πρῶτον ἔπειτ' Ὀδυσσῆα, Διὸς μῆτιν ἀτάλαντον,
ἔξ ὑπονού ἀνέγειρε Γερήνιος ἵππότα Νέστωρ... (Κ 137 κ.έξ.)

"Αξίζει νὰ σταθοῦμε καὶ στὶς διάφορες ἐκφράσεις οἱ ὄποιες τονίζουν τὴν θαλεότητα τοῦ γηραιοῦ Νέστορος:

"οὐκ ἐπέτρεπε γῆρας λυγρῷ" (=δὲν ὑποχωροῦσε στὸ φοβερὸ γῆρας).

"Λάξ ποδὶ κινήσας" (=τὸν ἐκίνησε διὰ τοῦ ποδός. Κοινῶς, "ἐκλώτησε" τὸν Διομήδη γιὰ νὰ τὸν ἔυπνήσῃ).

— "Ἐγρεο, τί πάννυχον ὑπονού ἀτεῖς;" (=Σήκω, τί ροχαλίζεις ὅλη τὴν νύκτα;)

— "Σχέτλιος ἐσσὶ γεραιέ." (=φοβερὸς εἶσαι γέροντα).

"Σὺ δὲ ἀμήχανός ἐσσι γεραιέ." (=ἀκαταμάχητος εἶσαι...)

Ο Νέστωρ τῆς Πύλου ἦτο υἱὸς τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Χλωρίδος, ἡ ὁποία, κατὰ μίαν ἐκδοχήν, ὑπῆρξε ἡ μόνη ἐπιζήσασα ἀπὸ τὶς θυγατρές τῆς Νιόβης, κόρης τοῦ Ταντάλου.

"Ο Νέστωρ ἔξεστράτευσε μετὰ τῶν ἄλλων ἥρωων κατὰ τῆς Τροίας γέρων ἥδη, ἔχων βασιλεύσει εἰς τοεῖς γενεάς: "μετὰ τριτάτουσιν ἄνασσε". (Α, 247)

"Ο Πορφύριος, εἰς τὰ "Ομηρικὰ Ζητήματα" σχολιάζει: "φασὶν ἐκ τρίτου ἀνάξαι τὸν Νέστορα, ἢτοι ἐπὶ τρισὶ γενεαῖς. Οἱ γὰρ παλαιοὶ τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἔως ἐτῶν τριάκοντα. Γενεὰ δὲ λέγεται ἡτις τριακονταετῆ περίοδον ἔχει". -ιε'-

Γι' αὐτό, σχετικὸν Ἐπίγραμμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας (7.144) ἀναφέρει:

"Ἡδυεπῆς Νέστωρ Πύλιος, Νηλήιος ἥρως, ἐν Πύλῳ ἥγαθέη τύμβον ἔχει, τριγέρων".

Ο ίδιος ὁ Νέστωρ, εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Ἰλιάδος, ἀφηγεῖται τὰ παλαιά του ἀνδραγαθήματα μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ τὴν μάχην κατὰ τῶν Κενταύρων.

Ἄλλα καὶ ὁ "προπάππος" Νηλεὺς ἡτοί "θεόφιν μήστωρ ἀτάλαντος" (*γ*, 409) (=ἰσόθεος μὲ τοὺς θεοὺς στὴν γνῶσι, "μάστορας"), ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοι, οἱ γυνοὶ τοῦ Νέστορος, ὑπῆρξαν "νίοι πινυτοὶ καὶ ἔγχεσιν ἄριστοι" (*δ* 211), δηλαδὴ "γυνοὶ γνωστικοὶ καὶ πρῶτοι στὸ κοντάρι".

Ο ίδιος ὁ Ζεὺς δείχνει ἐμπρακτα τὴν εὐμένειά του πρὸς τὸν δίκαιο Νέστορα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς Τροίας, στέλλοντάς του ἀσταμάτητα οὔροιν ἄνεμον γιὰ νὰ γυρίσῃ γρήγορα καὶ ἀσφαλής: "οὐδέ ποτε ἔσβη ὁὔρος, ἐπεὶ θεός προέκηνεν ἀῆναι. Ὡς ἥλθον, φίλε τέκνον..." (*γ* 183) -διηγεῖται ὁ ίδιος ὁ Νέστωρ στὸν Τηλέμαχο, καὶ τὸν προσφωνεῖ μάλιστα ἀντὶ "φίλε ξένε", "φίλε τέκνον".... Ασφαλῶς συνθηματικὴ ἡ προσφώνησις, ἀφοῦ ὁ Τηλέμαχος θὰ νυμφευθῇ τὴν Πολυκάστη τοῦ Νέστορος...

Ο Τηλέμαχος ὁ "θεοειδῆς" (*α* 113), ὁ "πεπνυμένος" (=ἐμπνευσμένος, συνετὸς -*α* 213) "ὁ καλός, ὁ μέγας, ὁ ἄλκιμος" (=ώραῖος, ψηλός, γενναῖος -*α* 301), ἰσόθεος ἀνδρας → "ἰσόθεος φῶς" (*α*, 324), "θεῷ ἐναλίγκιος" =διμοιος μὲ θεὸ (*β*, 5).

Οταν "θαρσαλέως ἀγορεύει" ὅλοι τὸν θαυμάζουν (*α* 382, 385) ὅπως ἀκριβῶς ἐθαυμάζετο πάντοτε ὁ Ὁδυσσεύς. Ο "Ὀδυσσέως φίλος νιός" (*β* 2) Τηλέμαχος διαθέτει "θεοπεοίαν χάρων" (*β* 12), εἶναι "ἐσθλὸς" (*β* 33), "ὑψαγόρης, μένος ἄσχετος" (*β* 85), μονάκριβος κι ἀγαπητὸς (*β* 365). Η "ἰερὰ ἵς" (=δύναμις) τοῦ Τηλεμάχου τὸν κάνει ἐπίσης νὰ εἴναι "μεγάθυμος", "μεγαλήτωρ", "θεοείκελος" (=μεγαλόκαρδος, θεόμορφος), "ἡρως", "δαΐφρων", "ἐπιστήμων βουλῆ τε νόφ τε" (*π* 374), ὥστε ὅλοι τὸν θαυμάζουν ὅταν περνᾶ: "τὸν δ' ἄρα πάντες λαοὶ ἐπερχόμενον θηεῦντο" (*ρ*, 64).

Τὸν θαυμάζει καὶ ὁ παπποῦς ὁ Νέστωρ ὅταν τὸν ἀντικρύζει στὴν Πύλο, καὶ τοῦ τὸ λέει δλοκάθαρα: "σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα" (=θαυμασμὸς μὲ κατέχει ποὺ σ' ἀντικρύζω -*γ* 123-), μὴ παραλείποντας νὰ τὸν συγκρίνῃ μὲ τὸν Ὁδυσσέα, μὲ τὸν ὅποιον, στὴν Τροία, κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ παραβγῇ στὴν γνῶσι καὶ στὰ τεχνάσματα:

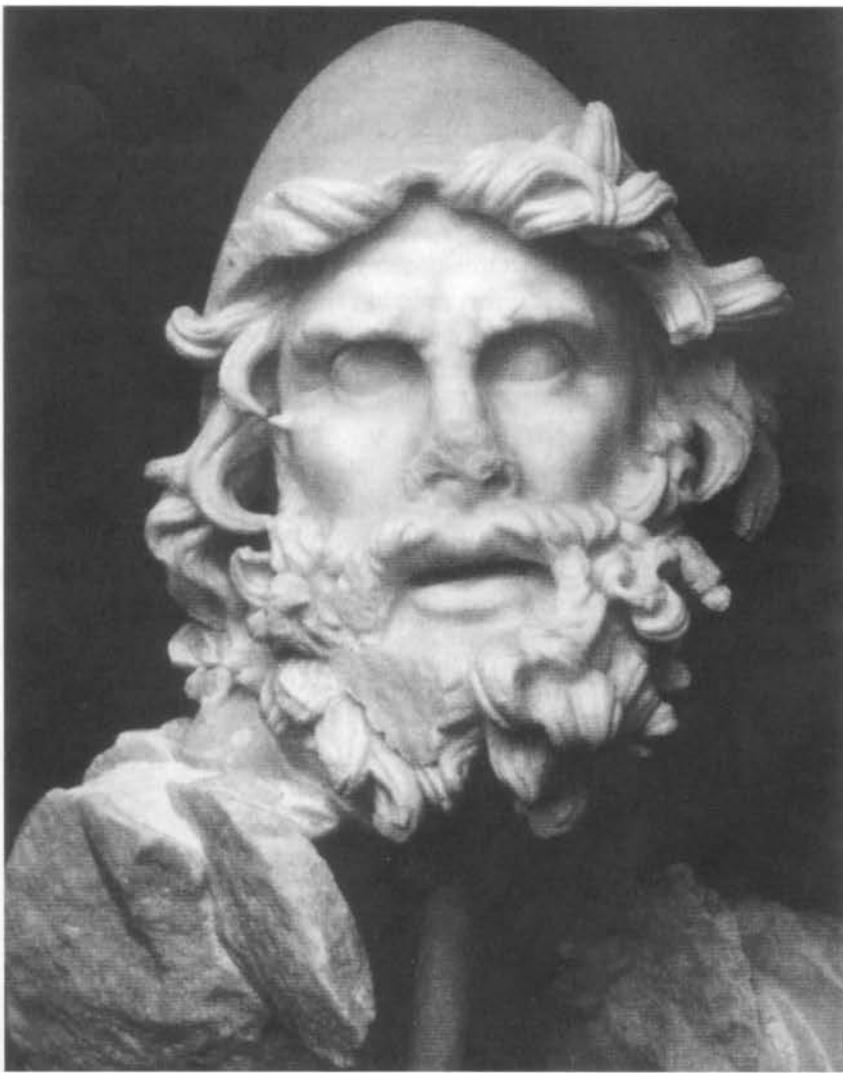
"Ἐνθ' οὐ τίς ποτε μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην
ἥθελ, ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὁδυσσεὺς
παντοίοισι δόλοισι, πατήρ τεός, εἰ ἐτεὸν γε
κείνου ἔκγονός ἐσσι· σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα."

(*γ*, 120-123)

ΝΕΣΤΩΡ, μάλα πεπνυμένος.
Ὕπιος ὡς πατήρ, πολέμων εὖ εἰδώς, λιγὺς ἀγορητής,
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ὁέεν αὐδῆ.

**"Πολλὸν ἐνίκα δῆς Ὁδυσσεὺς
παντίοισι δόλοισι"**

"Πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὀδυσσεύς, παντίοισι δόλοισι"

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα, ὁ Ὄμηρος προβάλλει, ἐξυψώνει, ἀναδεικνύει ἴδιαιτέρως τὴν προσωπικότητα, τὴν παρουσία τοῦ Ὀδυσσέως, ὅχι μόνον στὴν ΟΔΥΣΣΕΙΑ (ὅπου λόγῳ θέματος αὐτὸς εἶναι φυσικό), ἀλλὰ κυρίως στὴν ΙΛΙΑΔΑ, μεταξὺ τόσων ἡγεμόνων καὶ ἡρώων πολεμιστῶν:

Ἄγαπήνωρ, Ἀμφίμαχος, Αἴας Τελαμώνιος, Αἴας Λοκρός, Ἀγαμέμνων, Ἀχιλλεύς, Ἀσκάλαφος, Ἀρκεσίλαος, Ἀντιφος, Γουνεύς, Διομήδης, Διώρης, Εὔρυάλος, Ἐλεφήνωρ, Εὔμηλος, Εύρυπυλος, Ἐπίστροφος, Θάλπος, Θόας, Ἰδομενεύς, Ἰάλμενος, Κλονίος, Λήιτος, Λεοντεύς, Μενεσθεύς, Μηριόνης, Μενέλαος, Μέγης, Νιρεύς, Πηνέλεως, Προθοήνωρ, Πολύξεινος, Πρόθοος, Πολυποίτης, Σθένελος, Σχεδίος, Τληπόλεμος, Φείδιππος καὶ ἄλλοι...

Μέσα σ' ὅλους αὐτοὺς (ἀφοῦ ἔξαιρέσομε τὸν ἀσυναγώνιστον Ἀχιλλέα καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Ἀγαμέμνονα) ἐπτὰ εἶναι οἱ ἀριστῆς, ἐπτὰ εἶναι οἱ ὑπέροχοι: ὁ Νέστωρ, ὁ Ἰδομενεύς, ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ Μενέλαος, ὁ Ὁδυσσεύς...¹ Καὶ πάνω ἀπ' ὅλους, μονίμως καὶ τεχνητώς, ἔχωριζει ὁ Ὁδυσσεύς. Γι' αὐτὸν καὶ ὁ λατῖνος Ὁράτιος² παρατηρεῖ ὅτι ὁ "Ομηρος ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν προτείνει ὡς παράδειγμα τὸν Ὁδυσσέα:

"Homerus, quid virtus et quid sapientia...
propositus nobis exemplar Ulixen..."

Στὰ κυριώτερα καὶ κριτικώτερα ἐπεισόδια, πρωταγωνιστής καὶ θριαμβευτής προωθεῖται ὁ πολυμήχανος Ὁδυσσεύς.

"Οταν ὁ Ἀγαμέμνων ἀναγκάζεται νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Χρυσηίδα καὶ νὰ τὴν παραδώσῃ στὸν πατέρα της, ἡ λεπτὴ αὐτὴ ἀποστολὴ ἀνατίθεται στὸν Ὁδυσσέα. Ἐτοιμάζεται τὸ πλοϊο ποὺ θὰ τὴν μεταφέρῃ, ἐπιβιβάζεται ἡ Χρυσηίς, "ἐν δὲ ἀρχὸς ἔβη πολύμητις Ὁδυσσεὺς" (=καὶ ἐπιβαίνει ὡς ἀρχηγός, ὁ σοφὸς Ὁδυσσεὺς -A, 311-) ὁ δοποῖος τὴν παραδίδει στὰ χέρια τοῦ πατρός της, παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος: "τὴν μὲν ἔπειτα ἐπὶ βωμὸν ἄγων πολύμητις Ὁδυσσεύς, πατρὶ φίλῳ ἐν χερσὶ τίθει..." (A 440)

τὴν μὲν ἔπειτα ἐπὶ βωμὸν ἄγων πολύμητις Ὁδυσσεὺς

1. Bλ. B 405 κ.ἔξ.

2. Epist. I 2,17

"Οταν οἱ Ἀργεῖοι ἀπογοητευμένοι σκέπτονται νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν πόλεμο καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἀθηνᾶ στέλλεται ἀπὸ τὴν "Ἡρα νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Φθάνει στὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν ὅπου συναντᾶ τὸν Ὁδυσσέα νὰ ἵσταται, καὶ τοῦ ἀναθέτει τὸ δύσκολο ἔργο: "ἴθι νῦν κατὰ λαὸν Ἀχαιῶν... σοῖς δὲ ἀγανοῖς ἐπέεσσι ἐρήτυε φῶτα ἔκαστον, μηδὲ ἕα νῆας ἄλαδε ἐλκέμεν ἀμφιελίσσας." (Β 179) Δηλ. Πήγαινε στὸν στρατὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ μὲ τὰ ἐπιτήδεια λόγια σου ἐμπόδιζε τὸν κάθε ἄνδρα, καὶ μὴν ἀφῆσης νὰ σύρουν στὴν θάλασσα τὰ πλοῖα... .

Σχολιάζει ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής: "Ὀδυσσεύς ὑποθεμένης αὐτῷ Ἀθηνᾶς, τοὺς μὲν ἀρίστους, πειθοῖ, κατέχει, τῶν δὲ στρατιώτῶν πικρῶς καθάπτεται· παύει δὲ καὶ Θερσίτην, ἀμούσως πρὸς τὸν βασιλέα στασιάζοντα, καὶ τοὺς Ἕλληνας μεῖναι καὶ τὸ Ἰλιον ἐλεῖν προτρέπει..." (= "Ο Ὀδυσσεύς, καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Ἀθηνᾶς, τοὺς μὲν ἀρίστους, διὰ τῆς πειθοῦς συγκρατεῖ, ἐπιπλήττει δὲ πικρὰ τοὺς στρατιώτας· σταματᾷ καὶ τὸν Θερσίτην ὃ ὅποις μὲ τρόπον μὴ ἀρμόζοντα στασιάζει πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ προτρέπει τοὺς Ἕλληνας νὰ παραμείνουν καὶ νὰ ἀλώσουν τὸ Ἰλιον.)

Πράγματι ὁ Ὀδυσσεύς, κρατώντας σκῆπτρο στὰ χέρια του, τρέχει σὲ ὅλους τοὺς ἀρχηγούς, καὶ πότε μὲ τὸ καλὸ πότε μὲ τὸ ἄγριο (σκῆπτρῳ ἐλάσσασκε = τοὺς κτυποῦσε μὲ τὸ σκῆπτρο -Β 198) τοὺς συγκρατεῖ.

Καὶ στὸ ἐπεισόδιο ὅπου ὁ "ἀμετροεπής, αἰσχιστος" Θερσίτης προσβάλλει τὸν Ἀγαμέμνονα, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπεμβαίνει δυναμικά: ...Θερσίτη, νὰ μὴ μὲ λένε πατέρα τοῦ Τηλεμάχου, ἂν ἐγὼ δὲν σὲ στείλω πίσω στὰ πλοῖα οὐλαίοντα, ἀφοῦ πρῶτα σὲ γδύσω: "μηδὲ ἔτι Τηλεμάχοι πατὴρ κεκλημένος εἴην, εἰ μὴ ἐγὼ σε λαβών, ἀπὸ μὲν φύλα εἶματα δύσω, χλαῖναν ἥδε χιτῶνα," -ποὺ τὰ αἰδοῖα σου καλύπτουν (!).¹ "Ἐτοι καθὼς ἐμίλησε τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ σκῆπτρον ("ἄς ἄρ' ἔφη, σκῆπτρῳ δὲ ἔπληξεν...") καὶ οἱ ἄλλοι, πικραμένοι μέν, ἐγέλασαν σχολιάζοντας: "ὦ πόποι, ἥ δὴ μυρία Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔσογε, βουλάς ἔξαρχων ἀγαθάς, πόλεμόν τε κορύσσων" (Β 272).

Στὸ Γ 190 ὁ γέρο-Πρίαμος παρατηρεῖ ἀπὸ τὰ τείχη τοὺς Ἀχαιούς, καὶ ωτᾶ τὴν Ἐλένη ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ ἐντυπωσιακὸς ἄνδρας ὃ ὅποις "μείων μὲν κεφαλῇ Ἀγαμέμνονος, εὐδύτερος δὲ ὀμοισιν ἵδε στέρονται..." ἐπιθεωρεῖ τὶς σειρές τῶν ἀνδρῶν σὰν "μπροσταρόκριος". Καὶ ἡ Ἐλένη: "οὗτος δὲ Λαερτιάδης πολύμητις Ὀδυσσεύς... εἰδὼς παντοίους δόλους...".

Καὶ ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀγόρευε, γοήτευε καὶ ἐπειθε καθὼς στεκόταν ἥρεμος, δὲν κινοῦσε τὸ σκῆπτρο του μπρὸς-πίσω, τὰ λόγια του ἔμοιαζαν μὲν νιφάδες χιονιοῦ, κανεὶς ἄλλος δὲν τὸν παράβγαινε: "οὐκ ἄν Ὀδυσῆι ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος" (Γ 223).

Στὴν μονομαχία Μενελάου-Πάριδος, πρῶτοι καὶ οὐλλίτεροι στὰ διαδικαστικά, ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς: "δρυντο δ' αὐτίκα ἔπειτα ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων, ἄν(ω) δὲ -καὶ- ὁ Ὀδυσσεὺς ὁ πολύμητις" (Γ 267).

1. Β 260. Ἀνάλογες ἐκφράσεις χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερα, σὲ βαρειές φιλονικίες.

Τὸν χῶρο τῆς μονομαχίας, ὃς μάρτυρες, διαμετροῦν ἐκ μὲν τῶν Τρώων ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πάριδος, ὁ Ἔκτωρ, ἐκ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ὁ Ὁδυσσεύς:

"Ἐκτωρ δὲ Πριάμοι πάϊς καὶ δῖος Ὁδυσσεὺς χῶρον μὲν πρῶτον διεμέτρεον" (Γ 314) καὶ κατόπιν ἐπιμελοῦνται τῆς κληρώσεως ποῖος ἐκ τῶν μονομάχων θὰ φίξῃ πρῶτος.

Ἄκομή καὶ ὁ κραταιὸς Ἀγαμέμνων, ὅταν ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ Ὁδυσσεὺς τὸν ἔχει παρεξηγήσει, καὶ ἔχει θυμώσει, ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ Ὁδυσσέως: "Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχανε Ὁδυσσεῦ, οὔτε σὲ νεικείω περιώσιον οὔτε κελεύω" (=δὲν φιλονεικῶ μαζί σου, οὔτε σὲ διατάσσω ... Δ, 358).

"Ομως δὲ Ὁδυσσεὺς εἶναι γενναῖος καὶ στὴν μάχη. Βλέποντας νὰ πίπτη νεκρός ὁ σύντροφός του δὲ Λεῦκος, θυμωμένος δρμᾶ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατό του: "βῆ δὲ διὰ προμάχων, κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ, στῇ δὲ μάλα ἐγγὺς ἵων, καὶ ἀκόντισε δονῷ φαεινῷ, ἀμφὶ ἔ παπτήνας..." =Καὶ προχώρησε στὴν πρώτη γραμμή, ὥπλισμένος μὲ τὰ ἀστραφτερά του χάλκινα ὄπλα, ἐπλησίασε πολὺ στοὺς ἐχθροὺς (σημεῖον μεγάλης γενναιότητος) καὶ ἐξακόντισε τὸ λαμπρό του δόρυ, παρατηρώντας μὲ προσοχὴ γύρω του (σημεῖον ψυχραμμίας καὶ συνέσεως). Καὶ οἱ Τρῶες κεκάδοντο (=δόπισθοχώρησαν), ἀλλὰ δὲ Ὁδυσσεὺς δὲν ἀστόχησε. Ἐπέτυχε τὸν Δημοκόωντα.. (Δ, 490 κ.ἔξ.)

Καὶ ὅταν ἔξοδοι ἔναντίον τῶν Αυκίων (Ε 677) ἀφανίζει σωρηδὸν τοὺς "Κοίρανον, Ἀλάστορά τε Χρομίον τε, Ἀλκανδρόν τε, Ἀλιόν τε, Νοήμονά τε Πρόντανί τε..."

Γενικῶς, δὲν λείπει ἀπὸ πουθενά. Στὸ Η τῆς Ἰλιάδος δὲ Ἔκτωρ προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀριστῆς τῶν Παναχαιῶν. "Ολοι διστάζουν. Τελικῶς, κατόπιν προτροπῆς τοῦ Νέστορος, "ἀνέσταν ἐννέα" (στ. 161), οἱ τολμηρότεροι, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ὁ πανταχοῦ παρὼν Ὁδυσσεύς.

Στὸ Θ 220 ὁ Ἀγαμέμνων θέλει νὰ μιλήσῃ στοὺς Ἀχαιοὺς γιὰ νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ. Ξεκινᾶ νὰ πάη στὶς σκηνὲς καὶ στὰ πλοῖα, στέκεται δὲ μπροστά στὸ μέγα πλοῖο τοῦ Ὁδυσσέως, τοῦ ὅποιον ἡ θέσις ἦτο ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον, καὶ ἔτσι ἀκούγεται ἀπὸ ὄλους. Ξεχωριστὴ ἀκόμη καὶ ἡ θέσις τῆς μεγάλης νηὸς τοῦ Ὁδυσσέως. Ἐκεῖ ἀκριβῶς στέκεται καὶ ἡ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς ἡ Ἱρις, ὥστε νὰ ἀκούγεται ἀπὸ ὄλους ("ἀμφοτέρωσε" Λ, 6). Τελικῶς, "κατὰ νῆας Ὁδυσσῆος θείοιο, ἀγορῇ τε θέμις τε ἦν" (=πλησίον τῶν πλοίων τοῦ Ὁδυσσέως ἦτο ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ δικαστήριον - Λ, 806).

Μία ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες καὶ δυσκολώτερες ἀποστολὲς τοῦ Ὁδυσσέως, περιγράφεται εἰς τὸ Ι τῆς Ἰλιάδος. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Νέστορος, ὁ Ἀγαμέμνων ἀποστέλλει πρεσβείαν εἰς τὸν ὁργισμένον Ἀχιλλέα μήπως καὶ τὸν πείσουν νὰ ξεχάσῃ τὴν "μῆνν" καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μάχην. Οἱ πρέσβεις εἶναι τρεῖς: "Ο γηραιός Φοῖνιξ, τροφὸς καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ μέγας Αἴας ὁ ὅποιος εἶναι πρῶτος ἔξαδελφος τοῦ θυμωμένου ἥρωος, καὶ ὁ πανταχοῦ παρὼν Ὁδυσσεύς, ὁ ὅποιος μάλιστα ἥγεῖται: "ἥγεῖτο δὲ δῖος Ὁδυσσεύς" (στ. 192).

“Ο ‘Αχιλλεύς ἀντικρύζει τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ “ταφὼν ἀνόρουσεν”, δηλ. ἔκθαμβος ἀπὸ ἔκπληξι ἀναπήδησε, “ώς δ’ αὕτως Πάτροκλος ἀνέστη.”

Σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἐλληνικῆς φιλοξενίας, δο ‘Αχιλλεύς τοὺς καλωσοῖξει: “χαίρετον, ἦ, φίλοι ἄνδρες ἵκανετον.” Καὶ τοὺς ὁδηγεῖ νὰ καθίσουν “ἐν κλισμοῖσι, τάπησι τε πορφυρέοισιν”, ἐνῷ προτρέπει τὸν Πάτροκλο νὰ “κεράσῃ” οἶνον τοὺς ἐπισκέπτας: “οἱ γὰρ φίλτατοι ἄνδρες, ἐμῷ ὑπέασι μελάθρῳ”.

‘Ακολούθως,

218 Αὐτὸς δὲ (δηλ. ὁ ἴδιος δο ‘Αχιλλεύς) κάθιζεν ἀντίον (=ἄντα, ἐν-αντι) τοῦ θείου ‘Οδυσσέως

τοίχου τοῦ ἑτέρου (=ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ τοίχου).

Αὐτάρ, ἐπει πόσιος καὶ ἐδητύος (=ποτοῦ καὶ φαγητοῦ) ἐξ ἔντο (=ἐξέβαλον) ἔρον (=τὴν ἐπιθυμίαν, δηλ. ἐχόρτασαν)

ἔνευσε (=ἔκανε νεῦμα) δο Αἴας -τῷ· Φοίνικι· ἐννόησε (=ἀντελήφθη) δὲ δῖος

‘Οδυσσεύς,

πλησάμενος δὲ τὸ δέπας οἶνου, δείδεκτο ‘Αχιλῆα (=ἐστράφη πρὸς τὸν ‘Αχιλλέα ὑψώνων τὸ κύπελλον)

255 Χαῖρε ‘Αχιλλεῦ.. (“στὴν ὑγειά σου ‘Αχιλλέα...”)

255-306: ‘Ο ‘Οδυσσεύς, μὲ μία θαυμάσια ἀγόρευσι, προτρέπει τὸν ‘Αχιλλέα:

“παῖε, ἔα χόλον”, διαβιβάζοντας συγχρόνως τὶς ὑποσχέσεις
τοῦ ‘Αγαμέμνονος.

306-430: ‘Ο ‘Αχιλλεὺς ἀρνεῖται, προβάλλων τὰ ἰδικά του ἐπιχειρήματα ...

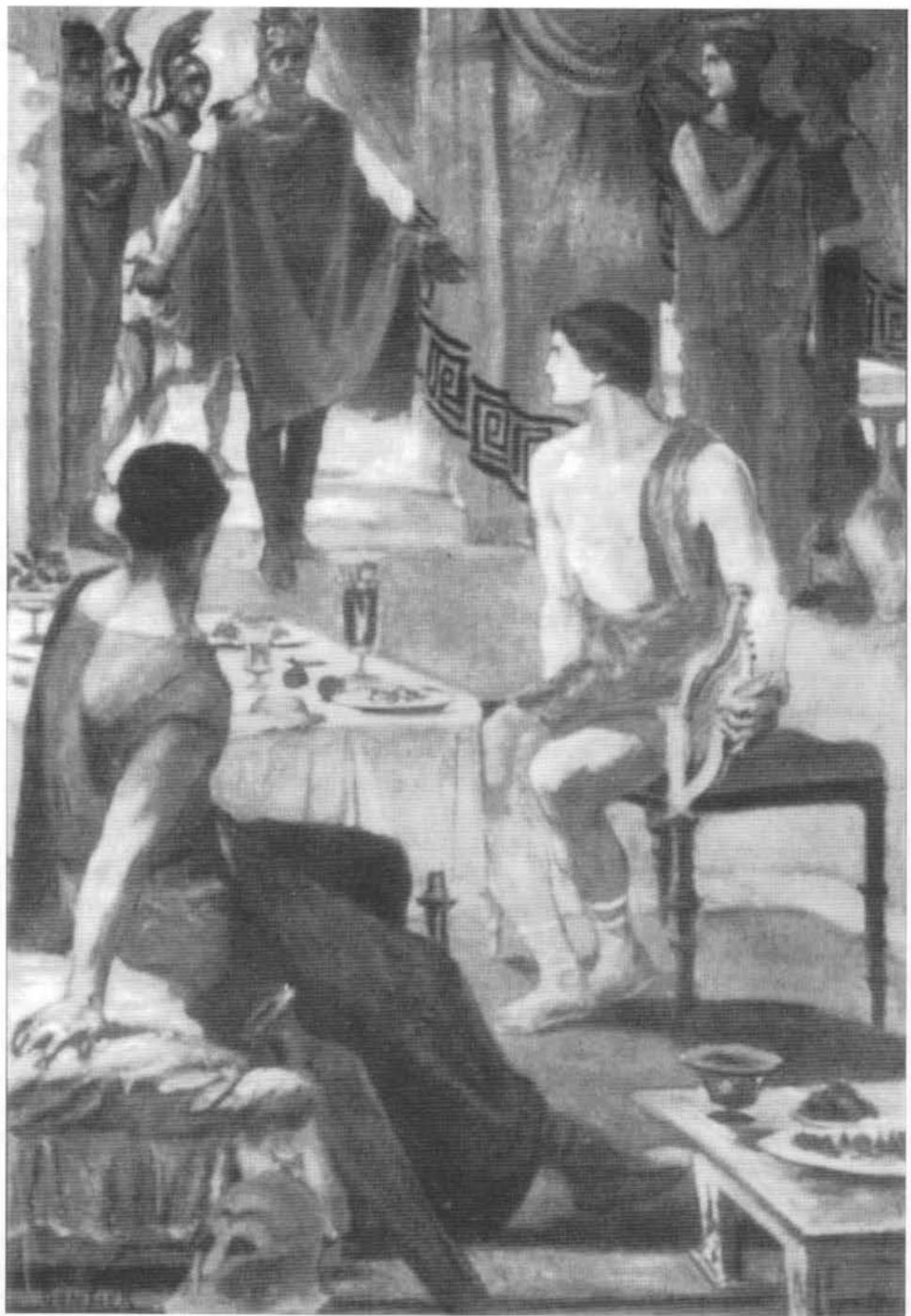
432-605: Λαμβάνει τὸν λόγον δο “γέρων ἐπηλάτα Φοῖνιξ” τονίζων ὅτι κατὰ προτροπὴν τοῦ Πηλέως ὄφειλει πάντοτε νὰ διδάσκῃ τὸν ‘Αχιλλέα:
“μὲ προέρχε διδασκέμεναι τάδε πάντα... ἀλλά, ‘Αχιλλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγα”.

606-620: ‘Ο ‘Αχιλλεὺς παρατηρεῖ εἰς τὸν Φοίνικα ὅτι δὲν πρέπει νὰ δείχνη φιλία πρὸς τὸν ‘Αγαμέμνονα, κινδυνεύων νὰ γίνη ἐπαχθῆς εἰς τὸν ἴδιον:
“οὐδὲ τί σε χρὴ τὸν φιλέειν, ἵνα μὴ μοι ἀπέχθηαι φιλέοντι.”

621-643: ‘Ο Αἴας κατανοεῖ ὅτι κάθε προσπάθεια ἀποβαίνει ματαία: “Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν’ ‘Οδυσσεῦ, ἵσμεν. (=ἄς πηγαίνουμε). ‘Αχιλλεύς, ἐν στήθεσσι θέτο μεγαλήτορα θυμόν...”.

Καὶ σπείσαντες (=ἀφοῦ ἔκαναν σπονδήν), ἵσαν (=ἐπορεύοντο) πάλιν παρὰ νῆας· ἥρχε (=προηγεῖτο) δὲ -ό- ‘Οδυσσεύς.

Καὶ ὅταν ἐπέστρεψαν στὴν σκηνὴ τοῦ ‘Ατρείδου, δο ‘Αγαμέμνων ἐρωτᾶ τὸν ‘Οδυσσέα: εἰπέ μου, πολύσινε ‘Οδυσσεῦ, μεγάλη δόξα τῶν ‘Αχαιῶν, δέχεται δο ‘Αχιλλεύς νὰ ἐπιστρέψῃ; Καί, ἐκ μέρους ὄλων, ἀπαντᾶ βεβαίως δο ‘Οδυσσεύς: “Ατρείδη ‘Αγάμεμνον, ἐκεῖνος δὲν σβήνει τὴν δργή του καὶ ἀρνεῖται τὰ δῶρα σου...”

*'Ηγεῖτο δὲ δῖος Ὁδυσσεύς...
..Μνημιδόνων δ' ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἵκέσθην...*

Εἰς τὸ Κ τῆς Ἰλιάδος, ἄλλη ἐπικίνδυνη ἀποστολὴ τοῦ Ὀδυσσέως, μαζὶ μὲ τὸν Διομήδη Τυδείδη αὐτὴν τὴν φορά:

(*"Οδυσσεὺς καὶ Διομήδης πέμπονται ώς κατάσκοποι. Εὐξάμενοι τῇ Ἀθηνᾶ καὶ διφθέντος αὐτοῖς τοῦ ὄργοντο (=οἰώνοῦ), χωροῦσι πρόσω. Καὶ ἐντυχόντες τῷ Δόλωνι, οὐκ δλίγον χρόνον περὶ τὰς ἐρωτήσεις διέτριψαν καὶ ἀνακρίνει κυρίως ὁ Ὀδυσσεύς. Καὶ κτείναντες αὐτὸν, μετὰ ταῦτα ἔρχονται εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Θρακῶν πρὸς περαιτέρῳ κατασκοπίᾳν."*)

"Πλησιαζούσης τῆς ἔω (=αὐγῆς), κατασκόπους πέμπεσθαι, πάνυ ἐπισφαλές τοῦτο" σχολιάζει ὁ Πορφύριος.

Καὶ εἰς τὸ Λ, ὅλεθρος θὰ ἔπιπτε στὶς νῆες τῶν Ἀχαιῶν, ἐὰν δὲν ἐμψύχωνε τὸν Διομήδη ὁ Ὀδυσσεύς:

"Ἐνθα ... καὶ ἀμήχανα ἔργα γένοντο... φεύγοντες Ἀχαιοί, εἰ μὴ Τυδείδη Διομήδει -ἐ-κέκλετο Ὀδυσσεύς: Τυδείδη... ἄγε δεῦρο... παρ' ἐμὲ ἵσταο..."

(=ἔλα δῶ καὶ στάσου κοντά μου...) (Λ, 310).

Καὶ ὅταν δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνδρεία, ὁ Ὀδυσσεύς ἐπιστρατεύει τὰ πονηρά του τεχνάσματα, ὅπως λ.χ. στὸν περίφημο ἀγῶνα πάλης μὲ τὸν Αἴαντα.

"Ο Ἀχιλλεὺς προκηρύττει ἀγῶνες πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου (ἀθλα ἐπὶ Πατρόκλῳ, Ραψ. Ψ):

708 ὥρτο (=σηκώθηκε) δὲ ἐπειτα δέ μέγας Τελαμώνιος Αἴας,

ἄνω δὲ ἀνίστατο (=καὶ σηκώθηκε πάνω) καὶ δέ πολύμητις Ὀδυσσεύς,
εἰδὼς κέρδεα (=γνωρίζων ἀπὸ πονηριές)

ζωσαμένω δ' ἄρα τῷ γε (=ἐξώσθηκαν λοιπὸν -διότι τότε δὲν ἤγωνιζοντο γυμνοὶ-) βάτην ἐξ μέσον ἀγῶνα

ἀγκάς δ' ἀλλήλων λαβέτην (=πιάστηκαν ἀγκαλιαστά), χερσὶ στιβαροῖς

714 ἐ-τετρίγει δ' ἄρα νῶτα (=ἔτριζαν οἱ πλάτες τους, τὰ νῶτα τους) ἀπὸ θρασειῶν χειρῶν
ἔλκομενα στερεῶς· κατέρρεε δὲ νότιος ἴδρως (νότιος =ὑγρὸς)

πυκναὶ δὲ σμώδιγγες (=σγρόμποι) ἀνὰ πλευρὰς καὶ ὅμοις
ἀνέδραμον, φοινικόεσσαί αἴματι (=κοκκινίζοντας ἀπὸ τὸ αἷμα).

719 οὔτε -ό- Ὁδυσσεὺς ἡδύνατο σφᾶλαι (=νὰ τὸν κλονίσῃ) καὶ πελάσαι οὔδει
(=καὶ νὰ τὸν φίξῃ στὸ ἔδαφος),

οὔτε -ό- Αἴας ἡδύνατο, κρατερὰ δὲ ἵς (=δύναμις) Ὁδυσσέως ἔχε (=ἄντεχε).
ἄλλ' ὅτε δὴ ὃ ἀνίαζον (=ἀρχισαν νὰ προξενοῦν ἀνία) -εἰς τοὺς- εὐκνήμιδας Αχαιούς,

τότε δὴ προσεῖπε -ό- μέγας Τελαμώνιος Αἴας·

η̄ ἀνάειρέ με, η̄ ἐγὼ σέ· τὰ δε αὖ πάντα, μελήσει Διός." (=η̄ σηκωσέ με, η̄ ἐγὼ
ἐσέ· διὰ τὸ ἄλλα θὰ φροντίσῃ ὁ Ζεύς.)

725 Ὡς εἰπὼν (ό βαρὺς Αἴας) ἀνάειρε (τὸν μικρόσωμο Ὁδυσσέα),
Ὁδυσσεὺς δὲ οὐ λήθεται δόλου·

-τὸν- ἔκοψε (=ἐκτύπησε) **ὅπιθεν τυχόν κώληπα** (=καὶ τὸν πέτυχε στὸ πίσω μέρος τοῦ γόνατος),

ὑπέλυσε δὲ γυῖα (=καὶ τοῦ παρέλυσε τὰ μέλη), κατ-έβαλε δὲ ἔξοπίσω (=καὶ τὸν ἔρριξε ἀνάσκελα). Ὁδυσσεὺς δὲ ἐπὶ στήθεοι κατέπεσε· λαοὶ δὲ αὖ, θηεῦντο (=ἔθεῶντο) καὶ ἐθάμβησαν δεύτερος αὗτε ἀνάειρε -ό- πολύτλας δῖος Ὅδυσσεὺς κίνησε δὲ ἄρα (=καὶ μόλις κατάφερε νὰ κινήσῃ) τυτθὸν (=λίγο) ἀπὸ χθονός, οὐδὲ ἔτι ἀειρεν, ἐν δὲ γόνυ γνάμψεν (=ἔκαμψε). ἐπὶ δὲ χθονὶ ἄμφω κατέπεσον πλησίοι ἀλλήλοις, ἐμιάνθησαν δὲ κονίη.

ἔκοψε κώληπα, ὑπέλυσε δὲ γυῖα: Ὁ σχολιαστὴς Εὐστάθιος Θεοσαλονίκης σημειοῖ: "Εἰς ὅψος μὲν ἄραι Ὅδυσσεὺς τὸν Αἴαντα οὐ δύναται διὰ τὸ βάρος· τάχα δὲ οὐδὲ βούλεται, ἵνα μὴ πάθῃ, ὅπερ ἐποίησεν· ἄρας δὲ ὀλίγον καὶ ὅσον τῆς στάσεως παρασταλεῦσαι, τῷ δεξιῷ γόνατι περιτριβεῖ τὸ ἀριστερὸν σκέλος, καὶ πίπτουσι πλάγιοι, ἡ ἀκοντος Ὅδυσσέως τοῦτο παθόντος, ἡ ἐντάσει τοῦ βάρους συναποκυλίσαν-τος ἔαντῷ τὸν Αἴαντα. Τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα τῆς πάλης οἱ μὲν μεταπλασμόν, οἱ δὲ παρακαταγωγὴν ὀνομάζουσιν."

Ἐν κατακλεῖδι: μελετώντας κανεὶς στίχο-στίχο τὴν Ἰλιάδα, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἄλλοτε μὲν ἐμφανῶς, ἄλλοτε δὲ κατὰ τρόπον ἀφανῆ, ἔμμεσον, ὁ Ὅδυσσεὺς κρύβεται πίσω ἀπὸ κάθε μεγάλῃ εἴτε νίκῃ εἴτε ἐπιτυχίᾳ. Προκειμένου δὲ νὰ νικήσῃ, νὰ ἐπικρατήσῃ, μετέοχεται "πάντα κέρδεα" (=κάθε εἶδους πονηριές).

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

"Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη ἐπεὶ Τροίης ἴερὸν πτολίεθρον ἔπεοσεν."

"Ηδη, μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς πρώτους στίχους, ὁ ποιητὴς τοποθετεῖται: Μίλησέ μου, μοῦσα, γιὰ τὸν πολυμῆχανο ἄνδρα (τὸν Ὅδυσσέα), ὁ ὅποιος πάρα πολὺ ταλαιπωρήθηκε, ἀφοῦ ἐξεπόρθησε τὴν ἴερὰν πόλιν τῆς Τροίας..."

Περίπου 45 ἥγεται τῶν Πανελλήνων, μὲ 1200 περίπου πλοϊα καὶ χιλιάδες στρατῶν... καὶ ὅμως τὸ "ἴερὸν πτολίεθρον τῆς Τροίας" τὸ "ἔπεος", τὸ ἐξεπόρθησε, τὸ ἄλωσε, ὁ πολύτροπος ἀνὴρ Ὅδυσσεύς! Μὲ τὴν ἀποφθέμενη στὸν Ὅδυσσέα (χ 230) ἐπικυρώνει: "σῆ δ' ἥλω βουλῇ Πριάμον πόλις" (ἀπ' τὴν δική σου τὴν βουλὴν ἀλώθηκε ἡ πόλις τοῦ Πριάμου). Καὶ ἀντό, ὅχι μόνον ἐπειδὴ "οὕτις Ἀχαιῶν τόσσος" ἐμόγησεν ὅσσα Ὅδυσσεὺς ἐμόγησε καὶ ἥρατο¹ (=γιατὶ Ἀχαιὸς κανένας δὲν τράβηξε ὅσα πέρασε κι ὑπόφερε δὲ Δυσέας), ἀλλὰ κυρίως ἐπειδὴ τὸν Δούρειον ἵππον τὸν ὅποιον κατεσκεύασε δὲ Ἐπειός, τῇ ὑποδεῖξε τῆς Ἀθηνᾶς, μὲ δόλο τοῦ Λαέρτη ὁ γυιός, ὀπλαρχηγοὺς γεμάτο, πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἔσυρε τῆς πόλης τοῦ Πριάμου, καὶ ἐκεῖνοι τότε ἐπήρανε τὴν ξακουσμένη Τροία: "Ἴππον.. δουρατέον, τὸν Ἐπειός ἐποίησεν

σὸν Ἀθήνη, ὃν πότι ἐς ἀκρόπολιν δόλον ἥγαγε δῖος Ὄδυσσεύς, ἀνδρῶν ἐμπλήσας, οἱ δὲ Ἰλιον ἔξαλάπαξαν." (θ, 492)

"Οὐδεὶς δὲ ὁ Ὄδυσσεύς, ὅταν ἥλθε ἡ ὥρα καὶ ἐπήδηξαν ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ δούρειου ἵππου, μὲ θάρρος μπαίνοντας μέσ' στὴν φωτιὰ τῆς μάχης, ἐνίκησε μὲ τῆς θεᾶς Παλλάδας τὴ βοήθεια: "αἰνότατον πόλεμον φάτο τολμήσαντα νικῆσαι καὶ ἔπειτα διὰ μεγάθυμον Ἀθήνην." (θ, 519)

"Ομως ὁ Διονύσιος Ἀλικαρνασσεὺς ἀμφισβητεῖ τὰ τοῦ Δουρείου Ἱππου καὶ γράφει στὴν "Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία":

"Ἴλιον κρατηθέντος ὑπὸ Ἀχαιῶν, εἴτε τῇ δουρείου ἵππου τῇ ἀπάτῃ, ως Ὁμῆδον πεποίηται, εἴτε τῇ προδοσίᾳ τῶν Ἀντηνοριδῶν,² εἴτε ἄλλως πως..." (=Τὸ Ἰλιον, ἡ Τροία, ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εἴτε ἀπὸ τὸ τέχνασμα τοῦ Δουρείου ἵππου, ὅπως ἔχει ποιηθῆ ὑπὸ τοῦ Ὁμῆδου, εἴτε ἀπὸ τὴν προδοσίᾳ τῶν Ἀντηνοριδῶν, εἴτε μὲ ἄλλο τρόπο...) -1,46-

Γι' αὐτὸ καὶ δὲ Στράβων παρατηρεῖ ὅτι δὲ Ὁμηρος "τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον γεγονότα, παραλαβὼν ἐκόσμησε ταῖς μυθοποίαις καὶ τὴν Ὄδυσσέως πλάνην ὥσαύτως..." (Α, 20). Δηλαδὴ τὸν Τρωικὸν πόλεμον, δὲ διόπιος δοντως συνέβη, παραλαβὼν δὲ Ὁμηρος τὸν διεκόσμησε μὲ μυθοποίαις, δῆπος ἀκριβῶς καὶ τὴν περιπλάνησιν τοῦ Ὄδυσσέως.

"Οὐδεὶς παρουσιάζει ἀκόμη καὶ τὸν Μενέλαο νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι δὲ Ὄδυσσεὺς εἶναι αὐτὸς "ὅς εἶνεν ἐμεῖο πολέας ἐμόγησεν ἀέθλους"³ (=δὲ διόπιος ἔνεκα ἐμοῦ πολλοὺς ἐμόχθησε ἀθλους)... Καὶ συνεχίζει: "Τὴ γνώμη γνώσια πολλῶν ὀπλαιρηγῶν στὸν κόσμο, καὶ ἀπειρες χῶρες γύρισα. Ομως κανένα ἀκόμα δὲν εἶδα νάχει τὴν καρδιὰ τοῦ τολμηροῦ Δυσέα... μέσα στὸ κούφιο ἄλογο ὅταν κυρφτήκαμε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ νὰ φέρουμε πικρὴ σφαγὴ στοὺς Τρῶες..."⁴

Καὶ ἡ ὥραία Ἐλένη ἐπιβεβαιώνει:

"Πάντα μὲν οὐκ ἄν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδὲ ὄνομήνω
ὅσσοι Ὄδυσσης ταλασίφρονός εἰσιν ἄεθλοι". (δ, 240)

(Κι δλα ποῦ νὰ τ' ἀφηγηθῶ καὶ νὰ τὰ δνοματίσω,
τὰ τόσα κατορθώματα τοῦ τολμηροῦ Δυσέα)...

"Ἀκολούθως δέ, διηγεῖται πῶς εἰσεχώρησε δὲ Ὄδυσσεὺς στὴν πολιορκημένη Τροία ἀφοῦ πρῶτα μεταμφιέσθηκε καὶ μὲ δυνατές κτυπιές ἐπλήγωσε δὲ ἕδιος τὸ κορμί του: "αὐτὸν μν πληγέσιν δαμάσσας, σπεῖρα κακὰ (=παληόρονχα) ἀμφ' ὕμοισι βαλών...".

Ποτὲ δὲν ἐλύγιζε, ξεκινοῦσε καὶ πήγαινε κατ' ἐπάνω στὴν κάθε δυσκολία σὰν λιοντάρι βουνίσιο, ποὺ μὲ πεποίθησι στὴν ἀλκή του χυμάει μὲ τ' ἀνεμόβροχο κι ἀστραφτον οἱ ματιές του:

1. δ, 106

2. Ἀντήνωρ: Τρώας ἀρχηγὸς

3. δ, 170

4. δ, 267

"Βῆ δ' ὅμεν ὡς τε λέων ὁρεούροφος ἀλκὶ πεποιθώς,
ὅς τ' εἴσι νόμενος καὶ ἀήμενος, ἐν δὲ οἱ ὅσσε δαιέται". (ζ, 130)

Πράγματι, ό 'Οδυσσεὺς στὴν στεριά, ὅποτε χρειάζεται νὰ πολεμήσῃ καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ στὸν δόλο, πολεμᾶ σὰν λιοντάρι. Εἶναι λεοντόθυμος, λεοντόκαρδος, θυμολέων... Κι ὅταν βρεθῇ στὴν θάλασσα μετατρέπεται σὲ θαλασσόλυκο, σὲ θαλασσομέδοντα, σὲ θαλασσόθυμο... Θάλασσοδομεῖ, θαλασσοπορεῖ, θαλασσοπνίγεται, θαλασσοπαλεύει, θαλασσοκοπεῖ, θαλασσομαχεῖ, θαλαττοπονεῖ, θαλαττοφυλακεῖ, θαλαττουργεῖ, θαλαττομοχθεῖ, ἄλιπλανής καὶ θαλασσόπλαγκτος.. Τελικῶς νικᾶ καὶ ἐπιβιώνει...

*Kαὶ σὰν γυρνᾶ στὴ θάλασσα
καὶ στὴν στεριὰ καὶ ἄν τρέχῃ
Ο στρατιώτης εἰν' αὐτὸς
κι ὁ ἀγωνιστὴς κι ὁ ἄντρας...¹*

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν νῆσο τῆς Καλυψοῦς μὲ τὸ σχέδιον πλοίου ("σχεδία") ποὺ κατεσκεύασε μόνος μέσα σὲ τέσσερις ἥμερες ("τέτρατον ἥμαρ ἦν καὶ τῷ τετέλεστο ἄπαντα" -ε, 262),

*Γηθόσωνος δ' οὔρῳ πέτασ' ἵστια δῖος Ὁδυσσεύς.
Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ίθύνετο τεχνηέντως
ἥμενος, οὐδὲ οἱ ὑπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν
Πληιάδας τ' ἐσορῶντι καὶ ὅψε δύνοντα Βοώτην
ἀρκτον θ', ἦν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέονσιν...*

δηλ.

*"Ανοιξε τότε τὰ πανιὰ χαρούμενα διος Δυσέας
καὶ στὸ τιμόνι καθιστὸς μὲ τέχνη κυβερνοῦσε,
καὶ μήτε διάπνοις τούκλεινε τὰ μάτια, ἐνῷ τὴν Πούλια
ἀγνάντευε καὶ τὸν Βοώτη ποὺ ἀργεῖ νὰ βασιλέψει,
καὶ τὴν ἀρκτὸν ποὺ πολλοὶ καὶ ἄμαξαν καλοῦσι..."*

Καὶ ὅταν ναυαγῆ, "στὰ φουσκωμένα κύματα δυὸ μέρες καὶ δυὸ νύχτες παραδερνε καὶ ἀντίκρουσε χίλιες φροές τὸν χάρο" ... "ἐνθα δύω νύκτας δύο τ' ἥματα κύματι πηγῷ πλάζετο, πολλὰ δὲ οἱ κραδί προτιόσσετ ὅλεθρον..." (ε, 388)

Τὸ κάθε Ἐπεισόδιο, ή κάθε Ραψωδία, ο κάθε στίχος τῆς Ὁδυσσείας εἶναι ἔνας ὑμνος στὴν γενναιότητα, πολυπραγμοσύνη, στὰ δόλια ὄμως λίαν εὐφυῆ τεχνάσματα τοῦ Ὁδυσσέως...

Εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα του ἀκόμη "κι ἄν τὸ κορμί του μὲ δεσμὰ τὸ δέσουν σιδερένια: "οὐδὲ εἴ περ σιδήρεα δέσματ ἔχησιν." (α, 204).

2. παράφρασις ἐκ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Οδυσσεὺς θαλασσόθυμος, θαλασσόπλαγκτος

‘Ο Οδυσσεὺς στὸ νησὶ τῆς Καλυψοῦς κόβει ἔνδια γιὰ νὰ κατασκευάσῃ πλοιάριον.
“Τέτρατον ἡμαρ̄ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἄπαντα” (ε, 262)

Προνοεῖ γιὰ τὰ πάντα, ἀντιμετωπίζει τοὺς κινδύνους, ἔχεφεύγει ἀπὸ κάθε δυσκολία. Χαρακτηριστικὸ τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Κύκλωπα.

Πρὶν ἀκόμη τὸν συναντήσῃ, ἔχει τὴν προνοητικότητα νὰ πάρῃ μαζί του μέγαν ἀσκὸν μέλανος οἶνον. "Οπως διηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἀλκίνοον, ἀπὸ ὅσα εἶχε προηγουμένως παρατηρήσει, εἶχε ἥδη ἐννοήσει... ("αὐτίκα μοι δίσατο θυμὸς ἀγήνωρ") ὅτι θὰ συναντοῦσαν ἄνδρας ἄγριον οὔτε δίκαιας εἰδότα οὔτε θέμιστας.." (μὴ γνωρίζοντα δικαιοσύνη καὶ νόμους).

Στὶς ἐρωτήσεις ποὺ τοῦ ὑποβάλλει ὁ Κύκλωψ, ὁ Ὁδυσσεὺς σκοπίμως τίποτε δὲν φανερώνει, ἀπαντᾶ μὲ ψεύδη. π.χ.:

Κύκλωψ: Ἄλλα μοι εἴπε, ὅπῃ ἔσχες ἵων εὐεργέα νῆα,

η̄ πον ἐπ̄ ἐσχατῆς, η̄ καὶ σχεδόν, ὅφρα δαείω (ι, 280)

(=Μόν πές μου, ποῦ τὸ ἄραξες τὸ καλοκαμωμένο πλοῖο,
κάπου μακριὰ ἡ ἐδῶ κοντά; γιὰ νὰ ξέρω).

‘Οδυσσεύς: “Ως φάτο πειράζων, ἐμὲ δ’ οὐ λάθεν εἰδότα πολλά,

‘Ο Ὁδυσσεὺς καὶ οἱ Σειρῆνες

ἀλλά μιν ἄψορρον προσέφην δολίοις ἐπέεσσιν
Νέα μέν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
πρὸς πέτρησι βαλών...

(="Ετοι εἶπε δοκιμάζοντάς με μὰ δὲν μὲ
ἔγέλαισε ἐμένα ποὺ γνώριζα πολλά,
κι εὐθὺς τοῦ ἀπάντησα μὲ δόλια ἔπη
Τὸ πλοῖο μοῦ τῷσπασε ὁ Ποσειδῶν,
τῷριξε πάνω στοὺς βράχους...").

Καὶ ὅταν ὁ Κύκλωψ τὸν ἔρωτᾶ ποιό εἶναι τὸ ὄνομά του ("τεὸν οὔνομα εἰπέ") ὁ Ὄδυσσεὺς ἀπαντᾶ τὸ περίφημο **"Οὗτις ἐμοὶ γ' ὄνομα. Οὗτιν δέ με κικλήσκοντιν μῆτηρ ἡδὲ πατὴρ ἡδὲ ἄλλοι ἑταῖροι"** (=Κανεὶς ἐγὼ ὄνομάζομαι, κι ὅλοι ὁ Κανεὶς μὲ λένε, ή μάνα κι ὁ πατέρας μου κι ὅλοι οἱ λοιποί μου φίλοι).

"Ετοι, ὅταν τυφλώνεται ὁ Κύκλωψ ἀπὸ τὸν Ὄδυσσέα, καὶ ἀκούντας τὰ ἄγρια οὐρανιαχτά του ωτοῦν οἱ ἄλλοι Κύκλωπες ἐκ τοῦ μακρόθεν: Τί ποτὲ τόσο Πολύφημες ἔβόλησε; Μήπως κάποιος σὲ κτείνει μὲ δόλο; Ο Πολύφημος ἀπαντᾶ: **"Οὗτις με κτείνει"**... Καὶ σχολιάζει ὁ παμπόνηρος Ὄδυσσεὺς: "ἐμὸν δ' ἔγέλαισε φύλον κῆρ, ὃς ὄνομ' ἔξαπατήσεν ἐμὸν καὶ μῆτις ἀμύμων." (=καὶ γέλαισε ἡ καρδιά μου ποὺ τόνομά μου τὸν ἀπάτησε κι ἡ πονηρή μου σκέψη.)

"Ομως, ἀπομακρυνόμενος ἀργότερα μὲ τὸ πλοῖο καὶ τοὺς ἑταίρους του ἀπὸ τὸ δλέθριο νησὶ τῶν Κυκλώπων, δ Ὄδυσσεὺς θὰ ἀναγγείλῃ ἐπισήμως τὸ ὄνομά του, γιὰ νὰ γνωρίζῃ ὁ Κύκλωψ, δ γυιὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ποιός τὸν ἐτύφλωσε:

*"Κύκλωψ, αἴ κὲν τίς σε καταθνητῶν ἀνθρώπων,
οὐθαλμοῦ εἰδῆται ἀεικελίην ἀλαωτύν,
φάσθαι Ὄδυσσην πτολιπόθιον ἔξαλαῶσαι,
νιὸν Λαέρτεω..."* (I, 502)

(="Αν, Κύκλωπα, κάποιος θνητὸς στὸν κόσμο σὲ ωτήσῃ
νὰ μάθῃ ποιός σὲ τύφλωσε,
πές του ὅτι σὲ τύφλωσε δ καστροπορθητής
Ὄδυσσέας, γυιὸς τοῦ Λαέρτη...")

Δικαίως λοιπὸν ἡ Κίρκη, στὸ μ 117, παρατηρεῖ χαρακτηριστικὰ στὸν Ὄδυσσέα:
"*οὐδὲ θεοῖσιν ὑπείξει ἀθανάτουσιν;*"
(= μὰ ἐσὺ δὲν ὑποχωρεῖς οὕτε στοὺς ἀθανάτους;)

*«Ίκαρίου μὲν παῖδα πολυζήλωτον
"Ομηρος ὕμνησε ἐν δέλτοις ἔξοχα,
Πηνελόπην·*

σῶμα, ἀρετὴν καὶ κῦδος ὑπέροτατον...»

*(Τοῦ Ίκάριου τὴν παιδίσκη τὴν ἀξιοζήλευτη
ὁ "Ομηρος τὴν ὕμνησε στὶς δέλτους του ἔξοχα,
τὴν Πηνελόπη·
ώς πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξα τὴν ὑπέροτατη...)*

PENELOPE

Περίφρων Πηνελόπεια,
'Αρτέμιδι ἵκέλη ἡὲ χρυσέῃ Ἀφροδίτῃ.. (τ, 53)
τῷ οἱ κλέος οὐ ποτ' ὀλεῖται ἡς ἀρετῆς (ω, 196)
(=Ἡ φρόνιμη Πηνελόπη,
παρόμοια μὲ τὴν Ἀρτεμι καὶ τὴν χρυσῇ Ἀφροδίτῃ..
ἀθάνατα ἐνάρετο θὰ μείνῃ τὸνομά της.)

..κλαῖε μάλα λιγέως... (φ, 56)

-Πηνελόπη:-* "Οδυσῆα ποθέονσα, φύλον κατατήκομαι ἦτορ" (τ, 136)
(τοῦ Ὀδυσσέα ό στερεμὸς μοῦ καίει τὰ φυλλοκάρδια...)

* Πηνελόπη: σύζυγος Ὀδυσσέως, μήτηρ Τηλεμάχου, μάμη τοῦ Ομήρου.

«Ως μὴ τὰ ὄνειδεα τοῦ προπάτορος ἄδοι»

Δὲν εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως μόνον τὸ ὅτι: "τοῦ ποιητοῦ μεγαλοφυνῶς τὸν προπάτορα διὰ τῶν ἐπῶν δεδοξακότος." Ὁ ποιητὴς φροντίζει ἐξ ἵσου νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Ὀδυσσέα διὰ τυχὸν παραλείψεις, ἀμέλειες, σφάλματα, ὅπως αὐτὸς γίνεται εὔκολα ἀντιληπτὸ ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ὄλας στίχους τῆς Ὀδυσσείας:

"Ο Ὀδυσσεὺς ἐγύρισε μὲν, "ἐνόστησε", ἀλλὰ μόνος, χωρὶς τοὺς συντρόφους του. Αὐτὸς ἀποτελεῖ κηλίδα γιὰ ἔναν ἥγετη, γιὰ ἔναν "πλοίαρχο", γιὰ ἔναν "καπετάνιο"..." Ὁμως ἀπὸ τὸν πέμπτο ἥδη στίχο τῆς Ὀδυσσείας ὁ "Ομηρος (δηλ. ὁ ἐγγονὸς) διευκρινίζει ὅτι ὁ προπάτωρ Ὀδυσσεὺς ἔκανε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἑταίρους του:

"πολλὰ δ' ὅ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμὸν
ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόσον ἑταίρων"

(=κι ἔπαθε πλῆθος συμφορὲς στὰ πέλαγα, ζητώντας πῶς στὴν πατρίδα του ἄβλαβος νὰ πάη μὲν τοὺς συντρόφους).

Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ ἀπέτυχε μέν, ἀλλὰ τὸ σφάλμα δὲν ὑπῆρξε δικό του:

"Αλλ' οὐδὲ ὡς ἑτάρους ἐρρύσατο, ιέμενός περ·
αὐτῶν γάρ, σφετέρησιν ἀτασθαλίησιν ὅλοντο, νήπιοι..."

(=μὰ κι ἔτοι δὲν τοὺς γλύτωσε, δοῦ κι ἄν προσπαθοῦσε
γιατὶ μονάχοι χάθηκαν ἀπὸ δικό τους κρῆμα, οἱ ἀνόητοι...)

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἔπαίνους καὶ τὶς δικαιολογίες, ὁ ποιητὴς-ἐγγονὸς φροντίζει ἐπιμελῶς νὰ ἀποκρύψῃ ὅλα τὰ ὀλισθήματα-ἀμαρτήματα τοῦ πάππου του, κυρίως τὰ περὶ τὸν σοφὸ ήρωα Παλαμήδη. Γράφει ὁ Ἀθ. Σταγειρίτης (‘Ωγυγ. -Αρχαιολ. Δ' 457):

"Ο Ὀδυσσεὺς ἐμίσει τὸν Παλαμήδη διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πανονοργίας του (ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπεκρίθη παραφρούσύνην διὰ νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Τροίας). Φθονῶν δὲ τὴν τοσαύτην δόξαν καὶ ὑπόληψιν τοῦ Παλαμήδονς ἔνεκα τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, λέγει πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ὅτι ὁ Παλαμήδης πείθει τοὺς "Ἐλληνας νὰ κηρύξωσιν ἀσχιστράτηγον τὸν Ἀχιλλέα. Ἐπίστευσε ὁ Ἀγαμέμνων.. Συμφωνοῦσι τοίνυν Ἀγαμέμνων καὶ Ὀδυσσεύς, λαμβάνοντοι τινὰ Τρωαδίτην αἷχμάλωτον, ἀναγκάζοντοι αὐτὸν καὶ γοάφει ἐπιστολὴν πλαστὴν ἐκ μέρους τοῦ Πριάμου πρὸς τὸν Παλαμήδην περὶ προδοσίας.. Πείθοντο μὲν δῶρα τὸν δοῦλον τοῦ Παλαμήδους νὰ κρύψῃ εἰς τὴν κλίνην αὐτοῦ τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὸ χρονίον ὅπερ εἶχε ὁ Τρωαδίτης.. Συγκροτοῦσιν ἐκκλησίαν καὶ ἀναφέρονται ὡς ὑποπτον τὸν Παλαμήδην.. Ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς προδοσίας -ο Παλαμήδης- ἔμεινεν ἐκοτατικός. Ἐπειδὴ ἀπελογεῖτο ὅτι εἶναι ἀθῶος, ὁ Ὀδυσσεὺς πλαττόμενος ὡς ὑπερασπιστὴς αὐτοῦ, λέγει νὰ ἐρευνήσωσι εἰς τὴν σκηνήν... εὑρόντες τοίνυν τὸ

χρονίον καὶ τὴν "ἐπιστολήν", κατεδίκασαν αὐτὸν νὰ λιθοβοληθῇ ως προδότης..
Καὶ διὰ τοῦτο λέγουσιν ὅτι ὠργίσθη ὁ Ἀχιλλεύς, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν Βρισίδα, κατὰ τὸ πλάσμα τοῦ Ὄμηρου. Ἐλιθοβόλησε δὲ αὐτὸν μόνον τὸ στράτευμα τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ὄδυσσεως, ἐπειδὴ οὐδεῖς ἄλλος τῶν Ἑλλήνων ηθέλησε νὰ βάλῃ λίθον. Ὁ δὲ Παλαμήδης οὕτε δειλίαν ἐδειξε, οὕτε λύπην, οὕτε παρεκάλεσεν, ἀλλὰ λιθαζόμενος ἔλεγε: χαῖρε ἀλήθεια, πρὸ ἐμοῦ γὰρ τέθηκας...

"Αφῆκε δὲ πολλὰ ποιήματα, τὰ ὅποια ἡφάνισεν ὁ Ἀγαμέμνων ἢ ὁ Ὄμηρος."

"Αλλως:

«Ο Ὄδυσσεὺς μὴ θέλων συμπλεῦσαι καὶ αὐτὸς ἐπὶ Τροίαν σὺν τοῖς Ἕλλησιν, ὑπεκρίνετο εἶναι μωρός. Ζευγνὺς τοίνυν ἵππον καὶ βοῦν, ἥροτροία...

...Τοῦτον δὲ Παλαμήδης, ὁ -νίδης- Ναυπλίον καὶ Κλυμένης, σοφώτατος ὥν τῶν ἀνθρώπων, ἐλέγχει. Τηλέμαχον γάρ, τὸν υἱὸν τοῦ Ὄδυσσεως, τίθησιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀροτριῶντος. Αὐτοῦ δὲ κρατήσαντος τὸ ἄρμα, ἵνα μὴ ὁ παῖς αὐτοῦ φονευθῇ, ἥλεγχθη.

Συνέπλευσαν οὖν ἐπὶ τὴν Τροίαν ὁ τε Ὄδυσσεὺς καὶ ὁ Παλαμήδης.

...Τοῦτον ζηλοτυπήσας Ὄδυσσεὺς κατηγόρησεν ἐν τῷ στρατῷ ως μέλλοντος αὐτοὺς προδώσειν τῷ Πριάμῳ...

Παλαμήδης δὲ φθόνω Ὄδυσσέως καὶ πεπλαισμέναις τούτου γραφαῖς, κατηγορεῖται ως προδιδόντος τῷ Πριάμῳ τοὺς Ἕλληνας.

Πεισθέντες οὖν οἱ Ἕλληνες, ἃ συμβαίνει πολλάκις, ἐλιθοβόλησαν αὐτόν...

Καὶ δι᾽ ὅλα αὐτά, ὠργίσθη ὁ Ἀχιλλεύς.»¹

"Ετοι ἐξηγοῦνται καὶ οἱ στίχοι 73-78 τῆς ραψῳδίας θ τῆς Ὄδυσσείας, ὅπου ὁ ἀοιδὸς Δημόδοκος ψάλλει ἐπεισόδια ἀπὸ τὸν Τρωικὸ πόλεμο, στὸ συμπόσιο ποὺ διοργανώνει ὁ Ἀλκίνοος τῶν Φαιάκων πρὸς τιμὴν τοῦ Ὄδυσσεως. Ἔκεī διαφαίνεται δλοκάθαρα ὅτι ἔχει ὑπάρξει ἔρις, φιλονεικία μεταξὺ τοῦ Ὄδυσσεως καὶ τοῦ Ἀχιλλέως. Ο Ὄμηρος μᾶς παρέχει τὴν πληροφορία, ἀποφεύγοντας νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις διὰ τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς ἔριδος, τῆς διαφωνίας..."

"Μοῦσα ἄρα ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν
 οῦμης τῆς τότε ἄρα κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἵκανεν,
 νεῦκος Ὄδυσσης καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος,
 ως ποτε δηούσαντο θεῶν ἐν δαιτὶ θαλείῃ
 ἐκπάγλοις ἐπέεσσιν, ἄναξ δὲ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
 χαῖρε νόῳ, ὅτι ἄριστοι Ἀχαιῶν δηριόωντο."

Μεταφράζει ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης:

1. Σχόλια εἰς Λυκόφρονα, Vetera 382.
 (Βλ. καὶ Ἀπολλοδώρου Ἐπιτομὴ 111,8)

"Τὸν ψάλτη ἡ Μοῦσα κίνησε νὰ ψάλῃ ἀντρῶνε δόξες,
ἀπὸ τραγούδι ποὺ ἔφτανε ἡ φήμη του στὰ οὐράνια,
τοῦ Ὀδυσσέα τὸ μάλιθμα καὶ τοῦ Ἀχιλλέα, σὰν πιάσαν
μεγάλο λογομαχητὸ πᾶς σὲ Ἱερὴ θυσία,
καὶ μέσα του ὁ Ἀγαμέμνονας χαιρότανε ὁ μεγάλος
ποὺ λογοφέροντανε μαζὶ τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι."

(Προφανῶς χαιρόταν ὁ Ἀγαμέμνων, διότι μὲ τὴν φιλονεικία Ἀχιλλέως -Ὀδυσσέως ἐδραιω-
νόταν ἡ δική του ἀρχιστρατηγία, κυριαρχία.)

Καὶ κατὰ μετάφρασιν Ψυχουντάκη:

"Ἡ μοῦσα τὸν τραγουδιστὴ παρακινᾶ νὰ πιάσει
δόξες ἀντρῶν νὰ τραγουδεῖ, τραγούδι ποὺ ἔχει φτάσει
ἡ φήμη του στοὺς οὐρανοὺς τὴν ἐποχὴν ἐκείνη,
γιὰ τὸ Ἀχιλλέα τὸ μάλιθμα μὲ τὸ Ὀδυσσιὰ ποὺ ἐγίνη·
ποὺ πιάσαν λογομαχητὸ μεγάλο μὲ μανία
σὲ πανηγύρι πούκαναν εἰς τοὺς θεοὺς θυσία,
καὶ τότες τὸ Ἀγαμέμνονα τοῦ πρωτοστρατηλάτου
κρυφοαναγάλλιασεν κεινοῦ κι ἔχαρην ἡ καρδιά του,
ποὺ θώρειε πὼς τῶν Ἀχαιῶν λογόφεροναν οἱ πρῶτοι."

Ο Ζήσωμος Σιδέρης ἀποδίδει ώς ἔξῆς:

"Φτέρωνε ἡ Μοῦσα τὸ θεϊκὸ τραγουδιστὴν ὑπὸ ἀρχίσει
νὰ τραγουδάει ἔξακουστὸ πολεμικὸ τραγούδι
πρόφτανε τότε ἡ φήμη του ὡς τὰ πλατιὰ τὰ οὐράνια.
Πῶς ὁ Δυσέας μιὰ φορὰ μὲ τὸ γοργὸ Ἀχιλλέα
μὲ λόγια πιάστηκαν χοντρὰ σὲ ἀρχοντικὸ τραπέζι
καὶ μέσα του κρυφὴ χαρὰ τὸ πῆρε ὁ Ἀγαμέμνων,
ποὺ μάλισταν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν οἱ πρῶτοι."

Εἶναι γνωστὸ ἐπίσης ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἔζήλευε κάπως τὸν Παλαμήδη διὰ τὴν
εὔρεσιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν πεσσῶν.¹ Γράφει σχετικῶς ὁ Φιλόστρατος:²

«Ἐν ἐκκλησίᾳ δέ ποτε τῶν Ἀχαιῶν ὅντων, γέρανοι μὲν ἔτυχον πετόμεναι τὸν
εἰωθότα αὐταῖς τρόπον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἐξ τὸν Παλαμήδην βλέψας,
"αἱ γέρανοι" ἔφη "μαρτυρονται τοὺς Ἀχαιούς, ὅτι αὐταὶ γράμματα εὗρον,
οὐχὶ σύ." Καὶ ὁ Παλαμήδης "ἔγὼ γράμματα οὐχ εὗρον" εἶπεν, "ἄλλ' ὑπ' αὐτῶν
εὑρέθην πάλαι γὰρ ταῦτα ἐν Μονσῶν οἴκῳ κείμενα ἐδεῖτο ἀνδρὸς τοιούτου,
θεοὶ δὲ τὰ τοιαῦτα δι' ἀνδρῶν σοφῶν ἀναφαίνουσι.»

1. "Τὸν Παλαμήδην οὐδὲν ὄντησε (=ώφελησε) αὐτὸν εὑρόντα τὰ γράμματα πρὸς τὸ μὴ ἀδίκως ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν τῶν ὑπὸ αὐτοῦ παιδευθέντων καταλευθέντα (=λιθοβοληθέντα) ἀποθανεῖν". (Δίων Χρυσ. Λόγοι 13.21)- "Κύβους καὶ πεσσοὺς Παλαμήδης εὗρε ἐν Ἰλίῳ εἰς παραμυθίαν λιμοῦ κατασχόντος τὴν στρατιάν. Μάρτυς Σοφοκλῆς ἐν δράματι διωνύμῳ..." (Σουετώνιος)

2. Φιλοστρ. Ήρ. 716

Εἰς δὲ τὸν βίον τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ὁ Φιλόστρατος ἐπανέρχεται ἐπὶ τοῦ θέματος:

"...Παλαμήδης ὁ ἐν Τροίᾳ, κέχορηται ἐναντιωτάτοις Ὀδυσσεῖ καὶ Ὀμῆρῳ, τῷ μὲν (Ὀδυσσεῖ) ἔννθέντι ἐπ' αὐτὸν τέχνας, ὑφ ὅν κατελιθώθη, τῷ δὲ (Ὀμῆρῳ) οὐδὲ ἔπους αὐτὸν ἀξιώσαντι.."

Δηλαδή: "Ο Παλαμήδης ἐν Τροίᾳ ἀντιμετωπίζεται πολὺ ἐχθρικά ἀπὸ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν "Ομηρο" ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς μηχανεύθηκε ἐναντίον του τεχνάσματα, ἔνεκα τῶν ὅποιων ἐλιθοβολήθη, ὁ δὲ "Ομηρος ἀπέφυγε νὰ ἀναφέρῃ κάτι περὶ αὐτοῦ: "οὐδὲ ἔπους" - αὐτὸ ποὺ λέμε σήμερα "οὔτε κονβέντα".

Βεβαιώνει δὲ ὅτι "ἐξ τὴν Αἰολέων, ἡ ἀντιπέρας Λέσβου κεῖται" (δηλ. εἰς τὴν Αἰολίαν τὴν "Αἰολικὴν γῆν") ὁ Ἀπολλώνιος εἶδε τὸν τάφο τοῦ Παλαμήδους καὶ τὸ ἄγαλμά του, "ἐπεγέγραπτο δὲ τῇ βάσει τοῦ ἀγάλματος ΘΕΙΩΙ ΠΑΛΑΜΗΔΕΙ". Καὶ τότε ὁ Ἀπολλώνιος εὐχήθηκε: "Παλάμηδες, ἐκλάθου τῆς μήνυδος ἦν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ποτε ἐμήνυσας" (=Παλαμήδη, ξέχνα τὸν θυμὸν ποὺ κάποτε ἔννοιωσες γιὰ τοὺς Ἀχαιούς). (4.13)

Καὶ συνεχίζει:

"Τί παθὼν "Ομηρος τὸν Παλαμήδην οὐκ οἴδε ἡ οἰδε μέν, ἔξαιρεῖ δὲ τοῦ λόγου;" (=Τί ἔπαθε ὁ "Ομηρος καὶ δὲν γνωρίζει τὸν Παλαμήδη, ἡ τὸν γνωρίζει ἀλλὰ τὸν ἔξαιρε ἐκ τοῦ λόγου;); **Οὐκ εἰσάγεται αὐτὸν ἐξ τὰ ποιήματα "Ομηρος, ως μὴ τὰ ὀνείδη τοῦ Ὀδυσσέως ἄδοι.** (=δὲν τὸν εἰσάγει εἰς τὰ ποιήματα ὁ "Ομηρος, διὰ νὰ μὴν ἀναγκασθῇ νὰ ψάλῃ τὰ σφάλματα τοῦ Ὀδυσσέως).

Καταλήγει δέ:

"Τὰ μὲν γάρ Παλαμήδους τὰ ἐν Τροίᾳ καὶ τὰ Σωκράτους τὰ Ἀθήνησιν, οὐδὲ εὐτυχεῖν δόξει ἡ δικαιοσύνη παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδικώτατα γὰρ οἴδε ἔπαθον, δικαιότατοι ὄντες".

(=τὰ ὅσα συνέβησαν στὸν Παλαμήδη στὴν Τροίᾳ καὶ στὸν Σωκράτη στὴν Ἀθήνα, δὲν φανερώνουν ὅτι εὐτυχεῖ ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη· διότι δικαιότατοι ὄντες, ἔπαθον ἀδικώτατα).

"Ο Πλάτων στὴν Ἀπολογία Σωκράτους (41.8) ἀναφέρει σαφῶς ὅτι ὁ Παλαμήδης "διὰ κρύσιν ἀδίκον τέθηκε".

"Ο δὲ Ξενοφῶν, εἰς τὴν Ἰδικήν του Ἀπολογίαν Σωκράτους, παραθέτει: "

"Παραμνθεῖται δὲ ἔτι μὲν καὶ Παλαμήδης ὁ παραπλησίως ἐμοὶ τελευτήσας... Ὀδυσσέως τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν..." (26.3)

'Ακόμη καὶ δὲ Στράβων, μέγας θαυμαστῆς τοῦ Ὁμήρου, εἰς τὰ Γεωγραφικά του (8.6.2) παρατηρεῖ: "...οὐ γάρ "Ομηρον ἀμνημονῆσα ἀν τούτων, τοῦ μὲν Παλαμήδους τοσαύτην σοφίαν καὶ σύνεσιν ἐπιδεδειγμένουν, δολοφονηθέντος δὲ ἀδίκως..."

"Ο Πολύωνος ἀντιμετωπίζει τὸ θλιβεό συμβάν ὡς "στρατήγημα":

"..Παλαμήδην ἐνίκησεν Ὀδυσσεὺς ἐν δικαστηρίῳ τῶν Ἀχαιῶν ὑποβαλὼν αὐτὸν τῇ σκηνῇ βαρβαρικὸν χρονίον, καὶ δὲ οσφώτατος τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖνος ἥλω (=συνελήφθη) -ἔνεκα- προδοσίας, δόλων καὶ στρατηγήματι..."

(Στρατηγήματα Α' 12.4)

‘Ο Παλαμήδης εἶχε συνθέσει καὶ διάφορα ποιήματα. “Ομως, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ Λεξικὸν τοῦ Σουΐδα, “τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμήδους ἡφανίσθη ὑπὸ τῶν Ἀγαμέμνονος ἀπογόνων, διὰ βασκανίαν (=ἔνεκα ζηλοτυπίας). Υπολαμβάνω δὲ καὶ τὸν ποιητὴν “Ομηρον τὸ αὐτὸ πεπονθέναι, καὶ μηδεμίαν τοῦ ἀνδρὸς μνήμην ποιήσασθαι.”

Γι’ αὐτὸ ἀκοιβῶς καὶ οἱ θεοὶ ὁδύσσονται (=δοργίζονται- ἔξ οὖ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ‘Οδυσσέως) ἐναντίον του καὶ τὸν ταλαιπωροῦν τόσο πολὺ μέχρι νὰ νοστήσῃ ἐς πατρίδα γαῖαν.

Σαφέστατα ἐρωτᾶ περὶ αὐτοῦ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ τὸν πατέρα τῆς τὸν Δία: “Τί νὺ οἴ (δηλαδὴ Ὁδυσσεῖ) τόσον ὡδύσσαο, Ζεῦ;” Δηλαδή, “γιατὶ τώρα μὲ τὸν Ὁδυσσέα, τόσον ὡδύσσαο (=ἔχεις δοργισθῆ), ὥ Ζεῦ;” (α, 62)

‘Ιχνη μεταμελείας ἀλλὰ καὶ Δίκης -Νεμέσεως διαφαίνονται στὸ ω 93 τῆς ‘Οδυσσείας, ὅταν συναντῶνται στὸν κάτω κόσμο οἱ ψυχὲς τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως.

‘Απευθύνεται δὲ Ἀγαμέμνων στὸν Ἀχιλλέα:

“Κι ἂν πέθανες, δὲ χάθηκε στὸν κόσμο τὸνομά σου, μὰ θᾶναι αἰώνια ἡ δόξα σου σ’ ὅλη τῇ γῇ, Ἀχιλλέα. Ἐγὼ ὅμως ἀπ’ τὸν πόλεμο ποιό τ’ ὅφελος ποὺ βρῆκα; Θάνατο μούγραψε πικρὸ στὸ γνωσμό μου ὁ Δίας, νὰ σκοτωθῶ ἀπ’ τὸν Αἴγισθο κι ἀπ’ τὴν κακὴ γυναικα.”

(“Ἐν νόστῳ γάρ μοι Ζεὺς μήσατο λυγρὸν ὅλεθρον Αἴγισθου ὑπὸ χερσὶ καὶ οὐλομένης ἀλόχοιο.”)

‘Ο Ὁδυσσεὺς ὅμως πληρώνει τὰ λάθη του μὲ τὴν δεκαετὴ περιπλάνησι, μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν πλοίων του καὶ τῶν συντρόφων του... “ὅψε κακῶς ἤλθε, ὀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους, νηὸς ἐπ’ ἀλλοτρόης, εὗρε δὲ πήματα ἐν οἴκῳ...”¹ (=ἐγύρισε ἀργοποιημένος καὶ κακὴν κακῶς, ἀπολέσας ὅλους τοὺς συντρόφους του, ἐγύρισε ἐπάνω σὲ ἔνο πλοῖο, καὶ βρῆκε στὴν οἰκία του συμφορές).

‘Ο φιλόσοφος καὶ φήτωρ Ἀντισθένης, εἰς τὸ “Οδυσσέως λόγος”, ἐπιχειρεῖ τὴν ὑπεράσπισι τοῦ Ὁδυσσέως καὶ γράφει μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὑποθέτοντας ὅτι ὄμιλεῖ ὁ Ἰδιος ὁ Ὁδυσσεύς:

“...πλείω γάρ ἀγαθὰ πεποίηκα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐγώ, ἢ ὑμεῖς ἄπαντες· καὶ ταῦτα ἃν ἔλεγον καὶ ζῶντος Ἀχιλλέως καὶ νῦν τεθνεῶτος λέγω πρὸς ὑμᾶς...
...ἢν κεχρημένον ἀνάλωτον εἴναι τὴν Τροίαν (=ύπῆρχε χρησμὸς ὅτι δὲν θὰ ἀλωθῇ ἡ Τροία) εἰ μὴ πρότερον τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ λάβοιμεν τὸ κλαπὲν παρ’ ἡμῶν· τίς ἐστιν ὁ κομίσας δεῦρο τὸ ἄγαλμα ἄλλος ἢ ἐγώ...
καὶ τὴν Τροίαν μὲν ἄλωναι ἄπαντες εὑνεσθε, ἐμὲ δὲ τὸν ἔξενοντα

1. βλ. ι, 534

ὅπως ἔσται τοῦτο...

... πρὸς ἔνα καὶ πρὸς πολλοὺς ἔτοιμος εἰμὶ ἀεί, οὐδὲ κάμνω μαχόμενος...

Οἶμαι δὲ ἐὰν ποτέ τις σοφὸς ποιητὴς περὶ ἀρετῆς γένηται, ἐμὲ ποιήσει πολύτλαντα καὶ πολύμητν καὶ πολυμήχανον καὶ πτολίπορθον καὶ μόνον τὴν Τροίαν ἐλόντα... " (=καὶ μόνος μου πῆρα τὴν Τροία).

Στὴν πραγματικότητα, μὲ τοὺς ὡς ἄνω λόγους, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπευθύνεται στὸν Αἴαντα τὸν Τελαμώνιο (τὸν πρῶτο ἔξαδελφο τοῦ Ἀχιλλέως) γιὰ τὴν γνωστὴ ὑπόθεσι τῶν ὅπλων τοῦ νεκροῦ Ἀχιλλέως. Τὰ ὅπλα τὰ ἐδικαιοῦτο ὁ ἀμέσως γενναιότερος μετὰ τὸν Ἀχιλλέα, ὁ Αἴας. Ἄλλα, μὲ τὰ συνήθη τεχνάσματά του, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκέρδισε τὰ πολυθρύλητα ὅπλα, δόδηγώντας ἔτσι τὸν Αἴαντα στὴν παραφροσύνη καὶ τελικῶς στὴν αὐτοκτονία.

Ο “Ομηρος αὐτὸ τὸ ἀφήνει νὰ διαφανῆ (μὲ στοιχεῖα μάλιστα μεταμελείας) στὸ λ τῆς Ὀδυσσείας (ἀ/στ. 541), δταν ὁ Ὀδυσσεὺς θυσιάζοντας στοὺς νεκρούς, συνομιλεῖ μὲ τὶς ψυχές τους ποὺ σπεύδουν δόλγυρα του:

"Αἱ δὲ ἄλλαι ψυχαὶ νεκρῶν κατατεθνητῶν
ἔστασαν ἀχνύμεναι, εἴροντο δὲ κήδε ἑκάστῃ.

Οἴη δὲ Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο
νόσφιν ἀφεστήκει, κεχολωμένη εἴνεκα νίκης,
τὴν μὲν ἐγὼ νίκησα δίκαζόμενος παρὰ νησὶν
τεύχεσιν ἀμφ' Ἀχιλῆος· ἔθηκε δὲ πότνια μῆτηρ.
Παῖδες δὲ Τρώων δίκασαν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.
‘Ως δὴ μὴ ὅφελον νικᾶν τοιῷδ’ ἐπ’ ἀέθλῳ·
τοίην γὰρ κεφαλὴν ἔνεκ αὐτῶν γαῖα κατέσχεν.
Αἴανθ, δς πέρι μὲν εἶδος, πέρι δὲ ἔργα τέτυκτο
τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
Τὸν μὲν ἐγὼν ἐπέεσσι προστύδων μειλιχίοισιν.
Αἴαν, παῖ Τελαμώνος ἀμύμονος, οὐκ ἄρτι ἔμελλες
οὐδὲ θανὼν λήσεσθαι ἐμοὶ χόλον εἴνεκα τευχέων
οὐλομένων; Τὰ δὲ πῆμα θεοὶ θέσαν Ἀργείοισιν.
Τοῖος γάρ σφιν πύργος ἀπώλεος· σεῖο δὲ Ἀχαιοὶ
ἴσον Ἀχιλῆος κεφαλῆ Πηληιάδαο
ἀχνύμεθα φθιμένοι διαμπερές. Οὐδέ τις ἄλλος
αἴτιος, ἄλλὰ Ζεὺς Δαναῶν στρατὸν αἰχμητάων
ἐκπάγλως ἥχθησε, τεῦν δὲ ποιῶν ἔθηκεν.
‘Αλλ’ ἄγε δεῦρο, ἄναξ, ἵν’ ἔπος καὶ μῆθον ἀκούσης
ἥμετερον δάμασον δὲ μένος καὶ ἀγήνορα θυμόν.
‘Ως ἐφάμην, ὃ δὲ μὲν ὀνδὲν ἀμείβετο, βῆ δὲ μετ' ἄλλας
ψυχὰς εἰς ἔρεβος νεκύων κατατεθνητῶν.

555

"Ἐνθα χρόμας προσέφη κεχολωμένος, ἦ κεν ἐγὼ τόν
ἄλλα μοι ἥθελε θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν
τῶν ἄλλων ψυχὰς ιδέειν κατατεθνητῶν."

555

Καὶ κατὰ ἀπόδοσιν Ζησίμου Σιδέροη;

"Στέκανε οἱ ἄλλες οἱ ψυχὲς ἐκεῖ τῶν πεθαμένων περὶυπες, καὶ κάθε μιὰ τὸν πόνο τῆς ωτοῦσε.
Μόνη τοῦ Αἴαντα ἡ ψυχή, τοῦ γιοῦ τοῦ Τελαμώνα,
στεκότανε παράμεφα χολιώντας γιὰ τὴν νίκη ποὺ στὰ καράβια κέρδισα μαζί του πολεμώντας γιὰ τ' Ἀχιλλέα τάρματα πονᾶς βαλμένα ἡ Θέτις κι ἔκριναν τὰ Τρωόπουλα κι ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Παλλάδα.
 Μὰ τέτοιο ἀγῶνα ἃς ἦτανε ποτὲ νὰ μὴ κερδίσω γιατὶ γιὰ ἐκεῖνα ἡ μαύρη γῆς σκέπασε τέτοιον ἄνδρα, τὸν Αἴαντα, ποὺ στὸ σπαθὶ καὶ στὸ κορμὶ περνοῦσε ὅλους τὸν ἄλλους Δαναοὺς μετὰ ἀπ' τὸν Ἀχιλλέα.
 Μὰ ἐγὼ μὲ λόγια μαλακὰ τοῦ μίλησα καὶ τοῦπα:
 Αἴαντα, τοῦ λιοντόκαρδου τοῦ Τελαμώνα θρέμμα, μήτε νεκρὸς τὸ πάθος σου δὲν ξέχασες ποὺ μούχεις γι' αὐτὰ τὰ ἔρμα τ' ἄρματα ποὺ τάβγαλε στὴ μέση γιὰ συμφορὰ τῶν Ἀχαιῶν μεγάλη, ὁ γιὸς τοῦ Κρόνου ποὺ τέτοιο κάστρο χάσαμε κι ὅλοι σὲ κλαῖμε πάντα ποὺ πέθανες, ὡς κλάψαμε καὶ τὸν γοργὸν Ἀχιλλέα.
 "Ομως δὲν φταίει ἄλλος κανείς, μόνο ὁ μεγάλος Δίας, ποὺ τὸ στρατὸ κατάτρεξε τῶν Ἀχαιῶν περίσσα καὶ σ' ἔρωιξε στὴν μαύρη γῆ. **Μόν' ἔλα βασιλιά μουν νὰ μιληθοῦμε, δάμασε τὸ πάθος τῆς καρδιᾶς σου.**
 Εἶπα, μὰ δὲ μ' ἀπάντησε, καὶ στὸ πηχτὸ σκοτάδι οφιβόλησε μὲ τὶς ψυχὲς τῶν ἄλλων πεθαμένων.
Τότε θὰ μοῦ μιλοῦσε αὐτὸς κι ἃς ἦταν θυμωμένος, μὰ μοῦ λαχτάραε ἡ καρδιὰ στὰ τρυφερά μου στήθια νὰ ἴδω τριγύρω τὶς ψυχὲς τῶν ἄλλων πεθαμένων..."

-Ἐλα νὰ μιληθοῦμε...

.... **Τότε θὰ μοῦ μιλοῦσε αὐτὸς κι ἃς ἦταν θυμωμένος...**

Οἱ στίχοι αὐτοὶ φανερώνουν κάποια παραδοχή, μεταμέλεια, συμφιλίωσι, κάθαρσι... Ὁ "Ομηρος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ σοβαρὸ καὶ γνωστὸ ἐπεισόδιο. Γι' αὐτὸ μὲ τοὺς ὡς ἄνω στίχους προσπαθεῖ νὰ ἀπαμβλύνῃ κάπως τὴν κακὴ ἐντύπωσι ποὺ εἶχε δημιουργήσει ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ὁδυσσέως, ἀπὸ τὴν διένεξὶ του μὲ τὸν Αἴαντα, ὡς πρὸς τὰ ὄπλα.

Τεκμήριον τὸν Ὁμηρον λαβέ.

*Οὗτος γὰρ ἡμῖν
μνωιάδας ἐπῶν γράφει.*

(Φιλήμων, Ἀπόσπ. 96)

Μένει άκομη νὰ ἔξετάσουμε τὸ πῶς μᾶς παρεδόθησαν τὰ ἔπη: γραπτῶς ἢ προφορικῶς; Ή δογματικὴ ἐκδοχὴ ἡ ὅποια ἔχει ἐπιβληθῇ (καὶ διδάσκεται καὶ στὰ σχολεῖα μας) εἶναι ὅτι ἡ ΙΛΙΑΣ καὶ ἡ ΟΔΥΣΣΕΙΑ παρεδίδοντο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν προφορικῶς, μέχρι τὴν ἐπὶ Πεισίστρατου (ΣΤ' αἰ. π.Χ.) καταγραφὴ αὐτῶν. Ὄποιαδήποτε ἄλλη ἐκδοχὴ ἀπορρίπτεται ἐκ προοιμίου.

“Ομως: ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη βασίζεται στὴν ἔρευνα, στὴν συγκριτικὴ μελέτη, στὴν συνεχὴ ἀνασκευὴ θεωριῶν καὶ ἀπόρριψι ἀξιωμάτων. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν δογματίζει. Τὰ ἀμετακίνητα καὶ ἀπαρασάλευτα δόγματα εἶναι, ἐπιεικῶς, ἀντιεπιστημονικά. Πρὸ 60 ἑτῶν λ.χ. οἱ Ἔγκυκλοπαίδειες ἀνέγραφαν ὅτι τὸ ἄτομον δὲν διασπᾶται, καὶ ὅμως διεσπάσθη ὅτι ἡ μυκηναϊκὴ-μινωικὴ γραφὴ ἐκφράζει γλῶσσα σηματικῆς προελεύσεως, ἀλλὰ τὸ 1952 ὁ Μ. Βέντρος ἀπέδειξε ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶναι ἑλληνική. “Ομως ἡ θεωρία τῶν, ἐπὶ αἰῶνας, “ἀποκλειστικῶς ἀδομένων” ὅμηριῶν στίχων, διεκδικεῖ -έντι- Ἑλλάδη- τὸ ἀλάθητον καὶ ἀπαραβίαστον. Καὶ τὸ ἐρώτημα: “πῶς εἶναι δυνατὸν 30.000 περίπου στίχοι, ἄψογοι μετρικῶς, γεμάτοι λεπτομέρειες, περιγραφές, γενεαλογίες, σύνθετα ἐπίθετα, πληθώρα δόνομάτων, τοπωνυμίων καὶ πληροφοριῶν, νὰ περισωθοῦν καὶ νὰ διατηρηθοῦν ἐπὶ αἰῶνας μὲ τόσο ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια”, παραμένει ἀναπάντητον· βεβαίως, ἐν Ἑλλάδι.

“Ο Τζ. Χάγκετ, καθηγητής πολλῶν ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων, στὸ βιβλίο του Η ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (Έκδ. Μορφωτ. Ίδρυμ. Ἐθν. Τραπέζης) γράφει: "...ἐνα τέτοιο ποίημα σὰν τὴν Ἰλιάδα, ἀδύνατον νὰ εἴχε παραδοθῆ χωρὶς γραφή..”. Καὶ ὁ Βολφ. Σάντεβαλντ, γερμανὸς καθηγητής, στὸ βιβλίο του ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ (ὅμοιώς ἐκδ. MIET) τονίζει: “Ἡ Ἰλιάδα.. ὅπως ὅλα τὰ μεγάλα ἔπη, ἥταν τὸ πλούσιο σὲ προϋποθέσεις προϊὸν μᾶς ὑστερητῆς ἐπικῆς ἐποχῆς, ὅταν ἡ γραφὴ ἥταν ὀπωσδήποτε γνωστὴ στὴν Ἑλλάδα... ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ ἔπαψε νὰ ἰσχύει τὸ δόγμα γιὰ τὴν καθυστερημένη χρήση γραφῆς...”.

Τὸ δόγμα τῆς “προφορικῆς” παραδόσεως τῶν ὅμηριων ἐπῶν βασίζεται ἐν μέρει στὸ γνωστὸ Ἐπίγραμμα τὸ ἀναφερόμενο στὸν ἄρχοντα τῶν Ἀθηνῶν Πεισίστρατο, ὅπου ἀναγράφεται: -ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ- ΟΣ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟΝ ΗΡΟΙΣΕ ΣΠΟΡΑΔΗΝ ΤΟ ΠΡΙΝ ΑΕΙΔΟΜΕΝΟΝ.

Στὴν ούσια βέβαια, τὸ “ἀποδεικτικὸν” αὐτὸ στοιχεῖον δὲν σημαίνει τίποτε. Τὸ Ἐπίγραμμα ἀναφέρει “ηθροισε” καὶ ὅχι “κατέγραψε”. Τὸ οῷμα ἀθροίζω σημαίνει συλλέγω, συγκεντρώνω. Καί, πράγματι, αὐτὸ ἔκανε ὁ Πεισίστρατος. Ἀπέστειλε τὸν ποιητὴν Ὁνομάκριτον, διὰ νὰ συλλέξῃ τὶς διασκορπισμένες γραπτές γραψιδίες τοῦ Ὁμήρου. Ὁ Σουΐδας εἶναι σαφῆς ὡς πρὸς αὐτό. Εἰς τὸ λῆμμα “Ὁμηρος” τοῦ Λεξικοῦ του, ἀναφέρει ὅτι ὁ ποιητὴς Ὁμηρος “ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα οὐχ ἄμα, οὐδὲ κατὰ τὸ συνεχές, καθάπερ σύγκειται, ἀλλ’ αὐτὸς μὲν ἐκάστην ὀαψφοδίαν γράψας καὶ ἐπιδειξάμενος, ἐν τῷ περινοστεῖν τὰς πόλεις, τροφῆς

ένεκεν ἀπέλιπεν.¹ "Υστερον δὲ συνετέθη καὶ συνετάχθη ὑπὸ πολλῶν. Καὶ μάλιστα ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἀθηναίων τυράννου".

"Ο δὲ Αἴλιανὸς (Ποικ. Ἰστορ. 13.14) ἐπεξηγεῖ: "Τὰ Ὁμήρου ἔπη πρότερον διηρημένα ἥδον οἱ παλαιοί. Ἐλεγον Τὴν ἐπὶ ναυσὶ μάχην καὶ Δολώνειάν τινα καὶ Ἀριστείαν Ἀγαμέμνονος καὶ Νεῶν κατάλογον καὶ Πατρόκλειαν καὶ Ἐπὶ Πατρόκλῳ ἄθλα καὶ Ὁρκίων ἀφάνισιν. Ταῦτα ὑπὲρ τῆς Ἰλιάδος. Υπὲρ δὲ τῆς ἑτέρας, Τὰ ἐν Πύλῳ καὶ Τὰ ἐν Λακεδαίμονι, καὶ Καλυψοῦς ἄντρον, καὶ Τὰ περὶ τὴν σχεδίαν, καὶ Ἀλκίνου ἀπολόγους...".

Η μαρτυρία τοῦ Σουΐδα ὅτι ὁ "Ομηρος κατὰ τίς περιοδεῖες του "ἀπέλιπεν" (δηλ. ἀφῆσε, ἐγκατέλιπε, ἐδώρισε) εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναχωροῦσε τὸ γραπτὸ τῆς ὀραφωδίας του, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὸν ἀκριβολόγο Κικέρωνα ὃ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του DE ORATORE (III,137) σαφῶς ἀναφέρει: "Pisistratus, primus Homeri **libros**, confusos ante, sic disposuisse.. ut nunc habemus."

Δηλαδή: "**Ο Πεισιστράτος πρῶτος συνήθοισε -έτακτοποίησε-** τὰ **βιβλία** τοῦ Ὁμήρου, τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἦσαν ἀνακατωμένα, ὥστε τώρα τὰ **ἔχομεν**".

Ο λεπτολόγος, ἀκριβολόγος καὶ πολυμαθέστατος Κικέρων, ὃ ὁποῖος ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ σπουδάσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὴν ορητοική του δεινότητα καὶ τὴν τέχνη τοῦ κυριολεκτεῖν, χρησιμοποιεῖ μετά πεποιθήσεως τὴν λέξι LIBROS=ΒΙΒΛΙΑ τοῦ Ὁμηρου, καὶ ὅχι ὡδές, ἔπη, τραγούδια. Ἐγνώριζε πολὺ καλά ὅτι ὁ Πεισιστράτος δὲν ἔπραξε τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ νὰ συγκεντρώσῃ τὶς **διασκορπισμένες** ἀλλὰ **ἥδη γραπτὲς Ραφωδίες**. Φαίνεται δέ, καὶ ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες, ὅτι ὁ "Ομηρος συνήθιζε νὰ δωρίζῃ τὶς Ραφωδίες του, διότι καὶ ὁ Στράβων ἀναφέρει (Βιβλίον ΣΤ') ὅτι ὁ Κρεώφυλλος ὁ Σάμιος, φιλοξενήσας τὸν "Ομηρο, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὡς δῶρον ἔνειας τὸ χειρόγραφον ἐνὸς ἄλλου ἔπους, ἀπολεσθέντος, τὸ λεγόμενον ΟΙΧΑΛΙΑΣ ΑΛΩΣΙΣ: "Σάμιος ἦν Κρεώφυλλος, ὃν φασὶ ποτέ, δεξάμενον ἔνεια "Ομηρον, λαβεῖν δῶρον τὴν ἐπι γρα φήν τοῦ ποιήματος, ὃ καλοῦσι Οἰχαλίας "Αλωσις". (ἐπιγραφὴ = παταγραφή, κείμενον γραπτόν.)

Ο Κρεώφυλλος αὐτός, Σάμιος μὲν ἀλλὰ ἔλκων τὴν καταγωγὴν ἐκ Χίου, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος ποιητὴς κυκλίων ἐπῶν, φύλος ἡ κατ' ἄλλους γαμβρὸς τοῦ Ὁμηρου. Ἀναφέρεται ὅτι ἔζησε περὶ τὸ 1000 π.Χ. Ἡ χρονολόγησις εἶναι καὶ ἐδῶ σκοτεινή. Ἔνα εἶναι βέβαιον: ὅτι καὶ ὁ Κρεώφυλλος ὑπῆρξε ἀρχαιότατος. Τὸ Λεξικὸν Μυθολογίας καὶ Ἰστορίας τοῦ Α. Κωνσταντινίδη διασώζει τὴν πληροφορία ὅτι ἀργότερα ἐκληρονόμησε καὶ ἄλλα βιβλία τοῦ Ὁμηρου, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς ἐφύλαττε.

Λέγεται ἀκόμη καὶ κάτι ἄλλο, λίαν ἐνδιαφέρον: "Λέγεται κάκεινο πρὸς τούτοις, ὅτι ἄρα ἀπορῶν -ο- "Ομηρος- ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα, ἔδωκεν αὐτῇ προῖκα ἔχειν τὰ

1. Δηλ. κατὰ τίς περιοδεῖες του, ἀναχωρώντας ἀπὸ κάθε πόλιν, ἀφῆνε ἐκεῖ τὸ γραπτὸ κείμενο τῶν οραφωδῶν, ἔναντι τροφείων, ὡς δῶρον "ἔνειας".

ἔπη τὰ Κύπρια. Καὶ ὁμολογεῖ τοῦτο Πύνδαρος (FR. 265)". (ΚΥΠΡΙΑ, μαρτυρ., Αἰ. 15). (σημ.: "ἐκδίδωμι θυγατέρα" σημαίνει δίδω τὴν θυγατέρα μου εἰς γάμον".)

Δημοσιεύσεις τῶν ὄμηρικῶν ἐπῶν εἶχαν προηγηθῆ καὶ ἄλλες, παλαιότερες τοῦ Πεισιστράτου. Ό Διογένης Λαερτιος, λ.χ., εἰς τὸν Βίον τοῦ Σόλωνος (ἐδάφ. 57) τονίζει: "Μᾶλλον οὖν Σόλων "Ομηρον ἐφώτισεν ἡ Πεισίστρατος, ὡς φησι Διευχίδας ἐν πέμπτῳ Μεγαρικῷ". (φωτίζω = φέρω εἰς φῶς, δημοσιεύω).

"Υπάρχει καὶ ἄλλη σχετικὴ μαρτυρία, ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ὁ ὅποιος εἰς τὸν Βίον Λυκούργου (4) ίστορει: "Λυκοῦργος, ἐπ' Ἀσίαν ἔπλευσε.. ἐκεῖ δὲ καὶ τοῖς Ὁμήρου ποιήμασιν ἐντυχὼν πρῶτον, ὡς ἔσκε, παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῖς Κρεωφύλλου διατηρούμένοις... ". (Τὸ ρ. "ἐντυγχάνω", ὅταν ἀναφέρεται εἰς βιβλίον, σημαίνει "περιέρχεται εἰς χειρας μου"). Περιῆλθον λοιπὸν εἰς χειρας τοῦ Λυκούργου βιβλία, τὰ ὅποια διατηρούσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κρεωφύλλου. Ό Αἴλιανὸς (Ποι. Ιστ. ΙΙ, 14) ἀφηγεῖται τὴν συνέχειαν. Τὰ βιβλία αὐτὰ μὲ τὰ ἀρχαιότατα γραπτὰ τοῦ Ὁμήρου, ὁ Λυκοῦργος τὰ μετέφερε εἰς τὴν Ἐλλάδα: "...Λυκοῦργος ὁ Λακεδαμόνιος ἀθρόαν πρῶτος εἰς τὴν Ἐλλάδα ἐκόμισε τὴν Ὁμήρου ποίησιν· τὸ δὲ ἀγώγιμον τοῦτο ἐξ Ἰωνίας, ἦνίκα ἀπεδήμησεν, ἦγαγεν. Υστερον δὲ Πεισίστρατος συναγαγάνων ἀπέφηνε τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὁδύσσειαν". Εἶναι σαφὲς ὅτι γράφων ὁ Αἴλιανὸς "εἰς τὴν Ἐλλάδα ἐκόμισε τὴν Ὁμήρου ποίησιν" ἀναφέρεται εἰς τὰ διεσπαρμένα ἀνὰ τὴν Ἰωνίαν γραπτὰ Κείμενα τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν.¹ Δὲν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ τὰ "κομίσῃ" προφορικῶς. Τὸ οῆμα "κομίζω" σημαίνει μεταφέρω, ἐπαναφέρω, βαστάζω κάτι ἀγώγιμον, δηλ. φορτίον τὸ ὅποιον δύναται νὰ μεταφερθῇ. (Πρβλ. τὸ σημερινὸν "ἀγώγι", "ἀγωγιάτης").

Γράφει δὲ Γ. Μιστριώτης (Διάλεξις περὶ Ὁμήρου σλ. 111):

"Τὴν γνῶσιν τῆς γραφῆς ὑποστηρίζουσιν αἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ἐν Νουβίᾳ ἀνακαλύψθεῖσα, ἥν ἐχάραξαν οἱ Ἑλληνες μισθοφόροι ἐπὶ Ψαμητίχου. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις παρεδόθη ἡμῖν, ὅτι ὁ Λυκοῦργος ενρῶν τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Κρεωφύλλου ἐκόμισε ταῦτα εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰ ἥτο ἄγνωστος ἡ γραφή, πᾶς ἄρα γε ἐκόμισε ταῦτα;"

Καὶ κάτι ἀκόμη, σχετικόν, πρὸς σημείωσιν: "Ο Στέφανος Βυζαντίος ἀναφέρει ὅτι δὲ ίστορικὸς "Ἐφορος, τοῦ ὅποιου τὰ ἔργα θεωροῦνται ἀπολεσθέντα, ἔγραφε ὅτι: ""Ομηρος, ἐν Βολισσῷ ἐπ' ἄκρον Χίου πλησίον, τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο". -Διατριβὴ εἶναι ἡ γραπτὴ μελέτη, ἐπὶ ποιητῶν δέ, ἡ σύνθεσις ποιημάτων. (πρβλ. καὶ τὸ σημερ. "διδακτορικὴ διατριβή").

1. Ο Γ. Μεταξᾶς στὴν μελέτη του ΟΜΗΡΙΚΗ ΙΘΑΚΗ (Έκδ. Κάκτος) παραθέτει τὴν διάλεξι τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Σπ. Μαρινάτου πρὸς τὸν Σύλλογον Αρχαιοφύλων. Ό Σπ. Μαρινάτος ἀναφέρει ὅτι οἱ Πύλιοι καταφυγόντες εἰς Ἀθήνας ἐπῆραν μαζὶ τὴν ποίησιν των. "Οταν ἀγορύτερα ἀποίκησαν τὴν Μ. Ἀσία (Ιωνία) ἐκόμισαν ἐκεῖ τὰ ἔπη αὐτὰ καὶ ἔτοι εὑρέθησαν τὰ ἀποσπάσματα στὴν Ιωνία.

Τὴν παραπλανητικὴν πληροφορίαν περὶ τῆς καταγραφῆς τῶν Ἐπῶν γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πεισιστράτου, τὴν διέδωσε ὁ Ἰουδαῖος συγγραφεὺς (παντελῶς ἀναξιόπιστος ὡς ἴστορικὸς) Γιοζέφ Μπὲν Μαθιά, γνωστὸς ὡς Φλάβιος Ἰώσηπος, ἐπιθυμῶν νὰ προβάλῃ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἔθνους του, καθὼς ὁ Ἰδιος ὅμολογος: "...διδάξαι πάντας περὶ τῆς ἡμετέρας ἀρχαιότητος". (Κατὰ Ἀπίωνος, Α-3...).

Ο Μπὲν Μαθιά διακατέχεται ἀπὸ τὴν ἔμμονη ἰδέα νὰ "ἀποδεῖξῃ" τὴν "ἀνωτερότητα" τῶν Ἰουδαίων ἔναντι τῶν Ἑλλήνων, ὡς πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμό. Καὶ γράφει: ""Ολως δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, οὐδὲν ὅμολογούμενον εὑρίσκεται γράμμα τῆς Ὁμηρού ποιήσεως πρεσβύτερον, οὗτος δὲ καὶ τῶν Τρωικῶν ὕστερος φαίνεται γενόμενος· καί φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποίησιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην ἐκ τῶν ἀσμάτων, ὕστερον συντεθῆναι". (ώς ἄνω, A15).

Τὰ ψεύδη καὶ ἐπινοήματα τοῦ Ἰωσήπου καταρρέουν καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενο "Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφῆς" (ΕΛΛΗΝ. ΑΝΘΟΛΟΓ. 16, 292-293 TLG) τὴν ὁποίᾳ ὑπογράφει ἡ διάσημη ἐκ Τεγέας ποιήτρια Ἀνύτη, ἡ ἐπιλεγομένη "Θῆλυς Ὁμηρος". Στὴν Ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἡ Ἀνύτη ἐκφράζει τὸν θαυμασμό της πρὸς τὸν θεῖον Ὁμηρον ὁ ὅποιος "ἐγραψε", "ἐχάραξε" τὰ δύο ἔπη, τὸν Ἰλιακὸν Πόλεμον καὶ τὸν νόστον τοῦ Ὄδυσσεως:

"Υἱὲ Μέλητος, Ὅμηρε, σὺ γὰρ κλέος ἐν Ἑλλάδι πάσῃ..
δισσάς ἐκ στηθέων γραψάμενος σελίδας·
ἥμνει δ' ἡ μὲν νόστον Ὄδυσσηος πολύπλαγκτον,
ἡ δὲ τὸν Ἰλιακὸν Δαρδανιδῶν πόλεμον.
Τίς ποτ' ὁ τὸν Τροίης πόλεμον σελίδεσσιν χαράξας;
Ἡ τίς ὁ τὴν δολιχὴν Λαερτιάδον πλάνην;
Οὐκ ὄνομα εὐρίσκω σαφές, οὐ πόλιν.
...Οὐρανίε Ζεῦ, μήποτε σῶν ἐπέων δόξαν Ὅμηρος ἔχει;"

Δηλαδή:

Υἱὲ Μέλητος, Ὅμηρε, σὺ εἶσαι, ἔχεις, διαθέτεις, κλέος ἐν πάσῃ Ἑλλάδι..
ἔγραψες ἐκ στήθους δύο βιβλία, "σελίδας" ...
...Ποιός εἶναι αὐτὸς ποὺ κάποτε, τὸν πόλεμον τῆς Τροίας ἐχάραξε εἰς σελίδας;
Ἡ ποιός τὴν μακρὰν περιπλάνησιν τοῦ γνιοῦ τοῦ Λαέρτη;
Δὲν εὐρίσκω σαφές τὸ ὄνομά του, οὔτε τὴν πόλιν.
...Οὐρανίε Ζεῦ, μήπως ὁ Ὅμηρος κατέχει τὴν δοξασίαν, τὴν γνώμην τῶν λόγων σου;

Σημειωτέον ὅτι ἡ λέξις "σελίς" (έτυμ. ἐκ τοῦ ὄντος =δάσος, ἔυλεία) σημαίνει σανίδωμα. "Σελίς", κυριολεκτικῶς, εἶναι "ἡ ἔυλινη πινακὶς ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχάρασσον, ἔγραφον γράμματα." "Γράμματα δὲ λέγεται, διὰ τὸ γραμμαῖς καὶ ἔνσημοῖς

τυποῦσθαι· γράψαι γάρ τὸ ξύσαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ παρ' Ὀμήρῳ." (ΙΙ. Λ. ν. 388, Διονύσιος ὁ Θρᾷξ). - "Γράμματα οἱ χαρακτῆρες τῶν στοιχείων. Οἶον, γράμματα δὲ ἐν φλοιῷ γέγραπται· παρὰ τὸ γράφεσθαι, δὲ εστι καταξέεσθαι." (Ε.Μ.)

Παρ' ὅλα αὐτά, στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα διδάσκονται οἱ ψευδεῖς θεωρίες τοῦ Πιωσήπου μπέν Μαθιά καὶ ὅχι οἱ στίχοι τῆς Ἀνύτης, οὕτε δὲ διασωθεὶς χρησιμός τοῦ περικλυτοῦ Μαντείου τῶν Διδύμων, τῆς Ἰωνικῆς Μιλήτου:

"Ἡειδον (=ἐγνώριζον) μὲν ἐγώ, δὲ ἀνέγραψε θεῖος Ὀμηρος".

(Χρησιμός Απόλλωνος Διδυμέως, Μιλησίου, Χρησμοί 123, TLG-)

Δηλαδή, δὲ Ἀπόλλων ὡς θεὸς ἐγνώριζε τὰ ὄσα ἀνέγραψε δὲ θεῖος Ὀμηρος. Τὸ ρῆμα "ἀναγράφω" σημαίνει ὅχι ἀπλῶς γράφω, ἀλλὰ γράφω καὶ ἐκθέτω διεξοδικῶς, περιγράφω, ἀναλύω.

Καὶ γεννᾶται ἄλλο ἐρώτημα: μὲ ποιά γράμματα, μὲ ποιά γραφὴ ἔγραψε δὲ Ὀμηρος; Ὁ Διόδωρος δὲ Σικελιώτης (Γ', 67.5) ἀπαντᾶ: "...χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὀοφέα, καὶ Προναπίδην τὸν Ὀμήρου διδάσκαλον..". Καὶ ἀφοῦ δὲ διδάσκαλος τοῦ Ὀμήρου, δὲ Προναπίδης δὲ Ἀθηναῖος, ἔγραψε μὲ Πελασγικὰ γράμματα, δηλαδὴ πρωτελληνικά, ἄρα καὶ δὲ Ὀμηρος ἐχρησιμοποιοῦσε τὰ πελασγικὰ γράμματα, τὴν ἀρχαιοτάτη ἑλληνικὴ γραφὴ δὲ ποία, ἵσως, συνυπῆρχε μὲ τὶς Γραμμικές. Ὁπως ἀκοιβῶς, "σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Λασῆθι τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, ἐπὶ πωρολίθον συνυπάρχουν ἀλφαριθμοὶ καὶ γραμμικὴ γραφὴ." (Μαρινάτος 1958). Ἀποκλείεται δὲ Ὀμηρος νὰ ἐχρησιμοποιήσε συλλαβικὴ γραφὴ, διότι δὲ Γραμμικὴ Β δὲν ἔναι ίκανὴ νὰ καταγράψῃ τὸ δακτυλικὸν ἔξαμετρον.¹

"Ἄνδρα μοι | ἔννεπε | Μοῦσα πο | λύτροπον | δὲς μάλα | πολλὰ
πλάγχθη..."

Μὲ Γραμμικὴ γραφὴ:

A NA ΔA PA MO E NE PE MO SA
PO LY TO PO PO O MA LA PO LA
PA LA GE XE ΘE... (!)

Πράγματι, δὲ MYNAS MINOIDE στὴν πραγματεία του CALLIOPE (Paris, 1825) ἀναφέρει δὲ δὲ ἀθηναῖος Προναπίδης, δηλ. δὲ διδάσκαλος τοῦ Ὀμήρου, ὑπῆρξε δὲ πρῶτος δὲ ποίος ἐτακτοποίησε τὸν τρόπο γραφῆς ("Πελασγικὰ γράμματα") παρόμοιον μὲ αὐτὸν ποὺ χρησιμοποιοῦμε σήμερα. Ἀναφέρεται ἀσφαλῶς στὴν πληροφορία ποὺ μᾶς παρέχει δὲ Ἀρτεμίδωρος δὲ Γραμματικός:² "Διέταξε τὰ στοιχεῖα γράφεσθαι ὡς γράφομεν νῦν, Προναπίδης Ἀθηναῖος."

1. Περὶ δακτυλικοῦ ἔξαμετρου, βλ. ἀνάλυσι -ἐπειγήσεις εἰς τὸ σχετικὸν Κεφάλαιον τοῦ παρόντος βιβλίου.

2. Ἀναφορ. εἰς Διονύσ. Θρῆνα 183.20

VARIABLE ALPHABETI GRÆCI PER ÆTATIS ORDINEM FORMÆ.

Πίναξ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν ἀλφαβήτων, ἀπὸ καταγώρωσιν εἰς τὸ Λιαδίκτυνον.

Εἰς τὴν δευτέραν στήλην, τὸ Πελασγικὸν ἀλφάβητον.

"Ηδη, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου (τούλαχιστον) ὑπῆρχε ἀλφαβητικὴ γραφή, ὅπως συνάγεται καὶ ἀπὸ τὴν συλλογὴ μαρτυριῶν γύρω ἀπὸ τὸν Ἰστορικὸν Δίκτυν, τὶς ὁποῖες ἔχει καταχωρίσει ἡ Μαρ. Μάκ Ντόναλντ στὸν Θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης "IBYKOΣ" (1a, 49, T.1):

"Δίκτυς ἰστορικός, ἔγραψεν Ἐφημερίδα Τρωικοῦ διακόσμου. Οὗτος ἔγραψε τὰ περὶ τῆς ἀρπαγῆς Ἐλένης καὶ περὶ Μενελάου καὶ πάσης Ἰλιακῆς ὑποθέσεως.

Δίκτυς ὁ ἐκ τῆς Κορήτης ὑπεμνημάτισε μετὰ ἀλληθείας τὰ προγεγραμμένα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τῶν ἐπὶ τὸ Ἱλιον ἐπιστρατευσάντων Ἐλλήνων. Ἡν γὰρ μετὰ τοῦ Ἰδομενέως τοῦ προμάχου τῶν Δαναῶν τοῦ κατελθόντος εἰς τὸν πόλεμον ἄμα τοῖς ἄλλοις Ἀχαιοῖς. **Υπογραφεύς*** γὰρ αὐτὸν τοῦ Ἰδομενέως ἐτύγχανεν αὐτὸς Δίκτυς καὶ ἔωρακὼς ἀκριβῶς τὰ τοῦ πολέμου καὶ συγγραφάμενος, ὡς παρὸν τότε ἐν τοῖς χορόνοις ἐκείνοις μετὰ Ἐλλήνων.

"Ατινα καὶ ἐν ταῖς τοῦ Δίκτυος ἐμφέρεται συγγραφαῖς, ὅπερ πόνημα, μετὰ πολλὰ ἔτη Ὁμηρον τελευτῆς καὶ Βεργiliou, εὑρέθη ἐπὶ Κλανδίου Νέρωνος βασιλέως, ἐν κασσιτερίνῳ κιβωτίῳ. Τῷ δὲ ιγ' ἔτει τῆς βασιλείας Κλανδίου Καίσαρος ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας ἡ Κορήτη νῆσος πᾶσα. Ἐν οἷς χρόνοις ηρόεθη ἐν τῷ μνήματι τοῦ Δίκτυος, ἐν κασσιτερίνῳ κιβωτίῳ, ἡ ἔκθεσις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μετὰ ἀλληθείας παρ' αὐτὸν συγγραφεῖσα πᾶσα. Ἐκείτο δὲ προσκέφαλα τοῦ λειψάνου τοῦ Δίκτυος· καὶ νομίσαντες τὸ αὐτὸν κιβώτιον θησαυρὸν εἶναι, προσήνεγκαν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ Κλανδίῳ· καὶ ἐκέλευσε μετὰ τὸ ἀνοῖξαι καὶ γνῶναι τί ἐστι, μεταγραφῆναι αὐτὰ καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀποτεθῆναι αὐτά.

Δίκτυς δὲ ὄνομα Κορής, ὃς παρατυχών τῷ Τρωικῷ πολέμῳ, γράφει τε τὰ πραχθέντα ἐκεī χαλκοῖς πίναξι καὶ ἕαντῷ συνθάπτει οἱ καὶ εὑρέθησαν χρόνῳ μαροφῷ ὑστερον ἐπὶ Νέρωνος, ἐξ ὧν καὶ βιβλίοις κατετέθησαν συμφώνοις κατὰ πάντα Ὁμήρῳ."

***ύπογραφεύς** =γραμματεύς. Ὁ Ἀθ. Σταγειρίτης (*Ωγγεία B'* 372) ἀναφέρει ὅτι καὶ **"ὁ Μίνως εἶχε τινὰ Μάρωναν γραμματικόν,** ὅστις ἐβοήθει αὐτὸν εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ διάταξιν τῶν νόμων. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἐγένετο περιόδοξον εἰς τὴν Κορήτην, ὥστε ὠνόμαζον τὰς παρθένους ἀπ' αὐτοῦ Μάρωνας, οἵον κυρίας. -Μυθολ. Βανιέρ *G'* 59- (Μάρωνας, ἐτυμ. μάρη =χείρ).

Καὶ τὸ Λεξικὸν τοῦ Σουΐδα ἀναφέρει σχετικῶς:

"**Δίκτυς ἰστορικὸς** ἔγραψεν ἐφημερίδα (εἴστι δὲ τὰ μεθ' Ὁμηρον καταλογάδην (=εἰς πεζὸν) ἐν βιβλίοις θ'), Τρωικοῦ διακόσμου. Οὗτος ἔγραψε τὰ περὶ τῆς ἀρπαγῆς Ἐλένης καὶ περὶ Μενελάου καὶ πάσης Ἰλιακῆς ὑποθέσεως. Ἐπὶ Κλανδίου, τῆς Κορήτης ὑπὸ σεισμῷ κατενεχθείσης, καὶ πολλῶν τάφων ἀνεῳχθέντων, εὑρέθη ἐν ἐνὶ τούτων τὸ σύνταγμα τῆς ἰστορίας Δίκτυος, τὸν Τρωικὸν περιέχον πόλεμον, ὅπερ λαβὼν Κλαύδιος ἐξέδωκε γράφεσθαι."

Έπειδή τὸ θέμα "έλληνική γραφή" -"έλληνικὸν ἀλφάβητον" εἶναι θεμελιώδους σημασίας, εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης παρατίθεται ώς Προσάρτημα τὸ Κεφάλαιον "**Αλφάβητον, Έλλήνων ἔξεύρημα**" ἀπὸ τὸ βιβλίο "ΕΛΛΗΝ ΛΟΓΟΣ - Πῶς ἡ Έλληνικὴ γονιμοποίησε τὸν Παγκόσμιο Λόγο"¹

Οἱ λέξεις "**γράφω**" καὶ "**γράμμα**" εἶναι ἡχοποίητες καὶ παμπάλαιες. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε ἡ "γραφή", δὲν θὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ ὥρη ὅποια, πρωίμως, τὴν καθώρισε. Ὁ "Ομηρος χρησιμοποιεῖ τὸ ρῆμα "γράφω" μὲ ἀκριβολογία, ἀναφερόμενος στὴν γνωστὴ ἐπιστολὴ τοῦ Προίτου: "γράψας ἐν πίνακι πτυχτῷ." (Ζ 167) Ὁ Διονύσιος Αλικαρνασσεὺς (Περὶ συνθέσ. 14) ἐπειηγεῖ: "...στοιχεῖα καὶ γράμματα -γράμματα μέν, ὅτι γραμμαῖς τισὶ σημαίνεται..". Τὰ ὄντα γράμματα ἐπειδὴ φανερώνονται, γνωστοποιοῦνται μὲ γραμμές.

Τὸ νὰ γνωρίζῃς δέ, νὰ κατανοής, νὰ ἀνα-γινώσκῃς αὐτὲς τὶς γραμμές, αὐτὸς ἀκριβῶς ἦτο τὸ "γράμματα ἐπίστασθαι" καὶ "γράμματα φθέγγεσθαι".

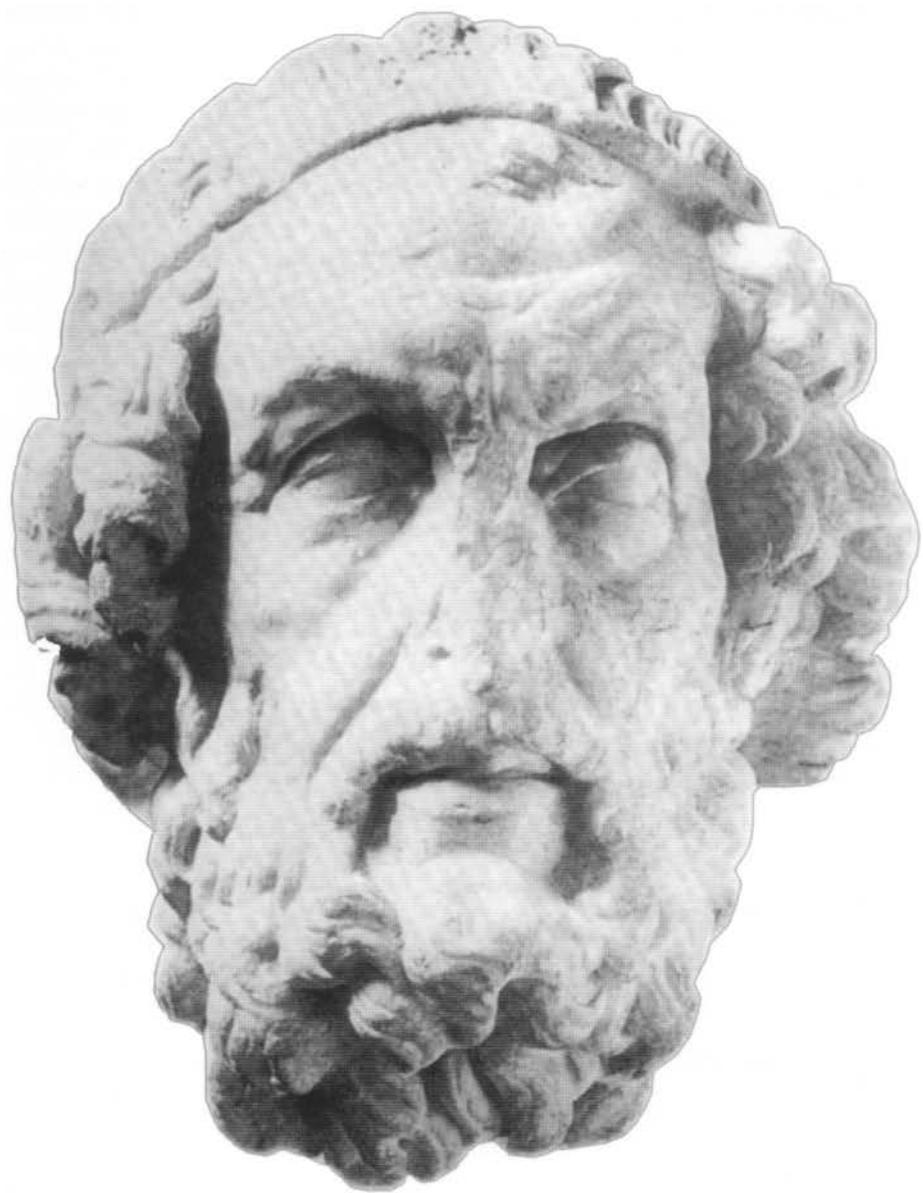
Καὶ ὁ "Ομηρος ἐπίστατο γράμματα.

*

**"Ατοπὸν γάρ, τοὺς πᾶσαν τέχνην εὔροντας,
οὐκ εἰδέναι γράμματα".**

(Σχόλ. εἰς "Ομηρον σ 168-Η 175, Η 187-)

1. "Αννα Τσιροπούλου Εύσταθίου, Έκδ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ, Αθ. 2003

"Ομηρος ἀγήρατον στόμα κόσμου παντὸς"
(Ελλην. Ἀνθολογία)

Ἡ ὁμηρικὴ Ἰθάκη

ΙΘΑΚΗ

Ποία είναι ἡ "Ομηρικὴ Ιθάκη;" Είναι ἄρα γε ἡ σημερινὴ ὅμώνυμη νῆσος; Στοὺς νεωτέρους χρόνους διετυπώθησαν ἀντιρρήσεις ἀπὸ πολλοὺς ἀρχαιολόγους. "Αλλοι θεωροῦν τὴν Λευκάδα ὡς ὅμηρικὴ Ἱθάκη (μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ὁ Γερμανὸς Νταῦρπερλντ), ἄλλοι πιστεύουν ὅτι είναι ἡ Κεφαλληνία, ὡρισμένοι ὅμως μιλοῦν γιὰ ἔνα νησὶ ποὺ ἐξηφανίσθη, ἐνῷ ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ ψάχνουν γιὰ τὴν Ἱθάκη πέρα ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς θάλασσες. "Οπως ἀναφέρει ὁ Β. Πανταζῆς¹ ἡ Ἱθάκη "ἐντοπίσθηκε" ἀκόμη καὶ στὰ δυτικὰ τῆς Σικελίας.² Καὶ σχολιάζει: "Στοὺς ἐντοπισμοὺς αὐτοὺς συχνὰ τὸ κίνητρο τῆς προβολῆς τῆς ἴδιαιτερης πατρίδας τοῦ ἑκάστοτε συγγραφέα, ἔπαιξε τὸν δικό του, ὅχι ἀσήμαντο ρόλο.

Κυκλοφορεῖ ἀκόμη ἡ συγκεχυμένη πληροφορία ὅτι τὸν Μεσαίωνα ὑπῆρχαν χάρτες οἱ ὅποιοι ἀπεικόνιζαν τὴν σημερινὴ Ἱθάκη δίχως τὸν ὅμώνυμο πορθμό, κυριολεκτικῶς "κολλημένη" στὴν ἀντίτερα ἀκτὴ τῆς Κεφαλληνίας ὡς ἀναπόσπαστο μέρος αὐτῆς, ποὺ δημιουργηθῆ τὸ ωῆγμα ποὺ τὴν ἀπέκοψε ἀπὸ τὸν κοριόλ τῆς νήσου τοῦ Κεφάλου -κάτι διόλου ἀπίθανο, ἢν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τοὺς φοβεροὺς σεισμοὺς οἱ ὅποιοι ἀνέκαθεν ἐταλάντιζαν τὴν περιοχή.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ νῦν νῆσος Ἱθάκη (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συνεκφορὰ ὅμηρικὴ Ἱθάκη καὶ τὴν συμβολικὴ ἐκδοχὴ ὅτι είναι κτίσμα τοῦ Ἱθακοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ Νηρίτου) δὲν ἀναφέρεται σαφῶς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Ὁ Ἀκουσίλαος ὁ Βοιωτὸς διευκρινίζει ὅτι "Ἰθακος καὶ Νήριτος, ἀπὸ Διὸς τὸ γένος, φύκουν τὴν Κεφαλληνίαν" (ἀπ. 43). Μετὰ τὸν 11ον μ.Χ. αἰῶνα οἱ Ιταλοί, τὴν σημερινὴ Ἱθάκη, τὴν ἀποκαλοῦντα Anticephalonia ἢ Cephalonia piccola (=Αντικεφαλονιά ἢ Κεφαλληνία ἢ μικρή).

"Ας τοποθετηθοῦμε ἐξ ἀρχῆς. Η Ἱθάκη προφανῶς εἶναι σύμβολον. Τὸ τί σημαίνει θά μᾶς τὸ ἀποκαλύψῃ ἡ ἐτυμολογικὴ ἀνάλυσις τοῦ ὀνόματός της, ὅπως ἀκριβῶς παρατηρήσαμε στὰ ὀνόματα τῶν ὅμηρικῶν καὶ τραγικῶν ἥρωών, στὸ σχετικὸ Κεφάλαιο τῆς ἀνά χειρας μελέτης.³

Ίθάκη σημαίνει **ἴθι + ἄγε** = πορεύον καὶ πήγαινε, ξεκίνα νὰ γυρίσης.

ἴθι, ἵτω, ἵτε: προστακτικὴ τοῦ ωῆματος **εἴμι** = πορεύομαι, ἔρχομαι, ὑπάγω εἰς... πορεύομαι ἐπὶ νησός, ἄγω.

ἄγω = ὁδηγῶ, φέρω εἰς τι μέρος.

ἴθι + ἄγε → Ἱθάγη → Ἱθάκη (τὸ μέσον οὐρανικόφωνον γ, μετὰ τὸ δασὺ ὄδοντικὸ θ, τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον ψιλὸν κ (ἔδω ἐπεμβαίνει ὅπως πάντα ἡ μουσικὴ τῆς γλώσσας) καὶ ἡ **Ίθάγη** γίνεται **Ίθάκη**.

1. "Ομηρικὴ Γεωγραφία" -Έκδ. Καστανιώτη σλ. 31.

2. Pocock, 1959.

3. βλ. σελ. 26-30

Ο καθένας ἔχει τὴν δική του ΙΘΑΚΗ. Εἶναι ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ, νὰ νοοῦσῇ, γιὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ "νόστιμον ἥμαρ" (=τὴν ἡμέραν τῆς ἐπανόδου, τὴν γλυκυτάτην στὴν ζωὴ τοῦ πολύπλαγκτου ἔλληνα) καὶ νὰ μὴν παραμείνῃ ἄνοστος (=ἄνευ νόστου, ἄνευ ἐπανόδου.)

Ο Κωνστ. Καβάφης, ως ποιητής, μὲ τὴν εὐαισθησία ἡ ὅποια χαρακτηρίζει τοὺς μεγάλους ποιητάς, τοὺς "τοῦ Ἀπόλλωνος ὑποφήτας", τὸ ἔχει συλλάβει καὶ τὸ γράψει ὀλοκάθαρα:

"Πάντα στὸν νοῦ σου νάχεις τὴν Ιθάκη, τὸ φθάσιμον
ἐκεῖ εἶναι ὁ προορισμός σου..." .

"Ιθάκη" εἶναι ὁ τόπος ἀπ' ὅπου ὁ καθένας ἔσκινα, καὶ ἐκεῖ ὅπου πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ. Γιὰ τὸν ἀθηναῖο, Ιθάκη εἶναι αἱ Ἀθῆναι· γιὰ τὸν κορινθίο, ἡ Κόρινθος· γιὰ τὸν κρητικό, ἡ Κρήτη· γιὰ τὸν μακεδόνα, ἡ Μακεδονία· γιὰ τὸν μυκηναῖο, αἱ Μυκῆναι...

Πιὸ κάτω θὰ ἔξετάσουμε καὶ θὰ ἀναζητήσουμε ποιά εἶναι ἡ "Ιθάκη" τοῦ Ὄδυσσεως, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως παρατηρήσουμε ὅτι, μελετώντας μὲ προσοχὴ σχετικοὺς ὅμηριοις στίχους, ἡ κουφὴ ἔννοια τῆς Ιθάκης (*ἴθι ἄγε, ἔσκινα καὶ γύριζε*) ἀναδύεται καὶ ἀναφαίνεται διακριτικά, συμβολικά, συγκεκαλυμμένα, ἀλληγορικὰ καὶ ἐπίμονα:

**"Ἐθέλω καὶ ἔέλδομαι ἥματα πάντα
οἰκαδε τ' ἐλθέμεναι καὶ νόστιμον ἥμαρ ἰδέσθαι."** (ε, 219)

(πάντα λαχταρῶ νὰ φθάσω στὴν πατρίδα
καὶ νὰ τὴν δοῦν τὰ μάτια μου τοῦ γνωισμοῦ τὴ μέρα).

Διότι,

"οὕτι ἔγω γε ἡς γαίης δύναμαι
γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι." (ι, 27)

(=δὲν εἶδα ἀπ' τὴν πατρίδα μου γλυκύτερο στὸν κόσμο)

Αξίζει ἀκόμη νὰ παρατηρήσουμε καὶ νὰ ἀναλύσουμε, ἐνδεικτικῶς, τοὺς ἔξῆς στίχους:

* "Εἴπερ κε Ὄδυσσεὺς Ιθακήσιος αὐτὸς ἐπελθὼν" (β, 246)
τὸ ὅποιον ἐρμηνεύεται ως "ἄν τυχὸν ἐρχόταν ὁ **Όδυσσεὺς ὁ Ιθακήσιος**".

Κατὰ τὴν γνώμη μου αὐτὸ τὸ Ιθακήσιος (κατὰ τὴν μεταγραφή, ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, ἀπὸ τὴν κεφαλαιογράμματη γραφὴ στὴν μικρογράμματη -**ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΘΑΚΗΣΙΟΣ**-) θὰ ἐπρεπε νὰ μεταγραφῇ ως **Όδυσσεὺς ιθακήσιος**, μὲ τὴν ἔννοια ιθακήσιος = "νόστιμος", δηλ. παλιννοστήσας. "Οπως λ.χ. **ιθάκηθεν** σημαίνει "ἐκ τῆς Ιθάκης". (πρβλ.: ἀλλ' *ἴθι* = πήγαινε. -*ἴθαρος* = ταχύς. - *ἴθεη* = ἀμαξα).

* "Εἰ μὲν δὴ ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΘΑΚΗΣΙΟΣ εἰλήλουθας" (χ, 45).

Ο στίχος αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἔννοια "ἐὰν στ' ἀλήθεια εἴσαι ὁ Ὄδυσσεὺς ποὺ γύρισες στὸν τόπο σου", ἀφοῦ τὸν λόγο ἀπευθύνει στὸν Ὄδυσσέα ὁ Ἐῳδύμαχος, εἰς ἐκ τῶν μνηστήρων, ἐκ τῶν ἔξοχως ἀρίστων **"Κεφαλλήνων"**, ὅπως θὰ δοῦμε περαιτέρω ὅτι ἀποκαλοῦνται οἱ μνηστῆρες: **Κεφαλλῆνες**.

* Εἰς τὸ ξ 322, ὅταν γίνεται καὶ πάλι ἀναφορὰ στὸν Ὄδυσσέα "ἰόντα ἐξ πατρίδα γαῖαν" χρησιμοποιεῖται ἐναργῶς ἡ ἔκφρασις "ὅπως **νοστήσῃ** Ιθάκης ἐς δῆμον..." (ξ 329). **Η Ιθάκη** εἶναι ὁ **νόστος**.

Τὸ οῷμα "νοστέω" σημαίνει "ἐπανέρχομαι εἰς τὰ μέρη εἰς ἣ πάλαι ἐφοίτων" (Λεξ. L. Sc.). "Οπως εἴπαμε, ὁ καθεὶς ἔχει τὴν Ιθάκη του- ὅπου πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ.

Καὶ "ἄν τὸν βρῆ ὁ θάνατος σὲ ἔνενης γῆς τὰ μέρη", οἱ σύντροφοι του πρέπει νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν μετακομιδὴ τῶν δοτῶν τοῦ καθενὸς στὴν πατρικὴ γῆ, ὥστε νὰ παραδοθοῦν στὰ παιδιά τους:

"Νεκροὺς κατακήμοεν... ὡς κε ὀστέα, παισίν, ἔκαστος οἰκαδ' ἄγη, ὅτε ἄν νεώμεθα πατρίδα γαῖαν." (Η 335)

Δηλ.: τοὺς νεκροὺς νὰ κάψουμε.. ὥστε τὰ ὀστᾶ τους ὁ καθένας μας νὰ τὰ φέρῃ πίσω, στὰ παιδιά τους, ὅταν γυρίσουμε στὴν πατρική μας γῆ.

Εἶτε γιὰ τοὺς ζωντανοὺς εἴτε γιὰ τοὺς νεκρούς, ισχύει τὸ **"ἴθι ἄγε"...**

Ο καθεὶς στὴν ΙΘΑΚΗ του.

Πάντα στὸν νοῦ σου νάχεις τὴν **ΙΘΑΚΗ**,

τὸ **ΦΘΑΣΙΜΟΝ**, ἐκεῖ εἴν' ὁ προορισμός σου.

...**Η ΙΘΑΚΗ σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο ταξίδι.**

Χωρὶς αὐτὴν δὲ θάβγαινες στὸν δρόμο.

...

"Ηδη θὰ τὸ κατάλαβες οἱ ΙΘΑΚΕΣ τί σημαίνουν.

(Κ. Καβάφης)

"Η "Ιθάκη" τοῦ Ὀδυσσέως, δὲν εἶναι ἡ Λευκάς.

Ἡ Λευκάς, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀδυσσέως, δὲν ἦταν νησί. Αὐτὸς εἶναι γνωστόν.

Γράφει ὁ Σπ. Μαγγίνας:¹

«Κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους ἡ Λευκάς ἦτο ἡνωμένη μετὰ τῆς Ἀκαρναίας δι' ἰσθμοῦ καὶ πιθανῶς καὶ αὐτὴ τάσσεται εἰς τὴν ἥπειρον, νῆσος μὴ οὖσα.»

“Ομως δὲ Ὅμηρος, “ὅ ἀρχηγέτης τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας” κατὰ Στραβωνα, “ὅ τῶν λόγων πάντων πατήρ” κατὰ τὸν Σώπατρον, τὴν γαῖαν του, τὴν ἴδιαιτέρα πατρίδα του, τὴν ἀποκαλεῖ σαφῶς **νῆσον**, ὅπως π.χ. στὸν 95 τῆς Ὀδυσσείας: “τῆμος δὲ **νῆσον** προσεπίλνατο (=προσήγγιζε) ποντοπόρος νηῦς...». -καὶ ἀλλαχοῦ-

Ἐπὶ πλέον, κάθε φορὰ ποὺ ἀναφέρεται στὴν “Ιθάκη” τὴν προσδιορίζει ἐπιμόνιως ὡς “**ἀμφίαλον**”: τὸ ἐπίθετον ὁ -ή **ἀμφίαλος** σημαίνει “ὅ ὑπὸ θαλάσσης περικυκλωμένος”, “ὅ ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιβαλλόμενος”.² Ἀμφίαλον χαρακτηρίζει καὶ ὁ Σοφοκλῆς³ τὴν νῆσον Λῆμνον.

Καὶ γράφει ὁ Ὅμηρος:

<i>“ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ”</i>	(α 386)
<i>“πολλοὶ ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ νέοι...”</i>	(α 395)
<i>“ὅστις βασιλεύσει ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ”</i>	(α, 401)
<i>“Εἰσὶ νῆες πολλαὶ ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ”</i>	(β, 292)
<i>“Εἰσὶ καὶ ἄλλαι πολλαὶ Ἀχαιίδες... ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ”</i>	(φ, 251) ι.ο.κ.

Τὸ “ἰσχυρὸν” ἐπιχείρημα ὅσων θεωροῦν τὴν Λευκάδα ώς πατρίδα τοῦ Ὀδυσσέως εἶναι οἱ στίχοι 170-173 ἀπὸ τὸ α τῆς Ὀδυσσείας, ὅπου ὁ Τηλέμαχος ἔρωτᾶ τὸν “ξένον” του, τὸν ἐπισκέπτη του, τὸν φιλοξενούμενό του (στὴν πραγματικότητα τὴν θεὰ Ἀθηνᾶ ἡ ὁποία ἔχει πάρει τὴν μορφὴ τοῦ Μέντη) ποιός εἶναι, ἀπὸ ποὺ κατάγεται καὶ μὲ τί μέσον ἀφίχθη:

- “Ἄλλ’ ἄγε μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον”.
- (ἐμπρὸς λοιπὸν λέγε μου καὶ ἐπακριβῶς διηγήσου μου).
- “Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν”;
- (Ποιὸς εἴσαι καὶ ἀπὸ ποῦ;)
- “Πόθι τοι πόλις ἥδε τοκῆες;”
- (Ποῦ εἶναι ἡ πόλις σου καὶ οἱ γονεῖς σου;)
- “Οπποίης τ’ ἐπὶ νηὸς ἀφίκεο;”
- (Μὲ ποιό πλοϊο ἥλθες; -ἐπὶ ποίας νηὸς ἀφίχθης;)

1. “Εἰ Ὅμηρος τυφλός,” Ἀθ. 1909, Ἀνατύπ. Ἐκδ. Δημιουργία, σλ. 53.

2. Βλ. Ὅμηρ. Λεξ. Πανταζίδου, Σιδέρη, καὶ Μέγα Λεξ. τῆς Ἐλλην. γλώσσης LIDDELL SCOTT.

3. Φιλ.. 1464.

- "Πῶς δέ σε ναῦται ἥγαγον εἰς Ἰθάκην;"
(Πῶς σὲ ἔφεραν οἱ ναῦτες στὴν Ἰθάκη;)
- "Τίνες ἔμμεναι εὐχετόωντο;"
(Ποιοὶ καυχῶνται ὅτι εἶναι; Δηλαδή, ἀπὸ ποιοὺς ἀποτελεῖται τὸ πλήρωμα;)

Γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν ἔξῆς πολυσυζητημένη φράσι:

- "Οὐ μὲν γὰρ τί σε πεζὸν δίομαι ἐνθάδε ἵκεσθαι".
(Διότι δὲν νομίζω ὅτι ἡρθες ἐδῶ πεζός).

"Ἄρα, ἴσχυοί ονται, θὰ μποροῦσε νὰ εἴχε ἀφιχθῆ πεζός, ὅθεν τὸ μέρος ὅπου ἀφίχθη ὁ Μέντης εἶναι ἡ συνδεομένη μὲ τὴν ἔναντι στεριά, Λευκάς.

"Ομως δὲν εἶναι ἔτσι.

Οἱ ἐρωτήσεις ποὺ προηγοῦνται (μὲ ποιό πλοϊο ἦλθες - πῶς σὲ ἔφεραν οἱ ναῦτες - ἀπὸ ποιούς ἀποτελεῖται τὸ πλήρωμα) δείχνουν ὅτι ὁ Τηλέμαχος εἶναι βέβαιος κατ' ἀρχὴν ὅτι ὁ ἔνος ἀφιχθῆ διὰ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ. Ὡς πρὸς τὴν τελικὴ παρατήρησι, τὸ τελικὸ σχόλιο, (διότι δὲν νομίζω ὅτι ἡρθες πεζὸς) ἐδῶ ἐμπεριέχονται δύο νοήματα.

- ♦ Πρῶτον: ὁ Τηλέμαχος προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῇ γιὰ τὶς ἀλλεπάληλες ἐρωτήσεις τὶς ὅποιες ὑποβάλλει στὸν ἔνο του, ὁ ὅποιος μόλις ἔχει ἀφιχθῆ καὶ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναπαυθῆ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀντίκειται εἰς τὸ "τυπικὸν" τῆς φιλοξενίας.
- ♦ Δεύτερον: τὸ οἷμα **οίομαι**, ἐκτὸς ἀπὸ πιστεύω, νομίζω, ἐκφράζει πλήρη πεποίθησιν ἥ λέγεται εἰρωνικῶς. (Βλ. Λεξ. LID. SC.) Στὴν περίπτωσι ποὺ ἔξετάζουμε, αὐτὴ ἥ εἰρωνεία, ὁ ἀστεϊσμός, χρησιμοποιεῖται προκειμένου νὰ αἰτιολογηθοῦν οἱ πολλαπλές ἐρωτήσεις (μὲ ποιό πλοϊο ἦλθες; ποιοὶ ναῦτες σὲ ἔφεραν;...) ἀντὶ μᾶς μόνης ἐρωτήσεως, "ἀπὸ ποῦ ἔχομεις".

Παρόμοιο ἀστεῖο ("εἰρωνικὸς λόγος") διατυπώνεται στὸ O-505 τῆς Ἰλιάδος, ὅπου ὁ Αἴας ἐμψυχώνει τοὺς Ἀχαιούς:

— *Αἰδὼς Ἀργεῖοι, πρέπει νὰ ἀπωθήσουμε τὸν κίνδυνο ποὺ ἀπειλεῖ τὰ πλοῖα μας. Προσμένετε μήπως, ἐὰν μᾶς πάρῃ τὰ πλοῖα ὁ Ἐκτωρ... ὅτι θὰ γυρίσῃ ἔκαστος στὴν πατρίδα του μὲ τὰ πόδια; "πεζός";*

*"Ἐλπεσθε, ἢν νῆας ἔλη κορυθαίολος Ἐκτωρ,
ἔμβαδὸν (= "βαδίζοντας" - "μὲ τὰ πόδια")
ἴξεσθαι ἢν πατρίδα γαῖαν ἔκαστος;"*

Τὸ ἴδιο λοιπὸν "ἀστεῖο", τὸ αὐτὸ σχῆμα λόγου, διατυπωμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητή. Θὰ μποροῦσε ποτέ, λ.χ. ὁ Ἰδομενεύς, νὰ γυρίσῃ πράγματι "μὲ τὰ πόδια" στὴν Κρήτη;

"Η "Ιθάκη" τοῦ Ὀδυσσέως εἶναι ἡ Κεφαλληνία"

"Ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸ Β τῆς Ἰλιάδος, ὅπου καταγράφεται ἡ σύναξις τῶν Ἀχαιῶν στὴν Αὐλίδα. Ποιοί ἡγεμόνες ἦλθαν, ἀπὸ ποῦ, μὲ πόσα πλοῖα, μὲ πόσους ἄνδρες.

"Ο Ὅμηρος Κατάλογος" ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς "ἡ πᾶσα ἀλήθεια". (Εὔσταθιος, 1.401) Γι' αὐτό, ἀπὸ τὸ Β τῆς Ἰλιάδος οἱ Ἕλληνόπαιδες ἐδιδάσκοντο Ἱστορία καὶ Γεωγραφία. "Ἐξ Ὅμηρον ἀπὸ ἀρχῆς μεμαθήκασιν ἀπαντες." "Καὶ νόμους ἔξεθεντο, ἀποστοματίζειν τὸν Ὅμηρον κατάλογον... καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἐπεκαλοῦντο" (Εὔσταθιος, 26.3.42). "Ἀληθῶς τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν ὁ Ὅμηρος", ὅπως ἥδη ἀναφέραμε. Ἐπὶ πλέον:

*"Ομηρον τὸν ποιητὴν ἀναγινώσκομεν πρῶτον,
ῳφελούμενοι τὰ μέγιστα εἰς τε τὴν φωνὴν καὶ τὴν διάνοιαν
καὶ τὴν τῶν πραγμάτων πολυπειρίαν."²*

Ἡ καταγραφὴ αὐτή, ὁ λεγόμενος "Κατάλογος", εἶναι πολὺ δύσκολο ἐγχείρημα. Ο Ὅμηρος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὶς Μοῦσες, τὶς θυγατέρες τῆς **Μνημοσύνης**, ὥστε ἡ ἔξιστόρησις νὰ εἶναι πλήρης καὶ ἐπακριβής:

*"Ἐσπετε νῦν μοι Μοῦσαι...³
ἥμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε ἵστε τε πάντα
οἵ τινες ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἥσαν·
ἀρχοὺς αὖ νηῶν ἐρέω νηάς τε προπάσας."*

(=Μίληστε μου τώρα Μοῦσες...
διότι ἐσεῖς εἴσθε θεαί, παρίστασθε, καὶ γνωρίζετε τὰ πάντα
Ποιοί ἥσαν οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Δαναῶν.
-γάλ- τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν νηῶν θὰ πῶ καὶ γὰλ ὅλα τὰ πλοῖα.)

Στὸν Ὅμηρικὸ αὐτὸν Κατάλογο, ὁ ἀκριβέστατος Ὅμηρος καταγράφει ἐπισήμως (στ. 631):

*".. Ὀδυσσεὺς ἦγε Κεφαλλῆνας μεγαθύμους,
οἵ τοι Ιθάκην εἶχον καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον,
καὶ Κροκύλεια ἐνέμοντο καὶ Αἰγίλιπα τοηχεῖαν,
οἵ τε Ζάκυνθον ἔχον ἥδε οἱ Σάμον ἀμφινέμοντο,*

1. Βλ. εἰδικώτερον τὶς μονογραφίες:

α) ΟΜΗΡΙΚΗ ΙΘΑΚΗ, H. Putman Cramer -Γ. Μεταξά, Έκδ. ΚΑΚΤΟΣ

β) ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ -ή ΟΜΗΡ. ΙΘΑΚΗ - N. Τουμασάτου, ΑΘ. 1998.

γ) ΠΟΙΑ Η ΟΜΗΡΙΚΗ ΙΘΑΚΗ E. Τουμασάτου

2. T.L.G. Vita Hom. -Plut.- 1.100

3. B 484

οἵ τ' ἥπειρον ἔχον ἡδ' ἀντιπέραια νέμοντο·
τῶν μὲν Ὁδυσσεὺς ἥρχε...
τῷ δ' ἄμα νῆες ἐποντο δυώδεκα... "

"Οπως γίνεται φανερὸ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς στίχους, ὁ Ὁδυσσεὺς ἡγεμόνευε, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του ("Λαέρτης Κεφαλήνεσσιν ἀνάσσων" -ω 378) ὅχι τῆς συμβολικῆς "Ιθάκης", ἀλλὰ τῆς Κεφαλληνίας. Προσέτι τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς "Σάμου" (ἐξ οὗ ὁ σημερινὸς λημὴν τῆς Σάμης), ἀκόμη καὶ τῆς ἀντίπερα στεριάς ("ἥπειρον ἀντιπέραια").

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ **Στράβων** ἀναφέρει ὅτι "ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας ὁ Λαέρτης καὶ οἱ Κεφαλλῆνες κατεκτήσαντο". (C, 322). Καὶ ἀκολούθως παρατηρεῖ: "Σάμον δὲ τὴν τῶν Κεφαλληνίαν... Οὐ γάρ εὐχρινῶς ἀποδίδωσιν ὁ ποιητής, οὔτε περὶ τῆς Κεφαλληνίας οὔτε περὶ τῆς Ιθάκης καὶ τῶν ἄλλων πλησίον τόπων, ὥστε καὶ οἱ ἔξηγούμενοι διαφέρονται (=ἔχουν διαφορές) καὶ οἱ ίστοροῦντες." (C, 453)

Διευκρινίζει δὲ ὅτι λόγῳ τῶν παλαιῶν συνεχῶν μετακινήσεων καὶ ἀλλαγῶν ἔχει ἐπέλθει σύγχυσις ώς πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν διαφόρων φύλων ποὺ τὶς κατοίκησαν, πράγμα ποὺ δημιουργεῖ ἀπορίες στοὺς μετέπειτα:

"Εοίκασι οὖν, διὰ τὰς συννεχεῖς μεταστάσεις καὶ ἔξαλλάξεις τῶν πολιτειῶν καὶ ἐπιμέζεις, συγχεῖν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἔθνη (=φῦλα), ὥστε τοῖς νῦν ἐσθ' ὅτε ἀπορία."

Στὴν σύναξι ὅμως τῶν Ἐλλήνων στὴν Αὐλίδα, ὅπου ἀπαιτεῖται ἀκριβῆς καταχώρισις, ὁ ποιητής καταγράφει ὅτι ὁ **Οδυσσεὺς** ἤγε τοὺς Κεφαλλήνας (ὅχι τοὺς Ιθακησίους). "Οπως ἐπαριθμῶς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τῶν Ἀθηναίων ἡγεμόνευεν ὁ Μενεσθεὺς (στ. 552), ὁ Θόας ἡγεῖτο τῶν Αἰτωλῶν (638), τῶν Κρητῶν ὁ Ιδομενεὺς (645), ὁ Τληπόλεμος ἦγε τὰς νῆας τῶν Ροδίων (654) κ.ο.κ..."

Διαπιστώνουμε ὅτι στὴν ίστορικὴ αὐτὴ ἀπαρίθμησι ὁ **Οδυσσεὺς** σαφῶς ἀναφέρεται ως ἡγέτης τῶν Κεφαλλίνων.

"Οπως ἀκριβῶς καὶ ὁ **Ἀπολλόδωρος**, στὴν *Ιστορικὴ Βιβλιοθήκη* του (Ἐπιτομὴ 11), συγκεφαλαιώνει:

"Συνηθροίζετο δὲ ὁ στρατὸς ἐν Αὐλίδι.
Οἱ δὲ στρατεύσαντες ἐπὶ Τροίαν ἤσαν οἵδε:
Βοιωτῶν... Ὁρχομενίων... Φωκέων...
.....
Ἄθηναίων, Μενεσθεὺς....
Σαλαμινίων, Αἴας ὁ Τελαμώνιος....
Ἄργείων, Διομήδης Τυδέως....
Μυκηναίων, Ἀγαμέμνων Ἀτρέως καὶ Ἀερόπητς....
Λακεδαιμονίων, Μενέλαος Ἀτρέως καὶ Ἀερόπητς....
Πυλίων, Νέστωρ Νηλέως καὶ Χλωρίδος....
Κεφαλλήνων, **Οδυσσεὺς** Λαέρτου καὶ Ἀντικλείας....
Κρητῶν, Ιδομενεύς...
Μυρμιδόνων, Ἀχιλλεὺς Πηλέως καὶ Θέτιδος..." (κ.ο.κ.)

Ἄλλὰ καὶ στὸ Δ τῆς Ἰλιάδος, ὅταν μετὰ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Μενελάου ὁ Ἀγαμέμνων ἔτοιμάζει τὸ στράτευμα γιὰ πόλεμο, βρίσκει τὸν ἀθηναῖο Μενεσθέα νὰ στέκεται ἔχοντας γύρω του τοὺς Ἀθηναῖους,

"Μενεσθέα ἐσταότα, ἀμφὶ δὲ Ἀθηναῖοι". (Δ 328)
καὶ,

"πλησίον ἐστήκει πολύμητις Ὁδυσσεὺς
πάρ δὲ Κεφαλλήνων στύχες ἐστασαν..." (Δ 329)

Ἐν δὲ λίγοις:

Γύρῳ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν ἵσταντο οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ δίπλα στὸν Ὁδυσσέα οἱ Κεφαλλήνες. (Ἐπίσημη πολεμικὴ -ιστορικὴ πληροφορία καὶ αὐτή).

"Ἄς μεταφερθοῦμε στὴν Ὁδύσσεια (ω 426-429):

"Ο Εὐπείθης, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀντινόου (ἐνὸς ἐκ τῶν μνηστήρων) κατηγορεῖ τὸν Ὁδυσσέα διὰ τὴν μνηστηροφονίαν διευκρινίζοντας ὅτι ὁ Ὁδυσσεὺς ἐπιστρέψας, "ἔλθών, ἔκτεινε Κεφαλλήνων ὅχ' ἀρίστους" (=ἐφόνευσε τοὺς ἔξοχως ἀρίστους ἐκ τῶν Κεφαλλήνων).

Στὸ ω 378 ὅπως εἰδαμε, ὁ ἵδιος ὁ γερο-Λαέρτης αὐτοπροσδιορίζεται ὡς "Κεφαλλήνεσιν ἀνάσσων", "Κεφαλλήνων πολίεσσιν" (=στὶς πόλεις τῶν Κεφαλλήνων).

"Ἀκόμη καὶ ὁ βουκόλος Φιλοίτιος, ἀφηγούμενος, ἀναφωνεῖ: "Ἄχ ὁ Δυσσέας μον ὁ καλός, ποὺ μ' ἔβαλε παιδάκι νὰ ἐπιστατῷ τὰ βόδια του στὴ γῆ τῶν Κεφαλλήνων": "Κεφαλλήνων ἐνὶ δῆμῳ" (υ, 210)

"Ἄλλὰ καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ γενικῶς τὸν Ὁδυσσέα τὸν ἀναφέρουν ὡς βασιλέα τῶν Κεφαλλήνων, ὅπως π.χ. διατυπώνει ὁ Εὐριπίδης στὴν τραγωδία Κύκλωψ, ἀπ. 92: - "Χαῖρος ὁ ἔνε στὶς δ' εἴ φράσον, πάτραν τε σήν.

- Ὁδυσσεύς: "Ιθακος Ὁδυσσεύς, γῆς Κεφαλλήνων ἄναξ".

καὶ ὁ Σοφοκλῆς στὸν "Φιλοκτήτη":

- "δισσοὶ στρατηγοὶ χὼ Κεφαλλήνων ἄναξ" (στ. 790).

- "ὦ ἔνε Κεφαλλήνη" (στ. 790)

Σὲ ἔνα διασωθὲν ἀπόσπασμα τῶν Ἐλλάνικου¹ διαβάζουμε: "Οἱ μὲν γὰρ Κεφαλλῆνες ὑπὸ Ὁδυσσεῖ καὶ Λαέρτῃ, ἥ δὲ -νῆσος- Τάφος, ὑπὸ Μέντη... καὶ Ταφίους τοὺς Κεφαλληνίους -ἀποκαλεῖ-".

Παρόμοιες ἀναφορὲς ὑπάρχουν πάμπολλες, διάσπαρτες σὲ ἀρχαίους ἢ μεταγενεστέρους σχολιογράφους. - π.χ.

1. βλ. T.L.G. Hellanicus Frg.

"λέγει δὲ καὶ Ὡμηρος ἐν βραχεῖ
καὶ σαφῶς... ὁ τῶν Κεφαλλήνων βασιλεύς..." (Θεμίστιος 147)

"Τὴν δὲ Κεφαλληνίαν κατεῖχον ὅλην Κεφαλλῆνες." ("Ανδρων, Frg. 6)

"Οδυσσεύς... στρατηγὸς τῶν Κεφαλλήνων". (Βασίλ. Ἐπιστ. 147)

*

Είναι άπαραίτητο νὰ άναφερθοῦμε καὶ στοὺς γνωστοὺς στίχους τῆς Ὀδυσσείας (ι, 19 κ.εξ.) ὅπου ὁ Ἱδιος ὁ Ὁδυσσεύς, ἀποκαλύπτοντας στὸν Ἀλκίνοο -τὸν βασιλέα τῶν Φαιάκων- τὴν ταυτότητά του, δηλ. τὸ ποῖος εἶναι στὴν πραγματικότητα, περιγράφει ἀκολούθως τὸ νῆσί του, τὴν "Ιθάκη" του. Ἔκει ποὺ πρέπει νὰ τὸν συνοδεύουσαν οἱ Φαίακες μὲ τὰ θαυμαστὰ πλοῖα τους:

"Εἰμὶ Ὁδυσσεὺς Λαερτιάδης..."

.....
*Ναιετάω δὲ Ιθάκην εὐδείελον ἐν δ' ὄδος αὐτῇ
 Νήριτον είνοσίφυλλον, ἀριπρεπές ἀμφὶ δὲ νῆσοι
 πολλὰὶ ναιετάουσι μάλα σχεδὸν ἀλλήλῃσιν,
 Δουλίχιον τε Σάμη τε καὶ ὑλήσσα Ζάκυνθος.
 Αὐτὴ δὲ χθαμαλή πανυπερτάτη εἰν ἀλὶ κεῖται
 πρὸς ζόφον, αἱ δὲ τ' ἄνευθε πρὸς ἥω τ' ἡέλιον τε".*

Δηλ.

"Εγὼ εἴμαι τοῦ Λαερτη ὁ γιὸς ὁ Ὁδυσσέας..."

.....
 καὶ κατοικῶ στὴν Ιθάκη τὴν εὐδείελον· ποὺ ἔχει τὸ ὄδος
Νήριτον, είνοσίφυλλον καὶ ἀριπρεπές ὀλόγυρα νησιά
 πολλὰ τὸ ἔνα δίπλα στ' ἄλλο
 Δουλίχιον καὶ Σάμη καὶ δασωμένη Ζάκυνθος.
 Αὐτὴ δὲ (ἡ νῆσος μον) κεῖται στὴν θάλασσα **χθαμαλή, πανυπερτάτη**
πρὸς τὴν δύσιν ("ζόφον") ἐνῷ οἱ ἄλλες πιὸ μακριά,
 πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὸν ἥλιο.

Οἱ στίχοι αὐτοὶ λέσ καὶ "φωτογραφίζουν", κυριολεκτικῶς, τὴν Κεφαλληνία. Έὰν παρατηρήσουμε ἔνα χάρτη θὰ διαπιστώσουμε πράγματι ὅτι "πανυπερτάτη πρὸς τὴν δύσιν" εἶναι ἡ Κεφαλλωνία. Σχολιάζει ὁ Εὔσταθιος Θεοσ/νίκης:
εὐδείελος: εὗ πρὸς δείλην κειμένη, πρὸς δύσιν.

Στὰ δὲ Σχόλια εἰς Ὁδύσσειαν (T.L.G. Scholia vetera q.21) διαβάζουμε:

"εὐδείελον": ἐπιφανῆ πρὸς τὴν δείλην κειμένη, καὶ γάρ ἐπιφέρει πρὸς ζόφον...
 δείλη γάρ ἡ δύσις. Καὶ γάρ οὕτως ἔχει τῇ θέσει ὡς πρὸς τὰς ἄλλας νῆσους...
 αὐτὴ δὲ **χθαμαλή**, πρὸς δύσιν τῶν ἄλλων κειμένη.
 "Ἡτοι ἐπιφανῆ, εὗ πρὸς τὴν δείλην κειμένη..."

‘Ακόμη:

“Ιθάκη: ι, 25 -καλεῖται πανυπερτάτη πρὸς ζόφον, τούτεστιν δυτικωτάτη πασῶν, καὶ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ιθάκης...”

‘Ως πρὸς τὸ ἐπίθ. **“χθαμαλή”**, τὸ λεξικὸν LID.-SCOTT ἀναφέρει ὅτι “ὑπάρχει δυσκολία τις ἐν τῇ χρήσει τοῦ ἐπιθέτου τούτου.”

Δεδομένου δώμας ὅτι τὸ ρῆμα “χθαμαλώ” σημαίνει “ποιῶ τι χαμηλόν, ἐπίπεδον, χαμηλώνω” καὶ ἔχει ἥδη προηγηθῆ ἡ περιγραφὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς (“ἀριπρεποῦς”) ὅρους, τὸ ὅποιον ἀσφαλῶς καὶ εἶναι ὁ μεγαλοπρεπῆς Αἴνος τῆς Κεφαλληνίας, τότε τὸ “χθαμαλή” προσδιορίζει ὅτι τὸ πανύψηλο καὶ μεγαλοπρεπὲς ὅρος χαμηλώνει κατὰ τρόπον ὄμαλὸν μέχρις ὅπου καταλήξῃ ἀπαλά εἰς τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρη, στὶς παραλίες καὶ ἀκρογιαλιές.

Τὸ ‘Ομηρικὸν Λεξικὸν Πανταξίδη προσδιορίζει: “χθαμαλή, νῆσος χαμηλὰς ἔχουσα τὰς ἀκτάς”, ὅθεν εὐδιάκριτη. Καὶ τὰ σχόλια Vetera εἰς Ὁδύσσειαν (9,21): “αὐτὴ δὲ χθαμαλή, πρὸς δύσιν τῶν ἄλλων κεφαλένην, ἡτοι ἐπιφανῆ.”

Σημειωτέον ὅτι ὁ Ὅδυσσεύς, ἐρχόμενος ἐκ Δύσεως, διακρίνει ἀπὸ μακριὰ τὰ ὅρη τῆς πατρίδας του. “Ἐννῆμαρ μὲν ὄμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἥμαρ, τῇ δεκάτῃ δ’ ἥδη ἀνεφαίνετο πατρὶς ἄρονρα” (ι, 28)

Δηλ.

Μέρες ἐννιά ἀρμενίζαμε ἄπαυτα νύχτα μέρα, κι ἄρχισε πιὰ τῇ δέκατῃ νὰ φάίνεται ἡ πατρίδα.

Δικαίως λοιπὸν ὁ Σπ. Μαρινάτος σὲ σχετικὴ δημοσιευθεῖσα ὁμιλία του¹ ἀποκαλεῖ τὴν ΟΔΥΣΣΕΙΑΝ “πνευματικὸν δημιούργημα τῶν Κεφαλλήνων.”

“Οἱ σοφοὶ προπάτορες ἡμῶν,
ἔξω τῶν εἰς τὸ θέατρον διδασκομένων λαμπρῶν ποιημάτων,
ἀνεγίνωσκον κατὰ πᾶσαν πενταετρίδα τῶν Παναθηναίων,
δημοσίᾳ, τὸν ‘Ομηρον...

“Ομηρε,
τῆς Ἑλληνικῆς Σοφίας ὠκεανέ,
διδάσκαλε τῆς ἀρετῆς ὑψηλότατε...
Πάτερ τρισσέβαστε...”

(Κωνστ. Οἰκονόμος ὁ ἔξ Οἰκονόμων
“Περὶ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴ Γλώσσαν”)

1. Βλ. ‘Ομηρικὴ Ιθάκη Μεταξά σλ. 175

ΤΟΝ ΣΕΤΤΙΝΕΡΓΟΛΕΩΝ ΤΥΠΟΣΕΙΝΤΩΝ ΖΙΖΙΟΝΤΑΣ
ΕΚΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΛΟΓΟΤΟΠΟΥ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΠΙΧΑΙΡΕΙΝ
ΕΝΔΟΣΕΤΤΟΝΗΣ ΕΝΙΒΟΛΙΑΣ ΦΟΙ ΣΟΥΤΕΛΛΟΙΝΙΒ
ΣΟΛΛΑΣΟΡΑΝ ΡΩΣΙΤΑΜΗΛΙΝΟΙ ΗΒΕΙΛΟΣΕΤΙ⁵
ΤΥΝ ΣΕΤΤΙΟΣΕΛΩΤΟ ΒΟΗΝΙΑΝ ΑΣΤΑΛΕΛΛΙΝΑΝ
ΛΙΤΤΟΝ ΚΑΙ ΣΙΤΙΟΝ ΛΑΜΒΕΛΛΟΝΙΤΤΙ ΛΙΛΕΝ ΛΑΛΙΝ
ΚΛΙ ΕΝΑΝ ΧΑΝΙΟΝ ΣΟΑΣΙΟΝ ΝΕ ΚΡΟΦΟΝΙΤΤ
ΛΛΙΓΕΛΛΟΠΟΜΕΙΤΤΑΚΛΗΤΕ ΚΕΣΟΚΑΛΑΛΕΩΝ
ΠΡΕ ΜΙΛΑΛΙΛΟΝΑΚΤΕ ΕΠΙΖΕΛΛΟΝΕΚΤΟΓΑΙΩΝ
Ο ΟΦΑΤΙΣΑΛΤΟΣ ΤΣΕΛΛΕΙΚΑΛΑΝΟΝΕΥΚΩΝ
ΤΟΝ ΔΙΙΗΣΕΙΣ ΣΕΤΤΕΓΑΛΕΙΡΩΝ ΙΑΛΛΟΣ ΣΠΕΙΡΙΔΗΣ
ΕΙΛΛΕΝΔΗΣ ΕΦΑΙΣΤΕΛ ΣΑΓΑΡΙΩΝ ΕΚΤΟΠΙΑΚΩΝ!¹
ΣΟΛΛΕΚΕΜΟΙ ΕΩΣ ΣΩΝ ΑΙΓΑΛΕΥΚΑΡΙΟΙ ΛΑΙΒΗΜΟΙ
ΣΙ ΣΟΝ ΑΙΦΩΚΛΗΤΕ ΣΤΕΛΛΕΑΘΗ ΛΑΙΒΩΝΑΙΙ
ΣΕΛΛΕΝ ΟΙ ΕΩΣ ΣΑΛΛΑΛΕΓΤΩΝ ΣΛΕΒΙΑΣΙΝ
ΕΝΝΙ ΣΑΛΛΕΝ ΚΛΥΤΩΝ ΕΝ ΣΑΛΛΕ ΓΛΟΙΟΓΚΟΙΛΕΝ
ΤΗΛΕ ΚΑΙ ΛΙΛΕΚΟΒΛΑΠΤΩΣ ΣΛΛΙΝ ΙΝΤΩΤΕΛΛΟΣ
ΕΠΛΕΚΑΤΗΛΑΚΟΥΖΩΝ ΣΤΑΥ ΤΙΤΩΝ Η ΚΑΙ ΛΕΝ
ΤΗ ΕΑΥΛΑΣ ΣΟΙ ΤΗΤΤΩΛΕΙ ΣΙ ΖΟΜΕΝΕΤΤΕ ΚΑΛΑΚΗ
Ι ΤΟΝ ΔΙΙΗΣΕΙΣ ΣΕΤΤΕΓΑΛΕΙΚΗ ΣΑΙ ΟΔΑΙΛΛΕΛΗΣ
ΕΣΤΑΙ ΤΟΙ ΚΑΙ ΛΑΤΑΓΕΡΟΝ ΤΗ ΠΑΙΙΑΙ ΣΙ ΖΕΙ ΣΕΚΛΕΥΕΙΣ
ΣΤΗ ΣΙΓΑ ΣΙΓΑ ΛΕΙΒΟΝΤΟ ΣΟΝ ΞΤΟΝ ΣΙ ΖΟΣΙΝ ΖΕΛΛΕΛΕ
ΣΙ ΖΟΔΑΦΩΝ Η ΖΑΕΤΤΙΑ ΖΗΠΖΗΣ ΣΙ ΖΑΓΕΡΟΝΤΟΣ
ΣΑΛΛΑΒΔΑΣ ΣΙ ΖΕΓΗ ΖΗΠΖΗ ΖΗΣ ΖΕΙ ΖΕΙ ΖΑΙΛΛΟΙ!²
ΩΙΛΛΕΝ ΑΡΗΝ ΤΤΑ ΖΑΙΖΙΑ ΖΑΙΖΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΟΙΝΗ Η ΚΑΝΤΟ
ΚΗ Ι ΖΕΚΟΙΤΙΑ ΑΙ ΖΟΣΤΙΚΙΝΑ ΦΡΕΣ ΖΕΙ Η ΔΕΙΚΟΝΤΕΣ
ΑΥΤΑ ΓΑΧΤΑ ΖΕΙ ΖΕΛΛΕΙ ΖΟΧΑΙΚΑΙ Η ΖΕΙ ΖΗ ΖΙΟΥ
ΤΥΔΕΒ ΖΗ Η ΣΤΕΙ ΖΕΛΛΑΤΟ ΚΩΛΙ ΖΑΙΡΗΟΣ
ΧΑΙΟΥΛΛΕΝ ΖΑΙ ΖΟΤΕΚΑΙ ΛΑΝΕΡΕ ΣΙ ΖΙΠΖΟΚΟΥΣΤΑ
ΦΙΔΟΝΤΑΝ ΖΑΙ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ
ΔΙΛΟΥΣ ΖΕΡΕΙ ΖΑΙ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ
ΟΡΙΛΛΙΟΝ ΖΑΙ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ
ΝΗ ΖΙΝ ΖΕΚΤΟΣ ΖΕΙ ΖΑΙΖΙΝ ΖΕΙ ΖΟΣΤΙΖΑΙΖΟΥ³
ΣΤΗ ΖΑΛΤΗ ΖΕΡΑΙ ΖΑΙ ΖΙΠΖΟΖΕΒΟΝΕΣ ΣΙ ΖΙΟΥ
ΦΙΓΟΝΙ ΖΗΝ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ ΖΙΟΥ
ΖΗΛΙΑ ΖΑΙΝ ΖΗΝ ΖΙΟΙΖΙΝ ΖΕΤΤΙ ΖΕΡΑΙ ΖΕΝΙΖΑΙΜΑΙ
ΚΑΙ ΖΗ ΖΕΛΛΑ ΖΗΝ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΕΤΤΟΝ ΖΑΙΖΟΛΛΑ ΖΕΝΙΖΑΙ
ΣΕΙ ΖΟΛΚΕΝ ΖΕΛΛΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΕΤΤΟΝ ΖΑΙΖΟΛΛΑ
ΤΤΑΙΔΡΟΤΙ ΖΕΤΤΟΝ ΖΟΥΝ ΖΑΙ ΖΕΝΙΖΑΙ ΖΑΙΖΟΛΛΑ
ΓΗ ΖΗ ΖΙΑ ΖΙΤΕΔΗ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΕΤΤΑ ΖΑΙΖΑΙΖΟΙ!⁴
ΣΙ ΖΕΦΑΤΕΛΑ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΕΤΤΑ ΖΗ ΖΗ ΖΗ ΖΗ
ΤΟΥ ΣΙΝΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΕ ΖΕΤΤΑ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ ΖΟΥΝ
ΡΕΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ ΖΑΙΖΑΙ

Τμῆμα ἀπό παπύρινο κύλινδρο μὲ κείμενο τοῦ Ὀμήρου ("Ομήρος τοῦ Bankes, P. Lond. 114), 2ος μ.Χ. αἱ. Κείμενο ἐπεξεργασμένο ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς φιλολόγους. (E.G. Turner, Ἑλληνικοὶ πάπυροι. Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, 1981)

Περὶ τοῦ ἔξωκεανισμοῦ τοῦ Ὁδυσσέως

Ἄλλοι δέ τις οὐδὲν πάντα στηθεῖσιν αἴτιον τούτου τοῦ παραπλέουσαν τοῦ ποτίσματος εἶναι τὸν πόνον τοῦ Οδυσσέως. Εἰτε γέ τις τοῦ πόνου τοῦ Οδυσσέως τὸν πόνον τοῦ ποτίσματος αἴτιον τούτου τοῦ παραπλέουσαν τοῦ ποτίσματος εἶναι τὸν πόνον τοῦ Οδυσσέως. Εἰτε γέ τις τοῦ πόνου τοῦ Οδυσσέως τὸν πόνον τοῦ ποτίσματος αἴτιον τούτου τοῦ παραπλέουσαν τοῦ ποτίσματος εἶναι τὸν πόνον τοῦ Οδυσσέως. Εἰτε γέ τις τοῦ πόνου τοῦ Οδυσσέως τὸν πόνον τοῦ ποτίσματος αἴτιον τούτου τοῦ παραπλέουσαν τοῦ ποτίσματος εἶναι τὸν πόνον τοῦ Οδυσσέως.

"Περὶ τῆς Μενελάου πλάνης... (=περιπλανήσεως)
οἱ μὲν περίπλουν τῶν διὰ Γαδείρων¹
μέχρι τῆς Ἰνδικῆς εἰσάγοντιν...
καὶ γὰρ οὐδὲ ἡ Ὀδυσσέως πλάνη ἀδύνατος".

(Στράβων Α' C, 38)

"Αρχηγέτης τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας" Ομηρος...
...κατὰ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην γῆν τε καὶ θάλατταν
(Στράβων Α' 2)

Δὲν πρόκειται, εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον, νὰ ἀσχολοληθοῦμε διεξοδικῶς μὲ τὸν ἔξωκεανισμὸν τοῦ Ὀδυσσέως, μὲ τὶς ἀτελείωτες, μακρινές, ἔξω τῆς Μεσογείου περιπλανήσεις του, καὶ μὲ τὶς σχετικές περὶ αὐτῶν ἀποδεῖξεις, ὅπως προκύπτουν μέσα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ "Ἐπος". Αὐτὸ τὸ ἔχουν ἥδη κάνει, μὲ ἐκτενέστατες μονογραφίες, εἰδικοὶ ἐπὶ τοῦ θέματος μελετηταί, ὅπως λ.χ. ὁ Ζίγκφριντ Πετριόδης στὴν ἐμπειριστατωμένη μελέτη του ΟΔΥΣΣΕΙΑ, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ τόσο εἰς τὴν Ἑλληνική, ὅσο καὶ εἰς τὴν ἀγγλική τῆς μετάφρασι.

Ἐδῶ, ἀπλῶς, πρόπει νὰ ἐπισημάνουμε δύο παραμέτρους καὶ νὰ παραδώσουμε τὴν σκυτάλη στοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι δοφεῖλουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ δύο αὐτὰ εἰδικώτερα θέματα τὰ ὅποια δὲν ἔχουν εὐρύτερα ἀναλυθῆ. Πρόκειται περὶ τῆς **Σχερίας** καὶ περὶ τῶν **Ηρακλείων στηλῶν**, δηλαδὴ τοῦ πορθμοῦ τοῦ "Γιβραλτάρ".

Σχερία: Κακῶς καὶ λίαν ἀνακοινωθεὶς ἔχει ἐκλειφθῆ ὡς Σχερία ἡ σημερινὴ Κέρκυρα. Ἡ Σχερία, τῆς ὅποιας καὶ τὸ ὄνομα ἀκόμη σηματοδοτεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ νήσου,² πρόπει νὰ κεῖται πολὺ ("πόσο"); μακριά. Αὐτὸ διαφαίνεται μέσα ἀπὸ τὸν διηγηματικὸν στίχους, ὅταν ὁ "Ομηρος ἀφηγεῖται τὰ τῶν Φαιάκων, καὶ μὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Ἀλκίνοος στὸν Ὀδυσσέα ὡς πρὸς τὶς δραστηριότητες τοῦ λαοῦ του. Ἐξ ἄλλου, ἐὰν Σχερία ἦτο ἡ Κέρκυρα, ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν θὰ εἶχε καὶ τόση ἀνάγκη τὸν Φαιάκες προκειμένου νὰ τὸν μεταφέρουν, νὰ τὸν "πέμψουν".

1. **Γάδειρα:** τὸ σημερινὸν Κάδιξ τῆς Ισπανίας

Γαδειρίδες πύλες: Ο πορθμὸς τοῦ Γιβραλτάρο.

2. **Σχερία:** σχετικὸν μὲ τὸ χέρσος =ξηρά. Καὶ μάλιστα ἀρκετά ἐκτεταμένος τόπος.

Θὰ κατασκεύαζε μόνος μία σχεδία. "τέμνων καὶ κόπτων δοῦρα" (βλ. ε, 243 κ.έξ.) ὅπως συνήθιζε, καὶ σὲ λίγες ὁρες θὰ εἶχε πλεύσει πρὸς τὴν "Ιθάκη" του, μέσα ἀπὸ τὴν τόσο γνώριμη σ' αὐτὸν θάλασσα ποὺ "χωρίζει", ποὺ "ἐνώνει" τὰ δύο νησιά, παρατηρῶντας ἐπὶ πλέον τὶς ἔναντι ἀκτές τοῦ Ἑλλαδικοῦ κορμοῦ, ποὺ ἀσφαλῶς ἔγνωριζε πράγματι "ἐπισταμένως". "Ἄλλωστε καὶ οἱ Φαιάκες (δηλ. οἱ λαμπροί, οἱ διάσημοι, οἱ φαίνοντες στοὺς ναυαγοὺς καὶ πάλι τὴν πατρίδα, οἱ "διεθνεῖς αὐτοὶ ναυαγοῦσται"¹⁾ καταγονται ἀπὸ τὴν Υπερεία, δηλ. τὴν πολὺ μακρινή. (Προβλ. Υπερίων, ὁ πατὴρ τοῦ Ἡλίου, ἐπίθετον καὶ αὐτὸ ποὺ δεικνύει ἀπλῶς μεγάλη ἀπόστασι. Μήν ἐκλειφθῆ ὅμως ὡς συσχετισμός). Ο ιδιος ὁ "Ομηρος διευκρινίζει ὅτι οἱ Φαιάκες δὲν ἔχουν πλησίον τους γείτονες; "οὔτινες ἐγγύθεν εἰσὶν" (ζ, 279) Ἐπὶ πλέον: ἡ Σχερία ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν "Ομηρος μονίμως ως "γαῖα" καὶ ὅχι ως νῆσος.

"Ἀπὸ αὐτὴν τὴν μακρινὴ γῆ, ἡ Ναυσικᾶ ὑπόσχεται στὸν Ὀδυσσέα ὅτι ὁ πατέρας της, ὁ Ἄλκινοος, θὰ τὸν στείλῃ πίσω στὴν πατρίδα του:

"πομπῆς καὶ νόστου τύχης παρὰ πατρὸς ἐμοῖο" (ζ, 291).

"ἴνα νόστιμον ἥμαρτος ἰδηται... εἰ καὶ μάλα τηλόθεν ἐσσί". (ζ, 311)

(=νὰ ἴδεις χαρούμενος τοῦ γυρισμοῦ τὴν μέρα,

κι ἂς εἶναι ἀλάργα δ τόπος σου).²⁾

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἱκετεύει: "πομπὴν ὀτρύννετε, πατρίδα ἵκεσθαι" (η, 151) (=έτοιμάστε, παρ-οτρύννετε συνοδείαν, ὥστε νὰ φθάσω στὴν πατρίδα).

Καὶ ὁ Ἄλκινοος συγκατανεύει:

"Νὰ φροντίσουμε τοῦ ξένου τὸ ταξίδι,
πᾶς, μὲ δική μας συνοδιά, δίχως φροντίδα ἢ κόπο,
νὰ πάει γοργὰ χαρούμενος στὴν ποθητή του χώρα,
ὅσο κι ἄν εἶναι ἀπόμακρη, κι οὕτε κακὸ στὸ δρόμο
νὰ μὴν τοῦ τύχει, ἢ πάθημα, στὸν τόπο του ποὺν φθάσει"...

...ἀκόμη καὶ ἄν ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι καὶ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν Εὐβοια (!), γιὰ τὴν ὅποια "λένε ὅσοι ταξίδεψαν, πὼς εἶναι μίλλα αλάργα ἀπ' τὴν πατρίδα, τὸν ξανθὸ Ραδάμανθυ ὅταν πῆγαν, τὸν Τιτνό, τῆς Γῆς τὸν γιὸ νὰ ἴδει..." (θ, 320)

Γιὰ δόλα αὐτὰ καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα παραξενα ἀκόμη (ὅπως τὴν λεπτομερῆ προετοιμασία γιὰ τὸν ἀπόπλου μὲ τὰ ὑπεραυτόματα πλοῖα τῶν Φαιάκων³⁾ οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ παρατηροῦν:

1. Μὲ τὰ πλοῖα τους τὰ ταχύτατα περνοῦν τὶς βαθύτατες θάλασσες: "λαῖτμα μέγα ἐκπερόωσιν" (η, 35)

2. Ἀπόδοσις Ζησ. Σιδέρη, Ἐκδ. Ζαχαρόπουλος, Ἀθ. 1939.

3. Ἄλκινοος: "Εἰτέ μου γιὰ τὴν γῆ σου καὶ τὸν δῆμον καὶ τὴν πόλιν, ὥστε ἐκεῖ νὰ σὲ πᾶνε βάζοντας στὸν νοῦ τους αἱ νῆες, διότι στοὺς Φαιάκες κυβερνῆτες δὲν ὑπάρχουν, οὔτε ὑπάρχουν πηδάλια ποὺ τὰ ἄλλα πλοῖα ἔχουν, ἄλλα (τὰ πλοῖα μας) γνωρίζουν τὰ νοήματα καὶ τὶς φρένες τῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων γνωρίζουν τὶς πόλεις καὶ τοὺς ἀγρούς, καὶ τάχιστα περνοῦν τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καλυμμένα μὲ ἀχνὸ καὶ νεφέλη, καὶ δὲν διατρέχουν φόβο κάτι νὰ πάθουν ἢ νὰ ἀπολεσθοῦν". (θ, 565)

"Σχερία ώνομάσθη ἡ τῶν Φαιάκων γῆ· οὐδὲ Κέρκυρα· καὶ ὅτι ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης -γῆς-". (Scholia vetera εἰς Ὀδύσσ., 6.4)

"Οτι σαφῶς ἐνταῦθα ἐκτετοπισμένην που καὶ ἐσχάτην τὴν τῶν Φαιάκων χώραν ὑφίσταται. Οὐ τὴν Κέρκυραν." (Sch. P.T. 6, 204)

Καὶ ὁ Στράβων τονίζει:

«Καὶ τὸ περὶ Φαιάκων "οἰκέομεν δ' ἀπάνευθε πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ ἐσχατοῖ, οὐδὲ τις ἄλι μι βροτῶν ἐπισμίγεται ἄλλος", ταῦτα γὰρ πάντα φανερῶς ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ πελάγει πραττόμενα δηλοῦται.»

Δηλ.. Καὶ τὸ λεγόμενον περὶ τῶν Φαιάκων "κατοικοῦμεν μακριὰ στὸν πολυκύμαντο πόντῳ ἐσχατοῖ, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν θυητῶν ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μ' ἡμᾶς", ὅλα αὐτὰ φανερώνουν ὅτι πράττονται εἰς τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος.

* * *

Ἡράκλειοι στῆλαι

"Ἡρακλῆς παρῆλθεν ἐπὶ τὸν πρὸς Γαδείροις ὠκεανόν,
καὶ στήλας ἔθετο καθ' ἐκατέραν τῶν ἥπερων."

(Διόδ. Δ. 18)

ΤΗΛΕΠΥΛΟΣ

Ύπαρχουν ώριμένοι στίχοι εἰς τὸ καὶ τῆς Ὀδυσσείας (80-99) οἱ ὅποιοι ὄμιλοῦν διὰ τὴν Τηλέπυλον, καὶ δὲν ἔχουν προσεχθῆ ἴδιαιτέρως, κυρίως ἐξ αἰτίας κακῆς "μεταφράσεως"-ἀποδόσεως τοῦ Κεμένου.

Πρὸν παραθέσουμε τοὺς κρίσιμους αὐτοὺς στίχους, προσπαθώντας νὰ τοὺς κατανοήσουμε, νὰ τοὺς ἀποκρυπτογραφήσουμε, κυρίως μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἐτυμολογικῆς ἀναλύσεως, ἃς δοῦμε ἐν πρώτοις τί σημαίνει Τηλέπυλος:

τῆλε = μακρὰν

πύλη = -ώς καὶ νῦν πύλη

-ἄνοιγμα, στόμιον

-εἴσοδος, ἢ εἰς τινα χώραν εἴσοδος (Λεξικὸν Lid.Sc.)

(Μέχρι σήμερα αἱ εἴσοδοι - ἔξοδοι τῶν λιμένων καὶ τῶν ἀερολιμένων ἀποκαλοῦνται **πύλαι**.)

'Ο Πίνδαρος ἀποκαλεῖ τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου "Πύλαι Κορίνθου" (Νεμ. 11,50) - "Πόντον Πύλαι". 'Ο Ξενοφῶν, "Πύλαι Πελοποννήσου". 'Ο Αἰσχύλος (Προμ. 729) ἀποκαλεῖ τὸν Κιμερικὸν ἴσθμὸν "στενοπόροι πύλαι".

Πιστεύω ὅτι ἡ ὄμηρικὴ Τηλέπυλος εἶναι ὁ σημερινὸς πιο θυμὸς τοῦ "Γιβραλτάρ", αἱ πάλαι ποτὲ στῆλαι τοῦ Βριάρεω, μετέπειτα στῆλαι Ἡρακλέους, Γάδειρα → Κάδιξ...

πορ-θμός: στενό θαλάσσιο πέρασμα, τὸ ὁποῖον χωρίζει δύο κομμάτια γῆς και ἐνώνει δύο θάλασσες.

πείρω =διαπερνῶ, διασχίζω θάλασσαν

πόρος =θαλάσσιον πέρασμα

-θμός: ἡ κατάληξις -θμός καθορίζει κίνησιν κυματοειδῆ, ὅχι ἥρεμη, ὅχι δύμαλή: π.χ. ὁργηθμός, κινηθμός, σταθμός (=τὸ τάλαντον, ταλάντωσις τοῦ ζυγοῦ.)

ισ-θμός: στενὴ λωρὶς γῆς ἡ ὅποια ἐνώνει δύο στεριεῖς και χωρίζει δύο θάλασσες.

"ισ", "ιτ" = κίνησις.

προβλ. ἵθι, ἵτω, ἵτε - ἵθμα =βῆμα.

ισθμός δύμας (πιθανὸν ἐκ παρομοιώσεως) εἶναι και ὁ λαμπός τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ τὸ περιλαίμιον ὀνομάζεται και **ισθμιον**.

Ἐὰν ἔνας ισθμός γῆς κοπῇ, διαρραγῇ, διανοιχθῇ, τότε δημιουργεῖται **"διῶρυξ"**.

"Ἄς ἔξετάσουμε και τὰ **Γάδειρα**. Ἡ ὀνομασία δὲν εἶναι ἔενική. Εἶναι ἑλληνική και δείχνει ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ ἦταν, πρὶν τὴν διάνοιξι ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους.

Γά-δειρα γᾶ=γῆ

δειρή ἡ δειρά = λαμπός. (προβλ. περιδέραιον)

"Ο,τι δηλαδή και ὁ "ισθμός" (βλ. ὡς ἄνω)

"Ο Ἡρακλῆς, "τῶν ἡπείρων¹ ἀμφοτέρων συνεζευγμένων,² διασκάψαι ταύτας, και τὸν πόρον ἀνοίξαντα,³ ποιῆσαι τὸν ὠκεανὸν μίσγεσθαι τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ".⁴ (=Ο Ἡρακλῆς, ἐνῷ αἱ ἡπειροι ἦσαν ἐνωμένες τὶς διέσκαιψε, ἀνοίξε πέρασμα και ἐποίησε ὥστε ὁ ὠκεανὸς νὰ σμίξῃ μὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς θάλασσαν, τὴν Μεσόγειον.)

Παρατίθενται κατωτέρω οἱ σχετικοὶ δημητριοί στίχοι ὅπου περιγράφεται κατὰ τρόπον ἀλληγορικόν, μὲ ποιητικὲς παρομοιώσεις και συμβολικὲς ὀνομασίες (ώς συνήθως), δ πορθμὸς τῶν Γαδείρων, νῦν Γιβραλτάρ. (Γράφουν οἱ διάφορες Ἐγκυκλοπαίδειες: Γιβραλτάρ =τεράστιος βράχος και λωρὶς γῆς ἐνώνουσα μὲ τὴν Ἰσπανίαν. Ἡ πόλις Γιβραλτάρ, σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ πλοίων). Ἀφηγεῖται λοιπὸν ὁ "Ομηρος":

ΟΔΥΣΣΕΙΑ, κ 80-99. Ο Ὄδυσσεὺς ἔχει ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν νῆσον τοῦ Αἰόλου:

Ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε και ἦμαρ,

ἔβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα **Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον**,

1. δηλ. Εύρωπη και Λιβύη =Αφρική

2. ισθμός, δειρά, λαμπός

3. διῶρυξ

4. Διόδ. Δ' 18,2,4

**Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν
ἡπύει εἰσελάων, ὁ δὲ τ' ἔξελάων ὑπακούει.**

"Ενθα κ' ἄσπνος ἀνήρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
τὸν μὲν βουκόλεων, τὸν δ' ἄργυρα μῆλα νομεύων
ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἥματός εἰσι κέλευθοι.

"Ενθ' ἐπεὶ ἐς λιμένα κλυτὸν ἥλθομεν, ὃν πέρι πέτρῃ
ἥλιβατος τετύχηκε διαμπερές ἀμφοτέρῳθεν,
ἀκταὶ δὲ προβλήτες ἐναντίαι ἀλλήλῃσιν
ἐν στόματι προύχουσιν, ἀραιὶ δ' εἴσοδός ἐστιν,
ἔνθ' οἵ γείσω πάντες ἔχον νέας ἀμφιελίσσας.
Αἱ μὲν ἄq' ἔντοσθεν λιμένος κοῦλοι δέδεντο
πλησίαις οὐ μὲν γὰρ ποτ' ἀέξετο κῦμά γ' ἐν αὐτῷ,
οὔτε μέγ' οὔτ' ὀλίγον, λευκῇ δ' ἦν ἀμφὶ γαλήνῃ·
αὐτὰρ ἐγών οἶος σχέθον ἔξω νῆα μέλαιναν,
αὐτοῦ ἐπ' ἐσχατιῇ, πέτρης ἐκ πείσματα δήσας·
ἔστην δὲ **σκοπιὴν** ἐς **παιπαλόεσσαν** ἀνελθών.
"Ενθα μὲν οὕτε βιῶν οὕτ' ἀνδρῶν φαίνετο ἔογα,
καπνὸν δ' οἶον δρῶμεν ἀπὸ χθονὸς ἀίσσοντα.

Ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν, νύκτας τε καὶ ἥμαρ

(="Εξη ἥμέρες ἐπλέαμε συνεχῶς, νυχθημερὸν)

έβδομάτῃ δ' ἵκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,

(=καὶ τὴν ἔβδομην ἀφύθημεν εἰς τὴν ἀπόκρημνον πόλιν τοῦ **Λάμου**.)

Λάμος: ὁ αὐτὸς συνειριμός μὲ **ἰσθμὸν** καὶ γά-δειρα

πρβλ. "λαϊμός" ↔ λάμια =χάσματα¹ Λάμος = υἱὸς Ποσειδῶνος.

Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην

(= εἰς τὴν Τηλέπυλον τὴν Λαιστρυγονίαν.)

Λαι-σ-τρυ-γονία λαι - (λαιμὸς)

σ- (κίνησις)

τρυ- (τρύω =τρυπῶ)

γονία - (Ἐκ τοῦ γίγνομαι, γίνομαι, γεννῶμαι. Πρβλ. Θεο-γονία)

Δηλαδὴ λαιμὸς γῆς, ὁ ὅποιος ἐκόπη, ἄνοιξε, ἔγινε, διὰ διατρήσεως.

ὅθι ποιμένα ποιμὴν ἡπύει εἰσελάων:

(=όπου ὁ ποιμὴν τὸν ποιμένα, εἰσελαύνων τὸν φωνάζει.)

1. χάσμα = 1) χαίνουσα ὁπὴ γῆς 2) ἄνοιγμα στόματος, στομίου 3) ἐκτεταμένον διάστημα, λέγεται καὶ ἐπὶ θαλάσσης: "χάσμα πελάγεος".

ηπύω = κράζω, ἐπικαλοῦμαι, καλῶ. Ἐπί ἀνέμου, σημαίνει συρίζω.

Ποιμὴν ὅμως δὲν σημαίνει κατά τρόπον "βισκός". Ποιμὴν σημαίνει και φύλαξ, σημαίνει και ἀρχηγός. Τὸ δὲ οῆμα ἔλαύνω λέγεται κυρίως ἐπὶ θαλάσσης· γι' αὐτὸ και στὸ στόμα τοῦ λαοῦ τὸ "ἔλαύνω" ἔγινε "λάμνω", δηλ. κωπηλατῶ.

ὅ δὲ (ἄλλος ποιμὴν = φύλαξ; πλοιηγός;) **ἔξελαύνων ύπακούει.**

Δηλαδή, ὁ εἰσπλέων ἔξωθεν φωνάζει, ὁ δὲ ἐκπλέων ύπακούει (στὰ ναυτικὰ παραγγέλματα).

"Ἐνθα κε ἄυπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἔξήρατο μισθούς

(= Ἐκεῖ, τυχὸν ἀνὴρ ποὺ δὲν ἔχει ὑπνο θὰ μποροῦσε νὰ κερδήσῃ, νὰ λάβῃ, νὰ ἀπολαύσῃ, δύο μισθούς..)

τὸν μὲν βουκολέων...

"βουκολέων" ἐδῶ, ὅχι μὲ τὴν στενὴν ἔννοιαν τοῦ βουκόλος = βισκός.

βουκόλος (βιοῦς + **κέλλω**¹ = προσορμίζω, ἀράζω) ἡ ἐδῶ, μεταφορικῶς **βοὴ** +κέλλω. "Οπως ἀκομβῶς ἡ λέξις **βόσπορος** συγχέεται, μυθολογικῶς, ἐκ τοῦ βιοῦς +πόρος (ἐπειδὴ ἡ Ἰώ τὸν ἐπέρασε μεταμορφωμένη εἰς βοῦν), ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ὅλα τὰ περάσματα - πόροι εἶναι "βόσποροι" ὡς "πόροι βοῆς".

...τὸν δὲ ἄργυρα μῆλα νομεύων

(=τὸν δὲ ἄλλον μισθόν, νομεύων = "βόσκων", ἀλλὰ και ἐφορεύων "ἄργυρα μῆλα")

ἄργυρος = λαμπρός, γυαλιστερός, ἐκ τοῦ ἄργυρος.

μῆλον - ἐκ τοῦ μεληδῶν = φροντίς, σημαίνει πρόβατον, αἴξ, βοῦς. Εἶναι και πᾶς καρπὸς πυρῆνα ἔχων, πιθανὸν ποιητικῶς νὰ εἶναι και κάτι τὸ πολύτιμον, λ.χ. ἀσημένιο νόμισμα φέρον παράστασιν αἰγός, προβάτου, βούς, φόρος πορθμοῦ, "πορ-θμάτικα". "Ἄρα, τὰ "ἄργυρα μῆλα" δὲν εἶναι "ἄσπρα πρόβατα" ὅπως ἀποδίδουν οἱ διάφοροις "μεταφράσεις" τοῦ κεψένουν, ἀλλὰ εἶναι χρήματα, ἀργύρια, κοινῶς "ἄσπρα".

Γλωσσάρι: "τραχέα ἄσπρα, νόμισμα".

Λεξ.: "ἄσπρα = χρήματα, ἀργύριον, πλοῦτος, βιός, μετρητά." Ἐξ οὗ και ἡ λαϊκὴ παροιμία "τ' ἄσπρα κατεβάζουν τ' ἄστρα." (Πρβλ. και τὰ "χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἐσπερίδων", τὸ "χρυσόμαλλον δέρας")... Γράφει δὲ Ἀθ. Σταγειρίτης: "Οἱ χεύαρροι τῆς Κολχίδος κατέφερον χρυσίον, και οἱ ἐγχώριοι ἐλάμβανον αὐτὸ μὲ μαλλωτάς, δέρματα προβάτων, και ἐκ τούτων ἐμνθολογήθη τὸ χρυσοῦν δέρας." (Ωγυγία Ε' 142) Ή πληροφορία ἐκ τοῦ Στράβωνος: "μαλλωταῖς δοραῖς, ἀφ' οὐ και δὴ μεμνθεῦσθαι και τὸ χρυσόμαλλον δέρας." (11.499)

νέμω, νομεύω = 1) διευθύνω, κατευθύνω τὸ κινούμενον ἐπὶ τοῦ ποδὸς τῆς νεώς, οἰακοστροφῶ. 2) ἀνακινῶ εἰς τὸν νοῦν μου, **λογαριάζω**, κατέχω.

νομῆ = μοιράζω

1. βλ. Λεξ. Όμηρ. Πανταζίδη, λῆμμα "κέλλω" και λ. "βουκόλος"

"Αργυφα μῆλα νέμον"

Αρχαῖα νομίσματα μὲ ἀπεικονίσεις "μῆλων"

έγγυς γὰρ νυκτὸς καὶ ἥματός εἰσι κέλευθοι

"**κέλευθος**" κυρίως εἶναι ὁ θαλασσινὸς δρόμος (πρβλ. κελεύω, κελευστής).

«Ἐννοεῖται τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας καὶ ἡ βραχύτης τῆς νυκτός, τούτεστιν μόλις ἀρχίσῃ ἡ νύξ τὸν δρόμον της, καὶ εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀρχεται ὁ δρόμος τῆς ἡμέρας. Τότε δὲ κατὰ τὸν Νίτην καὶ Φαῖσιν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ τὸ κέλευθος ὡς πορεία, δρόμος,... διαπράττω πορείαν...» (Λεξικὸν Πανταζίδου).

Μήπως λοιπὸν θέλει νὰ πῆ, ὅτι νυχθημερὸν πλοῖα εἰσέρχονται καὶ ἔξερχονται καὶ ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῶν φυλάκων, εἰσπρακτόρων καὶ πλοηγῶν;

"Ἐνθα ἐπεὶ ἐς λιμένα κλυτὸν ἥλθομεν

(= Ἐκεῖ ἀφοῦ ἥλθαμε στὸν ξακουστὸ λιμένα.)

ὅν πέρι πέτρῃ ἥλιβατος τετύχηκε διαμπερὲς ἀμφοτέρωθεν

(=εἰς τὸν δποῖον (λιμένα), πέτρα, βράχος, ἀπόκρημνος¹

"**τετύχηκε**" = ἔχει κατασκευασθῆ (τοῦ ρήματος τεύχω = κατασκευάζω). Δηλαδὴ εἶναι πεποιημένος, κατασκευασμένος, δὲν εἶναι φυσικός.

"**διαμπερὲς**" = πέρα γιὰ πέρα, καθ' ὅλον τὸ μῆκος, "διὰ μέσου τοῦ πόρου".

"**ἀμφοτέρωθεν**" = καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν.

ἀκταὶ δὲ προβλῆτες ἐναντίαι ἀλλήλησιν ἐν στόματι προύχουσιν.

Πρβλ. "Εἰσὶ δὲ ἀλλήλων καταντικὸν αἱ Ἡράκλειοι στῆλαι". (Περίπλους Σκύλακος 1.3)

Πρβλ. ἐπίσης:

Λέγουν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς "τὰς ἄκρας ἀμφοτέρας ἐπὶ πολὺ **προχώσαι**, πρότερον διεστηκίας ἀπ' ἀλλήλων, συναγαγεῖν εἰς πόρον στενόν". (Διόδ. Δ' 18.2,4)

"**ἐν στόματι προύχουσιν**" = αἱ ὄποιαι προέχουν εἰς τὸ στόμιον, δηλ. εἰς τὴν εἶσοδον, ἔξοδον

ἀραιὴ δ' εἴσοδος ἐστὶ = ἡ εἴσοδος ὅμως εἶναι στενή. Βλ. καὶ ὡς ἄνω "συναγαγεῖν εἰς πόρον στενόν".

"**ἔνθα οἵ γε εἴσω πάντες ἔχον νέας ἀμφιελίσσας**" = ἐκεῖ μέσα ὅλοι εἴχον τὰ εὐκίνητα πλοῖα τους.

1. Πρβλ.. "οἱ ἀπόκρημνοι βράχοι τοῦ Γιβραλτάρου".

ἐπίσης: "ὅρος ἐστὶ τῶν Ἰβήρων... τῷ ὕψει μέγα καὶ ὅρθιον... τοῖς ἐκπλέουσιν ἐκ τῆς ἡμετέρας θαλάσσης εἰς τὴν ἔξω, δεξιὸν ἐστὶ τοῦτο..." (Στράβων C, 140)

προβλ. τὸ τοῦ Στράβωνος (C. 140)

"... Ήρακλέους κτίσμα λέγουσιν... Ήράκλειαν ὄνομάζεσθαι τὸ παλαιόν... δείκνυσθαι καὶ νεωσοίκους.". "

αἱ μὲν ἄρ' ἐντοσθεν λιμένος κοίλου -έ-δέδεντο πλησίαι

(βλ. ώς ἀνω)

οὐ μὲν γάρ ποτε ἀέξετο κῦμά γε ἐν αὐτῷ = ἐκεῖ μέσα ποτὲ δὲν ηὔξανετο τὸ κῦμα

οὔτε μέγα οὔτε ὀλίγον

λευκὴ δὲ ἦν ἀμφὶ γαλήνῃ = καὶ ἀπὸ τίς δύο μεριὲς ἦταν λευκή, ἀστραφτερή, ἐλαφρῶς ἀφοισμένη θάλασσα.

αὐτὰρ ἐγὼν οἶος σχέθον ἔξω νῆα μέλαιναν = ἐγὼ μόνος συνεκράτησα πρὸς τὴν ἔξοδον τὸ μαῦρο μου τὸ πλοῖο

αὐτοῦ ἐπ' ἐσχατιῇ = ἐκεῖ πρὸ τὴν ἐσχατιὰν

πέτρης ἐκ πείσματα δήσας = ἀφοῦ ἔδεσα τὰ σκοινιὰ ἀπὸ ἔναν βράχο

ἔστην δὲ σκοπιὴν ἐς παιπαλόεσσαν ἀνελθὼν = καὶ ἀφοῦ ἀνῆλθα στὴν ἀπόκρημνη σκοπιὰ ἔσταθηκα.

ἐνθα μὲν οὔτε βιῶν οὔτε ἀνδρῶν φαίνετο ἔργα = ἐκεῖ δὲν ἐφαίνοντο οὔτε ἔργα βιῶν οὔτε ἀνθρώπων (ἔρημιά.. οὐδεμία καλλιέργεια)

καπνὸν δὲ οἴον ὁρῶμεν ἀπὸ χθονὸς ἀΐσσοντα = καὶ μόνον ἀγχύν, ἀτμόν, διμίχλην, ἐβλέπαμε νὰ ὅρμα ἀπὸ τὴν γῆν...

καπνὸς = 1) "καπνὸς" 2) ὁ ἐκ τῆς σφιδρᾶς κυμάνσεως ἀνατινασσόμενος ἀφοῦς τοῦ ὑδατος¹ ...

☆☆☆

"Οταν ἀργότερα, ἄγριοι κάτοικοι θὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν, ὁ Ὀδυσσεύς, ὅπως εἴδαμε ἥδη, ἔχοντας δέσει τὴν νῆα του στὴν ἐσχατιὰ τῆς προβλῆτος, τὴν λύει καὶ ἔξωκενίζεται... "διαβάς πόρον Ὡκεανοῖο"..."

1. "Ομηρ. Λεξ. Πανταζίδη

"Οφρα οί τοὺς δλεκον λιμένος πολυβενθέος ἐντὸς
τόφρα δ' ἐγὼ ξίφος ὁξὺ ἐδυσσάμενος παρὰ μηροῦ
τῷ ἀπὸ πείσματ' ἔκοψα νεώς ποντοπόρῳ

...

'Ασπασίως δ' ἐς πόντον ἐπηρεφέας φύγε πέτρας
νηῆς ἐμή· αὐτὰρ οἱ ἄλλοι ἀολλέες αὐτόθ' ὅλοντο".

Δηλαδή

Κι ἐνόσω τοὺς συντρόφους μου χαλοῦσαν στὸ λιμάνι
τράβηξα τότε ἀπ' τὸ μηρὶ τὸ κοφτεόδο μαχαίρι
κι ἔκοψα τὰ πρυμνόσκοινα τοῦ μαύρου καραβιοῦ μου...
Χαρούμενα ἔτσι ἔφυγε τοὺς ιρεμασμένους βράχους
στὸ πέλαο τὸ καράβι μου· τάλλα χαθήκανε ὅλα.

.....

"Ἐνθεν δὲ προτέρῳ πλέομεν..."

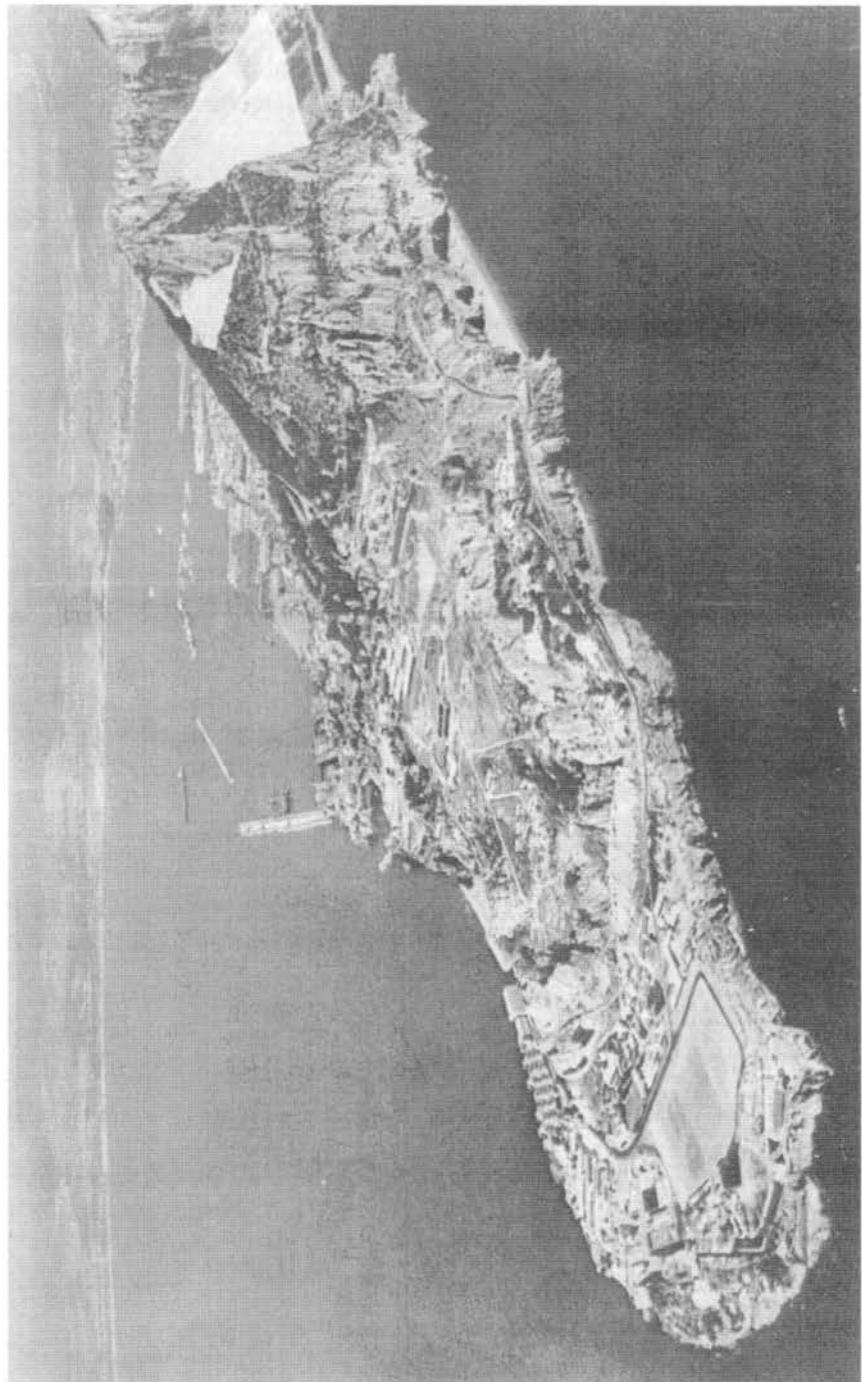
ΠΡΟΣΩ ΟΛΟΤΑΧΩΣ

ἐκτὸς Ἡρακλείων στηλῶν...

"Ετσι ἀρχισε ὁ "ἔξωκεανισμὸς" τοῦ Ὀδυσσέως.

*

Η φωτογραφία άπό τήν Εγκυλοπαίδεια ΗΛΙΟΣ

„Απομητ τοῦ βοάχου τοῦ Γιβραλτάρ ἀπὸ ἀεροπλάνον. Δίδει τὴν ἐντύπωσιν οπαμένης γεφύρας ποὺ συνέδει τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικήν. Εἰς τὰ οπήκαια τοῦ ζήκουν εὑρίσθη λεύκανα ἐξεργάνων καὶ ρινοκέρων. Ή πόλις τοῦ Γιβραλτάρ εῖναι κτισμένη πάσω ἀπὸ τὸ μαρό λιμανάκι μὲ τὸν λιμενοβοσγίονα εἰς τὴν ἀριστεράν πλευρὰν τοῦ βράχου. Πέραν τοῦ κόλπου τοῦ Γιβραλτάρ ἀπλόνεται ἡ Τοτανική περιοχὴ τῆς Ανδαλουσίας.

«”Ορος ἐστὶ τῶν Ἰβήρων....
ἡ Κάλπη· τῇ περιοχῇ οὐ μέγα,
τῷ δὲ ὕψει μέγα καὶ ὅρθιον,
ώστε πόρρωθεν νησοειδὲς φαίνεσθαι.
Τοῖς ἐκπλέουσιν ἐκ τῆς ἡμετέρας θαλάττης
εἰς τὴν ἔξω,
δεξιόν ἐστι τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸν Καρτηία πόλις...
ναύσταθμόν ποτε γενομένη...
Ἐνιοι δέ, καὶ Ἡρακλέους κτίσμα λέγονσιν...
... δείκνυσθαι τε μέγαν περίβολον
καὶ νεωσοίκους.»

(Στράβων, C. 140)

Received 2017
July 10

Accepted 2017
September 10

MNRAS
000, 000–000
© 0000 RAS

2017 MNRAS
000, 000–000
© 0000 RAS

Accepted 2017
September 10

MNRAS
000, 000–000
© 0000 RAS

2017 MNRAS
000, 000–000
© 0000 RAS

Accepted 2017
September 10

B⁺ MEPOΣ

Volume 000, Number 000
Month Year

Editorial
Notes

Editorial
Notes

"*Oμηρον...*

τῶν λόγων πάντων πατέρα..."

(Σώπατρος, Διαιρ. Ζητ. 1.8. 23)

Περὶ τῆς ὁμηρικῆς-ἐπικῆς διαλέκτου

"Ομηρος, λέξει και διανοία πάντας ὑπερβέβληκεν

(Αριστοτ. Ποιητ.)

Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τοῦ ὁμηρικοῦ γλωσσικοῦ ἴδιωματος:

- Περιέχει στοιχεῖα ἐξ ὅλων τῶν διαλέκτων.
- Τὰ ἄρθρα ἐπέχουν θέσιν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν. (**ο** γὰρ ἔλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν " **τὸν** δ' αὖ λίπε ψυχή"). "Οπως ἀκριβῶς καὶ στὸ Δημ. τραγούδι: **"Μάννα, τὸν ἄγαπῶ παντρεύουν τον.."**"
- Αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς κτητικαί. ("**ον** κατὰ θυμόν" = κατὰ ἐὸν θυμόν = στὴν ψυχή του.)
- Γενικὴ ἔνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν τῆς Α' κλίσεως εἰς -αι ἦ -εω, ἀντὶ -ου. (Άτρείδαο) Γενικὴ πληθυντικοῦ εἰς -άων ἦ -έων, ἀντὶ -ῶν. (δυϊκὸς ἀριθ. -α, -αιν). Δοτικὴ πληθυντικοῦ εἰς -ησι<ν> = αις. (ἔγχείησιν = ἔγχείαις)
- Γενικὴ ἔνικοῦ δευτεροκλίτων εἰς -οιο ἦ -οο, σπανίως εἰς -ου. (ἀνθρώποιο, Μενελάοιο). Δοτικὴ πληθυντικοῦ εἰς -οισι(ν). (ἀνθρώποισι<ν>) (δυϊκὸς ἀριθμός -ω, -ουν).
- Δοτικὴ πληθυντικοῦ τριτοκλίτων εἰς -εσσι<ν> ἦ -σι<ν> - (κύνεσσι). (δυϊκὸς ἀριθμὸς -ε, -ουν)
- Ἐκ τῶν συγκοπούμενων τριτοκλίτων:
πατήρ, πατρὸς ἦ πατέρος· μήτηρ, μητρὸς ἦ μητέρος, μητρὶ ἦ μητέρι· θυγάτηρ, θυγατρὸς ἦ θυγατέρος - ἀνήρ, ἀνδρὸς καὶ ἀνέρος, ἀνδρα ἦ ἀνέρα, ἀνδρες ἦ ἀνέρες, ἀνδράσιν ἦ ἀνδρεσσιν. Δημήτηρ, Δήμητρος ἦ Δημήτερος.
- Ἀπαρέμφατα εἰς -μέναι ἦ -μεν. (ἀμύνω → ἀμύνεναι ἦ ἀμυνέμεναι. ἄγω → ἀγέμεν. -ἄξω → ἄξειν ἦ ἀξέμεναι. - ἔμμεναι ἀντὶ εἶναι: ἔσμι → ἔμψι → ἔμμεναι).
- Ἀρχαιότατοι τύποι τοῦ φ. εἰμί: ἔσμι, ἔσσι ἦ εἴς, ἔστι, ἀντὶ: εἰμί, εἴ, ἔστι. ἦεν ἀντὶ ἦν, ἔσαν ἀντὶ ἦσαν.
- Ἀναύξητοι παρατατικοὶ καὶ ἀόριστοι: τεῦχε ἀντὶ ἔτευχε, λίπε ἀντὶ ἔλιπε, βάλλε ἀντὶ ἔβαλλε, βάλε ἀντὶ ἔβαλε, βλῆτο ἀντὶ ἔβλητο.
- Τὸ πρῶτο πληθ. πρόσωπο τοῦ ἐνεστ. Όριστ. τῆς Μέσης Φωνῆς ἔχει ἐνίστε τὴν κατάληξι -μεσθα ἀντὶ -μεθα: βουλόμεσθα ἀντὶ βουλόμεθα. (Πορβλ. τὴν σημερινὴ κατάληξι εἰς -μαστε: λυνόμαστε, ἀντὶ λυόμεθα.)
- Αἱ προθέσεις συχνότατα τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, διότι αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ κύριος τόνος των ὅταν, ἀρχαιότατα, ἐπεῖχον θέσιν ἐπιρρημάτων. (ἄνα, πάρα, ὑπό, ἄπο, ἐπι, μέτα, πέρι... ἐξ οὗ τὰ διάφορα λατινικὰ par, sub, ab, per, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν δυτικά..).

Προσοχή: τὸ "τ" τῆς προθέσεως "κατά", "κάτα", "κάτ", πρὸ παντὸς συμφώνου, πλὴν τῶν δασέων θ καὶ φ, ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτό. π.χ. κάββαλεν ἀντὶ κάτβαλε - καδδῦσαι ἀντὶ καταδῦσαι - κακκείοντες ἀντὶ κατακείοντες - κάλλιπον ἀντὶ κάτλιπον, κατάλιπον - κάμ μέσον ἀντὶ κάτ μέσον - καρρέζουσα ἀντὶ κατ-ρέζουσα κοκ. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ δύνομάζεται "ἀποκοπή".

"Υπάρχει ἀπόλυτος ἐλευθερία ως πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν προθέσεων ἐντὸς τῆς προτάσεως. Πολὺ συχνὰ δὲν προτίθενται τοῦ δύνοματος μετὰ τοῦ δποίου συντάσσονται, ἀλλὰ ἔπονται αὐτοῦ, δόποτε καὶ ἀναβιβάζουν τὸν τόνον. π.χ. "ὕπνῳ ὅπο γλυκερῷ", ἀντὶ ὑπὸ γλυκερῷ ὕπνῳ. Τὸ φαινόμενον δύνομάζεται "ἀναστροφή". Ἐπίσης, τὰ μετὰ προθέσεων σύνθετα ρήματα χωρίζονται ἀπὸ τὶς προθέσεις καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ μεσολαβοῦν μία ἡ περισσότερες λέξεις μεταξύ των: "..οἱ κατὰ βροῦς Υπερίονος ἥσθιον", ἀντὶ κατήσθιον βροῦς... Τὸ φαινόμενον δύνομάζεται "τμῆσις".

- Οἱ διάφοροι συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ "καί": τέ, τ, θ' (πρὸ δασυνομένου φωνήντος), ἰδέ, ἡδέ. - "τὸ δὲ" = 1) καὶ 2) ὅμως ἀλλά.
"ἡμὲν-ἡδὲ" = "τε - καί", "καὶ - καὶ" κ.τ.τ.
- Υποθετικοὶ σύνδεσμοι: εἰ, αἰ, ἐάν, ἂν, ἦν, καὶ τὸ ὑποθετικὸν μόριον κε ἡ κεν.
- Διάφορα μόρια βεβαιωτικὰ ἡ συνεκτικὰ τῆς ορής τοῦ λόγου, ως: γε, δή, ρά, ρ̄, ἄρα, ἄρ, ἄρ̄.
- Διαζευκτικά: ἢ, ἥ, ἵε.
- Συνήθως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου: "³H," μὲ τὴν σημασίαν "εἴπεν" (τοῦ ρήματος ἥμιν = λέγω). Ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ διάφορα βεβαιωτικὰ "μέν", "μήν", "μάν" = ἀληθῶς, πράγματι, δημιουργεῖται ἡ ἔκφρασις "ἡμέν", δηλωτικὴ ἐπιβεβιώσεως. "...ῷμνυον ἢ μήν ἀληθῆ λέγειν"- "ἡμέν ἐμαρνάσθην" (πρβλ.: "ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν").
Καὶ ἀρνητικῶς: "οὐ μάν", "μὴ μάν".
- Βεβαιωτικὸν εἶναι καὶ τὸ μόριον "τοι" ("ἢ τοί"), ὅταν δὲν εἶναι δωρικὸς τύπος τῆς ἀντωνυμίας τοῦ β' προσώπου (τύ =σύ) εἰς τὴν δοτικήν.
- ἄψ = πάλιν, ὀπίσω. - αἴψα = ταχέως -
- τὸ "ῆκα" ἐὰν δὲν εἶναι τοῦ ρήματος ἵημι, ως ἐπίρρημα σημαίνει ἡσύχως, καὶ ψύλοῦται.
- ὅφρα = ἵνα - "ὅφρα.. τόφρα.." = ὅταν .. τότε
- ἥμος = τότε, ὅταν - "ἥμος.. τἥμος.." = ὅταν.. τότε
- οἴος = ὀποῖος - οἴος (μὲ ψύλη) = μόνος
- **Προσοχή:** ἐν, ἐνί, ἡ πρόθεσις. ἐνι ἡ ἐνὶ = ἔνεστι. ἐνὶ = ἡ δοτικὴ τῶν ἀριθμητικῶν εἰς καὶ ἐν.

- Κατάληξις -φι(ν): ἀρχαϊκή κατάληξις δοτικῆς ή και γενικῆς: "βίηφι πεποιθώς", "κατ' ὅρεσφι", "ἐκ θεόφιν".
- "Ο δυϊκός ἀριθμὸς τίθεται ἐπὶ πραγμάτων ἐννοουμένων κατὰ ζεύγη, ὡς: χεῖρε, πόδε, ὅσσε, ὀφθαλμῶ, τένοντε, μηρώ, ὄμω κλπ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὰ οἡματα ἐπὶ δυϊκοῦ ὑποκειμένου: συναντέσθην παρὰ φηγῷ, παρθένος ἥτιθεός τ' ὀραιζετον ἀλλήλοιν, ἔξεσθην, δομέτην, λαβέτην κλπ. Πολλὲς φορὲς ὅμως καὶ ἐπὶ δυϊκοῦ ὑποκειμένου γίνεται χρῆσις πληθυντικοῦ εἰς τὸ οῆμα π.χ. "δύο ἀνέρες θωρήσοντο".
- "Ἡ λέξις "λαός", "λαοί", ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σημαίνει στρατός, στρατιῶται.
- Πολὺ συχνά, ἀλλοτε χάριν εὐφωνίας (πρὸ δύο συμφώνων ή ἐνὸς διπλοῦ) καὶ ἀλλοτε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ μέτρου, αἱ δίφθογγοι (κυρίως ή "εῦ") ἐκφέρονται διαλυτικῶς: ἐνπλόκαμος, ἐυκνήμιδες, ἐύξεστος, ἐύ.
- "Ως πρὸς τὴν δίφθογγον "ει" τὸ Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα εἰς τὸ λῆμμα "Αργεί" σημειώνει:
- «Ιστέον ὅτι αὗται αἱ δοτικαὶ, ἐάν μὲν ἔχωσιν ἐπιφερόμενον σύμφωνον, διαιροῦνται: "Διωμήδει Παλλὰς Ἀθήνη." Εἰ δὲ φωνῆν, οὐδὲ διαιροῦνται: "Σῷ θράσει ὅ...", ἃν μὴ κωλύῃ τὸ μέτρον, ὡς: "Χαριζομένη πόσει φ». *

Καὶ ὅμως ἡ ἐπικὴ αὐτὴ διάλεκτος, ποὺ οἱ φίλες τῆς βρίσκονται βαθιὰ μέσα στὸν σημερινό μας λόγο, εἶναι προσιτὴ καὶ κατανοητή, διότι δὲν εἶναι ξένη γλώσσα. Εἶναι ἐλληνικά. **Ο Κωστής Παλαμᾶς ὀνειρεύοταν τὸν "γυρισμὸ τοῦ Ὁμηρου"** γιὰ νὰ ξαναχαροῦμε δχι "καθηγητικὰ καὶ σχολαστικὰ" ἀλλὰ ἀπλὰ καὶ ἀβίαστα τὸν **"Ομηρικὸ Παρθενῶνα"**. Πραγματικά: αὐτὸ ποὺ μᾶς χρειάζεται σήμερα εἶναι μία νέα νοοτροπία, μία προσέγγισις ἀπὸ διαφορετικὴ σκοπιά, τῆς πολύμορφης μὲν, ἀλλὰ μᾶς καὶ ἀδιαίρετης ἐλληνικῆς γλώσσας.

"Ο ἀείμνηστος καθηγητής I. Θεοδωρακόπουλος, σὲ Πανελλήνιο Συμπόσιο γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, στὶς 25.10.1980, εἶχε τονίσει:

«Στὸν Ὁμηρο τὸ 60% τῶν λέξεων εἶναι ἴδιες μὲ τὶς λέξεις ποὺ ἔχει σήμερα ὁ λαὸς στὸ στόμα του. Αὐτὸ τὸ γεγονός, ἔνα δηλώνει: τὴν συντηρητικότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Κι αὐτὸ ποὺ λέω, εἶναι πόρισμα σπουδῆς. Ο σύγχρονος Γερμανὸς δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὰ κείμενα τῆς γλώσσας του, ὅπως αὐτὰ ἦταν πρὸ 500 ἑτῶν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Ἐνῶ ἐμεῖς μποροῦμε. Δὲν χωρίζονται τὰ Νέα ἀπὸ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Εἶναι λάθος μεγάλο καὶ βαρύ, γιὰ νὰ μὴ χρησιμοποιήσω βαρύτερον λέξι. Ἀν ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη ὅτι τὰ Νέα Ἑλληνικὰ πρέπει νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὰ Ἀρχαῖα, κινδυνεύουμε νὰ πτωχεύσουμε. Ἄλλὰ δὲν εἶναι νοητὸ ἔνας λαὸς ποὺ ἔχει πίσω του τόση ἴστορία, νὰ κηρύξῃ μόνος του τὴ γλωσσικὴ του πτώχευσι».

Δὲν ἦταν ἔνας ἀπλὸς λόγος αὐτός. Ἡταν λόγος προφητικός.

Ή νεώτερη ἐπιστημονική ἔρευνα ἔχει καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν δὲν εἶναι ἡ παλαιὰ Ἰωνική, ὅπως ἦταν πιστευτὸ μέχρι καὶ τὶς ἀρχές τοῦ περαισμένου αἰώνος, ἀλλὰ μία γλῶσσα ποικίλη, ποιητική, λογοτεχνική. Οἱ περισσότεροι μελετηταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ἐπῶν εἶναι ἡ ἀρχαιότερη Ἑλληνική, ἔνα εἶδος πρωτοελληνικῆς, προβαθύματος τῆς Ἰωνικῆς ἀττικῆς. Χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ ἐπική γλῶσσα περιέχει στοιχεῖα ποὺ δημιουργήθηκαν ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ ἔπος, ἀνάμικτα μὲ ἄλλα ἀρχαῖα, νεωτεριστικά, αἰολικά, δωρικά, Ἰωνικά, ἀττικά... Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι ἀρχικὴ γλῶσσα τῶν δημηρικῶν ἐπῶν ὑπῆρξε ἡ αἰολική, ἡ ὁποία προσέλαβε στοιχεῖα ἀπὸ Ἱωνας ἀοιδούς, καὶ ἀργότερα ἐπὶ Πεισιστράτου, ὅταν ἐγίνε τὴν ἐπίσημη ἔκδοσις, τὰ κείμενα αὐτὰ ἐδέχθησαν καὶ πολλοὺς ἀττικισμούς. *"Ομηρος... πάντων τῶν Ἑλλήνων φωνὰς ἀθροίζων, ποικίλον ἀπεργάζεται τὸν λόγον."* (Vita Hom. Pl. 2, 164 - T.L.G.) Ἐπὶ πλέον, ὑπάρχουν τύποι οἱ διοποῖοι ἐδημιουργήθησαν μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν καλλίτερη προσαρμογὴ στὸ μέτρο.

Αὐτὴ ἡ γλῶσσα ποὺ τόσο ξέφευγε ἀπὸ τὴν γλῶσσα τῆς καθημερινῆς δημιλίας, αὐτὸς ὁ πλοῦτος τῶν συνθέτων ἐπιθέτων, οἱ ἴδιοτυπίες καὶ οἱ δυσκολίες ἀκόμη, κατέκτησαν μὲ τὴν μεγάλη τους καλλιτεχνικὴ ἀξία τὴν Ἑλληνικὴ ψυχή. Σχεδὸν πάντοτε, στὶς πηγὲς αὐτῆς τῆς γλώσσας κατέφευγαν οἱ ἀρχαῖοι γιὰ τὴν σύνθεσι ἐπιτυμβίων καὶ τὴν διατύπωσι χρησμῶν. Μὲ δυὸ λόγια, πραγματικά: *"τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητής"*.

Σήμερα, χρησιμοποιοῦμε αὐτούσιες 2000 περίπου δημηρικὲς λέξεις. "Αν δημως ὑπολογίσουμε τὶς σύνθετες, τὰ παράγωγα καὶ ὅσες ἔχουν ὑποστῆ ἐλαφρὲς ἢ καὶ μεγάλες παραφθορές, δὲ ἀριθμὸς αὐτὸς ὑπερ-ὑπερδιπλασιάζεται.

Αναφέρω ἔνα μικρὸ δεῖγμα ἀπὸ λέξεις ποὺ χρησιμοποιοῦμε καθημερινῶς, ὅπως, ἢ σχεδὸν ὅπως, τὶς ἔχοντας ποιούσε καὶ ὁ *"Ομηρος:*

ἀγαπάω, ἀλήθεια, ἀρετή, πόλεμος, ἀνάγκη, αἰχμὴ τοῦ δόρατος, βοή, βουλή, γάμος, γελῶ, γλῶσσα, θυμός, δάκρυ, δίκαιος, δύψα, ἔργον, ἡμέρα, ἥρως, θάλαμος, θρηνῶ, κέρδος, μάχη, ἀτασθαλία, μέτωπον, κλαίω, νεότης, νύμφη, δύση, οὐρανός, ὅπλον, ὅρκος, πατοίς, πέλαγος, στρατός, σκέπτομαι, ταχύτης, χρόνος, τέλος...

Καὶ ἔνα δεῖγμα ἀπὸ λέξεις ἐλαφρὰ ἀλλοιωμένες, ὅπως:

κελαηδῶ ἀντὶ κελαδέω, ἀρμέγω ἀντὶ ἀμέλγω, σκεπάζων ἀντὶ σκέπαζον, μιομογία ἀντὶ μεομερία (=φροντίς), κιθάρα ἀντὶ κιθαρίς, κοιμάμαι ἀντὶ κοιμάω, μονομορίζω ἀντὶ μορμύρω, *"ζάντα"* στὴν θέσι τοῦ ἀντυνξ ποὺ σημαίνει περιφέρεια παντὸς κυκλοτεροῦς (*"ἄντυνξ οὐρανή"*, *"άντυγες ἀρμάτων"*).

Ακόμη, λέξεις ποὺ ἔχουν πάρει μία πρόθεσι, ὅπως:

ὅτρύνω → παροτρύνω, πηρός → ἀνάπηρος.

Ἐκφράσεις, ποὺ ἐν τῇ φύμῃ τοῦ λόγου ἐγέννησαν μία καινούργια λέξη. Π.χ. τὸ *"αἴσυλα φέζων"* (αἴσυλος = ἄδικος, φέζω=ποιῶ) ἔγινε *"φεξίλι"*, δὲ *"ἀτρύγετος πόντος"* ἔγινε στὴν Ιθάκη *"ἀτρύγητη θάλασσα"* καὶ τὸ *"παρὰ θῖν' ἀλὸς"* στὴν Κέα τὸ λένε μέχρι σήμερα *"παρασιναλιμιά"*.

Ἐπὶ πλέον, ὑπάρχει ἔνας πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς λέξεων, οἱ ὅποιες ἐνῷ δὲν ἔχουν διασωθῆι αὐτούσιες, κρύβονται μέσα σὲ σύνθετα ἢ σὲ διάφορα παράγωγα. Μπορεῖ νὰ μὴν ὄνομάζουμε **αὐδὴ** τὴν φωνή, λέμε δῆμως ἄναυδος ἢ ἀπηύδησα. Ή γῆ σήμερα δὲν λέγεται **ἄρουρα** οὔτε **χθών**, τὸ ἴματο δὲν ὄνομάζεται **λώπη** ὑπάρχουν δῆμως καὶ ἀρουραῖοι καὶ ὑποχθόνιοι καὶ λωποδύτες.

Δὲν λέμε **κυνῶ** τὸ φιλῶ, οὔτε **κύσα** τὸ ἐφίλησα, λέμε δῆμως προσκυνῶ τὸ εἰκόνισμα, (ἐνῷ τὸ φιλῶ ἀγγεικὰ λέγεται kiss καὶ γερμανικὰ Küsssen.)

Δὲν ὄνομάζουμε τὸ κρεββάτι **λέχος**, λέμε δῆμως ἢ λεχώ. Τὸ συχνὰ δὲν τὸ λέμε **θαμά**, ἐκεῖνος δῆμως ποὺ συχνάζει κάπου ἀποκαλεῖται θαμών. Τὸ γεῦμα ἢ τὸ δεῖπνο δὲν εἶναι πλέον **δόρπον**, δῆμως αὐτὸ δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ γευθοῦμε κάποιο ἐπιδόρπιον. Καὶ ἂν τὸ σκουπίζω δὲν τὸ λέμε **κορέω**, στοὺς ναοὺς ὑπάρχει πάντα ὁ **νεωκόρος**. Τὸ ρῆμα **ἀλέξω** (=ἀποκρούω, ἀποτρέπω) εἶναι πλέον ἄχοηστο. Τὸ ἀλεξίσφαιρο, τὸ ἀλεξίπτωτο, τὸ μάλεξικέραυνο, εἶναι πολὺ χρήσιμα.

Τὸ διάσημο καὶ πανταχοῦ παρόν, ὡς πρῶτο συνθετικό, ἐπίρρημα **τὴ λε** δηλώνει ἀκοριβῶς τὴν μεγάλη ἀπόστασι.

Ἐκφράσεις δᾶπως: "γόνν κάμπτω" "δακρυόν γελάσασα" "λύεται γούνατα" "ὕπνῳ γλυκερῷ κοψηθέντες" "βαρυστενάχων" "ζώειν καὶ ὄραν φάος ἥελίοιο" "πικρὸν ὑπὸ ὄφρούσι δάκρυνον" δὲν εἶναι δύσκολο νὰ κατανοηθοῦν... Στὴν οὐσία, στὸ βάθος, ὁ λαὸς ἐκφράζεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ο "οἴκος ἐσθίεται" (δ, 318) → ἡ περιουσία τρώγεται. "Τίλλομαι χαίτας" (κ, 567) → τραβάω τὰ μαλλιά μου... Ἐπιστρέφω "κενεάς σὺν χεῖρας" → μὲ ἄδεια χέρια. "Κήρ καὶ μόρος" (=οἰλεθρος καὶ θάνατος) → ἐπιβιώνει ὡς "κήρα καὶ μόρα." κ.ἄ. πολλά.

Τὸ ὄμηρικό μας δένδρο ἄνθισε, κάρπισε, μᾶς ἔθρεψε καὶ βρίσκεται πάντα ἐδῶ μὲ τὶς οἵζες του γερές καὶ όλοιζωντανες. Προσφάτως ἐκυκλοφόρησε στὴν Εὐρώπη τὸ βιβλίο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ὀξφόρδης OLIVER TAPLIN μὲ τίτλο: "Παιδιὰ τοῦ Ὁμηρου - Ἑλληνικὴ κληρονομία καὶ Δύσι". Πίσω λοιπὸν ξανὰ στὸν "Ομηρο; Γιατί δχι;" Ἐχει εἰπωθῆ ὅτι τὸ γιατρικὸ σὲ κάθε κρίσι, εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ στὶς οἵζες. Καὶ ὁ "Ομηρος γιὰ μᾶς δὲν εἶναι μόνον οἵζα. Εἶναι δὲ αυτός μας, εἶναι ἡ ψυχὴ μας, εἶναι ἡ εἰκόνα μας, εἶναι ἡ φυσιογνωμία μας. Καὶ ἂς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ὁ μάντις Εὔκλους εἶχε προφητεύσει γιὰ τὸν "Ομηρο, λίγο πρὸ τὴν γέννησι του:

"...ἔσσεται ἀθάνατος καὶ ἀγήρως ἡματα πάντα".

Γι' αὐτό, Κανεὶς δὲν μπορεῖ "νὰ σκοτώσῃ τὸν Ὅμηρο".

Γράφει ὁ Ι. Πανταζίδης εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ ΟΜΗΡΙΚΟΥ Λεξικοῦ του:

«Οὐδέποτε εἶδον τοσοῦτον ἐκ χαρᾶς ἀστράφαντα τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν καὶ μάλιστα τῶν εὐφυῶν καὶ εὐαισθήτων, δοσον ὅταν τὶς ἀπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ δεῖνα Ὁμηρικὴ λέξις, οὕτω ἐτυμολογουμένη, ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν δεῖνα τῆς καθομιλουμένης, ἢ ὅτι ἡ δεῖνα Ὁμηρικὴ φράσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν δεῖνα τῆς καθομιλουμένης, ἢ ὅτι ὁ δεῖνα Ὁμηρικὸς τύπος καὶ Ὁμηρικὴ σύνταξις, ἡτις παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δὲν ενρίσκεται, αἴφνης ἀναφαίνεται ἐν τῇ καθομιλουμένῃ....

...άπό τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐγεννήθη ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν μαθητῶν ἀγάπη πρὸς τὴν Ὁμηρικὴν γλῶσσαν, ώς οἰκείαν...»

‘Αντιγράφω ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: (Συνεδρία τῆς 19.5.1983, Ἀνακοίνωσις τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ, Προεδρία ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΥ.)

«..Ἐὰν δὲ ὅλα τὰ ἔθνη ὁ σεβασμὸς τῆς παραδόσεως ἀποτελεῖ θεμελιῶδες καθῆκον, δὲ ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας τοῦτο γίνεται κατάφασις ζωῆς καὶ δικαίωσις ζωῆς... Ἀπὸ τῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς Β μέχρι σήμερον, λόγος πρωτάκουστος καὶ μοναδικὸς εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς Ἀνθρωπότητος, κεῖται ἐνώπιον μας. Ποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην νὰ ἀποκόψῃ ἐν τῷμα, ὀλόκληρα τῷματα, τὰ καιριώτερα καὶ τὰ θαυμασιώτερα, ἀπὸ τὸν παιδευτικὸν χῶρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Μία, ἑναία καὶ ἀδιαίρετος, ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παπαδιαμάντη, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Σικελιανοῦ, τοῦ Καζαντζάκη, τοῦ Σεφέρη καὶ τῶν διαπορετῶν ζώντων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, μέχρι τῶν διαλέκτων καὶ τῶν τοπικῶν ἴδιωμάτων, μία καὶ ἀδιαίρετος, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀνήκει εἰς τὸν Ἑλληνας, δῶμας συνανήκει ὀλόκληρος εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα καὶ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται. Πᾶσα περικοπὴ τοῦ θεσπεσίου τούτου οἰκοδομήματος τῶν αἰώνων, στενεύει τὸν δρόζοντες τῆς σκέψεως καὶ συμβούνει τὶς δυνατότητες ἐκφράσεως...»

☆*☆

Γιὰ ἔναν μεθοδικὸν ἔρευνητὴν καὶ παρατηρητὴν, ἡ συνέχεια ἀναδύεται ὀλοφάνερη, ἀδιαμφισθήτητη, ἀδιάκοπη, καταπλήττουσα...

‘Ως λ.χ.

‘Απὸ τὸν “Ομῆρο

“...μάλα γὰρ νῦξ ἄνεται, ἐγγύθι δ’ ἥώς,
ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε, παρώχωκε δὲ πλέων καὶ Πληιάδες, μέσαι δὲ νύκτες
νῦξ” (Κ 251)

στὴν Σαπφὼ

“Δέδυκε μὲν ἀ σελάνα
παρὰ δ’ ἔρχετ’ ὥρα...”

‘Απὸ τὸν “Ομῆρο

“...οὐ οἱ ἀεικές ἀμυνομένῳ περὶ πάτρης
τεθνάμεν· ἀλλ’ ἄλοχός τε σόη καὶ παῖδες ὅπισσω
καὶ οἴκος καὶ κλῆρος ἀκήρατος...
...νῦν ἄρκιον, ἡ ἀπολέσθαι
ἡὲ σαωθῆναι...” (Ο 495)

στὸν Αἰσχύλο

“...παῖδες Ἑλλήνων ἵτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας,
γυναῖκας...
νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών...”

‘Απὸ τὸν “Ομῆρο

“Τῷ σε χοὶ πέρι μὲν φάσθαι ἔπος
ἥδ’ ἐπακούσαι,
κρητῆναι δὲ καὶ ἄλλω,
ὅτ’ ἄν τινα θυμὸς ἀνώγῃ.”

στὸν Σοφοκλῆ

“Ἐγὼ δ’ ὅπως σὺ μὴ λέγεις
δοθῶς τάδε,
οὐτ’ ἄν δυναίμην,
μήτ’ ἐπισταίμην λέγειν.
Γένοιτο μεν τὰν χατέρων καλῶς ἔχον”.

Καὶ μὲ τὸν ἵδιο τρόπο περιγράφεται ἡ

τρικυμία τόσο στὸν "Ομηρικό..."

"...ώς ὅτε κῦμα θοῇ ἐν νῆī πέσθησν
λάβρον ὑπὸ νεφέων ἀνεμοτρεφές, ἡ δέ τε πᾶσα
ἄχνη ὑπεκρύψθη, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀήτης
ἰστίῳ ἐμβρέμεται, τρομέουσι δέ τε φρένα
δειδιότες..." (Ο 624)

οὗσο καὶ στὸν **Δημοτικὸ** κύκλῳ

"Βαρειὰ φυροτούνα πλάκωσε καὶ
τὸ τιμόνι τρίζει
ἀσπρογυναλίζει ἡ θάλασσα, σουρίζουν
τὰ κατάρτια
σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει
τὸ καράβι
γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα
παλληκάρια..."

΄Ακόμη:

΄Απὸ τὸν "Ομηρο

"βέλτερον, ἡ ἀπολέσθαι ἔνα χρόνον,
ἡὲ βιῶναι..." (Ο 511)

στὸν Ρίγα Φερραρίο

"Καλλίτερα μᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ..."

καὶ ἀπὸ τὸν **Αἰσχύλο**

"Παῖδες Ἑλλήνων ἵτε
ἐλευθεροῦτε πατρίδα
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας
....

"νῦν ὑπὲρ πάντων ἄγων."

στὸν Άνδρέα Κάλβο

"Υπὲρ γονέων καὶ τέκνων
ὑπὲρ τῶν γυναικῶν
ὑπὲρ πατρίδος πρόσκειται
καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος
ὅσιος ἄγώνας..."

΄Απὸ τὸν "Ομηρο

"ὦς ἀνδρῶν γενεὴ ἡ μὲν φύει, ἡ δ'
ἀπολήγει" (Ζ 149)
"ἡμὲν ὅτεωρ ζώουσι, καὶ φέτα-

στὸν Κ. Παλαμᾶ

"..σ' ὅσους πέρασαν, θάρσθοῦνε, θὰ
περάσουν
Κριτὲς θὰ μᾶς δικάσουν οἱ ἀγέννητοι,
οἱ νεκροί."

.... καὶ μὲ ἄλλα παρόμοια ἀπειρα....

ἡ σκυτάλη τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, ἀπὸ τὴν μιὰ γενιὰ στὴν ἄλλη, ἔφθασε
μέχρις ἐμᾶς. Καὶ ὅλοι γνωρίζουμε ἀσφαλῶς, ποιό εἶναι τὸ χρέος μας.

΄Απ' τὸ ταφὶ "Ομερο
τζητάει τσὲ τέλει
νὰ μὴ πεσαίνει
ἡ γκλῶσσα ντική μας
ἡ γκλῶσσα τοῦ μεγκάλου
ποσ' ἔτσείνου....

(Γκρεκάνικο τραγούδι τῆς Κ. Ιταλίας)

Περὶ ἐπικοῦ δακτυλικοῦ ἔξαμέτρου

"Τὰ δὲ Ὁμήρου ἔπη
τὸ τελειότατον ἔχει μέτρον."

(Βίος Ὁμ., 12)

Περὶ μέτρων τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως

Ἡ ἀρχαία "προσῳδιακὴ" ωθητική βασίζεται στὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν, δηλ. στὶς ἐναλλαγὲς τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχειῶν συλλαβῶν. Ἡ "τονικὴ" ωθητική βασίζεται στοὺς τόνους τῶν λέξεων, στὴν κίνησι τῆς φωνῆς σύμφωνα μὲ τοὺς κλασσικοὺς κανόνες τοῦ τονισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας.

Μέτρα, Μετρικὴ

Ἀμέτρητοι οἱ συνδυασμοὶ μακρῶν καὶ βραχέων πρὸς δημιουργίαν διαφόρων μέτρων.

Τὰ πλέον γνωστὰ καὶ διαδεδομένα:

Δάκτυλος -υν ἢ ἐπικὸς - ἡρωικὸς

Σπονδεῖος -- (ἰερός)

Ἀνάπαιστος ἢ ἀντιδάκτυλος **υν-** (ῦμνοι θεῶν καὶ ἐμβατήρια)

Τροχαῖος ἢ **χορεῖος -υ**

Ἀμφίβραχυς **υ - υ**

Ἀμφίμακρος **-υ-**

Χορίαμβος **-υν-** (τροχαῖος + ἕαμβος)

Ἀμφίμακροανάπαιστος (κ.ἄ...)

Τὰ σημερινὰ μέτρα τῆς Ποιήσεως, σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὰ ἀρχαῖα προσῳδιακά, δύναμίζονται τονικά.

(Διονύσιος ὁ Θράξ: τόνος ἐστὶν ἀπήχησις φωνῆς ἐναρμονίου).

Ἐχουν διατηρήσει τὶς δύναμίσεις καὶ τὴν δομὴ τῶν ἀρχαιοελληνικῶν, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι τὸ σημεῖον ποὺ καθώριζε τὴν μακρὰ συλλαβὴ καθορίζει σήμερα τὴν τονισμένη, τὸ δὲ σημεῖον ποὺ καθώριζε τὴν βραχεῖα, σήμερα προσδιορίζει τὴν ἄτονη συλλαβὴ. Ἔτοι ἔχουμε:

-υ -τροχαῖος (πιάσε *Φώτη μ' τὸ ντουφέκι*)

υ- -ἴαμβος (κατὰ βαρβάρων πρόσταξεν ἡ μοῖρα τῶν Ἑλλήνων)

-υν -δάκτυλος (ξύπνα μὲ ἀπόβραδο νάχη γαλήνη)

υν-- -ἀνάπαιστος (Σ ἀγαπῶ, τί μπορῶ ἀκούβε νὰ σου πῶ
πὶ βαθὺ πὶ ἀπλὸ πὶ μεγάλο;)

υ-υ -ἀμφίβραχυς (Τὸ χάραμα πῆρα τοῦ ἥλιου τὸ δρόμο,
κρεμώντας τὴν λύρα τὴν δίκαιη στὸν ὄμο)

Τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη ἔχουν συντεθῆ μὲ τὸ ἥρωικὸν "δακτυλικὸν ἑξάμετρον". Δηλαδὴ δάκτυλος ἐπαναλαμβανόμενος 6 φορές. Ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἐπενόησε ἡ Πυθία Φημονόν.

Δακτυλικὸν ἑξάμετρον

-υν -υν -υν -υν -υν -- (ἢ -υ)

Γιὰ νὰ γίνη κατανοητὸ τὸ ἐπικὸ -ἥρωικὸ μέτρο, προκειμένου νὰ τὸ διδάξουμε στοὺς μαθητὰς ἢ στοὺς μελετητὰς τῶν ἐπῶν, πρέπει νὰ ὑπενθυμίσουμε τὶς μακρὲς καὶ βραχεῖς συλλαβές, τοὺς κυριώτερους κανόνες γύρω ἀπὸ τὰ δίχρονα τῆς λήγουσας (-ας τῆς Α' κλίσεως =μακρόν, -ας τῆς Γ' κλίσ. =βραχύ, -α τῶν οὐδετέρων καὶ τῶν ἐπιδρομάτων =βραχύ), καὶ κατόπιν ἐπεκτεινόμεθα στὶς "θέσει μακρὲς" συλλαβές. Έάν δηλ. μετὰ ἀπὸ ἔνα βραχὺ φωνῆν (ε ἢ ο) ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα ἢ σύμφωνον διπλοῦν, τότε τὸ βραχὺ φωνῆν μεταβάλλεται εἰς "θέσει μακρόν". (θερμός - κόπτω - φιλόξενος). Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὰ ὄνόματα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ὀδυσσέως ἄλλοτε γράφονται μὲ διπλὸ σύμφωνο, ώς εἶναι τὸ δόρθόν, (Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς) καὶ ἄλλοτε, "ποιητικῇ ἀδείᾳ", μὲ ἔνα· (Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς), ὅποτε τὸ ἰῶτα καὶ τὸ ὑψιλὸν γίνονται βραχέα. "Θέσει μακρὰ" ἡμπορεῖ νὰ ἐκληφθῇ ἐπίσης ἡ βραχεῖα λήγουσα μᾶς λέξεως ἐὰν ἡ ἐπόμενη ἀρχῆς εἰ ἀπὸ "ὅ", δηλαδὴ Φρ. π.χ. "δψὲ ὁδίον ἐστι" .. "Η, ἀκόμη, βραχεῖα λήγουσα μὲ τελικὸ σήγμα ἢ τελικὸ νῦ (δηλ. -ος, -εν, -ον) ἐκλαμβάνεται ώς θέσει μακρὰ ἐὰν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχῆς παλαιὰ ἀπὸ δίγαμμα· π.χ. "νέον (F) ἔτος".

-Χωρίζουμε, ἐνδεικτικῶς, τοὺς 3 πρώτους στίχους τῆς ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ
(δάκτυλος: -υν ἢ --)

"Ανδρα | ἔννεπε, | Μοῦσα, πο|λύτροπον, | ὃς μάλα | πολλὰ
πλάγχθη, ἐ|πεὶ Τροί|ης ἱε|ρὸν πτολί|εθρον ἔ|περσεν·
πολλῶν|δ' ἀνθρώ|πων ἴδεν|άστεα|καὶ νόον|ἔγνω..."

Καὶ δύο λόγια περὶ τῆς στιχουργικῆς "**τομῆς**", ἢ δοποία ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὴν ἀνάγκη συντόμου παύσεως, πρὸς ἀναπνοήν.
Συνηθέστεραι τομαὶ ἡ "πενθημψερῆς" (μετὰ τὸ 5ον ἡμίμετρον) π.χ. στὸν α' στίχο μετὰ τὸ "Μοῦσα",
ἢ "έφθημψερῆς" (μετὰ τὸ 7ον ἡμίμετρον), ἢ "βουκολικὴ" κ.ἄ...

Έτυμολογικῶς ἡ λέξις "μέτρον" σημαίνει μάκρος, μέγεθος, χρονική διάρκεια καὶ ὅχλος "ἐντασίς".

Ο Γεράσιμος Σπαταλᾶς ἔχει ὑποστηρίξει ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσφδιακή, καὶ ἡ τονικὴ στιχουργία εἶναι ἀρχαία ἐλληνική. Ο λεγόμενος ἐντατικὸς τόνος τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας δὲν ἔχει μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τὸν ἀναφερόμενο ὡς μουσικὸν τόνον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς. Μὲ τὴν σημερινὴν προφορὰν καὶ τονικότητα ἀπαγγέλλονται πλήθος τονικῶν στιχουργικῶν ρυθμῶν τῆς ἀρχαίας μας ποιήσεως. Ἡ ἀναλογία εἶναι τόσο μεγάλη ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ τυχαία. Ἀπὸ τὰ ἔπη μας καὶ ἀπὸ τὴν Σαπφώ, μέχρι τοὺς τραγικοὺς καὶ τὶς νεώτερες ἐπιγραφές.

π.χ.: Ἰλιάς:

καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα...

(δακτυλικὸν ἔξαμετρον)

Πέρσαι 155:

Ω βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη

μῆτερ ἡ Ξέρξου γεραιά, χαῖρε Δαρείον γύναι...

(τροχαϊκὸν τετράμετρον)

Παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τὰ δύο παραδείγματα, τονικῶς, μᾶς δίνουν ἰαμβικὸ δεκαπεντασύλλαβο, χαρακτηριστικὸ μέτρο νυρίως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν...¹

Χήρας ὑγιὸς ἐγεύγετο σὲ μαρμαρένια τάβλα
χρυσὰ ἥταν τὰ πηρούνια του, κι ὀλόχρυσα τὰ πιάτα
κι ἡ κόρη ποὺ τόνε κερνᾶ ἀσημοκυκλωμένη.
Κι ἡ μάνα του στὴ μιὰ μεριὰ φτάνει ξαγριεμένη...
Γεύγεσαι γιέ μου γεύγεσαι κι οἱ φράγκοι ἐπλακώσαν.

- Πρόλαβε μάνα μου νὰ ἴδεις πόσες χιλιάδες εἶναι
κι ἂν εἶναι δυὸς νὰ χαίρομαι, κι ἂν εἶναι τρεῖς νὰ πίνω
κι ἂν εἶναι περισσότεροι σελῶστε τ' ἄλογό μου.
- Ἐβγῆκα γιέ μου κι εἰδα τους μὰ μετρημὸ δὲν ἔχονν.

-Μαῦρε μου γοργογόνατε κι ἀνεμοκυκλοπόδη
πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες ἀπὸ τρανὲς φουρτοῦνες
κι ἂν μὲ γλυτώσης κι ἀπ' αὐτὴ θὰ σὲ μαλαματώσω.

Στὸ ἔμπα χῆλιονς ἔκοψε, στὸ ἔβγα δυὸ χιλιάδες
καὶ στ' ἄλλο στριφογύρωισμα δὲν βρῆκε γιὰ νὰ κόψει.
Κι ὁ οὐρανὸς ἐσείστηκε, κι θάλασσα μουγκίστη!

1. "Μάλιστα δὲ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἔστιν... Πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς πρὸς ἀλλήλους." Αριστοτ. Ποιητικὴ 1449 α 25

Τὴν θεωρία ὅτι ἔκτὸς ἀπὸ τὴν "προσωδιακή" καὶ ἡ τονικὴ στιχουργία προέρχεται ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὑποστηρίζει καὶ ὁ καθηγητής Γ. Σηφάκης στὸ βιβλίο του "Γιὰ μὰ Ποιητικὴ τὸν Δημοτικὸν Τραγουδιοῦ" (Πανεπιστημιακὲς Ἐκδ. Κοήτης).

‘Η ἀποκλειστικῶς “τονικὴ” ουθμοποιία ἀρχισε νὰ διαδίδεται και νὰ ἔδοιαιώνεται γύρω στὸν 4ον αἰῶνα μ.Χ., ἀρχικῶς στὴν ἐκκλησιαστικὴ ὑμνῳδία και στὴν Δημοτικὴ ποίησι. Οἱ Λατῖνοι, ως συνήθως, ἀκολούθησαν ἐπακριβῶς και αὐτὴν τὴν τάσι ἡ δροία ἔξαπλώθηκε εὐρύτερα στὴν Δύσι μέσω τῶν “Ρωμανικῶν” καλουμένων ποιησεων. Ο καθηγ. Δημήτριος Σεμίτελος, στὸ βιβλίο του ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΡΙΚΗ, σλ. 157 (Ἐκδ. ΠΕΠΡΗ, Ἀθ. 1894) γοάφει σγετικῶς:

«...ἡ τοικὴ ὄνθυμοπούα δὲν ἦλθεν ἔξωθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ᾽ εἶναι ιθαγενῆς...»

προβλ. (— | — | — | — | — | — | — | — | —) (— = ἀτονό. / = τονισμένο)
 καὶ μιν| φωνή|σας ἔ|πειτα |πτερό|εντα |προστή|δα
 χήρας|ύγιος|έγενε|γετο|σε μαο|μαρέ|νια τά|βλα

‘Η ρυθμική ἀφήγησις, τὰ ἀπείρον κάλλους σύνθετα ἐπίθετα, οἱ πονομοιότυποι ἥρωισμοι, ἡ ὑπερηφάνεια τῆς καταγωγῆς, τὸ “ἀπροσκύνητον”, οἱ διάλογοι, τὰ “τρίχωλα” σχήματα, μεταφέρουν καὶ ἀποδεικνύουν τὴν ἀδιάλειπτη ποιητική συνέχεια καὶ τὴν παρουσία τῆς Μούσας τῆς Ἡρωικῆς Ποιήσεως.

"Ο Ιωάν. Συκουτρης ἔγραφε διτι "τὸν Ὀμηρον δὲν θὰ αἰσθανθῇ ποτὲ ἐκεῖνος ποὺ δὲν συνεκυνήθῃ ἀπὸ τὰ δημοτικά μας τραγούδια".

"Μαῦρε μου γοργογόνατε κι ἀνεμοκυλοπόδη" (ἀπό τὸ δημοτικὸ τραγούδι): "Μαῦρος" εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἀλόγου, σύμφωνα μὲ τὸ χρῶμα του, ὅπως ἀριθμῆσε οἱ ἵπποι τοῦ Ἀχιλλέως ὄνομάζονται Ξάνθος (Ξανθὸς) καὶ Βαλίος (βαλιός = ὁ ἔχων λευκὰ στίγματα): "καθ' ἡ καὶ σήμερον οὕτω κυριωνυμοῦνται οἱ ἵπποι ἐν Ἑλλάδι" (σύγλιον τοῦ Ὁμηρικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Κοουσίου).¹

‘Ο Ἀχιλλεὺς συνομιλεῖ κι αὐτὸς μὲ τὰ ἄλογά του κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειά τους κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μάχης.

Побѣда

"Μαῦρε μου γοργογόνατε κι ἀνεμοκυλοπόδη πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες ἀπὸ τρανὲς φουρτοῦνες κι ἄν μὲ γλυτώσης κι ἀπ' αὐτὴ θά σὲ μαλαματώσω..."

*Ξάνθε τε καὶ Βαλίε, τηλεκλυντὰ τέκνα Ποδάργης
ἄλλως δὴ φράζεσθε σωσέμεν ἥνιογῆ... (Ιλ. Τ 400)*

(=Ξάνθε και σύ Βαλίε, ξακουστά τέκνα τῆς Ποδάργης φροντίστε ἀκόμη νὰ σώσετε τὸν ἥνιοχο...)

1. Ποβλ.: Ὁ "ψαρής" - Ἀριστοφάνης: "ψαρὸς ἵππος" (Νεφ. 1224)

Τὰ ἐπίθετα "γοργογόνατος" καὶ "ἀνεμοκυλοπόδης" εἶναι ἡ σύγχρονη ἀπόδοσις τῶν ἐπικῶν ἐπιθέτων "ταχύγουνος" καὶ "ποδήνεμος" ἢ "ἀελλόπους" (ἄελλα εἶναι ὁ δυνατὸς ἀνεμος).

Οἱ στίχοι

"κι ἂν εἶναι δυὸς νὰ χαιρωμαι, κι ἂν εἶναι τρεῖς νὰ πίνω
κι ἂν εἶναι περισσότεροι σελῦστε τ' ἄλογό μου"

ἢ

"στὸ ἔμπα χίλιους ἔκοψε, στὸ ἔβγα δυὸς χιλιάδες
καὶ στ' ἄλλο στριφογύρισμα δὲν βρῆκε γιὰ νὰ κόψει"

ἀποτελοῦν "σχῆμα τρίκωλον", δηλαδὴ σύγκεινται ἐκ τριῶν μελῶν, περιόδων, προτάσεων. Ὁ Διον. Ἀλικαρνασσεὺς (Συνθ. 49, 8) παρατηρεῖ:

"τρίκωλον, ἐν τοῖς πάννι ἐπαινούμενον".

Προβλ.:

"τοὶς μὲν ὁρέξατ' ἵών, τὸ δὲ τέτρατον ἵκετο τέκμωρ" (Ιλιάς, Ν 20)

"τοὶς μέν μιν πελέμιξεν ἐρύσσεσθαι μενεάνων
τοὶς δὲ μεθῆκε βίης..." (Φ 176)

"Πάτροκλος δέ, Τρωσὶ κακὰ φρονέων ἐνόρονσεν,
τοὶς μὲν ἔπειτ' ἐπόρουσε θοῷ ἀτάλαντος Ἀροη,
σμερδαλέα ίάχων, τοὶς δ' ἐννέα φᾶτας ἔπεφνεν." (Π 783)

["...διὰ τὸ τὰ τοία πάντα εἶναι καὶ τὸ τοὶς πάντῃ..."
"Τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὥρισται.." -Ἀριστοτ.-]

*

Έκτος ὅμως ἀπὸ τὴν τονικὴ στιχουργία, εἰς τὴν ἀρχαίαν ποίησιν εὑρίσκονται καὶ τὰ σπέρματα τῆς νεωτέρας "δμοιοκαταληξίας", τὰ ὄνομαζόμενα δμοιοτέλεντα, βασιζόμενα βεβαίως καὶ αὐτὰ εἰς τὴν τονικότητα: "πάρισον καὶ δμοιοτέλεντον" - Ἀριστοτ. Ρητορ. 1410 α. ("καταλήξας γάρ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώλοις εἰς τὸ αὐτὸν ονομα, ἐποίησε τὴν χάριν". (-CORP. ARIST. Δημ. 154)

π.χ. "δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δὲ ἄλλα μυρία,
ἄλλ' οὐδὲν οὕτω δεινόν, ὡς γυνὴ κακόν". (Εὐριπ. Ἀπόστ. 1059)

"γάλακτος λευκοτέρα
ῦδατος ἀπαλωτέρα
πυκτίδων ἐμμελεστέρα
ἴππου γαυροτέρα
φόδων ἀβροτέρα
ἱματίον ἑανοῦ μαλακωτέρα
χρυσοῦ τιμιωτέρα"

(Σαπφώ 140)

Ἐξαίρετη καὶ ἐμπεριστατωμένη Μονογραφία ἐπὶ τοῦ θέματος εἶναι τὸ πόνημα τοῦ I. Τέλφυ, (διδάκτορος Φιλοσοφίας) "Συγγραμμάτια Ἑλληνικὰ" (Εκδ. Οὐγγρικοῦ Βασιλ. Πανεπιστημίου, Βουδαπέστησι 1880). Η πραγματεία αὐτή συνεγράφη ὑπὸ τοῦ Οὐγγρου καθηγητοῦ, ἐλληνιστί.

Χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα καὶ παραδείγματα:

«Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες δὲν ἔξεφόνοντιν ἐν τῇ καθημερινῇ των συναναστροφῇ τὰς λέξεις κατὰ τὴν ποιητικὴν ποσότητα, ἀλλὰ κατὰ τὸν τόνον τῶν συλλαβῶν... δεύτερος τρόπος τῶν τὴν βραχεῖαν εἰς μακρὰν ἀναφερόντων, ὃ διὰ τῆς ὀξείας. Αὕτη οὖν ἡ ὀξεῖα ἐπικεμένη τινὶ τῶν βραχέων μηκύνει, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰλιάδος Μ 208... ἀναμφιβόλως ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὁμίλουν κατὰ τὸν τόνον, καὶ οὐδαμῶς κατὰ τὴν ποιητικὴν ποσότητα... τὴν κατὰ τὰς ποσότητας μετρικὴν ποίησιν, εὑρημα τῆς τέχνης γενέσθαι... ὅμως ὁ δῆμος δὲν ὁμίλει κατὰ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ κατὰ τὸν τόνον τῶν συλλαβῶν, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἵχνη τῆς τοῦ δήμου προφορᾶς εὐρίσκονται καὶ ἐν τοῖς τεχνικοῖς ποιήμασι, φαίνεται ὅτι τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ὡς ἀπλαῖ τῆς φύσεως ἐκροαί, μόνον κατὰ τὸν τόνον ἥχησαν. Απίθανον ἐστὶ ὅτι ὁ κοινὸς ὄχλος ἐτραγούδησε κατὰ τὴν τεχνικὴν ποσότητα τὰ διάφορά του ἀσμάτα, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν καθημερινήν του ἀσχολίαν.. Οἱ κατὰ τὸν τόνον στίχοι εἶναι ἰδιοκτησία τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅχι ξένον τοῦ μεσαιωνος δάνειον, ὡς οἱ ἐχθρόφρονες ἡ ἐπιπολαίως καὶ προπετῶς κρίνοντες, δισχυροίζονται...»

Στίχοι τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. ἐ/Κολ.) ὡν ὁ τόνος ὀλοκλήρως συμπίπτει μετὰ τῆς ποσότητος:

1004 καὶ τὰς Ἀθήνας ὡς κατώκηνται καλῶς.

1207 μηδεὶς κρατείτω τῆς ἐμῆς ψυχῆς ποτέ. (κ.ἄ...)

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον καὶ στίχους ὁμοιοκαταληπτοῦντας. Τὰ τοῦ Ὁμήρου ποιήματα περιέχουν στίχους, ὡν ἡ τομὴ τοῦ μέσουν, ὁμοιοκαταληπτεῖ μετὰ τῆς παραληγούσης καὶ ληγούσης τοῦ τέλους, οἷον:

B 220 ἔχθιστος δ' Ἀχιλῆι
μάλιστ' ἦν ἡδ' Οδυσῆι.

Ξ 199 ἐκ μὲν Κρητάων
γένος εὔχομαι εὐφειάων.

Καὶ πολλοὶ τῶν τοῦ Ὁμήρου στίχων ὁμοιοκαταληπτοῦσι μετ' ἀλλήλων π.χ.

A 96 τοῦνεκ ἄρ' ἄλγεα δῶκεν ἐκηβόλος ἥδ' ἔτι δώσει,
οὐδὲ ὅγε πρὶν Δαναοῖσιν ἀεικέα λοιγὸν ἀπάσει.

B 87 ἀδινάων
.... ἐρχομενάων

* Λητοίδης καὶ Ζεύς, ἀθανάτων βασιλεύς. -Θέογνις-

Θάλασσα ὕδωρ καθαρότατον
καὶ μιαρότατον.

-Ἡράκλειτος 88-

... Ἡλιόπη ταναῦπις,
... Ἀρμονίη θεμερῶπις

-Ἐμπεδοκλῆς 22-

Οἱ φιλομεμφέες
εἰς φιλίην μὴ εὐφνέεσ.

-Δημόκριτος 116-

Δορὶ δὲ ἔχανες. Δορὶ δὲ ἔθανες.

-Ἄισχ. Ἐπτὰ Θ. 962-

Ἡρόξε μὲν ὁ δέσποινα τοῦ παντὸς κακοῦ
Ἀνὴρ γὰρ Ἑλλην ἐξ Ἀθηναίων στρατοῦ. -Ἄισχ. Πέρ. 353-

κρύψασα, λουτρὸν

ἔξεμαρτύρει φόνον.

Κάγῳ κατελθόν,

τὴν πρὸ τοῦ φεύγων χρόνον.

-Ἄισχ. Εὔμ. 461-

Ἄλλ' ἔστι, πλὴν σού σοὶ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔστι, ἐπεὶ

τυφλὸς τὰ τέλτα τόν τε νοῦν τὰ τέλτα τὸντα εἴλ. -Σοφ. Οἰδ. Τ. 370-

Αὗται γὰρ ἀπόγονοι τεαί;

κοιναί τε πατρὸς ἀδελφεαί.

-Σοφ. Οἰδ. Κ. 534-

.. μήτ' ἐπισταμήν ἐγὼ

.. τάς δὲ τολμώσας στυγῶ.

-Σοφ. Τραγ. 582-

... ἐξελθεῖν φόνον

... θήσομαι πόνον.

-Ἐύριπ. Ὁρ. 609-

Γυναικες, ἐσ μὲν ἔσθλ' ἀμηχανόταται,

κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφόταται. -Ἐύρ. Μήδ. 407-

Πόλις ἥδε τελεῖ δέξαι θυσίας

ἄς ὁ παρ' ἡμῖν νόμος οὐχ ὄσιας.

-Ἐύριπ. Ἰφ. ἐν Τ. 464-

Εἰ μὴ παρέξει τάμπτόρι ἀνεῳγμένα,

ἴν' εἰσάγοιτο σπλάγχνα κατατετμημένα. -Ἀριστ. Ὅρν. 1523-

Ἡ γλῶσσα πολλῶν -- ἔστιν αἵτια κακῶν.

-Μένανδρος 220-

Ῥᾶον παραινεῖν -- ἡ παθόντα καρτερεῖν.

-Μένανδρος 471-

Πλήθει μὲν ἐνδεῶς -- δυνάμει δὲ ἐντελῶς.

-Ἀναξιφένης-

Δὴ ὁμάδην ὀξεῖαι -- κραδίην ἐλέλιξαν ἀνίαι.

-Ἀπολλ. Ρόδ. Ἀργ. 351-

κλπ. κλπ. κλπ... Καὶ καταλήγει ὁ Ι. Τέλφυ:

«Όλα ταῦτα ἀναμφιβόλως ἀποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁμοιοκαταληκτούντων στίχων παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι.. δικαίως δισχυριζόμεθα ὅτι ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ θεωρηθῇ ως μήτηρ καὶ πατρὸς τούτων κατὰ παράδοσιν ἐκ γενεᾶς εἰς γενεὰν φυλασσομένων.

Οὕτω, καταδικάζει ἔαυτὴν ἡ ἐρασμιανὴ προφορά. Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν. Λιότι τὸν Ἔρασμον ἔξηπάτησεν εἰς τῶν γνωρίμων του, καθὼς ὁ VOSSIUS τὸ μαρτυρεῖ. Δηλαδή, Ἐροτικός τις, μὴ ἀγνοῶν ὅτι ὁ Ἔρασμος εἶναι πολὺ μὲν ἐλαφρόπιστος, ὑπερβολικῶς δὲ καινόσπουδος, διηγήθη αὐτῷ -ὅπερ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφεῦρεν-, ὅτι σοφοὶ Ἐλληνες ἀφικόμενοι εἰς τὰ Παρθία, ἀλλέως προφέρουσι τὰ Ἐλληνικά, ἐκφωνοῦντες τὸ "B" μπέτα κλπ... Ὁ δὲ Ἔρασμος ἀκούσας ταῦτα εὐθὺς συνέγραψε διάλογον περὶ τῆς ὁρθῆς προφορᾶς, ἵνα νομισθῇ αὐτὸς ὁ ἐφευρέτης ταῦτης τῆς τῷ ὄντι γελοιώδους προφορᾶς.

‘Αλλ’ ὑστερον μαθὼν τὴν ἀπάτην, οὐδέποτε μετεχειρίσθη αὐτήν.»

Γράφει ὁ καθηγ. Δημ. Σεμίτελος ὅπως ἥδη ἀναφέραμε στὴν σλ. 126 τοῦ παρόντος:

Η τονικὴ ὁνθμοποιία δὲν ἥλθεν ἔξωθεν εἰς τοὺς Ἐλληνας, ἀλλ’ εἶναι ιθαγενής... ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία, κατὰ μίμησιν τῆς τῶν Ἐλλήνων ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἡσπάσατο ἀναφανδὸν τὴν τονικὴν ὁνθμοποιίαν.. ὅθεν ὑστερον ἡ τονικὴ ὁνθμοποιία μετεδόθη καὶ εἰς τὰς τῶν Ρωμανικῶν καλονυμένων ἐθνῶν ποιήσεις».

‘Ο Κωνστ. Οἰκονόμου εἰς τὸ "Περὶ τῆς Γνησίας Προφορᾶς τῆς Ἐλληνικῆς Γλώσσης" (τ. Γ' σλ. 662 κ. ἔξ.) εἶναι περισσότερον σαφής καὶ παραθέτει καὶ παραδείγματα:

“ Ἀπὸ τὰ δίμετρα ἱαμβικά, οἷον τοῦ Ἀριστοφάνους:

Δήμητρο, ἀγνῶν ὁργίων

Ἄνασσα, συμπαραστάτει

ἐσχημάτισαν τοὺς ὀκτασυλλάβους, ὅποιοι εἶναι τοῦ Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ

-1050 μ.Χ.: Ἀπὸ ὁνπαρῶν χειλέων

Ἀπὸ ἀκαθάρτου γλώσσης

Καὶ πάλιν, τό: *Nῦν αἱ Δυνάμεις οὐδανῶν
ἀνθρώποις συγχορεύσατε,*

κατὰ τὸ Ἀνακρεόντειον: *Ἐρῶ τε δή τε κ' οὐκ ἐρῶ,
καὶ μαίνομαι κ' οὐ μαίνομαι.*

Καὶ ἐμψήθησαν τό
τοῦ Ἀντιμάχου: *Ἐννέπετε Κρονίδαο Διὸς μεγάλου θύγατρες.*
εἰς τὸ δημοτικόν: *Ἀνίκητα Λεοντάρια, Όλύμπου παλληκάρια.*

Παράβαλε ἐπίσης τό: *Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμφθη
εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε*

πρὸς τὸ Εὐριπίδειον: Πέμπετε τῶν δ' ἀπ' οἴκων, πνοιαῖσι ζεφύρου,
θοάς ἀκάτους ἐπ' οἴδμα λίμνας.

Παράβαλε τό: *Χαῖρε δὲ ής ἡ χαρὰ ἐκλάμψει..*
πρὸς τό: *Ἄγετ' ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι...*

Σύγκρινε ἐπίσης τό: *'Ο ύπερνυφούμενος - τῶν πατέρων κύριος
μὲ τὸ Ἡσιόδιον: Μοῦσαι Πιερίηθεν - ἀσιδῆσι κλείουσαι.'*

*

*«Τῷ σὲ καθυμνήσω
καὶ σὸν κράτος αἰὲν ἀείσω.»*

(Κλεάνθης, "Υμνος εἰς τὸν Δία, Δ' αι. π.Χ.)

★*★

Ἐπανέρχομαι εἰς τὰ Ὁμηρικὰ Ἐπη. Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ἀκόμη, ὅτι διμηρικὲς εἰκόνες καὶ ἐκφράσεις ἔχουν περάσει αὐτούσιες στὰ Δημοτικά μας τραγούδια.

Ἐνδεικτικῶς:

- "Καὶ μιν φωνήσας ἔπεια πτερόεντα προσηύδα"
- "Παίρνει φωνὴ καὶ ἀπάντησε, παίρνει φωνὴ καὶ λέει"

*

- "Οὐ πω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἥλυθον"
- "Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσε, καὶ νάτοι μπαίνουν στὴν αὐλή"

*

- "Ανδρὸς ἀριστῆος, τόν τε τρομέουσι καὶ ἄλλοι"
- "μήτε τὸν Πετροτράχηλο, τὸν τρέμ' ἡ γῆς καὶ ὁ κόσμος"

*

- "Αγγίσης δ' ὁρόων ἐφράζετο, θαύμανέν τε"
- "θαμαίνονταν, λογιάζονταν, τὸ πῶς νὰ τόνε δοῦνε"

*

- "Ἐπεσεν ὁ δὲ ἐν κονίαις, ὡς αἴγειρος"
- "Σὰ δένδρον ἐραγίστηκε, σὰν κυπαρίσσι πέφτει"

*

- "Τίς δὲ σύ ἔσσι, φέριστε, καταθητῶν ἀνθρώπων;"
- "Τότε καταρωτῆσαν τὸν, πόθεν ἐν' ἡ γενιά του"

ἢ "Τοσὶ πόθεν εῖσαι, λέει του, πόθεν τὰ γονικά σου"¹

1. Πρβλ. καὶ τὸ σημερινό: "Ποιός εῖσ' ἐσύ; Ξέρεις ποιός εἴμαι ἐγώ;"

— "..ές Τάρταρον ἡρόεντα
τῆλε μάλα, ἥχι ἐστὶ ύπό χθονὸς βάθιστον βέρεθρον,
ἔνθα σιδήρει πύλαι καὶ χαλκὸς οὐδὸς
τόσον ἔνερθεν Ἀδου..."

— "Κάτου στὰ Τάρταρα τῆς γῆς τὰ κρυοπαγωμένα
ὅπου χει πάτους σίδερα καὶ γύρους ἀτσαλένιους"

*

— "Εἰ δὲ ἄγε πειρήσασθε ἵνα πάντες εἴδετε"

— "Γιὰ δοκίμασε καὶ θὰ δηξ..."

*

— "Ἐκέλευσε ἑταῖροις καὶ δμωαῖς (=δοῦλες) στορέσαι λέχος"

— "Σύρετε δοῦλες στρῶστε μου τὸ νυχτικὸ κρεββάτι"

☆

— "Ἐγρεο Τυδέως νιέ, τί πάννυχον ὑπνον ἀωτεῖς;"

— "Βαριὰ κομᾶσαι φίλε μου, βαρὺν ὑπνο ποὺ κάμνεις"

ἢ:

— "Σήκω καλέ μου πήγαινε καὶ μὴ βαριοκομᾶσαι".

*

— "Ως ἄρα ἐρχομένων -αὖ-τῶν, μέγα ἔστεναχίζετο γαῖα ὑπὸ ποοί"

— "Κι οἱ κάμποι ἀναστενάζουσι καὶ τὰ βουνά βρυχοῦνται"

ἢ καὶ τὸ νεώτερο:

— "περνάει ὁ στρατός... στὸ πέρασμά του τρέμει ἡ γῆ ποὺ πατεῖ..."

*

— "Αὐτίκα δὲ πατεβήσατο ἐξ ὅρους... ποσὶ προβιβάς ἔτρεμε δὲ ὅρη μακρά..."

— "Κι ὅταν ἀρχίνησε νὰ βγῆ ὅλα τὰ ὅρη ἔτρεμα
βαρεῖ τὸ πόδι, σειέται ἡ γῆ, κι ἡ θάλασσα φαγίζει".

*

— "Χέων δάκρυα ὡς κρήνη μελάνυδρος"

— "Καὶ χύνει μαῦρα δάκρυα σὰν νᾶναι βρυσοπούλα"

*

— "Ἐν μὲν γαῖαν ἔτενξε, ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν"

— "Τὴ θάλασσα κεντάει μὲ τὰ νησιά της ὅλα,
κεντάει τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ λαμπρά του ἀστέρια
τὴ γῆ μὲ τὰ πολλὰ καὶ τὰ ὠραῖα λουλούδια".

*

— "Τὰ ὄσσε λαμπέσθην ὡς σέλας πυρὸς"

— "Σὰν ἀστραπὴ τὸ μάτι του..."

*

— "Δακρυόεσσα δὲ πατρὸς ἐφέζετο γούνασι κούρη...

Tίς νῦν σε τοιάδε ἔρεξε, φίλον τέκος;"

— "Φεύγει καὶ πάει στὸν κύρη της κλαμένη, δακρυσμένη,
στὰ γόνατά του κάθεται....

Τί ἔχεις θυγατέρα μου κι εἶσαι δακρυολουσμένη;"

*

κ.ἄ.... κ.ἄ... κ.ἄ....

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ Ἀρίσταρχος καὶ Ζηνόδοτος,¹ ἐκδόται τοῦ Ὁμήρου, ἔταξινόμησαν τὰ διηρικὰ ἔπη εἰς 24 μέρη-
ὅαψιδίες δι' ἔκαστον Ἔπος, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου:

Α ἔως **Ω**: ΙΛΙΑΣ (15.693 στίχοι)

α ἔως **ω**: ΟΔΥΣΣΕΙΑ (12.105 στίχοι)

*

1. "Ζηνόδοτος Ἐφέσιος, παιδαγωγὸς Πτολεμαίου Φιλαδέλφου, βιβλιοθηκάριος Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης, ἐκδότης τοῦ Ὁμήρου, θεμελιωτὴς τῆς καθιερωθείσης διαιρέσεως τῶν Ἔπών." (Καθηγ. Γ. Κουρμούλης)

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

Αναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ Βιβλίο "Πῶς ἡ Ἑλληνικὴ γονιμοποίησε τὸν Παγκόσμιο λόγο"-A. Τζιροπούλου-Εὐσταθίου-.

Ολίγα περὶ τῆς γραπτῆς μας γλώσσης.

ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

"Η προβολὴ ὑποθετικῶν, ἀτεκμηρίωτων, ἀντὶ ἐπιστημονικῶν "ἰνδοευρωπαϊκοσανσκριτικῶν" θεωριῶν, συνοδεύεται καὶ ὀλοκληρώνεται ἀπὸ τὴν μονόπλευρην καὶ ἀπολυταρχικὰ διατυπωμένη "ἀποψιν" περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τὰ "φοινικικὰ γράμματα", τὸ φοινικικὸν "ἀλφάβητον" (στὴν πραγματικότητα συλλαβάριον) δηλαδὴ "φοινηκήμιν φέμμια".

Οἱ φοινικισταὶ βασίζονται στὸ γνωστὸ ἀπόσπασμα¹¹⁷ τοῦ Ἡροδότου

*"Οἱ δὲ Φοίνικες... εἰσήγαγον
διδασκάλια ἐξ τοὺς Ἕλληνας
καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἔοντα
πρὶν Ἑλλησι, ὡς ἐμοὶ δοκέει..."*

τὸ ὅποιον προβάλλεται περίπου ὡς θρησκευτικὸν "δόγμα", χωρὶς οὐδέποτε νὰ παρατίθενται αἱ περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἐκδοχαὶ ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων.

«Ἄταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἔτοῦμα μᾶλλον τρέπονται.» (Θουκυδ. 1.20,3)

"Ομως ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη βασίζεται στὴν ἔρευνα, στὶς διαδοχικὲς ἀνακαλύψεις, στὴν συνεχῆ ἀνασκευὴ τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς. Η Ἐπιστήμη δὲν δογματίζει. Τὰ ἀκίνητα καὶ ἀπαρασάλευτα δόγματα εἶναι ἀντιεπιστημονικά. Φθάνει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι πρὶν ἀκόμη ἀπὸ 60 χρόνια, οἱ Ἑγκυκλοπαίδειες ἀνέγραφαν ὅτι τὸ ἄτομον δὲν διασπᾶται, ὅτι ἡ μυκηναϊκὴ-μινωικὴ διάλεκτος ἦτο σηματικῆς προελεύσεως καὶ ὅτι τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη μετεδίδοντο τάχα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν προφορικῶς, μέχρι τὴν ἐπὶ ἀρχοντος Πεισιστράτου περισυλλογὴ καὶ καταγραφὴ τους (ΣΤ' μ.Χ. αἱ.).

Ως πρὸς τὸ ἐπίμαχον ἀπόσπασμα τοῦ Ἡροδότου, παρατηροῦμε τὰ ἔξης:

117. Πολλοὶ ἔχουν διατυπώσει ἀμφιβολίες ὡς πρὸς τὴν γνησιότητά του. Ο δὲ Θουκυδίδης (Α20) ἀφήνει αἰχμές περὶ Ἡροδότου ὅτι ἀβασάνιστα πολλές ἀνακρίβειες διετύπωνε. (Α.20)
(Περὶ τῶν ἀνακριβῶν τοῦ Ἡροδότου βλ. Βιβλία Ἑλλην. Ἀγωγῆς Γ' Ἔτους, Κύριον καὶ Μελέτης, Μάθ. 17ον)

1) Ό ίδιος ό Ήρόδοτος διατυπώνει τὴν πληροφορία μὲ ἐπιφύλαξι: "ὅς ἐμοὶ δοκεῖ". Τὸ φῆμα δοκῶ σημαίνει νομίζω, ὑποθέτω, σκέπτομαι, φαντάζομαι, φαίνομαι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὅτι δηλαδὴ τὸ σημερινὸ "μοῦ φαίνεται". "*"Ον φαμὲν δοξάζειν, ἀλλ' οὐ γιγνώσκειν"*. (Πλατ. Πολιτ. 476 δ)

Αντιθέτως πρὸς τὸ "ώς ἐμοὶ δοκεῖ", δποτε ό Ήρόδοτος εἶναι βέβαιος γιὰ κατί, χρησιμοποιεὶ τὴν ἔκφρασι "ώς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι": "Τὸ δὲ Ἑλληνικόν, γλώσση μέν, ἐπείτε ἐγένετο, ἀεί κοτε (=ἀείποτε) τῇ αὐτῇ διαχρᾶται, ώς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι". (καταφαίνεται = εἶναι ἐντελῶς σαφές, δλοφάνερο).

2) Ό Ήρόδοτος γράφει "εἰσήγαγον γράμματα" καὶ ὄχι "εἰσήγαγον τὰ γράμματα", ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ ἔκφρασθῇ ἐὰν ἀνεφέρετο συγκεκριμένως εἰς τὴν "γραφήν". Δὲν χρησιμοποιεὶ δηλαδὴ τὸ δογματικὸν ἀρθρὸν "τά". Ἐκφράζεται ἀορίστως. Ή σύνταξις αὐτὴ ἡμπορεῖ καὶ νὰ σημαίνῃ ὅτι ἔφεραν πάποια γράμματα διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ("..οὐκ ἔόντα ποὺν Ἑλλησι.."). Γι' αὐτό, συνεχίζει ό Ήρόδοτος (Ε58), σὺν τῷ χρόνῳ, μεταβάλλοντας τὴν γλῶσσα (μαθαίνοντας δηλ. ἔλληνικὰ) μετέβαλλον (=ἄλλαζαν) καὶ τὸν ωθιμὸν τῶν γραμμάτων: "...μετά δὲ χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλλον καὶ τὸν ωθιμὸν τῶν γραμμάτων." Βεβαίως, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι "μετέβαλλον" εἶναι οἱ Φοίνικες καὶ ὄχι οἱ "Ἑλληνες, ὅπως ἐσφαλμένως "μεταφράζουν" πολλὲς ἐκδόσεις. Δὲν ἄλλαξαν γλῶσσα οἱ "Ἑλληνες. Αὐτὸς εἶναι βέβαιον. "Αεί ποτε τῇ αὐτῇ διαχρῶνται".

Αντιθέτως πρὸς τὴν διατύπωσι τοῦ Ήροδότου ("εἰσήγαγον γράμματα") ὁ Διόδωρος ό Σικελιώτης (Ε' 74) ὁρίζει: "Ταῖς δὲ Μούσαις δοθῆναι παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν εὔρεσιν τῶν γραμμάτων" - καὶ ὄχι "εὔρεσιν γραμμάτων". Καὶ διευκρινίζει ὅτι ἀκόμη καὶ τὰ λεγόμενα "φοινίκεια" γράμματα δὲν εἶναι κάν εἴφερον τῶν Φοίνικων, ἀλλὰ διασκευὴ ἀλλων γραμμάτων, δηλαδὴ τῶν ἔλληνικῶν-κρητικῶν:

"Φασὶ τὸν Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τὸν τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον..."

Ἐδῶ βεβαίως ἀναφύεται καὶ ἄλλο πρόβλημα. Ἀκόμη καὶ αὐτά, τὰ διασκευασμένα ὑπὸ τῶν "Φοίνικων" ἔλληνικὰ γράμματα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἐκόμισαν στὴν Ἑλλάδα σημιτοφοίνικες συνοδοὶ τοῦ Κάδμου. **Ο Κάδμος ἔχει ζήσει πολὺ πρὸ τῶν Τρωικῶν, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὥποιαν οἱ σημιτοφοίνικες δὲν ἔχουν ἐμφανισθῆ εἰς τὸ προσκήνιον τῆς Ἰστορίας.**

Εἰς τὸ λῆμμα **ΦΟΙΝΙΚΕΣ**, ἡ Ἐγκυλοπαίδεια ΗΛΙΟΥ διευκρινίζει:

"Οἱ Φοίνικες ἥσαν κλάδος τῆς μεγάλης Σημιτικῆς ἡ Ἀραμαϊκῆς φυλῆς. Ἐξ ὅλων τῶν ἀρχαίων πηγῶν συνάγεται ὅτι οἱ Φοίνικες δὲν ἥσαν ὁ γηγενῆς λαὸς τῆς χώρας, ἀλλὰ μετανάσται ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ κατ' ἀκαθόριστον ἐποχῆν.. Ό Ήρόδοτος -VII 89- ἀναφέρει ὅτι κατώκουν ἀρχικῶς περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ταῦτα λέγει καὶ ὁ Στράβων -XVI 766-...

Πότε ἀκριβῶς ἐγκατεστάθησαν οἱ Φοίνικες εἰς τὴν Φοινίκην.. ἐκ διαφόρων τεκμηρίων φαίνεται λίαν πιθανὸν ὅτι τοῦτο συνετελέσθη μεταξὺ 1200 - 1000 π.Χ."

"Αλλωστε καὶ ἡ ὄνομασία Φοῖνιξ εἶναι ἑλληνικώτατη: φοῖνιξ = πορφυρός. Απὸ τὴν Ἰδία οἵζα προέρχεται καὶ ἡ λέξις φόνος. - φοίνιος = φονικός. "Φοῖνιξ" εἶναι καὶ τὸ μυθικὸ ἑλληνικὸ πτηνὸ τὸ ὅποιον "ἐκ τῆς τέφρας του ἀναγεννᾶται". Φοῖνιξ εἶναι καὶ ἡ "χουρμαδιά". Ο Δάρης, ιερεὺς τοῦ Ἡφαίστου ἐν Τρῳάδι, ἔγραψε ἐπὶ φύλλων φοινίκων Πιλάδα ἀρχαιοτέραν τῆς τοῦ Ὁμήρου τὴν ὁποίαν ὁ Αἴλιανὸς (Ποικ. Ιστ. IA, Z) λέγει ὅτι εἶδε. (Λεξ. Ραγκαβῆ). Ο ίστορικὸς Δοῦρις ἀπέδιδε τὰ γράμματα εἰς τὸν Φοίνικα, τὸν παιδαγωγὸ τοῦ Ἀχιλλέως: "Δοῦρις δὲ Σάμιος ὁ ίστορικός, ἐν ὀγδόῃ Μακεδονικῶν, ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Ἀχιλλέως τροφοῦ τὰ φοινίκεια γράμματα λέγεσθαι". (T.L.G., Frg. Μαρτυρία 2a 76 F6)

Οἱ Κρῆτες Φιλισταῖοι (Πελεσέθ) ὅταν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς νῦν Παλαιστίνης,¹¹⁸ ἔφεραν μαζὶ καὶ τὴν πανάρχαια γραφή τους, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισαν καὶ ἐμπήθησαν οἱ "Φοίνικες" οἱ ὅποιοι, ώς μᾶζες λαῶν νομάδων, ἐσφετερίσθησαν τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Φοινίκης γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ίστορικὴ ὄνομασία καὶ καταξίωσι, ὅπως ἀκριβῶς ἀποπειρῶνται νὰ πράξουν σήμερα οἱ Σκοπιανοὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς Μακεδονίας.

Ίδουτὴς τῆς Φοινίκης¹¹⁹ ὑπῆρξε δὲ "Ἐλλην Ἀγήνωρ, πατήρ τοῦ Φοίνικος καὶ τῆς Εὐρώπης.

"Ἀγήνωρ δέ, παραγενόμενος εἰς Φοινίκην,
γαμεῖ Τηλέφασσαν καὶ τεκνοῦ θυγατέρα μὲν Εὐρώπην,
παῖδας δὲ Κάδμον καὶ Φοίνικα καὶ Κίλικα."

(Απολλόδωρος Γ' 1)

Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ Ἐγκυροπαίδεια X. Πάτση ἀναφέρει ὅτι οἱ Φοίνικες ἔλαβαν τὴν ὄνομασία αὐτὴν ἀπὸ τὸν Φοίνικα, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κάδμου. Οἱ ἴδιοι ἀπεκαλοῦντο Χαναανῖται.

"Οἱ Ἑλληνες ἥσαν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἔδωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα.

120 .. οἱ ἀποικίες ποὺ ἰδρυσαν οἱ Φοίνικες σπάνια εἶχαν μακρὰ ἐπιβίωσι, δὲν κατόρθωσαν δηλαδὴ νὰ δημιουργήσουν μόνιμο κράτος.. ἰδρυναν στὴν Μεσόγειο πόλεις-ἔμπορεῖα, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ πολὺ γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας στὴν ὁποία εἶχαν ἀποβιβασθῆ ἢ γιὰ τὸν ἐκπολιτισμὸ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, πρᾶγμα ποὺ χαρακτήριζε τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἀποικισμό... Τὰ γραπτὰ κείμενα τῶν Φοινίκων εἶναι ἐλάχιστα. Η γραφικὴ ὑλὴ τους ἥταν φθαρτὴ-πάπυρος."

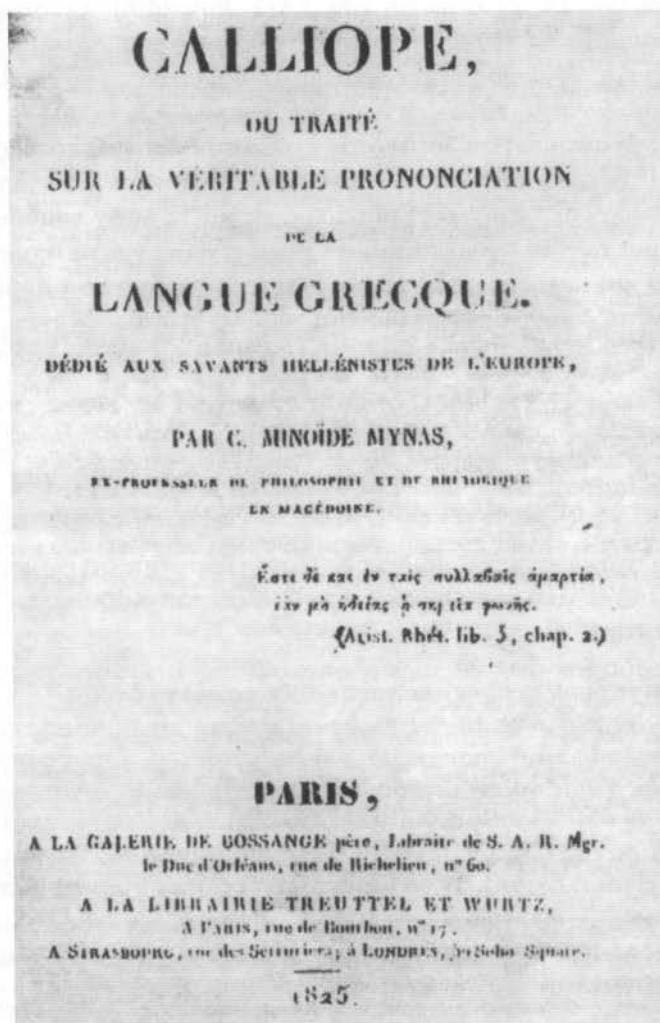
118. Ό Μίνως καὶ ὁ ἀδελφός του Ραδάμανθυς "κατακτήσασθαι καὶ νήσους οὐκ δλίγας, καὶ τῆς Ἀσίας πολλῆς τῆς παραθαλαττίου χώρας..." "...οὐκ δλίγην δὲ τῆς Ἀσίας τῆς παραθαλαττίου κατέσχε, διάπερ ἐν ταῖς νήσοις καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς ἐπωνυμίας ἔχονται Κορτῶν λημένες καὶ Μινῶαι..." (Διοδ. Σικ. E, 79)

119. Πόλις Φοινίκη ὑπῆρχε καὶ στὴν Ἡπειρο καὶ στὸν Θερμαϊκό.
120. "Φοινίκη: ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος, ἢ τοῦ Ποσειδῶνος: ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Κολπίτης." (Στέφ. Βυζαντίος)

Άρο: μὲ τὸ περίφημο "ἀλφάβητό" τους, στὴν πραγματικότητα "συλλαβάριο" ἄνευ φωνηέντων, δὲν ἔχαραξαν ξύλινες ἢ πήλινες πινακίδες, οὔτε βότσαλα, οὔτε μάρμαρα... Υλικὸ τῆς γραφῆς τους, μόνον ὃ μεταγενέστερος πάπυρος.

Παραμένει ἀδιευχρίνηστο τὸ τί ἀκριβῶς ἔγραψαν οἱ περίφημοι αὐτοὶ **"Φοίνικες"**. **"Ισως λογαριασμούς.** **"Ενα εἶναι βέβαιον: δὲν "συνέγραψαν" τίποτε.** Διότι τὸ **"φιλομαθές"** ἀνήκει εἰς τοὺς **"Ελληνας**, ἐνῷ **"τὸ φιλοχοήματον, περὶ τοὺς Φοίνικας..."** 121

Ως πρὸς τὴν ὀνομασία **"φοινίκεια"** γράμματα, παραθέτουμε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν πραγματεία τοῦ M. Minoïde **"Calliope"** (Paris 1825).

121. Πλάτ. Πολιτ. 435 Ε

5. «Ἐνας ἀρχαῖος γραμματικός, ὄνομαξόμενος Πίνδαρος, ἔχει τὴν γνώμην ὅτι τὰ γράμματα ἐφενδέθησαν ἀπὸ ἓναν Ἀθηναῖο ὄνόματι "Στοῖχος", καὶ ὅτι ἀκοιβῶς γνὺ αὐτὸν ὄνομάζονται "στοιχεῖα", ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ εὑρετοῦ ὅμως ὁ Ἀντικλείδης, ἀθηναῖος ἴστορικός, δὲν συμφωνεῖ.

6. Ἡ λέξις "φοινίκεια" ἡ ὁποία ἐδόθη ὡς ἐπίθετον εἰς αὐτὰ τὰ γράμματα, "φοινίκεια γράμματα", ἐδημιούργησε τὴν ἰδέαν ("a fourni l' idée") ὅτι οἱ Φοίνικες τὰ εἶχαν δώσει στοὺς Ἑλλήνες. Ὁ ἴστορικὸς Ἰώσηπος προσπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα "Φοίνικες" οἱ ἀρχαῖοι ἐννοοῦσαν τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὅτι αὐτοὶ ὅχι μόνον εἶχαν δώσει τὰ γράμματα στοὺς Ἑλλήνες, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἥσαν οἱ πρῶτοι ἐπινοηταὶ οἱ ὅποιοι τὰ μετέδωσαν σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη. Ὁμως ἡ θεωρία αὐτὴ δὲν εἶναι ἀληθοφανής, ἐπειδὴ ὁ συγκεκριμένος ἴστορικὸς μεγαλοποιεῖ ὑπερβολικὰ τὰ ἐβραϊκὰ συμβάντα μὲ σκοπὸν νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸν τὸν λαὸν ὡς τὸν πιὸ πολιτισμένο, τὸν ἀρχαιότερο καὶ τὸν πλέον μορφωμένο.

"Ἀλλωστε ἡ ὄνομασία "alef", "veth" κλπ. δὲν ἐπαρκεῖ ὡς ἀπόδειξις· διότι ἀπομένει νὰ μάθουμε μήπως οἱ ἐβραῖοι παρέλαβαν αὐτὰ τὰ γράμματα μαζὶ μὲ τὴν ὄνομασία τους, ἀπὸ ἄλλα ἔθνη...

7. Τὰ ἐπίθετα "φοινικικά", "φοινίκεια" ἢ "φοινικῆα γράμματα" δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ μᾶς δώσουν θετικὴ ἰδέα ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό· διότι κατὰ τὴν γνώμην ἀρκετῶν συγγραφέων, τὰ γράμματα ἀποκαλοῦνται "φοινίκεια" ἀντὶ "φοινίκεια", σύμφωνα μὲ τὸ ἀρχαῖο ἰδίωμα τῶν Βοιωτῶν, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦσαν δίφθογγον οι στὴν θέσι τοῦ **ω**, καὶ ἔλεγαν "φοινή" ἀντὶ "φωνή", καὶ "ἀγκοίνη" ἀντὶ "ἀγκώνη". ἔτσι δρᾶσαν τὸ ἐπίθετον "φοινίκεια" ὡς "Φωνῆς ἐγγραφάτων εἰκόνες".

"Ἄλλοι συγγραφεῖς θεωροῦν ὅτι τὰ γράμματα ὄνομάζονται φοινίκεια, ἐπειδὴ ἀρχικῶς ἐγράφοντο μὲ κόκκινο χρῶμα τὸ ὅποιον ὄνόμαζον "χρῶμα φοινικοῦ". ὅμως ἡ λέξις "χράφω", ἡ ὁποία σημαίνει σκαλίζω, ξέω, ἔξ οὖθις καὶ ἡ ὄνομασία "γράμματα", ἀντιτίθεται στὴν γνώμην αὐτήν... "Γράμματα δὲ λέγεται διὰ τὸ γραμμαῖς καὶ ξυσμοῖς τυποῦσθαι· γράψαι γὰρ τὸ ξύσαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ παρ' Ὁμηρῳ". (Διον. Ἀλικ. Π Α στ. 388)

"Ἄλλοι ἵσχυροις ὅτι ἡ ὄνομασία "φοινίκεια" προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἔγραφαν ἄλλοτε σὲ φλοιοὺς φοινικοδένδρων ὄνομαξομένους "φοινίκαι". Ὡρισμένοι θεωροῦν ὅτι ἡ ὄνομασία "φοινίκεια" προέρχεται μὲν ἀπὸ τοὺς "Φοίνικες", μὲ τὴν διαφορὰ ὅμως ὅτι οἱ Πελασγοί, φεύγοντες τὸν Κατακλυσμό, διεσώθησαν στὴν Φοινίκη, ἐδίδαξαν αὐτὰ τὰ γράμματα στοὺς Φοίνικες καὶ αὐτοὶ τὰ ἐπανέφεραν στὴν Ἑλλάδα ὅπου οἱ κάτοικοι λόγω τοῦ Κατακλυσμοῦ τὰ εἶχαν λησμονήσει αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακού:

"Μετὰ δὲ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμόν, οὐδεὶς τῶν ὑπολειφθέντων Ἑλλήνων ἐφύλαξε τὴν μνήμην τῶν γραμμάτων, πλὴν τῶν Πελασγῶν, τῶν ἀφ' Ἑλλάδος εἰς βαρβάρους πλανηθέντων: οὓς καὶ ὁ ποιητὴς καλεῖ·

... δῖοί τε Πελασγοί· (Π.Κ.ν. 429)

παρ' ὧν μαθόντες Φοίνικες, εἰς Ἑλληνας ἤγαγον, ὅθεν καὶ φοινίκεια κτητικῶς ὄνομάζονται."

Καὶ αὐτὴ ὅμως ἡ ἄποψις εἶναι ἀμφίβολη. "Ἄλλοι γραμματικοὶ τὰ ὄνομάζουν εὐκρινῶς "γράμματα Πελασικά". "Ἄλλοι πάλι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ὄνομασία "φοινίκεια" προέρχεται ἀπὸ τὸν Φοίνικα, νιὸ τοῦ Προνοπέως καὶ τῆς Εὐρώπης, ὁ ὅποιος τὰ ἐπενόησε στὴν Κρήτη καὶ ἀκολούθως ἔφονεύθη ἀπὸ τὸν Ραδάμανθυ. "Άλλοι ἀποδίδουν τὴν εὑρεσίν καὶ τὸ ὄνομα τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Φοινίκην τοῦ Ἀκταίωνος καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Φοίνικα τὸν παιδαγωγὸ τοῦ Ἀχιλλέως. "Ο γραμματικὸς Μελάμπους διδάσκει ὅτι ὄνομάζονται "φοινίκεια" ἐπειδὴ παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Ἐρμῆ, χαραγμένα σὲ φύλλα φοίνικος:

"Τινὲς δέ φασι τοὺς χαρακτῆρας τῶν στοιχείων, τοὺς παρ' ἡμῖν ἀπὸ Ἐρμοῦ ἐν φοίνικος φύλλῳ γεγραμμένους καταπεμφθῆναι τοῖς ἀνθρώποις."

'Απ' ὅλα αὐτὰ συμπεραίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει καμία βεβαία ἄποψις.

8. "Άλλοι συγγραφεῖς ἀποδίδουν τὴν ἔξενορεσί στὸν Σίσυφο. "Ο Εὐριπίδης καὶ ὁ Στησίχορος ἐπιμένουν στὸν Παλαμήδη... "Ο Σονύδας στὸ λῆμμα "Σαμίων δῆμος" θεωρεῖ ὅτι τὰ 24 γράμματα ἐπενοήθησαν στὴν Σάμο καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ τὰ ἀποδέχθηκαν, τὰ μετέφεραν στοὺς Βαβυλωνίους:

"... παρὰ Σαμίοις εὑρέθη πρότοις τὰ κο' γράμματα ὑπὸ Καλλιστράτου, ὡς Ἀνδρῶν ἐν Τούποι. Τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔπεισε χρῆσθαι τοῖς τῶν Ἰώνων γράμμασιν, Ἀρχίνον Ἀθηναίον ἐπὶ ἄρχοντος, καὶ Εὐκλείδον. Τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ἐδίδαξε διὰ Καλλιστράτου Ἀριστοφάνης, ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου, καὶ ἐπὶ Εὐκλέοντος. Περὶ δὲ τοῦ πείσαντος ἴστορεῖ Θεόπομπος."

9. Οἱ διαφορετικὲς αὐτὲς ἀπόψεις μᾶς κάνουν νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὥποιαν ἐπενοήθησαν τὰ γράμματα παραμένει ἄγνωστη· φαίνεται δὲ ὅτι ἀνάγεται σὲ ἀρχαιότερους αἰῶνες πρὸ τοῦ Κάδμου...

10. "Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι οἱ Ἑλληνες ἐγνώριζαν τὰ γράμματα πολὺ πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν ὑπῆρχε ἔνα ἀγγεῖο μὲν χαραγμένη τὴν ἔξῆς ἐπιγραφή:

"Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκε λαβὼν ἀπὸ Τηλεβοάτων" 122

...

Υπῆρχε καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ σὲ μία κορήν τῆς Πάφου:

"Ωκεανῷ θυγάτηρ καὶ Τηθύος εἰμὶ Νύχεια

κορήν· Τηλεβόαι γάρ με τόδ' ὀνόμασαν.

Νύμφαις μὲν προχέω λουτρόν, θυητοῖς δ' ὑγιείην.

Θῆκε δέ με Πτερούλας νιὸς Ἐνναλίου"

122. "Τηλεβόας, ἔκγονος τοῦ αὐτόχθονος Λέλεγος, τοῦ ὄποιον οἱ 22 παῖδες, Τηλεβόαι καλούμενοι, κατέκησαν τὴν Λευκαδίαν". -Λεξ. Κωνσταντινίδη-

...καὶ ἐπισημαίνεται ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται σὲ ἐποχὴ προγενέστερη αὐτῆς τοῦ πολέμου τῆς Τροίας.

13. Ὁ ἴδιος ὁ Ὀμηρος ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ γραφὴ ἦτο γνωστὴ στὴν Ἑλλάδα πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὅταν ἀναφέρεται στὸν Βελλερόφοντη: "γράψας ἐν πίνακι πυκτῷ θυμοφθόρᾳ πολλά".
....

Τὰ ἔργα τοῦ Ὄρφέως, τοῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Ὀμήρου προϋποθέτουν λογοτεχνία τελειοποιημένη καὶ ποίησι ὡς ὅποια ὑπακούει σὲ κανόνες.

14. Ὁ Διονύσιος ὁ Θράξ, μαθητὴς τοῦ διάσημου Ἀριστάρχου (Β' αἰ. π.Χ.) ἀναφέρει ὅτι ἡ γραμματικὴ ἦτο ἐν χρήσει στὴν Ἑλλάδα πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, γεγονὸς τὸ ὅποιον παραδέχεται καὶ ὁ σχολιαστὴς τῆς "Γραμματικῆς" του, σημειώνων:

"Διτὴ δέ ἔστιν ἡ γραμματικὴ. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς τῶν στοιχείων ἐκφωνήσεις καταγίνεται, ἥτις καὶ γραμματικὴ λέγεται παλαιά, οὖσα καὶ πρὸ τῶν τρωικῶν, ἡ δὲ περὶ τὸν ἐλληνισμόν, ἥτις καὶ νεωτέρα ἔστιν, ἀρξαμένη μὲν ἀπὸ Θεαγένους, τελεσθεῖσα δὲ παρὰ τῶν περιπατητικῶν, παρ' Ἐξιφάνους τε καὶ Ἀριστοτέλους. "

"Ἐνας ἄλλος σχολιαστὴς τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακός, στηριζόμενος στὴν γνώμη τοῦ Σμυρναίου ἰστορικοῦ Ἀσκληπιάδου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Διοδώρου, καὶ τοῦ Ἀπίωνος, γράφει:

".... οὐκ ἄλλοις χαρακτῆρσι χρώμεθα τῶν στοιχείων, ἀλλὰ τοῖς ἰωνικοῖς, ὡς μὲν Ἀσκληπιάδης ὁ σμυρναῖος λέγει, διὰ τὸ κάλλος, καὶ ὅτι πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων, τούτοις ἐγέγραπτο τοῖς χαρακτῆρσιν.

"Ως δὲ Διόδωρος καὶ Ἀπίων ἐν τῷ περὶ τῶν στοιχείων, ὅτι πλεῖστοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἀπὸ τῆς Ἰωνίας, τούτοις τοῖς τύποις ἐχοήσαντο. "

16. Ἀλλος σχολιαστὴς τοῦ Διονυσίου ἀναφέρει ὅτι τὰ γράμματα ὠνομάζοντο "γράμματα ἰωνικὰ" ἐπειδὴ τὰ ἐσχεδίασαν οἱ Ἰωνεῖς:

"Οἶς δὲ νῦν χρώμεθα ἡμεῖς, εἰσὶν ἰωνικά,
διὰ τὸ ἀρχαιοτάτην εἶναι τὴν Ἱάδα τῶν ἄλλων διαλέκτων,
καὶ αὐτὴν πρώτην τῶν ἄλλων τοὺς ἐλληνικοὺς εὑρεῖν τύπους. "

18. Οι ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἀναφέρουν ὅτι ἐν συνεχείᾳ ὁ Πυθαγόρας ἔδωσε στὰ γράμματα τὴν μορφὴν ὅποια διατηροῦν σήμερα, ἐνῶ παλαιότερα ἦσαν κακοφτιαγμένα· καὶ ὅτι ὁ ἀθηναῖος Προναπίδης¹²³ ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ὁ ὅποιος ἐτακτοποίησε τὸν τρόπο γραφῆς παρόμοιο μὲ αὐτὸν ποὺ χρησιμοποιοῦμε σήμερα.

35. Ὄλοι οἱ γραμματικοὶ συμφωνοῦν ὅτι οἱ Ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχαν κατ’ ἀρχὴν 16 γράμματα:

A, B, Γ, Δ, E, I, K, Λ, M, N, O, Ρ, Σ, T, Y.

Ο Σμωνίδης τὸν Δ' αἰ. π.Χ. προσέθεσε τὰ H, Ω, Ξ, Ψ, ἐνῶ ὁ Παλαμήδης πρὸν ἀπὸ αὐτόν, εἶχε ἐπινοήσει τὰ Θ, Φ, X, Z. Έὰν αὐτὸν ἀληθεύει, εἴναι βέβαιον ὅτι ὁ Ομηρος τὰ ἔγνώριζε.

Μερικοὶ ἀποδίδουν τὴν εὑρεσι τῶν Θ, Φ, X, Z, στὸν Ἐπίχαρμο τῶν Συρακουσῶν, ὁ ὅποιος ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Κάδμου. (M. Minoide)¹²⁴

«Φοινίκεια τὰ γράμματα ἐλέγοντο, ὡς φησιν... Ἐτεωνεὺς καὶ Μένανδρος, ὁ ἴστορικός, ἐπειδὴ ἐν πετάλοις φοινικικοῖς ἐγράφοντο, ἢ, ὅπερ ἠρεῖττόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι φοινίσσεται ὑπ’ αὐτῶν ὁ νοῦς, ἥτοι λαμπρύνεται.»

(Bekker Anecd. -TLG)

123. Ο διδάσκαλος τοῦ Ομήρου.

124. Μετάφρασις ἐκ τῆς Γαλλικῆς "Αννα Εύσταθιον. Τὰ ἀρχαῖα ἀποσπάσματα καθὼς καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ δόρι παρατίθενται ἐλληνικὰ σὲ ὅλη τὴν ἐργασία τοῦ M. Minoide.

ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ, ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΞΕΥΡΗΜΑ

**Σύντομη προσέγγισις εἰς τὸ ἴστορικὸν τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς
καὶ εἰς τὸ Ἐλληνικὸν Ἀλφάβητον,
τὸ πρῶτον ἀληθινὸν Ἀλφάβητον εἰς τὴν ἴστορίαν τοῦ κόσμου**

Ἡ Ἐλληνική, ἡ ἀρχαιότερη γλῶσσα ἀπ' ὅσες διμιλοῦνται καὶ γράφονται σήμερα στὴν Εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο, εἶναι ἐντυπωσιακὰ ἀρχαιότερη ἀπὸ ὅσο ἐθεωρεῖτο στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνος μας. Μέχρι τότε, ἀρχαιότερη μαρτυρία ἐλληνικῆς γραφῆς ἐφέρετο ἡ ἐπιγραφὴ τῆς "ἴστορικῆς" περιόδου (Ἡ' αἰ. π.Χ.) χαραγμένη ἐπάνω σὲ πήλινο ἀγγεῖο, στὴν "οἰνοχόη τοῦ Διπύλου", γραμμένη μὲ τὸ σημερινὸν γνωστὸν ἀλφάβητον· ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει ὅτι ἡ οἰνοχόη δίδεται ὡς βραβεῖο σὲ χορευτικὸν διαγωνισμό:

"HOΣ NYN ΟΡΧΕΣΤΟΝ ΠΑΝΤΟΝ ΑΤΑΛΟΤΑΤΑ ΠΑΙΖΕΙ, ΤΟΤΟ ΔΕΚΑΝ MIN".¹²⁵

Ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ἡ συγκεκομένη ἐπιγραφὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐλληνικὴ γραφή, σήμερα πλέον δὲν εὐσταθεῖ. **Τὰ ἐλληνικὰ καὶ πρωτελληνικὰ φῦλα διέθεταν διάφορα συστήματα γραφῆς.** Αὐτὸν ἔγινε γνωστὸν ἀπὸ τὶς πήλινες πινακίδες ποὺ τὰ "ἀρχεῖα" τῆς ἐλληνικῆς γῆς διεφύλαξαν ἐπὶ χιλιετίες καὶ ἥρθαν στὸ φῶς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰώνος, "γράμμα λίθων γαίας παναληθέος". **Τὰ γραπτὰ αὐτὰ μνημεῖα παρουσιάζουν κανονικὴ ἔξέλιξι:** πρώιμο εἰκονογραφικὸ στάδιο (ιερογλυφικό), σύλλαβογραφικό, τέλος φθογγογραφικό. Δύο ἀπὸ αὐτὰ τὰ συστήματα, τὸ Κυπριακὸ σύλλαβογραφικό καὶ ἡ Γραμμικὴ γραφὴ Β, ἔχουν ἥδη ἀποκρυπτογραφηθῆναι καὶ ἐκφράζουν δλοκάθαρα τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα μὲ ἀδιάσπαστη ἐνότητα μέχρι σήμερα.

Ἡ Γραμμικὴ Γραφὴ Β ἀποτελεῖ ἔξέλιξι τῆς Γραμμικῆς Α¹²⁶ καὶ ἀποκρυπτογραφήθηκε ἀπὸ τοὺς Βέντροις καὶ Τσάντγουϊκ κατὰ τὸ 1952. Οἱ σχετικὲς πινακίδες εἶχαν ἀνακαλυψθῆ ἀπὸ τὸν Ἔβανς κατὰ τὶς ἀνασκαφές τοῦ 1900 ὅχι μόνον στὴν Κρήτη ἀλλὰ καὶ σὲ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπως στὴν Πελοπόννησο, στὶς Κυκλαδεῖς, στὰ Ἐπτάννησα, στὴν Στερεά Ελλάδα....

Τὸ σημαντικότερο ἐλληνικὸ ιερογλυφικὸ γραπτὸ μνημεῖο προέρχεται ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ εἶναι ὁ δίσκος τῆς Φαιστοῦ, ὁ δόποις δὲν εἶναι χαραγμένος ἀλλὰ παρουσιάζει ἀποτυπώματα ἀπὸ μικρὲς σφραγίδες καὶ θεωρεῖται τὸ πρῶτο βῆμα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τυπογραφία. "Ἄλλα ιερογλυφικὰ σύμβολα ὑπάρχουν χαραγμένα σὲ πελέκεις ποὺ βρέθηκαν στὸ Ἀρκαλοχώρι τῆς Κρήτης καὶ τὰ ἔχει συγκεντρώσει ὁ Ἔβανς στὸ ἔργο του *SCRIPTA MINOA*.

125. "Οστις νῦν ἐκ πάντων τῶν δοχηστῶν ἀπαλότατα χορεύει τοῦτο νὰ δοθῇ εἰς αὐτόν.

126. "Ἡ γένεση τῆς Γραμμῆς. Β γίνεται μὲ μετασχηματισμὸ τῆς Γραμμῆς Α" (Περιοδ. National Geographic 'Εκδ. ἐλλ., τ. 6, 1999). Βλ. καὶ τὸ βιβλίο τοῦ M. Τσικριτῆ "Γραμμικὴ Α" (Ἐκδ. Βικελαίας Δημοτ. Βιβλιοθ. Ήρακλείου) -Συμβολὴ στὴ κατανόησι τῆς Γραμμικῆς Α. Γραμμικὴ Α, μία Ἐλληνικὴ Γραφή.

‘Ο “Εβανς εύθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχε ὑποστηρίξει ὅτι τὰ συλλαβογράμματα τῆς Γραμμικῆς Β δὲν ἔκφραζουν γλῶσσα ἀνατολικῆς προελεύσεως (ὅπως ἐπιστεύετο πρὸ τῆς ἀποκρυπτογραφήσεως) ἀλλὰ μόνον ἐλληνικά. ‘Ο “Εβανς ἀκόμη εἶχε καταλήξει στὸ συμπέρασμα, βασιζόμενος σὲ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς ἔξελίξεως τῶν διαφόρων συλλαβογραμμάτων, ὅτι οἱ Φοίνικες παρέλαβαν τὴν γραφὴν ἀπὸ Κρήτες ἀποίκους οἱ δοποῖ οι κατὰ τὸν ΙΓ' π.Χ. αἰώνα ἀποίκησαν τὶς ἀκτὲς τῆς Παλαιστίνης ὡς Φιλισταῖοι. (“*Η Γραφὴ τῆς Κρήτης εἴναι ἡ μήτηρ τῆς Φοίνικης*” - Ἀρθ. “Εβανς”). Περόπου τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ὁ Ρενὲ Ντυσσώ διετύπωσε ἀνάλογη ἀποψί: “Οἱ Φοίνικες εἶχον παραλάβει πρωϊμώτατα τὸ ἀλφάβητόν των παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον διαμορφώσει τοῦτο ἐκ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς”. **Η διαφορὰ εἴναι ὅτι τὸ φοίνικικὸ σύστημα παρέμεινε συλλαβάριο, ὅπως ἀκριβῶς τὸ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, ἐνῷ ἡ Ἑλληνικὴ φυσιολογικὴ ἔξελιξις κατέληξε στὸ σημερινὸ γνωστὸ ἀλφαβητικὸ σύστημα γραφῆς, τὸ πρῶτο δηλαδὴ ἀλφαβητάριο στὴν ἰστορία τοῦ κόσμου.**

Καὶ αὐτὸς ἐπειδὴ τὸ συλλαβάριον τῆς Ἑλληνικῆς Γραμμικῆς Β περιεῖχε ἴδιατερα σύμβολα διὰ τὰ φωνήντα, ἐνῷ στὸ φοίνικικὸ συλλαβάριο φωνήντα δὲν ἔγραφοντο, δὲν ὑπῆρχαν. Τὸ σημεῖον λ.χ. γιὰ τὸ Κ-κάπα- ἥτο δυνατὸν νὰ διαβασθῇ ὡς ΚΕ, ΚΑ, ΚΟ, ΚΙ. ΔΔΜΣ σημαίνει Διδυμαῖος. ΔΒΔ Δαβίδ, ι.ο.κ. Ἐν δόλιγοις, **τὸ λεγόμενον “φοίνικικὸν ἀλφάβητον”** δὲν εἴναι καν “ἀλφάβητον”. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴστορικὸς Δωσιάδης, ὁ δοποῖς κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτη, εἰς τὸ ἔργον του “Κρητικὰ” ὅπου πραγματεύεται τὴν τοπικὴ ἰστορία τῆς Μεγαλονήσου, ἀποδίδει τὴν εὑρεσί τοῦ ἀλφαβήτου εἰς τοὺς Κρητας.¹²⁷ Πληροφορίες περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Δωσιάδου μᾶς παρέχουν ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Πλίνιος· τὸ πρωτότυπον ἔργον “ἀπωλέσθη”.

Μία ἀπὸ τὶς πρῶτες λέξεις ποὺ ἀνεγνώρισε ὁ Βέντοις (κι ἃς ἔκεινοῦσε κι αὐτὸς ὅπως ὅλοι μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι δὲν ἔπρόκειτο γιὰ Ἑλληνικά) ἥταν ἡ λέξις πομήν. Σιγά σιγά, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη, ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται στὸ φῶς Ἑλληνικὲς λέξεις ὅχι ἀπλῶς γνώριμες, ἀλλὰ καθημερινές. *Ἐρημος, τέμενος, θώρακες, λευκός, δῆμος, θυγάτηρ, χαλκός, χρυσός, ιερεύς, τοξότης, πέδιλα περυσινά, χιτών, κυνηγέτης, μέλι, μάραθο, κύμινο, σησάμι, ἔλαιον, οἶνος*, μὲ τὸ ἀρχαιότατο Ἑλληνικὸ γράμμα F -δίγαμμα- στὴν ἀρχὴ (Foinos) τοῦ δοποίου ἡ προφορὰ ἔμοιαζε μὲ ἐλαφρὸν βῆτα καὶ μὲ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν προφορὰ ἔχει διατηρηθῆ, μέσω τῆς Λατινικῆς (vinum) στὶς δυτικὲς γλῶσσες: *vino* λέγεται ὁ οἶνος ιταλικὰ καὶ ισπανικά, *vin* στὰ γαλλικά, *Wein* στὰ γερμανικὰ καὶ *wine* στὰ ἀγγλικὰ (καὶ ὅχι μόνον βλ. λῆμμα “*vin*”).

127. “Δοτιάδης δὲ ἐν Κρήτῃ φησὶν εὑρεθῆναι αὐτὰ τὰ γράμματα”. (Frg. Bekker anecd. -T.L.G.)

128. “Τὴν κληρονομθεῖσαν* κατάστασιν τῶν 8 πτώσεων διετήσησαν αἱ Ίνδοευρωπαϊκαὶ γλῶσσαι.” (Καθηγ. Γ. Κουρμούλης, “Μορφολογία τοῦ Ὄνοματος”, Κεφ. Πτώσεις.) (*κληρονομηθεῖσαν”, οὐχὶ αὐτοφυῆ).

Χαραγμένα στίς πινακίδες άναγνωρίσθηκαν άκομη: Τοπωνύμια (*Κνωσός, Άμνισσός*). Κύρια όνόματα (*Διόνυσος, Εύμήδης, Πρωτεύς, Γλαῦκος, Ξούθος, Έκτωρ, Λατώ, Κάστωρ, Εύδαμος, Όρέστας, Αθάνα πότνια...*). Προθέσεις (άμφι, πρό), γραμματικοί τύποι άπιστευτα άνθεκτικοι στὸν χρόνο ("τὰ δεδομένα", "δεδεμένα ξίφη"). Αριθμητικά διαμορφωμένα ήδη στὸν σημερινό τους τύπο ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεύτερης χιλιετίας π.Χ. ΚΕ ΤΟ ΡΟ τέσσαρα, ΤΙ ΡΙ ΠΟ τρίπους, Ε ΝΕ ΦΟ ἐννέα, ΦΙ ΚΑ ΤΙ εἴκοσι (βείκατι δωρικά). Όκτω πτώσεις οὐσιαστικῶν (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πέντε γνωστές, ἐπὶ πλέον ἀφαιρετική, τοπική, δργανική).¹²⁹ Αλήθεια, ἀπὸ πόσο βαθιὰ μέσα στὸν χρόνο πρέπει νὰ ἔχοτει αὐτὴ ἡ γλῶσσα γιὰ νὰ ἔχῃ ηδη γύρω στὸ 1500 π.Χ. (σύμφωνα μὲ τὶς μέχρι σήμερα συμβατικὲς χρονολογίες) διαμορφώσει 8 πτωτικὲς καταλήξεις; Μὲ ίδιαίτερη μνεία στὸ ὅτι οἱ καταλήξεις αὐτὲς δὲν ἔχουν ἄλλαξει μέχρι σήμερα!

Ε-ρέ-πα, Ε-ρέ-πα-το (Ἐλέφας, ἐλέφαντος)

Πό-με, Πο-μένο, Πο-μέ-νε (ποιμήν, ποιμένος, ποιμένες)

Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ἀπὸ ὅλην αὐτὴ τὴν ἰστορία εἶναι ὅτι ἀνετράπησαν δόγματα θεωρούμενα μέχρι τότε ἀπαρασάλευτα. Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ γλῶσσα ἡ μυκηναϊκὴ περιέχει δωρισμοὺς ποὺ ἀναιροῦν τὴν πεποίθησι σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίᾳ ἡ ἐμφάνισις τῶν Δωριέων¹²⁹ στὸν ἑλληνικὸν χῶρο τοποθετεῖται χρονικὰ μετὰ τοὺς Μυκηναίους. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Δωριεῖς ὑπῆρχαν ἀνέκαθεν στὴν μυκηναϊκὴ Πελοπόννησο, πρὸ τὴν ὑποτιθεμένη γύρω στὸ 1200 π.Χ. "εἰσβολή" τους.

Δὲν ὑπάρχει ἀρχαῖον **Κείμενον τὸ ὄποιον νὰ ὀμιλῇ περὶ "Εἰσβολῆς"** ἢ **"Καθόδου Δωριέων"**. "Ολοὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρονται εἰς τὴν **"Κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν"**, δηλ. τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκδιωχθέντων ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, εἰς τὴν προγονικήν, δωρικὴν ἔκπαλαι, Πελοπόννησον. Κάθοδος σημαίνει ἐπάνοδος, ὅδὸς πρὸς τὰ κάτω, ἐπιστροφή, ίδιως ἐπάνοδος ἔξορίστου εἰς τὴν πατρίδα του: *"Κάθοδος Μυρίων"* =ἐπάνοδος, ἐπαναπατρισμὸς τῶν Μυρίων, ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα. (Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς καὶ σήμερα λέμε "ἄνοδος καὶ πτῶσις θερμοκρασίας" καὶ ὅχι ἀνοδος καὶ κάθοδος.)

Ἐπρόκειτο διὰ μετακινήσεις αὐτοχθόνων πληθυσμῶν καὶ ὅχι διὰ ξενικὴν εἰσβολὴν. Εἶχε δοθῆ μάλιστα χρησμὸς εἰς τοὺς Ἡρακλείδας ὅτι "πρὸ τοῦ δέοντος κατελθεῖν", δηλαδὴ ὅτι ἐπέστρεψαν ἐνωρίτερον ἐνῷ ἔπειτε νὰ ἀναμείνουν ἀκόμη.

«Τελευτήσαντος Ἡρακλέους, οἱ παιδες αὐτοῦ φυγόντες Εὐρυσθέα, πρὸς Κήνκα παρεγένοντο. Ως δὲ ἐκείνους ἐκδιδόναι λέγοντος Εὐρυσθέως καὶ πόλευμον ἀπειλοῦντος ἐδεδοίκεσαν, Τραχῖνα καταλιπόντες, διὰ τῆς Ἑλλάδος ἔφυγον. Διωκόμενοι δὲ ἥλθον εἰς Αθήνας καὶ καθεοσθέντες ἐπὶ τὸν ἐλέου βωμὸν ἦσίν τον βοηθεῖσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἐκδιδόντες αὐτοὺς πρὸς τὸν Εὐρυσθέα, πόλεμον ὑπέστησαν, καὶ τοὺς μὲν παῖδας αὐτοῦ ἀπέκτειναν, αὐτὸν

129. *"Δωριεῖς: ἀπὸ τοῦ Δώρου, νιοῦ τοῦ Ἐλληνος"* παλαιόθεν κατοικοῦντες παρὰ τὸν "Ολυμπον."

δὲ Εύρουσθέα φεύγοντα ἐφ' ἄρματος καὶ πέτρας ἥδη Σκειρωνίδας παριπεύοντα, κτείνει διώξας "Υλλος..."

"Ἀπολομένου δὲ Εύρουσθέως, ἐπὶ Πελοπόννησον ἥλθον οἱ Ἡρακλεῖδαι καὶ πάσας εἰλον τὰς πόλεις. Ἐνιαυτοῦ δὲ αὐτοῖς ἐν τῇ καθόδῳ παρελθόντος, φθορὰ πᾶσαν Πελοπόννησον κατέσχε, καὶ ταύτην γενέσθαι χρησμός, διὰ τοὺς Ἡρακλεῖδας ἐδήλουν· πρὸ γὰρ τοῦ δέοντος χρόνου αὐτοὺς κατελθεῖν." (Βιβλιοθ. Ἀπολλοδώρου). Δηλαδή, ὁ χρησμὸς ποὺ τοὺς εἶχε δοθῆ "περιμείναντας τὸν τρίτον καρπὸν κατέρχεσθαι" δὲν ἔννοούσε καρπὸν γῆς: "οὐ γῆς, ἀλλὰ γενεᾶς καρπὸν τρίτον". Γι' αὐτὸ δὲ πάρογονος τοῦ Ἡρακλέους Τήμενος¹³⁰ "ἥτοι μαζε στρατόν, καὶ ναῦς ἐπῆξατο¹³¹ ἔνθα νῦν, ἀπ' ἐκείνουν, δέ τόπος Ναύπακτος λέγεται." (Βιβλιοθήκη Ἀπολλοδώρου)

"Ἐλάχιστα παραδείγματα καὶ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς:

"Ἡρακλειδῶν κατελθόντων..." (Ἄριστοτ. Frg. var. 8,44)

".. μετὰ δὲ τὴν Ἡρακλειδῶν κάθοδον..." (Στράβων H', C 383)

"Ἡρακλείδαις κατιοῦσιν εἰς Πελοπόννησον..." (Στράβων H' C, 357)

"Τὴν εἰς Ἡλείαν κάθοδον, προγονικὴν οὖσαν" ("Εφορος ἀπ. 18) κ.ο.κ.

"Πρὸς τὴν Κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν..." (Διόδ. Σικ. 1,5)

(βλ. καὶ Νέες Ἑποχές, ἔνθετον ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 5.11.1995, τίς δηλώσεις τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Σπ. Ιακωβίδη ὑπὸ τὸν τίτλον "ΟΙ ΔΩΡΙΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΗΡΘΑΝ").

Κάτι ἔξ ἵσου σημαντικὸ εἶναι ὅτι στὶς πινακίδες ἀναφέρεται μήνας ΔΙΟΣ ποὺ εἶναι καὶ μήνας Μακεδονικός, γεγονός ποὺ φανερώνει τὴν κοινὴ ἐλληνικὴ καταγωγὴ Μυκηναίων καὶ Μακεδόνων.

Τὸ 1930 ἡ γῆ τῆς Ἰθάκης (περιοχὴ Πιλικάτα) ἔδωσε καὶ τὴν δική της μαρτυρία, μὲ διστρακα κεραμεικὰ τοῦ 2700 π.Χ. ποὺ εἶχαν χαραγμένα συμβολικά σχήματα παρόμοια μὲ αὐτὰ τῶν Γραμμικῶν Α καὶ Β. Τὸ 1989, στὸ ὑπὸ ἀριθ. 16 τεῦχος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ περιοδικοῦ NESTOR, τὸ ὅποῖον ἐκδίδει τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἰνδιάνας, ὁ καθηγητὴς ΠΩΛ ΦΩΡ ἀνακοινώνει ὅτι στὴν Ἰθάκη τοῦ 2700 π.Χ. μιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν ἐλληνικά. Μὲ τὴν βοήθεια χαραγμένης εἰκόνας πλοίου ἐπάνω στὸ διστρακο καὶ σὲ σύγκρισι μὲ τὴν ἥδη ἀποκρυπτογραφημένη ΓΓΒ διαθηγητὴς Φώρ κατώρθωσε νὰ διαβάσῃ: NYMΦΗ ΜΕ ΕΣΩΣΕ. Ἐδιάβασε ἀκόμη, ἀναγνωρίζοντας ἀριθμητικὰ καὶ συλλαβές: ΙΔΟΥ ΕΓΩ Ο ΑΡΕΑΔΗΣ ΔΙΔΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΣΑ ΘΕΑ ΡΕΑ 100 ΑΙΓΕΣ, 10 ΠΡΟΒΑΤΑ...

*

130. "Ἡρακλῆς → Υλλος → Κλεοδᾶος → Ἀριστόμαχος → Τήμενος. (Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Τήμενου συνέστησαν τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον, καὶ ἔξ αὐτῶν οἱ βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων ἐκαλοῦντο Τήμενίδαι.)

131. Ἐξ οὐ "ναυπηγεῖον".

Τὸ σῆμερινὸν ἐλληνικὸν ἀλφάβητο εἶναι τὸ ἐπιχρατῆσαν ἰωνικὸν - ἀττικόν. Ή κάθε ἐλληνικὴ πόλις-κράτος διέθετε ἴδιον της ἀλφάβητον. Οἱ πολύ μικρὲς παραλλαγές τοῦ κάθε ἀλφαβήτου τὸ ἔκαναν νὰ διαφέρῃ κάπως ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα. Τὸ ΙΩΝΙΚΟΝ εἶχε ἀρχικῶς 27 γράμματα, 3 ἀπὸ τὰ δυοῖς ἀπεβλήθησαν ἥδη ἀπὸ τὸ 403 π.Χ. ἐπὶ ἀρχοντος Εὐκλείδου, τῇ εἰσηγήσει τοῦ πολιτικοῦ καὶ ὁρτορος Ἀρχίνου. Τὰ γράμματα τὰ δυοῖς ἀφηρέθησαν εἶναι τὸ δίγαμμα, τὸ κόππα καὶ τὸ σαμπτὶ.

Τὸ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ διέθετε 24 γράμματα, τὸ ΚΡΗΤΙΚΟΝ 21, τῆς ΜΙΑΝΤΟΥ 24, τὸ ΧΑΛΚΙΔΙΚΟΝ 25. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ χαλκιδικὸν ἀλφάβητον παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀποίκους τῆς Κύμης, οἱ κάτοικοι τοῦ Λατίου τῆς Ἰταλίας καὶ τὸ ἔχοησμιοποίησαν προσαρμόζοντάς το στὴν γλῶσσα τους. **Τὸ ἀλφάβητον αὐτὸ τὸ ὄποιον σήμερα ὀνομάζεται "Λατινικὸν"** καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὰ 3/5 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, εἶναι τὸ ἐλληνικὸν-χαλκιδικὸν τὸ ὄποιον διέδωσε ἡ Ρώμη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κοσμοκρατορίας τῆς.

Ἄπὸ τὸ ἐλληνικὸν ἀλφάβητον κατάγονται ἀκόμη τὸ Ἐτρουσκικόν, τὸ Κυριλικόν, τὸ ἀρχαῖον Φρουγικόν, τὸ ἀλφάβητον τῆς Λυκίας, τὸ Λυδικόν (καὶ ἄλλα ἀλφάβητα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας), τὸ Ἀρμενικόν, τὸ Κοπτικόν, τὸ Γοτθικόν, τὸ Ρουνικὸν κ.ἄ.

Εἶναι φανερὸ δι τοῖς οἵ ἀπαρχὲς τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς, ὅπως καὶ οἱ ἀπαρχὲς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, χάνονται στὰ βάθη τῆς Προϊστορίας. **Η πινακίδα τοῦ Δισπηλίου τῆς Καστοριᾶς**, τὴν δυοῖς ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Χουρμουζιάδης ἀνέσυρε στὶς 11 Αὐγούστου τοῦ 1993, ἔχαρακτηρίσθη ὡς ἡ πρώτη γραφὴ τοῦ κόσμου, ἀφοῦ οἱ ἀρχαιομέτρες τόσο τοῦ Ἱδρύματος ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ ὅσον καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ, τὴν ἐτοποθέτησαν μὲ ἀκοίβεια στὸ 5250 π.Χ. Ο ἵδιος ὁ καθηγητὴς Χουρμουζιάδης στὸ βιβλίο του "Τὸ Δισπηλίο τῆς Καστοριᾶς" (Ἐκδ. ΚΩΔΙΚΑΣ, Θεσσαλονίκη 1996 σελ. 46) ἐπισημαίνει τὴν "παρονσία ἐνδείξεων πρώμης γραφῆς, ποὺ ἡ ἐνδεχόμενη ἀποκρυπτογράφησή της μπορεῖ νὰ σημαίνει ίστορικῆς σημασίας ἀποκαλύψεις" καὶ ἀναφέρει δι τοῦ "γιὰ τὴν σημασία τῆς γραπτῆς πινακίδας γίνεται ξεχωριστὴ μελέτη, ἡ δυοῖς καὶ θὰ δημοσιευθεῖ". Θεωρεῖται βέβαιον, δι τοῦ σὰν διαβασθῆ ὁ "φθεγγόμενος πίναξ" τῆς Καστοριᾶς, ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα θὰ κερδίσῃ αὐταπόδεικτα τούλαχιστον 3 ἐπὶ πλέον χιλιετίες, δικαιώνοντας τὸν Τζών Τσάντγουρ, ὁ δυοῖς ἔχει δηλώσει δι τοῦ δὲν γνωρίζουμε ἀκόμη τὶς ἀπαρχὲς τῆς γλώσσης μας.

Θά ἀποτελοῦσε παράλειψι νὰ μὴν ἀναφερθῇ ἐδῶ δι τοῖς παλαιότερες ἐπιγραφὲς τῆς κινεζικῆς ἀνάγονται στὸ 1450 π.Χ. ἐνῶ τὰ πιὸ παληὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἑβραϊκῆς χρονολογοῦνται γύρω στὸ 700 π.Χ.¹³² Τὰ ἀρχαιότερα Κείμενα τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης ἀνάγονται στὸν 8ον μ.Χ. αἰῶνα, τῆς γερμανικῆς στὸν 4ον αἰ. μ.Χ. (μετάφρασις τῶν Γραφῶν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Οὐλφίλα), τῆς δὲ Γαλλικῆς ἀνήκουν στὸν 9ον μ.Χ. αἰ. (Les Serments de Strasbourg). Τὸ παλαιότερο ἰταλικὸ Κείμενο εἶναι μία σύντομη "καντιλένα" τοῦ 1150 μ.Χ., ἐνῶ τὰ

132. Βλ. ΓΡΑΦΗ, Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, Έκδ. ΔΕΛΗΘΑΝΑΣΗ σελ. 54.

παλαιότερα ισπανικά ἀνάγονται στὸν 10ον αἰ. μ.Χ.¹³³ καὶ τὰ Πορτογαλικά στὸν 12ον.

Σύγχρονη σχεδὸν μὲ τὴν πινακίδα τῆς Καστοριᾶς εἶναι ἡ "κροκάλη τῆς Καυκανιᾶς". οἱ ἀρχαιολόγοι Πολ. Ἀραπογιάννη, Γ. Ράμπαχ καὶ Λ. Γκόνταρτ τὴν ἀνέσυραν τὸν Ἀρρύλιο τοῦ 1994 καὶ ἡ ἐπιγραφή τῆς θεωρεῖται Μυκηναϊκή. (Σχετικὴ ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἀκαδημ. τῶν Ἀθηνῶν, Πρακτικά 1995, τόμος 7ος). Ἀκολουθεῖ καὶ τοίτη ἀνακάλυψις: τὸ ὅστρακο τοῦ 5500 π.Χ. μὲ ἑλληνικὴ γραφὴ τὸ δποῖον ἀνευρέθη στὴν ἐρημονησίδα Γιοῦρα τῶν Σποράδων, ἀπό τὸν ἀρχαιολόγο Ἀδαμ. Σάμψων. Στὴν ἐπιφάνειά του διακρίνονται εὐκρινῶς τὰ γράμματα Α, Υ, Δ, ἄγνωστον βεβαίως μὲ ποίαν φωνητικὴν ἀξίαν.

Γιὰ δλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καταρρίπτεται καὶ ἡ λανθασμένη θεωρία ὅτι τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη, ὅπως καὶ οἱ Ὁρφικοί "Ὕμνοι, μετεδίδοντο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν προφορικῶς μέχρι τὴν ἐπὶ ἀρχοντος Πεισιστράτου (ΣΤ' αἰ. π.Χ.) περιουσλλογὴ καὶ καταγραφὴ τους. Βεβαίως, εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατον τόσες χιλιάδες στίχων μὲ λεπτομερεῖς περιγραφὲς καὶ καταγραφές, σύνθετα ἐπίθετα, πληθώρα ὀνομάτων καὶ τοποθεσιῶν, ἄφογον ποιητικὸν μέτρον ("δακτυλικὸν ἔξαμετρον"), νὰ διατηροῦνται καὶ νὰ μεταφέρωνται ἐπὶ αἰώνες μὲ τόση ἀκρίβεια. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς Τζ. Χάγκετ (*H κλασσικὴ παράδοσις - Ἐκδ. MIET*) "ἔνα τέτοιο ποίημα σὰν τὴν Ἰλιάδα, ἀδύνατον νὰ εἴχε παραδοθῆ χωρὶς γραφή". Καὶ ὁ Χόρστ Μπλάνκ (Τὸ βιβλίο στὴν Ἀρχαότητα - Ἐκδ. Παπαδήμα σελ. 148) τονίζει: "σήμερα ἔνα μεγάλο μέρος φιλολόγων κλίνει πρὸς τὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ σύνταξη τῶν ὁμηρικῶν ἔπῶν εἴχε ἥδη καταστήσει ἀπαραίτητη τὴ γραπτὴ παγίωση τοῦ κειμένου... οἱ φαντασίαι κονθαλοῦσαν μαζὶ τους τὸ γραπτὸ χειρόγραφο ἀντίτυπό τους".

Σχετικῶς, τὸ Λεξικὸν Σουΐδα (τοῦ δποίου ὁ συγγραφεὺς ἡ οἱ συγγραφεῖς ὅταν τὸ συνέτασσαν εἴχαν τὴν δυνατότητα νὰ συμβουλεύωνται συγγράμματα τῶν ἑλληνικῶν Βιβλιοθηκῶν πρὸς αὐτές λεηλατηθοῦν καὶ πυροπληθοῦν) μεταξὺ πολλῶν ἄλλων μᾶς παρέχει, ἐνδεικτικά, καὶ τὶς ἔξης πληροφορίες:

".... ὁ *"Ομηρος ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα οὐχ ἄμα, οὐδὲ κατὰ τὸ συνεχές, καθάπερ σύγκειται, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐκάστην φαντασίαν γράψας καὶ ἐπιδειξάμενος ἐν τῷ περινοστεῖν τὰς πόλεις, τροφῆς ἔνεκεν ἀπέλιπεν..."*

Αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς γραμμένες φαντασίες συγκέντρωσε ἀργότερα ὁ Πεισιστράτος καὶ προέβη εἰς τὴν πρώτην ἐπίσημη ἔκδοσί τους. Ὁ αὐστηρὸς καὶ ἀκριβολόγος Κικέων, ποὺ ζυγίζει τὴν κάθε του λέξι, μετὰ τὶς σπουδές του στὶς ἀθηναϊκὲς σχολές, εἰς τὸ ἔργον του DE ORATORE (III, 137) καταγράφει καὶ κυριολεκτεῖ: *"PISISTRATUS, PRIMUS HOMERI LIBROS CONFUSOS ANTEA, SIC DISPOSUSSI...UT NUNC HABEMUS"*. Δηλ.: Ὁ Πεισιστράτος πρῶτος συνήθοισε τὰ βιβλία τοῦ Ὁμήρου ποὺ ἦσαν μέχρι τότε ἀνακατωμένα, καὶ ἔτοι τὰ ἔχονται.

133. Βλ. Τζ. Χάγκετ, *"Η Κλασσικὴ Παράδοσις"*, Ἐκδ. MIET σλ. 734.

“Ο Στέφανος Βυζάντιος ἀναφέρει:

“Φασὶν ὅτι “Ομηρος ἐν Βολισσῷ ἐπ’ ἄκρον Χίου πλησίον, τὰς διατριψάς ἐποιεῖτο,
ὡς “Ἐφορος”.¹³⁴

“Ο λατīνος Ἰστορικὸς Τάκιτος δίνει κι αὐτὸς τὴν δική του μαρτυρία
περὶ ὑπάρχεως ἀρχαιοτάτης Ἑλληνικῆς γραφῆς: ...”

“...ARCADE AB EVANDRO DEDICERUN LITTERAS ET FORMA LITTERIS
LATINIS”. Καὶ μόνον ἀπὸ αὐτὸς τὸ χωρίον συνάγεται ὅτι μαθήματα γραφῆς
εἶχαν πάρει οἱ Λατīνοι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν μεταφορὰ τοῦ
Χαλκιδικοῦ ἀλφαβήτου στὴν Δύσι, ὅταν ὁ Ἀρκαὶς Εὔανδρος, κατὰ τὰ μέσα
τῆς Β' χιλιετίας π.Χ. ἔθεσε τὶς βάσεις τοῦ πρώτου πολίσματος τῆς Ῥώμης.
Τὸ αὐτὸς καταθέτει καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Λυδός (Περὶ μέτρων 1,9): «Ἐύανδρος
πρῶτος γράμματα ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, τὰ λεγόμενα Κάδμου, εἰς τὴν Ἰταλίαν
ἐκόμισεν». Καὶ διον. Ἀλικαρνασσεύς:

“... καὶ γραμμάτων χρῆσιν εἰς Ἰταλίαν πρῶτοι διακομίσαι Ἀρκάδες.”
(A'33,4)

“Ο Ἀθ. Σταγειρίτης (Ωγυγία-περὶ Καρμέντης) γράφει ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ
Εὐάνδρου, ἡ Καρμέντης, “αὐτὴ μετεσχημάτισε τά λατινικὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν.”
Καὶ ἐπειδὴ ἔλεγε τοὺς χορηγοὺς διὰ στίχων, ἀπ’ αὐτῆς ὠνομάσθησαν οἱ στίχοι
“carmina” καὶ τὸ ποίημα “carmen”. Πρὸς τιμήν της καθιερώθησαν οἱ ἑօρτες
Καρμεντάλια κατὰ τὴν 10ην Ἰανουαρίου.

“Εξ ἄλλου ὁ Βιργίλιος, εἰς τὸ Γ'-288 τῆς “Αἰνειάδος”, ἐμφανίζει τὸν Τρῶα
(ὅθεν “Ἑλληνα)¹³⁵ Αἰνείαν νὰ ἀφιερώνῃ εἰς τὸν ναὸν τὴν Ἀβαντίαν ἀσπίδα
χαράσσοντας στίχον ἀναθηματικόν:

‘Ασπίδα κούλου χαλκοῦ, φόρημα τοῦ μεγάλου Ἀβαντος,
ἔμπήγω εἰς τὰς ἔναντι παραστάδας καὶ σημειῶ ἐμμέτωπως.

«Ο ΑΙΝΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΑΝΑΟΥΣ ΤΟΥΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΑΥΤΑ ΤΑ ΟΠΛΑ»
(AEneas haec de Danais Victoribus Arma)

“Ἄς μὴν παραβλέπομε καὶ τὸ ἀδιαμφισβήτητο γεγονός ὅτι στὸν δίσκο τῆς
Φαιστοῦ ὑπάρχουν “τυπωμένα” δόλοπάθαρα τὰ γράμματα Β Γ Λ Υ, χωρὶς βέβαια
νὰ γνωρίζουμε τὴν τότε σημασία τους, ἀφοῦ ὁ δίσκος δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναγνωσθῆ.

Μαρτυρία ἀρχαιοτάτης γραφῆς παρέχεται καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν “Ομηρο.
Εἶναι ἡ ἀναφορὰ στὴν περιήφημη ἐπιστολὴ τοῦ Προίτου: “...γράψας ἐν πίνακι
πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά...”. (Z 169)

134. Ἰστορικὸς τοῦ Δ' π.Χ. αἱ μαθῆτής τοῦ Ἰσοχράτους.

135. Περὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Τρώων, βλ. βιβλίον Ἐλλ. Ἀγωγῆς Α' Κύκλου Σπουδῶν, Μάθ. 22ον.
("... καὶ τὸ τῶν Τρώων ἔθνος ἑλληνικόν, ἐκ Πελοποννήσου ποτὲ ὠρμημένον...") -Διον. Ἀλικ. Ρωμ.
Ἀρχ. A. 61 καὶ ἔξ.-

"Οχι μόνον ἔγραψε, ἀλλὰ καὶ περιέγραψε ψυχικές καταστάσεις, θυμοφθόρα πολλά. Ψυχικές ὅμως ἔντονες καταστάσεις δὲν διεγέρονται μὲν πικτογραφίες καὶ ἵερογλυφικά. Ἀπαιτοῦν ἐξελιγμένη γραφή. Τὴν ἀναφορὰ αὐτή, ἐπισήμως καὶ ἄνευ χοιριᾶς "μύθου", τὴν ἐπικαλεῖται καὶ ὁ Elpidio Mioni, καθηγητής-Κωδικολόγος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας, συντάκτης τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας, στὴν μονογραφία του "Introduzione alla Paleografia Greca" Ἐκδ. MIET.

Ο Πλούταρχος στὸ "Περὶ Σωκράτους δαιμονίου" μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἀγησίλαος ἀνεκάλυψε στὴν Ἀλίαρτο τὸν τάφο τῆς Ἀλκιμήνης, τῆς μητέρας τοῦ Ἡρακλέους, ὃ ὅποις τάφος εἶχε ὡς ἀφιέρωμα "πίνακα χαλκοῦ ἔχοντα γράμματα πολλὰ θαυμαστά, παμπάλαια...". Γράμματα τόσο παλαιά, ποὺ ἦσαν δυσκολονόητα ἀκόμα καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες.

Γι' αὐτὸ ἔστειλαν τὸν πίνακα στὴν Αἴγυπτο ὅπου ἐτηροῦντο ἀρχεῖα "παντοδαπῶν χαρακτήρων", καὶ ὁ αἰγύπτιος Ἱερεὺς, ἀφοῦ τὰ ἐμελέτησε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες, ἀπήντησε δὲ' ἐπιστολῆς ("ἀντέγραψε") ὅτι "τὰ γράμματα κελεύει συντελεῖσθαι ἀγῶνα ταῖς Μούσαις". Οἱ δὲ τύποι τῶν γραμμάτων ἦσαν οἱ χορηγιμοποιηθέντες ἐπὶ βασιλέως Πρωτέως καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα εἶχε ἐκμάθει καὶ ὁ Ἡρακλῆς.

Πολὺ συχνὰ συνέβαινε νὰ ἔρχωνται στὸ φῶς τάφοι, στῆλες, ἀφιερώματα, μὲ παμπάλαια γράμματα, τὰ ὅποια οἱ ἀρχαῖοι ωνόμαζαν "ἀρχαῖα":

"Φασίν, οἰκοδομούντων Ἀθηναίων τὸ τῆς Δήμητρος ἰερὸν τῆς ἐν Ἐλευσῖνι, περιεχομένην στήλην πέτρας εὑρεθῆναι χαλκῆν, ἐφ ἧς ἐπενέγραπτο "ΔΗΙΟΠΗΣ ΤΟΔΕ ΣΗΜΑ", ἥν οἱ μὲν λέγοντιν Μουσαίου εἶναι γυναικα, τινὲς δὲ Τριπτολέμου μητέρα γενέσθαι..."

Τῆς καλούμένης Αἰνιακῆς χώρας, περὶ τὴν ὄνομαζουμένην Υπάτην, λέγεται παλαιά τις στήλη εὑρεθῆναι, ἥν οἱ Αἰνιάνες τίνος ἦν εἰδέναι βουλόμενοι, ἔχονταν ἐπιγραφὴν ἀρχαίοις γράμμασιν, ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας τινὰς κομίζοντας αὐτήν. Πορευομένων δὲ διὰ τῆς Βοιωτίας, καὶ τισι τῶν ξένων ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας ἀνακοινούμενων, λέγεται αὐτοὺς εἰσαχθῆναι εἰς τὸ καλούμενον Ίσμήνιον ἐν Θήβαις... ἐκεῖθεν γὰρ μάλιστα ἀν εὑρεθῆναι τὴν τῶν γραμμάτων ἐπιγραφήν, λέγοντες εἶναι τινα ἀναθήματα ὁμοίους ἔχοντα τοὺς όνθμοὺς τῶν γραμμάτων ἀρχαῖα..."

(Ἀριστοτ. Περὶ θαυμασίων Ἀκουσμάτων 843B)

"Ο Θυμοίτης, πλανηθεὶς κατὰ πολλοὺς τῆς Οἰκουμένης τόπους συνέταξε τὰς πράξεις τοῦ Διονύσου "ἀρχαῖοῖς γράμμασι χρησάμενος" (Διόδ. II)

"Ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου εἶχε ἐπιγράμματα "γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις γεγραμμένα". (Πανσ. Ἡλ. Α' 17.5) Τὸ ἐπιγράμμα τοῦ Ἰφίτου εἰς Ολυμπίαν εἶχε "Ἡλείων γράμματα ἀρχαῖα." (Πανσ. Ἡλ. Α' 4.5)

Άκομη καὶ στὴν Παγχαία νῆσο τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὑπῆρχαν ἐλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ στηλῶν, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Διὸς "ὅτε καὶ ἀνθρώπους ὡν ἐβασίλευε τῆς οἰκουμένης... σημεῖα τῆς διαλέκτου διαμένον παρ' αὐτοῖς, Κρητικῶς ὄνομαζόμενα". (Διοδ. Ε' 46,3)

Άλλὰ καὶ ὁ Θησεὺς "ἐν Ἰσθμῷ στήλην ἔστησεν, ἐπιγράψας τὸ διορίζον ἐπίγραμμα τὴν χώραν. Τόδ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία. Τὰ δὲ πρὸς ἐσπέραν, Τάδ' ἔστι Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία." (Πλουτάρχου Θησεὺς 25)

Γράφει ὁ Μιστριώτης (Β' 20):

"Πότε ἔχαράχθησαν αἱ πολυθρούλητοι ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τοῦ ἵσθμου τῆς Κορίνθου εἶναι ξήτημα· διότι ὁ μὲν Πλούταρχος ἀποδίδει τὴν χάραξιν τῷ Θησεῖ, ὁ δὲ Στράβων (Γ' 171) τοῖς ἐξελαθεῖσιν Ἰωσὶ καὶ τοῖς κατασχοῦσι τὴν Πελοπόννησον. Οπωσδήποτε αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι λίαν ἀρχαῖαι".

"...Ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Γαδείροις, -στήλας- ὀκταπήχεις, ἐν αἷς ἀναγέγραπται τὸ ἀνάλωμα τῆς κατασκευῆς τοῦ ἱεροῦ... ἔθος γὰρ παλαιὸν ὑπῆρχε τὸ τίθεσθαι τοιούτους ὄρους, καθάπερ οἱ Ρηγῖνοι τὴν στυλίδα ἔθεσαν τὴν ἐπὶ τῷ πορθμῷ (τῆς Μεσσήνης) κεμένην.. " (Στράβων Γ' C 170, 171)

"Μονοσαῖος Θηβαῖος Θαμύρα νίός, γεγονὼς πολλῷ πρὸ τῶν Τρωικῶν, ἔγραψε μέλη καὶ ἄσματα." (Σουΐδας)

"Ο Ἀπολλόδωρος μᾶς γνωρίζει ὅτι ὁ Οἰαξ, κατὰ τὸν Τρωικὸ πόλεμο, ἔγραψε τὴν εἰδησι τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ Παλαμήδη, ἐπάνω σὲ πηδάλιο, τὸ δόποιον τὰ θαλάσσια φεύγοντα μετέφερον στὸν πατέρα τους, τὸν Ναύπλιο.

"Υπενθυμίζουμε καὶ τὴν πλαστὴ ἐπιστολὴ βάσει τῆς ὁποίας κατεδικάσθη ὁ Παλαμήδης, ὃς ἐλθὼν εἰς προδοτικὴν συνεννόησιν μὲ τοὺς Τρῶας.

"Ο Εὐριπίδης στὴν ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΕΝ ΑΥΛΙΔΙ παρουσιάζει τὸν Ἀγαμέμνονα νὰ γράφῃ, νὰ σβήνῃ καὶ νὰ ἔναντι γράφῃ μέχρι ποὺ νὰ μπορέσῃ νὰ συντάξῃ μὲ ενσχημιο τρόπο τὴν ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποίᾳ θα καλοῦσε τὴν κόρη του Ἰφιγένεια στὴν Αὐλίδα, διὰ τὰ περαιτέρω. -στίχος 33-. Συγκεκριμένως, τοῦ παρατηρεῖ ὁ Γέροντας ὑπηρέτης του: "...Ἐσὺ ὑψωσες τὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ καὶ γράφεις αὐτὸ τὸ γράμμα ποὺ τὸ κρατεῖς ἀκόμα στὰ χέρια σου, καὶ σβήνεις πάλι τὰ γραμμένα καὶ τὸ σφραγίζεις, καὶ πάλι τὸ ἀνοίγεις καὶ τὸ πετᾶς κατὰ γῆς χύνοντας δάκρυα..."

"Σὺ δὲ λαμπτῆρος φάος ἀμπετάσας

δέλτον τε γράφεις

τήνδ' ἦν πρὸ χερῶν ἔτι βαστάζεις,

καὶ ταῦτα πάλιν γράμματα συγχεῖς

καὶ σφραγίζεις λύεις τ' ὀπίσω,

ὅπτεις τε πέδῳ πεύκην,

θαλερὸν κατὰ δάκρυν χέων..."

Καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ἀπαντᾷ: "..λόγῳ φράσω σοι πάντα τὰ γεγραμμένα".

Εἶναι προφανὲς καὶ πάλι, ὅτι μὲ ἀτελῆ ἡ πρώτη ἰδεογράμματη γραφὴ δὲν ταιριάζει ἡ σκηνὴ οὐτε "δένουν" οἱ παρατηρήσεις.

"Ολοὶ οἱ ἔλληνες δραματουργοὶ παρουσιάζουν τοὺς μυθικοὺς ἥρωας νὰ γράφουν καὶ νὰ ἀποστέλλουν μηνύματα.

Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γράφουν ψεύδη, περὶ τάχα ὑπάρξεως γραφῆς κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Τὸ ἴδιαιτέρως εὐαίσθητο καὶ ἐκλεπτυσμένο θεατρικὸ κοινὸ τῆς ἐποχῆς θὰ τοὺς ἥλεγχε, ὅπως ἔκανε πάντοτε. "Ἄρα ὅλοι ἐγνώριζαν ὅτι ὑπῆρχε ἀρχαιοτάτη Γραφή. Αὐτὸ ἐθεωρεῖτο δεδομένον.

Στὴν Βιέννη, σὲ ἔνδινες πινακίδες, σώζεται τόσο ἔνα ἐδάφιο τῆς "Ἐκάλης" τοῦ Καλλιμάχου, ὃσο καὶ τὸ ἀπόσπασμα "144-Pear." τοῦ Σοφοκλέους, ὃπου ὁ Ἀγαμέμνων ἐμφανίζεται νὰ διατάξῃ νὰ διαβάσουν ἀπὸ μία πινακίδα τὸν κατάλογο τῶν Ἐλλήνων ἀρχηγῶν:

"Ἀχαιῶν Σύλλογος.

Σὺ δέ, ἐν θρόνοισι, γραμμάτων πτυχάς ἔχων,
νέμε εἴ τις οὐ πάρεστιν..."

Ο Αἰσχύλος (Ἴκετιδες 946) παρουσιάζει τὸν μυθικὸ βασιλέα τοῦ "Αργούς νὰ λέη στὸν Αἰγύπτιο κήρουκα:

"Ταῦτ' οὐ πίναξιν ἔστιν ἐγγεγραμμένα
οὐδὲ ἐν πτυχαῖς βίβλων κατεσφραγισμένα..."
... τὰ ἀκούεις σαφῶς ἐξ ἐλευθέρου στόματος.

Ο Σοφοκλῆς στὶς Τραχίνιες (155) ἀναφέρει ὅτι ἀναχωρῶν ὁ **Ἡρακλῆς** ἐκ τοῦ οἴκου του, **ἀφήνει** "δέλτον ἐγγεγραμμένην", περιέχουσαν ξυνθήματα (=μηνύματα).

Ο Θησεὺς (Εὐριπίδου Ιππόλυτος 1250) **ἀποσφραγίζει τὴν ἐπιστολὴν** ποὺ τοῦ ἄφησε ἡ σύζυγός του Φαιδρα ποὶν ἀπαγχονισθῆ, ἐρωτευμένη μὲ τὸν γυιό του, τὸν Ιππόλυτο. Στὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἡ Φαιδρα, ἀπὸ ἐκδίκησι, κατηγορεῖ ἀδίκως τὸν Ιππόλυτο καὶ ὁ Θησεὺς πιστεύει τὴν συκοφαντία ὅτι ὁ γυιός του "ἔτλη θιγεῖν" τὴν συζυγική του κλίνη.

Μὲ βαρεὰ κατάρα, ἐκδιώκει τὸν Ιππόλυτο ἀπὸ τὴν πατρικὴ οἰκία. Λίγο ἀργότερα ἔνας ἀγγελιαφόρος ἀναγγέλλει τὸν θάνατο τοῦ Ιππολύτου μὴ παραλείποντας νὰ δηλώσῃ στὸν Θησέα:

"..οὐ δυνήσομαι ποτὲ πιθέσθαι τὸν σὸν παῖδα ὅπως ἔστιν κακός,
οὐδὲ εἰ πᾶν γένος γυναικῶν κρεμασθείη,

καὶ πλησείε τις γραμμάτων, τὴν ἐν **"Ιδη πεύκην.."**

δηλ. ἔαν ἐγέμιζε κάποιος μὲ γράμματα ὅλα τὰ πεύκια πινακίδια ποὺ θὰ κατασκευάζονταν ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ ὄρους **"Ιδη**, ἐγὼ δὲν θὰ ἐπίστευα ὅτι ὁ γυιός σου εῖναι κακός, ἀκόμη καὶ ἂν πάη νὰ κρεμασθῇ ὅλο τῶν γυναικῶν τὸ γένος.

Στήν "Ιφιγένεια ἐν Ταύροις", ἡ Ιφιγένεια χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι οἱ ξένοι "Ελληνες ποὺ ἀφίχθησαν ἐκεῖ εἶναι ὁ Ὁρέστης καὶ ὁ Πυλάδης, τοὺς παραδίδει ἐπιστολὴν τὰ τὴν κομίσουν εἰς Ἀργος: "πορθμεύσειν γραφὰς πρὸς Ἀργος". Η ἐπιστολὴ αὐτὴ μάλιστα, εἶναι μακροσκελεστάτη, πολύπτυχος: "πολύθυροι διαπνυχαὶ" (στ. 725).

Τὴν κάλυψι τῶν ἐπικοινωνιακῶν ἀναγκῶν διὰ τῆς γραφῆς ("ταχυδρομεῖον"), τὴν τονίζει ὁ Εὑριπίδης καὶ στήν τραγῳδίᾳ "Παλαμήδης" (ἀπόσπ. 578N): "ἄστε οὐ παρόντα, ποντίας ὑπὲρ πλακός, τὰ ἐκεῖ κατὰ οἴκους, πάντα ἐπίστασθαι καλῶς". (ῶστε καὶ ἔαν κάποιος δὲν εἶναι παρών, νὰ γνωρίζῃ καλά τί συμβαίνει εἰς τὸν οἴκον του, ὁ δόποιος εὑρίσκεται μακριά, πέρα απὸ τὴν θάλασσα). Ἄλλα καὶ στήν "Ἀλκηστὶ" (962) ἀναφέρει ὅτι ὁ Ὁρφεὺς εἶχε ἥδη καταγάψει τὴν διδασκαλία του σὲ θρακιώτικες πινακίδες: "ἐν σανίσι Θρήσσοις". Καὶ διόδωρος μᾶς παρέχει τὴν πληροφορία ὅτι διόδωρος Ὁρφεὺς ἐγνώριζε τὴν γραφή:

"... χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὁρφέα καὶ Προπανίδην τὸν Όμήρου διδάσκαλον..." (Διόδ. Σικελ. Γ 67,5)

"Υπάρχει καὶ χαραγμένη σχετικὴ Ἐπιγραφὴ (βλ. TLG Ἔλλην. Ἀνθολογία Προσάρτημα, Ἐπιτύμβια 148):

"Μουσάων πρόπολον τῆδ' Ὁρφέα Θρῆκες ἔθηκαν...
Οἰάγρον φίλον νιόν, ὃς Ἡρακλῆν ἐδίδαξεν,
εὐρὼν ἀνθρώποις γράμματα καὶ σοφίην".

Βλ. καὶ Ὡγυγία τ. Α' σλ. 32:

"Ο Ἀθηναγόρας ἀναφέρει ἄλλην **Κοσμογονίαν τοῦ Ὁρφέως**. Λέγουσαν ὅτι αὐτὸς ἔγραψε πρῶτος τοιαῦτα, καὶ αὐτὸν ἐμμῆθησαν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔλαβον οἱ ἄλλοι τὰς Θεογονίας, ὡς δὲ Ἡσίοδος καὶ οἱ λοιποί, καὶ τὰς ἐνάρξεις τῶν ποιημάτων. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔγραψε πρῶτον, Μῆνων ἀειδεθεὰ Δημήτερος ἀγλαοκάρπου. Οθεν καὶ δὲ Ὅμηρος καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἀρχισαν οὕτω τὰ ποιήματα αὐτῶν."

(Ἀπόσπ. ιη' Κλήμ. Στρωμ. Ε' 718)

Τὴν τραγικὴ ἱστορία τῆς Φιλομήλας, τὴν ὅποιαν ἐβίασε ὁ ἄνδρας τῆς ἀδελφῆς της, δὲ Τηρεύς, καὶ κατόπιν τῆς ἀπέκοψε τὴν γλώσσα γιὰ νὰ μήν τὸν μαρτυρήσῃ, τὴν ἀφηγοῦνται πολλοὶ συγγραφεῖς. Η Φιλομήλα εἰδοποίησε τὴν ἀδελφὴ της ἐνυφαίνοντας σὲ τεμάχιον ὑφάσματος, ἀντὶ σχέδια, γράμματα: "φωνήντα γράψασα σοφῷ χιτῶνι." (Νόννου Διονυσ. 12.75)

"Ο Τηρεύς, Φιλομήλας ἐρασθείς, ἔφθειρε ταύτην.. ἡ δὲ ὑφήγνασα ἐν πέπλῳ γράμματα, διὰ τούτων ἐμήνυσε Πρόκνη τὰς συμφοράς." (Ἀπόλλοδωρος, Γ' 14,8)

“Ο Παυσανίας (Βοιωτ. 31,4) διαβεβαιώνει ότι οι Βοιωτοί τοῦ ἐπέδειξαν ἐφθαρμένην ἐκ τοῦ χρόνου μολύβδινη πλάκα, ὅπου ἦσαν ἐγγέραμμένα τὰ ἔργα τοῦ Ήσιόδου: “μόλυβδον ἐδείκνυσαν, ὑπὸ τοῦ χρόνου λελυμασμένον, ἐγγέραπται δὲ αὐτῷ τὰ “Ἐργα”.

“Ο Πλούταρχος ἀφηγεῖται εἰς τὸν Βίον Θησέως (20) ότι ὁ Θησεὺς ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Κορήτη “καὶ τὴν Ἀριάδνην ἔγκυον ἔχοντα”, λόγῳ σφιδρᾶς θαλασσοταραχῆς τὴν ἀπεβίβασε εἰς Κύπρον καὶ ὁ ἴδιος ἔσπενσε εἰς τὸ κινδυνεῦον πλοῖον του. Καὶ οἱ Κύπριες γυναῖκες, ἐπειδὴ ἡ Ἀριάδνη “ἀθυμούσε” λόγῳ τῆς ἀπονίας τοῦ Θησέως, τῆς προσεκόμιζαν “γράμματα πλαστά, ως τοῦ Θησέως γράφοντος αὐτῇ”.

...Αὐτὸς σημαίνει ὅχι μόνον ότι ἡ γραφὴ ἦτο γνωστὴ πρὸ τῶν Τρωικῶν, ἀλλὰ καὶ ότι ἦτο εὐρέως διαδεδομένη ὥστε καὶ οἱ γυναῖκες οἱ ὄποιες ὑπηρετοῦσαν τὴν Ἀριάδνη συνέτασσαν ἐπιστολὲς μὲν μεγάλῃ εὐκολίᾳ. Στὴν Ἑλλάδα ἡ Γραφὴ δὲν ὑπῆρξε προνόμιο κλειστῶν ἱερατικῶν κύκλων, ὅπως στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἰνδία.

“Ο Αἰσχύλος στοὺς “Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας” καταγράφει σὲ ποιά πύλη ἐκληρώθη νὰ ἐπιτεθῇ ἔκαστος ἐκ τῶν ἑπτὰ πολιορκούντων ἀρχηγῶν, ἀναφέροντας ότι στὶς σημαῖες τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σύμβολά τους -οἰκόσημα-, εἶχαν καὶ ἐπιγραφὲς -μηνύματα ἀπειλητικὰ πρὸς τοὺς πολιορκούμενους:

“χρονοῖς φωνεῖ γράμμασιν, πρήσω πόλιν” -στ. 435-

“γραμμάτων ἐν ξυλλαβαῖς, ως οὐδὲ ἄν “Ἄρης ἐκβάλοι πυργωμάτων” -στ. 469-

“Τὰ γράμματα λέγει, κατάξω ἄνδρα τόνδε...” -στ. 646-

“Ο Πολύαινος (Στρατηγήματα ΣΤ, 52) ἀφηγεῖται ότι ὁ Σίσυφος, πάππος τοῦ Ὀδυσσέως, ἐπειδὴ ὁ Αὔτολυκος (ὁ ἄλλος του πάππος, πατὴρ τῆς μητρός του) τοῦ ἐκλεπτε τὰς βόας, ἐνέτηξε εἰς τὴν χηλὴν τῶν βιῶν λειωμένο μολύβι ὅπου ἐχάραξε γράμματα ἐκτυποῦντα “ΑΥΤΟΛΥΚΟΣ ΕΚΛΕΨΕ”, “κατηγοροῦντα -εἰς τὸν γειτονα- τὴν Αὐτολύκου κλοπήν”. Αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον μαρτυρία γραφῆς, ἀλλὰ καὶ μαρτυρία ἐκτυπώσεως, “τυπογραφίας”.

Δικαίως λοιπὸν ὁ Διογ. ὁ Λαέρτιος (Βίος Φίλοι. Α,3) διαμαρτύρεται:

“Λανθάνοντι δ’ αὐτὸν τὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα, ἀφ’ ὧν μὴ ότι γε φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ γένος ἀνθρώπων ἥρξε, βαρβάροις προσάπτοντες.”

Προσάπτουν, ἀποδίδουν εἰς τοὺς βαρβάρους, τὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα.

“Ο Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ε, 57) θεωρεῖ ότι αἰτία τῆς παρεξηγήσεως αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ “ἄγνοια, διὰ τὸν κατακλυσμόν” (=ἐξ αἰτίας τοῦ κατακλυσμοῦ).

Δι’ ὃς αἰτίας πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς, Κάδμος ὁ Ἀγήνορος ἐκ τῆς Φοινίκης πρῶτος ὑπελήφθη κομίσαι γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μαρτυρίαν ἀρχαιοτάτης γραφῆς¹³⁶ μᾶς παρέχουν καὶ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα γύρω ἀπὸ τὸν ἴστορικὸν Δίκτυν, τὰ δοῦλα ἔχει καταχωρίσει ἡ καθηγήτρια τοῦ Παν/μίου τῆς Καλλιφορνίας Μαρ. Μὰν Ντόναλντ εἰς τὸν Θησαυρὸν τῆς Έλλην. Γλώσσης ΙΒΥΚΟΣ (T.L.G. 1a, T.1):

"Δίκτυς ἴστορικός, ἔγραψεν Ἐφημερίδα Τρωικοῦ διακόσμου.
Οὗτος ἔγραψε τὰ περὶ τῆς ἀρπαγῆς Ἐλένης καὶ περὶ Μενελάου καὶ πάσης Ἰλιακῆς ὑποθέσεως.

Δίκτυς ὁ ἐκ τῆς Κορήτης ὑπεμνημάτισε μετὰ ἀληθείας τὰ προγεγραμμένα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τῶν ἐπὶ τὸ Ἱλιον ἐπιστρατευσάντων Ἑλλήνων. Ἡν γὰρ μετὰ τοῦ Ἰδομενέως τοῦ προμάχου τῶν Δαναῶν τοῦ κατελθόντος εἰς τὸν πόλεμον ἄμα τοῖς ἄλλοις Ἀχαιοῖς. **Ύπογραφεὺς*** γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰδομενέως ἐτύγχανεν αὐτὸς Δίκτυς καὶ ἐωρακὼς ἀκριβῶς τὰ τοῦ πολέμου καὶ συγγραφάμενος, ώς παρὸν τότε ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις μετὰ Ἑλλήνων.

"Ατινα καὶ ἐν ταῖς τοῦ Δίκτυος ἐμφέρεται συγγραφαῖς, δῆπερ πόνημα, μετὰ πολλὰ ἔτη Ὁμήρου τελευτῆς καὶ Βεργiliou, εὑρόθη ἐπὶ Κλανδίου Νέρωνος βασιλέως ἐν κασσιτερίῳ κιβωτίῳ. Τῷ δὲ ιγ' ἔτει τῆς βασιλείας Κλανδίου Καίσαρος ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας ἡ Κορήτη νῆσος πᾶσα. Ἐν οἷς χρόνοις ηρόθη ἐν τῷ μνήματι τοῦ Δίκτυος, ἐν κασσιτερίῳ κιβωτίῳ, ἡ ἔκθεσις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μετὰ ἀληθείας παρ' αὐτοῦ συγγραφεῖσα πᾶσα. Ἐκείτο δὲ προσκέφαλα τοῦ λειψάνου τοῦ Δίκτυος καὶ νομίσαντες τὸ αὐτὸ κιβώτιον θησαυρὸν εἶναι, προσήνεγκαν αὐτὸ τῷ βασιλεῖ Κλανδίῳ καὶ ἐκέλευσε μετὰ τὸ ἀνοῖξαι καὶ γνῶναι τί ἐστί, μεταγραφῆναι αὐτὰ καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήῃ ἀποτεθῆναι αὐτά.

Δίκτυς δὲ ὄνομα Κορῆς, ὃς παρατυχών τῷ Τρωικῷ πολέμῳ, γράφει τε τὰ πραχθέντα ἐκεῖ χαλκοῖς πίναξι καὶ ἐαντῷ συνθάπτειν οἱ καὶ εὑρόθησαν χρόνῳ μακρῷ ὑστερον ἐπὶ Νέρωνος, ἐξ ὧν καὶ βιβλίοις κατετέθησαν συμφάνοις κατὰ πάντα Ὁμήρῳ."

[* **ύπογραφεύς** =γραμματεύς. Ο Ἀθ. Σταγειρίτης (Ωγυγία B' 372) ἀναφέρει ὅτι καὶ "ὁ Μίνως εἶχε τινὰ Μάρναν γραμματικόν, δοστὶς ἐβοήθει αὐτὸν εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ διάταξιν τῶν νόμων. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἐγένετο περιόδοιον εἰς τὴν Κορήτην, ὅστε ὀνόμαζον τὰς παρθένους ἀπ' αὐτοῦ Μάρνας, οἰον κυρίας". -Μυθολ.. Βανιέρ Γ' 59- (Μάρνας, ἐτυμ. μάρῃ =χειρ, ἐξ οὐ τὸ λατιν. manus.)]

Καὶ ὁ Ιωάννης Μαλάλας (Χρονογραφία, 106.5 T.L.G) συμπληρώνει:

"Ο σοφώτατος Δίκτυς ὁ ἐκ τῆς Κορήτης ὑπεμνημάτισε μετὰ ἀληθείας τὰ προγεγραμμένα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τῶν ἐπὶ τὸ Ἱλιον ἐπιστρατευσάντων Ἑλλήνων. Ἡν γὰρ μετὰ τοῦ Ἰδομενέως τοῦ προμάχου τῶν Δαναῶν τοῦ κατελθόντος εἰς τὸν πόλεμον ἄμα τοῖς ἄλλοις Ἀχαιοῖς, συγγραφεὺς γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰδομενέως ἐτύγχανεν ὁ αὐτὸς Δίκτυς καὶ ἐωρακὼς ἀκριβῶς τὰ τοῦ πολέμου καὶ συγγραφάμενος, ώς παρὸν τότε ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις μετὰ Ἑλλήνων. δοστὶς ἐξέθετο καὶ τοὺς προτραπέντας ὑπὸ Ἀγαμέμνονος

καὶ Μενελάου βασιλέων καὶ τοὺς ὁπλισαμένους καὶ κατελθόντας μετὰ τοῦ στόλου ἐπὶ τὸ Ἰλιον... "

[Τὸ Κείμενον τοῦ Δίκτυος μετεφράσθη εἰς τὴν λατινικὴν κατ' ἐντολὴν τοῦ Νέοφωνος, ὑπὸ τίνος Σεπτιμίου. Ἡ μετάφρασις αὐτὴ ἔχοησμοποιήθη καὶ ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ἰστορικοὺς καὶ χρονογράφους.]

"Ο Εὔριπίδης, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀποδίδει τὴν εὔρεσιν τῶν γραμμάτων εἰς τὸν Παλαμήδην:

"... ἄφωνα καὶ φωνοῦντα συλλαβάς τε θεὶς ἔξενδρον ἀνθρώποισι γράμματα εἰδέναι". (Εὔριπ. "Παλαμήδης" ἀποσπ.)

"Παλαμήδης εὗρε γράμματα οὐχ ὑπὲρ τοῦ γράφειν μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ γιγνώσκειν ἢ δεῖ μὴ γράφειν".

(Φιλοστράτου Βίος Ἀπόλλων, XXXIV)

"Παλαμήδης Ναυπλίου καὶ Κλυμένης, Ἀργεῖος ἐποποιός. ἦν δὲ οὗτος ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Ἀγαμέμνονος πρὸς μητρός, ἔσχε δὲ εὐφυῶς πρός τε φιλοσοφίαν καὶ ποιητικήν, καὶ εὑρετής γέγονε τοῦ ζ στοιχείου καὶ τοῦ θ καὶ τοῦ φ καὶ τοῦ χ, ψήφων τε καὶ πεσσῶν καὶ κύβων καὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ ἡφανίσθη ὑπὸ τῶν Ἀγαμέμνονος ἀπογόνων..." (Σοῦνδας)

"Ο Αθ. Σταγειρίτης (Ωγυγία Δ' 459) γράφει σχετικῶς:

"Ο Παλαμήδης- "Ἐπαιδεύθη καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Χείρωνος, καὶ ἐγένετο ἐποποιὸς ἀριστος, καὶ φιλόσοφος εὐφυέστατος· ἐπενόησε καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων: τὸ Π, Φ, Χ. Ἡ τὸ Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ.

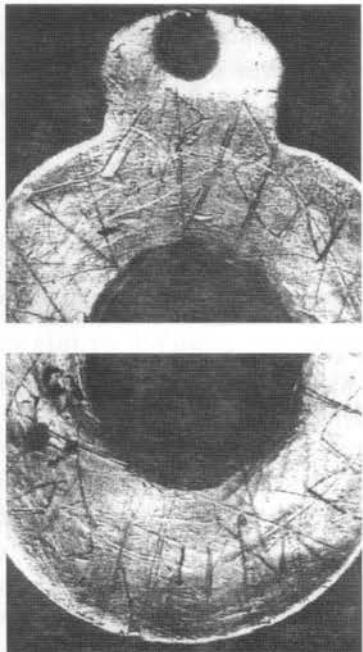
"Οθεν ἔλεγεν ὁ Ὄδυσσεὺς χλευαστικῶς πρὸς αὐτόν, νὰ μὴ κανχῆται καὶ ἐπαίρεται ἐπειδὴ ηὗρε τὸ Υ, διότι σχηματίζουσιν αὐτὸ καὶ οἱ Γέρανοι ἵπτάμενοι ὅθεν ὠνόμαζον τοὺς Γεράνους ὅρνεα τοῦ Παλαμήδους. "Ετι δὲ ἐπενόησε καὶ τοὺς ἀριθμούς, τὸ στρατιωτικὸν σύνθημα, τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν καὶ διαιρέσεις εἰς τάγματα καὶ λόχους: τοὺς κύβους πρὸς διατριβὴν τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ πολιορκίᾳ, τοὺς ὅποίοντος ἔπαιξε συνήθως μὲ τὸν Θερσίτην. "Ετι δὲ ἐγίνωσκε καὶ τὴν ἱατρικὴν καὶ ἀστρονομίαν.. πάνσοφος ὀνομαζόμενος."

"Ο Αἰσχύλος ἀποδίδει γράμματα καὶ ἀριθμοὺς εἰς τὸν Προμηθέα, ὁ ὅποιος συμβολίζει γενικῶς τὸν Ἑλληνικὸν Πολιτισμόν:

"Καὶ μὴν ἀριθμόν, ἔξοχον σοφισμάτων,
ἔξηνδρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,
μνήμην ἀπάντων".

(Προμηθ. Δεσμ. 459)

136. Βλ. καὶ Βιβλία ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ Γ' "Ἐτους, Μάθ. 17ον, μὲ ἄλλες πολλὲς ἀναφορὲς (ἀρχαῖες καὶ νεώτερες) σχετικὲς πρὸς τὴν ὑπαρξίν ἀρχαιοτάτης Ἑλληνικῆς Γραφῆς.

"Χρυσό δακτυλιόσχημο περίαπτον
(ἀριθ. κατ. 12)

μὲν ἐγχάρακτα σημεῖα γραφῆς (:).
Ἐσωτερικὴ ὅψη σὲ ὀπτικὸ
μικροσκόπιο."

(τέλη 6ης -4η χιλιετία π.Χ.)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ -
"ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ, Ο ΝΕΟΛΙΘΙΚΟΣ
ΘΗΣΑΥΡΟΣ". -Προλογίζει ὁ
Εὐάγγελος Βενιζέλος, ὃς "Υπουργός
Πολιτισμοῦ".

**'Ολίγα περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων
τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου¹³⁷**

"Ο Λουκιανός, στὴν "Δίκη φωνηέντων", ἐπισημαίνει ὅτι πρέπει τὸ κάθε γράμμα
"μένειν ἐφ' ἡς τάξεως τετύχηε". Διότι ὁ "πρῶτος τοὺς νόμους διατυπώσας"
καθώρισε τὴν ποιότητα καὶ τὴν δύναμι τοῦ καθενὸς καθὼς καὶ ποιό θὰ εἶναι
πρῶτο καὶ ποιό δεύτερο.

"...οὐ τῇ τάξει μόνον, διώρισαν τί πρῶτον ἔσται ἢ δεύτερον,
ἄλλὰ καὶ ποιότητας, ἣς ἔκαστον ἔχει, καὶ δυνάμεις συνείδον."

(Λουκιανός, Δίκη φωνηέντων 5)

137. Τόσο τὰ σχήματα ὅσο καὶ οἱ ὄνομασίες τῶν γραμμάτων ἔχουν βαθείᾳ δργανικὴ συνάφεια μὲ τὴν
ἐτυμολογίᾳ ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν λέξεων. Αὐτὸ προφανῶς δὲν θὰ συνέβαινε ἐὰν τὰ γράμματα ἦσαν
ἐπεισακτα. Γιὰ περισσότερες πληροφορίες, βλ. σχετικῶς τὰ 2 Βιβλία τῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ τοῦ
Γ' έτους, Μάθ. 17ον.

‘Ο Πλούταρχος ἔχει θέσει πρὸς συζήτησιν παρόμοιο θέμα (Προβλήματα 737 C) ώς πρὸς τὴν θέσι τοῦ ἄλφα, καὶ μὲ λεπτὴ εἰρωνεία ἀφήνει νὰ διαφανῆ πόσο ἀφελῆς εἶναι ἡ ἀποψις αὐτῶν ποὺ νομίζουν ὅτι τὸ ἄλφα ἐτέθη πρῶτο ἐπειδὴ οἱ Φοίνικες “ἄλεφ” ὀνομάζουν τὸν βοῦν, ὁ διότιος θεωρεῖται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀναγκαίων:

«Τίς αἰτία, δι' ἣν τὸ ἄλφα προτέτακται τῶν στοιχείων...

...φασὶ τὸ ἄλφα πάντων προτάξαι, διὰ τὸ Φοίνικας οὗτον καλεῖν τὸν βοῦν, ὃν οὐ δεύτερον, οὐδὲ τρίτον, ὥσπερ Ἡσίοδος, ἀλλὰ πρῶτον τίθεσθαι τῶν ἀναγκαίων...»

(Ἐνῶ ὁ Ἡσίοδος ἀξιολογεῖ “τὰ ἀναγκαῖα” διαφορετικὰ ἀπ’ ὅ,τι οἱ Φοίνικες: “οἷκον μὲν πρώτιστα, γνναικά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα” -Ἐργα, 405-)

‘Ακολούθως ὁ Πλούταρχος ἐπεξηγεῖ ὅτι τὸ ἄλφα τίθεται πρῶτον ἐπειδὴ “φύσει”, ἐκ τῶν ἐνάρθρων, ἐκφέρεται μὲ ἀπλὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματος καὶ ἐκπνοήν.

Τὸ Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα ἐπεξηγεῖ:

“Ἄλφα τὸ στοιχεῖον, παρὰ τὸ ἄλφω, τὸ εὐρίσκω. Πρῶτον γὰρ τῶν ἄλλων στοιχείων εὐρέθη...”

(“ἄλφὴ ἡ τιμή, ἄλφα τὸ στοιχεῖον” Ἡσύχιος)

(ἄλφάνω = προσπορίζομαι, κτῶμαι, φέρω, εὔρίσκω·

ἀλφὴ = κτῆσις, πρᾶ.. “τιμαλφῆ”· ἄλφιτον = ἄλευρον, πρωταρχικὸν διὰ τὴν ζωὴν.

Τὰ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος ἔχουν ὀνομασθῆ μὲ λέξεις οἱ ὅποιες ἀρχίζουν ἀπὸ Α: ἀήρ, ἀέλιος, αἴθριο,

ἄρουρα, αἴλα, ἀλς, ἀρχή, ἀνθρωπος. (Κρατύλος Πλάτωνος, 427 B: “τὸ δ' αὐτὸν τῷ μεγάλῳ” ἀπέδωκε”).

Καί, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Πλούταρχος, “τὰ νήπια ταύτην πρώτην ἀφιέναι φωνήν...” (ἄ...) Γι' αὐτὸν ἀρχίζουν ἀπὸ ἄλφα οἱ λέξεις ἀνοίγω, ἀλαλάζω, ἀῖω, αὐλᾶ, ἄδω, αἴρω...

Οἱ Σημιτοφοίνικες ὅμως, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ κατανοήσουν ὅλα αὐτά, ὀνόμασαν ἀπλῶς τὸν βοῦν “ἄλεφ”, ἐκ τοῦ ἀλφῆ = κτῆσις, περιουσία.

Αὐτὸν γίνεται περισσότερο ἐμφανὲς καὶ κατανοητό, ἀπὸ τὸν στίχο τοῦ ‘Ομήρου “παρθένοι ἀλφεσίβοιαι ὠρχοῦντο” (=ἐχόρευαν παρθένες ἀλφεσίβοιες) - Σ, 593-

ἀλφεσίβοιος: ἐκ τοῦ ἀλφάνω = ἀποκτῶ, + βοῦς.

Δηλαδὴ παρθένες τόσο ὅμοιφες ὥστε νὰ ἀποκομίζουν εἰς τοὺς γονεῖς τους “πολλὰ βόδια” ὡς δῶρα ἐκ μέρους τῶν μνηστήρων (ἔνα εἶδος “προίκας” ποὺ ἐπλήρωνε ὁ μελλοντικὸς σύζυγος εἰς τὸν πενθερόν).

Οἱ βάρβαροι, ἐκ τῆς συνεκφορᾶς -συνεκδοχῆς “ἀλφαίνω+βοῦς”, προσέδωσαν εἰς τὸ “ἄλφα”, τὴν ἔννοια τοῦ βοδιοῦ καὶ τὸ εἶπαν “ἄλεφ” (!)

"Ενα ἄλλο ἐπιχείρημα ποὺ προβάλλεται εἰς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως ὅτι τὸ ἀλφάβητον δὲν εἶναι ἑλληνικό, εἶναι τὸ ὅτι "τὰ ὄνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτά εἰσιν, οἷον τὸ ἄλφα τοῦ ἄλφα τῷ ἄλφα, τὸ βῆτα τοῦ βῆτα τῷ βῆτα..." κ.ο.κ. "Οπως δῶμας ἀντικρουέι ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστής" διὰ τοῦτο τὰ ὄνόματα τῶν στοιχείων εἰσὶν ἄκλιτα, ἐπειδὴ ἀρχαῖ εἰσιν, αἱ δὲ ἀρχαῖ καὶ φίζαι τῶν πραγμάτων ἀπλαῖ θέλουσιν εἶναι καὶ ἀποίκιλοι, οἷον ἡ λευκότης ἀπλῆ ἐστιν καὶ ἀποίκιλος; οὕτως οὖν καὶ τὰ ὄνόματα τῶν στοιχείων, ἐπειδὴ ἀρχαῖ εἰσιν, διὰ τοῦτο ἀπλᾶ εἰσι καὶ ἀποίκιλα καὶ μίαν ἔχουσι τὴν φωνὴν ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσι...

"**Εστι δὲ εἰπεῖν καὶ ἄλλην ἀπολογίαν τοιαύτην, ὅτι διὰ τὰ ἀρτιμαθῆ τῶν παιδίων εἰσὶ τὰ ὄνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτα, ἵνα μὴ εὐθέως εἰς δυσχέρειαν αὐτὰ περιβάλλωμεν καὶ συγχέωμεν αὐτὰ εἰς ποικιλίαν περιβάλλοντες.** Καὶ πάλιν ἄλλην λύσιν ἔστιν εἰπεῖν τοιαύτην, ὅτι διὰ τοῦτο ἄκλιτά εἰσι τὰ ὄνόματα τῶν στοιχείων, ἐπειδὴ θεμέλιοι εἰσι τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, οἱ δὲ θεμέλιοι ἀμεταθέτως θέλουσιν ἔχειν.

"**Ιστέον δὲ ὅτι κακῶς εἶπεν ὁ τεχνικὸς "τὰ δὲ ὄνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτα".** Ὡφειλε γάρ εἰπεῖν μᾶλλον ὅτι μονόπτωτά εἰσιν, ἄλλο γάρ ἐστιν ἄκλιτον καὶ ἄλλο μονόπτωτον· τὰ γάρ μονόπτωτα θεωροῦνται καὶ ἐν τῇ γενικῇ καὶ ἐν τῇ δοτικῇ καὶ ἐν τῇ αἰτιατικῇ μετὰ διαφόρου ἀρθρου, οἷον οἱ πέντε τῶν πέντε τοῖς πέντε τοὺς πέντε, τὰ δὲ ἄκλιτα ἐν τῇ εὐθείᾳ θεωροῦνται καὶ οὐδέποτε οὔτε ἐν τῇ γενικῇ οὔτε ἐν τῇ δοτικῇ καὶ αἰτιατικῇ...

"Ιστέον ὅτι τὰ οὐδέτερα τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ὁρθὴν (=όνομαστικὴν) καὶ αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν: τὸ βῆμα... τὸ βῆμα, ὃ βῆμα.» (Comm. εἰς Διον. Θρᾶκα Σχόλια Vaticana)

"Ατοπον γὰρ τὸν θεμέλιον τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, βαρβάρων εὐρήματα λέγειν".¹³⁸

*

"Η Κνωσσὸς ὑπῆρξε κοσμικὴ μὲ τὸ ἀληθινὸν νόημα τῆς λέξεως. Ο πολιτισμὸς ποὺ ἀντιπροσωπεύει διαλύθηκε 1500 χρόνια πρὶν ἔλθῃ στὴ γῆ ὁ Σωτήρας, ἀφοῦ κληροδότησε σὲ ὀλόκληρο τὸν Δυτικὸν κόσμον τὴν πιὸ μεγαλόπρεπη κληρονομιὰ ποὺ γνώρισε ὡς τώρα ὁ ἄνθρωπος: ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ. (Χένδυν Μίλλερ "Ο Κολοσσὸς τοῦ Μαρούσιοῦ " Ἐκδ. ΠΛΕΙΑΣ".)

138. Γραμματικοῦ Χοιροβοσκοῦ, "Προλεγόμενα", p. 340, T.L.G.

«ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ ΕΠΕΝΟΗΣΑΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΑΝ
 ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
 ΕΔΩΡΙΣΑΝ ΔΕ ΑΥΤΟ ΕΙΣ ΑΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ,
 ΩΣ KOINON KTHMA AYTHΣ»
 'Απόστολος' Αρβανιτόπουλος, 'Αρχαιολόγος'-Ακαδημαϊκός

VARIE ALPHABETI GRÆCI PER ÈTATIS ORDINEM FORMÆ.

Pelas. Codex græc. A.C. 1.222.	Epirot. Codex A.C. 1.222.	Spart. Codex A.C. 1.222.	Neme. Codex A.C. 1.222.	Delio. Codex A.C. 1.222.	Athens. Codex A.C. 1.222.	Alexan. Antioch. Babyl. Codex A.C. 1.222.	Jerap. A.C. 1.222.	Didro. A.C. 1.222.	Joss. A.C. 1.222.	Perso. A.C. 1.222.	Merc. A.C. 1.222.	Caroli. A.C. 1.222.	Bar. A.C. 1.222.	Codic. Florient. Banc. Othom. 1.2.
Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α
Β β β	Β β β	Β β β			Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β	Β β β
Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ			Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ	Γ γ γ
Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ	Δ δ δ
Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε	Ε ε ε
Ϛ ς ς	F F	F F			G F			Ϛ ς ς	Ϛ ς ς	Ϛ ς ς	Ϛ ς ς	Ϛ ς ς	Ϛ ς ς	Ϛ ς ς
Z z z	Z z z	Z z z			Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z	Z z z
Η ή ή	H H H	H H H			E I	H H H	H H H	H H H	H H H	H H H	H H H	H H H	H H H	H H H
Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ	Θ θ θ
Ι ι ι	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I	I I I
Κ κ κ	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K	K K K
Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α	Α α α
Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ	Μ μ μ
Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν	Ν ν ν
Ξ ξ ξ	Ξ ξ ξ	Ξ ξ ξ			Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ	Ξ Ξ Ξ
Ο ο ο	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O	O O O
Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π	Π π π
Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ	Ϟ ρ ρ
Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ	Σ σ σ
Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ	Τ τ τ
Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ	Υ γ γ
Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ	Φ φ φ
Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ	Χ χ χ
Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ	Ψ ψ ψ
Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο	Ω ο ο

Πίνακας μὲ τὰ διάφορα Αλφάβητα. Χαρακτηριστικὸ ὅτι ξεκινᾶ μὲ τὰ Πελασιγιά..
 (Απὸ ἀγγλικὸ Βιβλίο -Καταχώρισις εἰς τὸ Διαδίκτυον.)

"Ο Βίκο ύποστηρίζει ότι ή γλώσσα στὶς φύσεις της εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐμπειρία ποὺ ὁ ἀνθρωπός ἔχει ἀπὸ τὴν φύση.... "Οσο γιὰ τὰ φληναφήματα περὶ τοῦ ἀρχέγονου τῆς ἑβραικῆς, συντρίβονται ἀπὸ μιὰ σειρὰ παρατηρήσεις ποὺ τείνουν νὰ ἀποδείξουν ότι εἶναι πιθανότερο τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαριθμοῦ νὰ δόθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες στοὺς ἑβραίους καὶ ὅχι ἀντίστροφα". (Οὐμπέρτο Εχο: "Η ἀναζήτηση τῆς τέλειας γλώσσας" Έκδ. Έλλ. Γράμματα 'Αθῆναι 1995)

*

Τὸ ἀλφάριθμος μας δὲν εἶναι "εἰσαγωγῆς", δὲν εἶναι "ΦΟΙΝΙΚΙΚΟΝ". Τὸ "φοινικικὸν ψεῦδος" κατέρρευσε.

Τὸ γαλλικὸ Περιοδικὸ "L'EXPRESS INTERNATIONAL" τ. 2611, 19/8/2001 περιέχει ἔκτενη ἀναφορὰ στὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ στὸ πόσα τοῦ ὀφεῖλει ἡ σημερινὴ Δύσις. Πρώτη ὀφειλὴ κατὰ τὴν ἀξιολόγησι, τὸ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ. Στὸ ἔξωφυλλό του, γράφει:

«Η ΕΛΛΑΣ
Τῆς ὀφείλουμε τὰ πάντα
Ἀλφάριθμον, δίκαιον,
δημοκρατία,
θέατρον, ἀθλητισμόν,
φιλοσοφία,
μαθηματικά,
ἰατρική, ηθική,
διπλωνομία, τέχνη...»

L'EXPRESS INTERNATIONAL
www.lexpress.fr
N° 2611 JEUDI DU 19 AU 25 JUILLET 2001

Alphabet, droit, démocratie, théâtre, athlétisme, philosophie, mathématiques, médecine, éthique, astronomie, art...

Nous lui devons tout
La Grèce

Série
Il auraient
100 ans
cette année
Entretiens
Il était
une fois
l'Europe
Le Moyen Age

M 1722 - 2611 - 15,00 F

Μαρτυρίαι ύπαρξεως ἀρχαιοτάτης (πρὸ τῶν Τρωικῶν) γραφῆς, ύπαρχουν καὶ σὲ διάφορα κείμενα ἀναφερόμενα εἰς ἀναθήματα τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ἀναθήματα τὰ δόποια ἀνηρπάγησαν, κατεστράφησαν, ἔχαθησαν...

‘Ο Φιλόστρατος λ.χ. ἀναφέρει εἰς τὸν Βίον Ἀπολλωνίου Τυανέως (Β' 8,9) ὅτι εἰς τὸν Δελφοὺς ἦτο “ἀπόθετον” ὡς ἀνάθημα “δίσκος ἐξ ἀργύρου Ἰνδικοῦ” εἰς τὸν δόποιον δίσκον ἐπεγέγραπτο:

«Διόνυσος ὁ Σεμέλης καὶ Διός,
ἀπὸ Ἰνδῶν, Ἀπόλλωνι Δελφῷ»

‘Αλλὰ καὶ ὁ Ἀθήναιος (231 Θ) διασώζει δύο ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς Τρωικῶν ἡρώων, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἴστορικὸν **Φαινίαν** (βλ. T.L.G. Phaenias - Μαρτυρίαι καὶ Σπαράγματα).

«Καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς δὲ ἀναθήματα τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, ὑπὸ πρώτου Γύγον τοῦ Λυδῶν βασιλέως ἀνετέθη. Καὶ πρὸ τῆς τούτου βασιλείας, ἀνάργυρος ἔτι δὲ ἄχρυσος ἦν ὁ Πύθιος, ὡς Φαινίας φησίν...

...ώς χαλκῶν ὅντων τῶν παλαιῶν ἀναθημάτων καὶ τριπόδων καὶ λεβήτων καὶ ἐγχειριδίων, ὃν ἐφ' ἐνὸς καὶ ἐπιγεγράφθαι φησίν: Θάησαί μ' ἐτεὸν γὰρ ἐν Ἰλίου εὐρέι πύργῳ ἦν, ὅτε καλλικόμῳ μαρνάμεθ ἀμφ' Ἐλένῃ· καὶ μ' Ἀντηνορίδης ἐφόρει κρείων Ἐλικάων· νῦν δέ με Λητοίδου θεῖον ἔχει δάπεδον. Ἐπὶ δὲ τρίποδος, ὃς ἦν εἰς τῶν ἐπὶ Πατρόκλῳ ἀθλῶν τεθέντων: χάλκεός είμι τοίποτος, Πυθοῖ δ' ἀνάκειμαι ἄγαλμα· καὶ μ' ἐπὶ Πατρόκλῳ θῆκεν πόδας ὡκὺς Ἀχιλλεύς: Τυδείδης δ' ἀνέθηκε βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης, νικήσας ἵπποισι παρὰ πλατὺν Ἐλλήσποντον.»

Ἐν κατακλείδι:

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε “φοινικικὸν” ἀλφάβητον.

Τὸ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ ύπηρξε “Ἐλλήνων ἐξεύρημα”.

— Δὲν ὄμιλοῦμε “σανσκριτικά”.

— Δὲν εἴμεθα “ἰνδοευρωπαϊκῆς” καταγωγῆς....

ВІБЛІОГРАФІА

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΟΜΗΡΟΥ Ἰλιάς καὶ Ὁδύσσεια, Ἐκδ. Γεωργιάδη

» » » Ἐκδ. Ζαχαρόπουλον

» » » Πανεπιστημιακὲς Ἐκδ. Κρήτης-
 Μετάφρ. Ψυχουντάκη

» » 'Οδύσσεια Μετάφρ. Πολυλā

» Ἰλιάς - Ὁδύσσεια Δ. Σιατόπουλου

» » Θ. Τσοχαλῆ

Βίος Ὄμηρου-Vitae Homeri -T.L.G. ΜΟΥΣΑΙΟΣ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ Σοφιστοῦ Λεξικὸν Ὄμηρικῶν Λέξεων

ΑΓΩΝ' Ομήρου καὶ Ησιόδου Πατ. Δουβλ. 1891

AUTENRIETH: Ὄμηρικὸν Λεξικὸν (ἐκ τῆς γερμανικῆς μετάφρ. Ὄλυμπίου)

Ἐκδ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ 1934

ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΣΤΕΦ. Ἐκ τῶν "ΕΘΝΙΚΩΝ" - Ἐκδ. Γεωργιάδη

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Δ. Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης - Αθῆναι 1964

ΔΡΑΝΔΑΚΗ Π. "ΠΥΡΣΟΣ" Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἔγκυκλοπαίδεια

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ T.L.G. Μουσαίος

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ - Ἐκδ. Νικολ. Βλαστοῦ, παρανέσει "Αννης Νοταρᾶ,

θυγατρὸς τοῦ Μεγ. Δουκὸς Λ. Νοταρᾶ, Βενετία 1499

ΖΗΚΙΔΟΥ Γ. Ὄμηρικὴ Γραμματική, Ἐκδ. Παλιγγενεσία Αθ. 1889

ΗΛΙΟΥ Νεώτερον Ἔγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν

ΗΣΥΧΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ: Λεξικὸν - Ἐκδ. Τένας 1934

ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ Ὄμηρικὸν Λεξικόν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ Α. "Λεξικὸν Μυθολογίας καὶ Ιστορίας" Ἐκδ. ΚΑΓΙΑΛΑΡΗ

Ν. ΛΩΡΕΝΤΗ Λεξικὸν Ἀρχαίας Μυθολ. Ιστορίας καὶ Γεωγρ. Κυρίων Όνομάτων,

Ἐκδ. Μπένκο, Αύστρια 1837

LIDDEL H. -SCOTT R. Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης - Ἐκδ. ΣΙΔΕΡΗ

ΠΑΠΥΡΙΚΑ ΑΔΕΣΠΟΤΑ

ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ Ι. Λεξικὸν Ὄμηρικόν, ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ Κρουσίου -

Ἐκδ. ΣΙΔΕΡΗ, Αθῆναι 1921

ΣΟΥΪΔΑ Λεξικὸν - Ἐκδ. Γεωργιάδη

ΣΧΟΛΙΑ εἰς Ὄμηρον

» » Πίνδαρον

» » Ἀριστοφάνην

» » Αἴλιον Ἀριστείδην (T.L.G.)

ΩΡΙΩΝΟΣ Λεξικὸν Ἐτυμολογικὸν Olms Verlag N. York 1973

ΑΘΗΝΑΙΟΣ - Δειπνοσοφισταί Τ.Λ.Γ. (Θησαυρὸς Ἑλλῆν. Γλώσσης ΜΟΥΣΑΙΟΣ)
ΑΙΔΙΑΝΟΣ -Ποικίλη Ἰστορία

Ταχτικά

Δ. ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ Ρωμαϊκή Ἀρχαιολογία

Περὶ Δημοσθένους

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ Ἰστορ. Βιβλιοθήκη Ἐκδ. Γεωργιάδη

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ποιητική

Ρητορική

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΘΕΟΛ. Περὶ Ὄμηρου

V. BERARD Odyssée -Poésie Homérique (Liber. Mellottée Paris 1946)

ΓΑΛΗΝΟΣ Περὶ Μορίων

Ταχτικά

ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΣΙΝΩΠΕΥΣ Ἐπιστολαί

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ Ἰστορ. Βιβλιοθήκη

ΔΙΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤ. Λόγοι

ΕΚΑΤΑΙΟΣ Μαρτυρίαι

ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ Περὶ τοῦ Λόγου

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ Ἰων.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΘΕΣΣΑΛ. Σχόλια εἰς Ἰλιάδα καὶ Ὁδύσσειαν

ΖΩΗΣ Α. Τηλέμαχος Ἀθ. 2001

ΗΣΙΟΔΟΣ Θεογονία

ΙΩΣΗΠΟΣ Κατ' Ἀπίωνος

ΚΑΡΥΚΑΣ Π. Τρωκός Πόλεμος (Ἑλλ. Ἰστορ. ΕΛΛ. ΑΓΩΓΗ)

ΚΟΜΗΤΑΣ ΣΤ. Ἑλλ. Μυθολογία (Πέστη 1827)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓ. Περὶ Θεμάτων

ΛΙΒΑΝΙΟΣ Προγυμνάσματα

ΜΑΓΤΙΝΑΣ ΣΠ. Εἰ "Ὀμηρος τυφλὸς" Αθ. 1909 (Ἐκδ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ)

ΜΑΣΟΥΡΙΔΗ ΝΙΚ. "Ἀποκρυπτοφράφησις τῆς Γραμμικῆς Β",

Ἐκδόσεις τῶν Φίλων

ΜΕΤΑΞΑΣ Γ. -H. PUTMAN Ὀμηρικὴ Ἰθάκη (Ἐκδ. ΚΑΚΤΟΣ)

ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ Γ. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Γραμματολογία

ΜΟΣΧΟΣ Ἐπιτάφιος Βίωνος

ΞΕΝΟΦΩΝ Ἀπολογία Σωκράτους

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤ. τοῦ ἐξ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ "Περὶ τῆς Γνησίας Προφορᾶς

τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης", Ἐκδ. ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

ΠΑΝΤΑΖΗΣ Β. Ὀμηρικὴ Γεωγραφία (Ἐκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ)

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ Ἑλλάδος Περιήγησις - Βοιωτικὰ

ΠΙΣΙΔΗΣ Γ. Περὶ Περσ.

ΠΛΑΤΩΝ Ἀπολ. Σωκράτους

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ Βίοι Παράλληλοι

Ἡθικά

ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ Ὁμηρικαι Ἐρευναι (Λειψία 1852)

ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ Fragments

ΠΡΟΚΛΟΣ Χρηστομάθεια

ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ Γ. - Ἑλλην. Ἐπική Ποίηση - Ἀπὸ τὰ Μυκηναϊκὰ χρόνια

ὅς σήμερα (Αθ. 1990)

- Τὰ Ὅμηρο. Ἐπη καὶ τὸ Δημοτ. Τραγούδι (Αθ. 1989)

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΑΝΩΝΥΜΑ (T.L.G. Μουσαῖος)

ΣΑΝΤΕΡΒΑΛΝΤ Β. Ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ὅμηρου

ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΗΣ Α. Ὡγυγία

ΣΤΟΒΑΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ - Ἐκδ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ - Ἐκδ. ΠΑΠΥΡΟΣ.

ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΑΝΝΑ "Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς

Γλώσσης" 6 Βιβλία ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ,

Ἐκδ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΑΝΝΑ, "Πῶς ἡ Ἑλληνικὴ γονιμοποίησε

τὸν Παγκόσμιο Λόγο" (Ἐκδ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ)

ΤΟΥΜΑΣΑΤΟΣ Κεφαλληνία ἡ Ὅμηρο. Ἰθάκη

ΤΡΙΚΟΥΚΗΣ Μ. Τὰ παράδοξα στὴν Ὅμηρο. Ὁδύσσεια -(Ἐκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ)

ΤΣΙΜΑΡΑΤΟΣ ΕΥ. Ποία ἡ Ὅμηρικὴ Ἰθάκη (Ἐταιρεία Μελέτης Ἑλλ. Ἰστορίας)

ΦΙΛΗΜΩΝ κωμ. - Ἀποσπάσματα-

ΧΑΪΓΚΕΤ ΤΖ. "Ἡ κλασσικὴ Παράδοση" (Ἐκδ. MIET)

ΨΕΛΛΟΣ ΜΙΧ. Ρήτορ. Παπυρο.

ΚΙΚΕΡΩΝ (Thesaurus Linguae Latinae - T.L.L. "Μουσαῖος")

ΟΡΑΤΙΟΣ »

ΠΑΙΝΙΟΣ »

ΣΟΥΕΤΩΝΙΟΣ »

Η Αννα Τζιροπούλου Εύσταθίου γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ. Ἐσπούδασε Ἑλληνικὴ καὶ Γαλλικὴ Φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Γαλλικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία στὸ Institut Français d' Athènes, Ἰταλικὴ γλῶσσα στὴν Casa d' Italia, Ἰσπανικὴ στὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Ἰσπανικῆς Πρεσβείας, καὶ Μουσικὴ στὸ Ὡδεῖον Ἀθηνῶν μὲ καθηγητὴ στὴν Θεωρίᾳ· Ἀρμονία Μουσικῆς τὸν Ἀκαδημαϊκὸ Μενέλαο Παλλάντιο.

Εἶναι μέλος τῆς “Φιλολογικῆς Στέγης Πειραιῶς” καὶ τοῦ “Ομίλου Πειραιῶς γὰ τὴν Διάδοσι τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης”, τοῦ ὅποιου ἐπὶ διετίαν διετέλεσε Ἀντιπρόεδρος.

Τὸ 1994 ἔξελέγη παμψηφεί “Τακτικὸν μέλος - Ἐταῖρος” τῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΚΩΝΙΑΣ ἡ ὅποια ἐδρεύει στὸ Bilbao.

‘Ως Εἰσηγήτρια σὲ πολλὰ Διεθνῆ Συνέδρια στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ Ἐξωτερικό, ἔχει δώσει περισσότερες ἀπὸ 70 διαλέξεις γλωσσολογικοῦ κυρίως περιεχομένου, καὶ ἔχει λάβει μέρος σὲ πάμπολλες φαδιοτήλεοπτικὲς Ἐκπομπὲς (μόνιμες καὶ ἔκτακτες) σὲ διαφόρους φαδιοτήλεοπτικοὺς σταθμοὺς καθὼς καὶ σὲ διεθνῆ Δορυφορικὰ προγράμματα.

Σήμερα εἶναι καθηγήτρια τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολέμου τῆς Πολεμικῆς μας Ἀεροπορίας, ὅπου διδάσκει Ἰστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, καὶ Διευθύντρια Σπουδῶν τῆς Σχολῆς “ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ” ὅπου διδάσκει τὸ Μάθημα τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μὲ πρωτότυπη Μέθοδο ἴδικῆς της ἐπινοήσεως.

Ἐργα τῆς:

“ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης”

1. Α' Κύκλος Σπουδῶν - Ἐκδ. Γεωργιάδη
2. Β' Κύκλος Σπουδῶν - “ “ ”
3. Γ' Κύκλος Σπουδῶν - “ “ ”
4. Βιβλίον Καθηγητοῦ καὶ Μελέτης Α' Κύκλος Σπουδῶν - Ἐκδ. Γεωργιάδη
5. Βιβλίον Καθηγητοῦ καὶ Μελέτης Β' Κύκλος Σπουδῶν - “ “ ”
6. Βιβλίον Καθηγητοῦ καὶ Μελέτης Γ' Κύκλος Σπουδῶν - “ “ ”
7. ”Ἐργασίαι Σπουδαστῶν” (Πρωτότυπες Ἐργασίες τῶν μαθητῶν τῆς). - Ἐκδ. Γεωργιάδη
8. ΤΡΑΓΩΔΙΑ - Νέα Δεδομένα - Ἐκδ. Γεωργιάδη
9. Αἰσχύλου Εὐφορίωνος Ἀθηναίου ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ (Σύγχρονος ἀπόδοσις ἀρχαίου Κευμένου, Εἰσαγωγή, Σχόλια, Ἐπίμετρον) - Ἐκδ. Γεωργιάδη

10. Ήμεροι λόγιον ἀπὸ τὸν Πόλεμο τοῦ 1940
(μὲ παράλληλα ἐδάφια ἀπὸ τὴν ἀρχαία μας Ἰστορία) - Ἐκδ. Νέα Θέσις
11. Πῶς ἡ Ἑλληνικὴ γονιμοποίησε τὸν Εύρωπαικὸ λόγο - Ἐκδ. Νέα Θέσις
12. ΕΛΛΗΝ ΛΟΓΟΣ Πῶς ἡ Ἑλληνικὴ γονιμοποίησε τὸν Παγκόσμιο λόγο -
Ἐκδ. Γεωργιάδη
13. "Ομηρος Τηλεμάχου Οδυσσείδης" Ἐκδ. Γεωργιάδη
14. ΛΕΞΙΚΟΝ Γκρίκο-Ἑλληνικὸ-Ιταλικὸ (Ἐκδ. Ν. Θέσις)

Ὑπὸ ἔκδοσιν:

Ο ἐν τῇ λέξει Λόγος (Ἐκδ. Γεωργιάδη)

[Ἐπίσης: Ἀπὸ τὶς Ἐκδόσεις τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ἔχουν ἔκδοθῆ:

- 1) οἱ Εἰσηγήσεις τῆς σὲ δύο "ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ": α) Τὸ μάθημα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας μὲ τεχνικὲς τῶν Ζωντανῶν Γλωσσῶν. β) Προσέγγισις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου μὲ σύγχρονες τεχνικές.
- 2) "Ἡ Εἰσήγησίς της εἰς τὸ SYMPOSIUM τῆς Πράγας - Τσεχία - ("Ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφικὴ Παράδοσις καὶ ἡ Τσεχικὴ Σκέψις") -εἰς τὴν γαλλικὴ γλῶσσα μὲ Ἑλληνικὴ μετάφρασι-

